

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת יתרו | גיליון 253 | שבט תשפ"ג

עינינו גל

מאמרי עין לא ראתה

האם אפשר "גם וגם"??? (6)

כוח ה"צמיחה" מהתורה • עוגת הפאר של פושין • נוראותו של "סדר שלישי"

עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים

מאפה בתנור בשרי

לדעת את אשר יעשון

סדרת שיעורי הלכתא
חוזרת להיכל התורה!

פרטים במודעות בתוך הגיליון

או נדברו

מחשבות לבני הישיבות

והיום נדבר על הצ'לונסיה ... בתאבון...

הרעשתה ארץ פצמתה... רפה שבריה...

מה יעשה הפשטן שלא מסוגל לשתוק... ??

לקראת שבת

לקט מתוך הגיליון הנפלא של 'דרשו'

בני יהושע

פרקים לדמותו וחיבוריו של המאור הגדול אשר כל הלומדים נשענים על תורתו, מומנו יתד וממנו פינה, רב רבנו, הגאון רבינו יהושע יעקב פולק זצלה"ה

אב"ד פרנקפורט
בעל הפני יהושע
גלב"ע י"ד שבט התקט"ז

ממגד גרשי ירחים

פנינים משלחנו של רבינו הגדול מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

'כבד את אביך ואת אמך' - פנינים במצות כיבוד אב ואם

חשבתו דרכי

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצוק"ל תפילה - ענין אתה אלוקינו מלך העולם

ועד ליל שבת

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א עומק הדין לעתיד לבוא

נחל אליהו

הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א מצוות קידוש • כיבוד אב ואם קבלת התורה

אמונה בין בתרי הפרשה

הרה"ג מרדכי נויגרשל שליט"א מעמד הר סיני - יסוד האמונה

שיעור חומשי • שיעורי בינה • מגיד דבריו ליעקב • עטרת השבת • בנותיבות הפרשה • ועלת חן • פניני הלכה • לדעת • מחשבה קצרה על הדין • מענה יחזקאל • או נדברו • תוספת שבת • וכל מאמינים • אבני חן • מים זכים • הפרשה המחכימה • הלכות נשיאת כפיים • עם הספר

לעילוי נשמת הר"ר שרגא פייבל ב"ר צבי קנול זצ"ל כ"א שבט תשע"ב

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת יתרו

ר"ת	יציאה	כניסה	
יחשלים	17:59	16:46	18:35
בני ברק	18:00	17:00	18:36
חיפה	17:59	16:50	18:35
מודיעין עילית	18:00	16:54	18:36
בית שמש	18:00	16:45	18:36

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

קו טלפון חדש
לכל עניני האוסף והילכתא
פרסום גיליונות ומודעות
תרומות והנצחות
02-502-8765

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

ניתן להעביר תרומות וכן לשלם עבור קניית גיליונות
בעמדות "נדירים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"

וכן בהעברה בנקאית לחשבון "הילכתא ע"ר"
בנק מרכנתיל (17) סניף 734 מספר חשבון 85778

ניתן לקבל קבלה מוכרת במס לפי סעיף 46
על כל תרומה לאוסף גיליונות
(למעט תשלום על פרסום או קניית גיליונות)

תרומה טלפונית בנדירים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של 'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

לדעת | 42

מבחנים במשנה ברורה

לדעת | 43

מבחן בחפץ חיים

מחשבה קצרה על הדף | 44

תפיסות עומק על סדר הדף היומי
הרה"ג יחזקאל הרטמן שליט"א

מענה יחזקאל | 47

הרה"ג יחזקאל הרטמן שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 49

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 51

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 57

מעלת השבת וקדושתה

וכל מאמינים | 59

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

אבני חן | 63

ביאורים והערות בפרשת השבוע

מים זכים | 65

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 67

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

קיצור הלכות נשיאת כפיים | 71

פני יהושע | 73

פרקים לדמותו וחיבוריו
של המאור הגדול אשר כל הלומדים
נשענים על תורתו, ממנו יתד וממנו פינה, רב רבנן,
הגאון רבינו יהושע יעקב פולק זצללה"ה

אב"ד פרנקפורט

בעל הפני יהושע

נלב"ע י"ד שבט התקט"ז

לקראת שבת | 77

לקט נבחר מתוך העלון הנפלא של "דרשו"

עם הספר | 88

פרסומים, מודעות וכתבות שונות
מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

ממגד גרש ירחים | 7

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן רשכבה"ג הגר"ג אדלשטיין שליט"א

חשבתי דרכי | 9

נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

שיעור חומש | 11

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 13

שיעורים ע"ס המצוות
מאת הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ועד ליל שבת | 15

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מפי הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 17

"מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת כף החיים"

נחל אליהו | 19

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
על פרשת השבוע ועניני דיומא

עטרת השבת | 21

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
שיעורי פסיק רישא

בנתיבות הפרשה | 23

הגאון רבי נחום קסטנר שליט"א

יעלת חן | 25

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א
אב"ד חיפה

עינינו גל | 27

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 31

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 35

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

לדעת | 41

מבחן בדף היומי

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

בית הכנסת "אהבת תורה" קרית צאנז
בית הכנסת "שארית יוסף" סורוצקין
"גל פז" רח' מלכי ישראל

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

ישיבת כנסת חזקיהו גבע א
ביהכ"נ בית יצחק גבעה ב
ביהכ"נ אהל מלכה גבעה ג'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
ישיבת "בית שמואל"
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי ישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
בית הכנסת "משכן אסתר" סנהדריה
בית הכנסת "פאג"י אשכנז" סנהדריה
בית הכנסת "אוהל לאה" שיכון אוריאל
בית הכנסת "בנות עזרת ציון" פאג"י
בית הכנסת "מאור חיים" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "עזרת תורה" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "כנסת יהודה" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "המרכזי" סנהדריה המורחבת
בית הכנסת "ברסלב" גוש 80
בית הכנסת "אוהל משה" גוש 80
בית הכנסת "בית ישראל" עזרת תורה

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיוי"י"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A
בית הכנסת "בני הישיבות" גבעה B

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי ה' יצרים משמחי לכ' – אימתי הן
יצרים כשיצואין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל בילקוט
תהלים)

פרשת יתרו שנת תשפ"ג לפ"ק (שנה ד') * גליון 129 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

הקריאה מעוררת הזמן

הנה ידוע שבכל פרשה יש השפעה של הפרשה על הזמן, ואף שלא מפורש בתורה לקרוא הפרשה דוקא בשבוע זה, והרי במערבא היו גומרים את התורה רק פעם בשלוש שנים (כדאיאת במגילה ט"ב), ששם חילקו את הפרשיות באופן אחר ממה שאנו מחלקים ובכל שנה קראו בזמן הזה פרשה אחרת, אבל כיון שהמנהג המקובל ותקנת הקדמונים היא כפי שאנו נוהגים, לקרוא הפרשה בשבוע זה, יש בכל פרשה הרמז למה ששייך לאותו השבוע [ע"י של"ה תורה שבכתב ריש פ' וישב].

כמו שידוע שהיתה פעם גזירה על ספרי התלמוד, וכתב המג"א (סי' תק"פ, הביאו במשנ"ב): "ביום הששי פרשת חקת נהגו יחידים להתענות, שבאותו היום נשרפו עשרים קרונות מלאים ספרים בצרפת, ולא קבעו אותו בימי החודש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה - זאת חקת התורה מתרגמין דא גזירת אורייתא".

לכומר שהגזירה אינה שייכת ליום החודש אלא לפרשת השבוע, שבפרשה מרומז 'דא גזירת אורייתא', ואף שאין זה לשון התורה ורק בתרגום אונקלוס כתב כך, מכל מקום התרגום גם כן נכתב ברוח"ק ולכן הלשון של התרגום גם כן קובע את כל העניינים של הפרשה שבאותו הזמן.

ומעתה בשבוע שקוראים פרשת יתרו, שהיא פרשת קבלת התורה, ודאי שזה הזמן הראוי והמוכשר להצלחה בתורה.

אכן צריכים לכך השתדלות והכנה, כפי שהיה בזמן מתן תורה שהיו שלושת ימי הגבלה, כמ"ש 'היו נכונים לשלשת ימים', ומשה הוסיף יום אחד מדעתו (כדאיאת בשבת פז"א), וכל זה היה הכנה למתן תורה, כי אי אפשר לקבל תורה בלי הכנה.

וכן שנינו באבות (ביב) "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך", היינו שאדם צריך לתקן את עצמו שיהא מתוקן ללימוד התורה, ומי שאינו מתוקן לא שייך שיצליח בתורה, ומשמע שצריכים 'תיקון' מיוחד לזה, והאדם בטבעו אינו מושלם במידותיו, ואף מי שנולד עם נוסף, אינו שייך לתורה, ונתבונן מהו התיקון שצריך לעשות כדי לזכות לתורה.

*

רבינו יונה באבות (שם) מפרש "התקן עצמך - במידות טובות", היינו שהתיקון וההכנה לתורה הוא מידות טובות, אף שגם בטבע האדם יש מידות טובות, אבל אין זה מספיק, אלא צריך להוסיף לתקן ולהשלים עצמו לזה, כי האדם בטבעו אינו מושלם במידותיו, ואף מי שנולד עם מידות טובות אינם בשלמות, וגם יש יצר הרע וצריך תיקון והשתדלות עצמית כדי שהיצר לא ישלוט עליו.

וזהו "התקן עצמך ללמוד תורה", כי מי שאינו מושלם במידות לא שייך שיהיה לו שלמות בתורה, ואמנם שייך שישג איזו רמה בתורה לפי דרגתו, אבל הדרגה והרמה בתורה תלויה בדרגת שלמות המידות, ודבר ברור הוא שמי שיש לו מידות רעות לא שייך שתהיה לו דרגה בתורה ותורתו אינה תורת אמת, רק עם מידות טובות שייך לזכות לתורה!

וענין זה מפורש גם בקבלת התורה, שנאמר "ויחן שם ישראל נגד הרה"ר ופירש רש"י כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות היו בתרעומות ובמחלוקת. א"כ ההכנה לקבלת התורה היתה במידות טובות, שהיו כאיש אחד, בלי תרעומות ומחלוקת.

ואם נמצאים במקום שיש מחלוקת, צריכים להיזהר מאד שלא להיכשל בזה וולא להתערב במחלוקת, וגם אסור לדבר לשון הרע אם אינו לתועלת כמו שביאר הח"ח הלכה, ואפילו על בעל מחלוקת אין היתר לדבר לשה"ר אם אין זה לתועלת, וככל שנוהרים בזה יותר כך זוכים להצלחה בתורה.

וסיפר לי אחד שהחליט להתחזק שלא לדבר ולא לשמוע בענייני מחלוקת, וכעבור כמה ימים הרגיש חיזוק בהבנה בלימוד, רמת ההבנה שלו עלתה! זהו הכח של דבקות בתורה, ומאידיך גודל הפגם של לשון הרע, שמיעת לשה"ר, אפילו מצד קנאת האמת... סוף סוף זהו לשה"ר ועושה פגם ומפריע להצלחה בתורה.

וכבר כתב באגרת הגר"א שכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער, ואור הגנוז היינו אור התורה, כמו שכתוב (משלי יבג), ותורה אור, וכאמור, זה בדוק ומנוסה!

'נכד את אביך ואת אמך'

פנינים במצות כיבוד אב ואם

ומוזכרים שם מעשים של כבוד ומורא, כגון לא ישב במקומו וכו', אבל מהמעשים רואים את המטרה של המעשים - שבלב יהיה כבוד ומורא.

וכבר אמרו חז"ל (שם ל"ב) שהוקש כבוד אב ואם לכבוד המקום, ורבינו יונה בסוף איגרת התשובה כתב "דע שהעולם כולו נברא לכבוד השם יתברך שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי וגו' והרצה לכבוד את הש"ת יכבד את אביו ואמו", היינו שבכיבוד אב ואם מקיימים מצות כבוד המקום! מפני שהוקש כבודם לכבוד המקום, וכשעוסקים בזה עוסקים בכבוד שמים.

*

בידוי של יום כיפור אנו אומרים 'על חטא שחטאנו לפניך בזלזול הורים ומורים', יש מצוה של כיבוד אב ושל כבוד הרב, וזלזול זה יותר גרוע, לא רק שלא מכבדים אלא גם מזלזלים, והאיסור של זלזול הורים ומורים הוא לא דווקא כשמבייש אותם, אלא גם בלב, כשאינו מחשיב בלב את ההורים או את המורים, זה גם כן זלזול.

*

שנינו בריש פאה "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא", והדבר הראשון שמוזכר שם זה כיבוד אב ואם, שמלבד העולם הבא של כיבוד אב ואם כמ"ש (דברים טז) 'למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך', ודרשו חז"ל (קידושין ט"ב) לעולם שכולו טוב ולעולם שכולו ארוך, יחד עם זה זוכים גם לפירותיהן בעולם הזה.

והיינו מדה כנגד מדה, כיון שמכבד את הוריו בעולם הזה, זוכה לחיים טובים ומאשרים בעולם הזה, וראיתי בשם ארזי שאמר כי רואים דבר זה במציאות, שמי שזהיר בכיבוד אב ואם יש לו עולם הזה טוב מאד, ומי שחס ושלום אינו זהיר בזה הוא מאלם, שלו הוא לא עולם הזה... [ועי' אורחות ישר ערך כבוד אב ואם].

*

ובהמשך המשנה שם מוזכר גם גמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחברו ותלמוד תורה כנגד כולם, שכל הדברים האלו אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, ולכאורה מאחר שתלמוד תורה הוא החשוב יותר מכולם, אם כן היה ראוי לכותבו בתחילה לפני כיבוד אב ואם וגמילות חסדים, ומדוע נזכר תלמוד תורה רק לאחר כולם.

ויתכן שבא התנא לרמוז בזה, שלא יחשוב אדם כי מאחר שתלמוד תורה כנגד כולם, הוא יכול לעסוק רק בתורה ופטור מכיבוד אב ואם וגמ"ח... לא זו היא דרך התורה, אלא התורה מחייבת גם כיבוד אב ואם וגמ"ח, ואם יש לפנינו מצוה עוברת של כיבוד אב ואם יכול לומר אלך לי עכשיו ללימוד, אלא חייב לקיים המצוה המוטלת עליו ואחר כך יחזור לתלמודו, ולכן הוזכר תלמוד תורה לבסוף, כי צריך קודם לקיים את מה שהתורה מחייבת, ואם הוא לומד ואינו מקיים זה יותר גרוע...

כיבוד אב ואם הוא דבר קשה מאד, וכבר אמרו (קידושין לא"ב) אשרי מי שלא חמאן, כלומר אשרי מי שלא הכיר את הוריו, כי קשה מאד לכבד כמו שצריך, לצאת ידי חובת כיבוד אב ואם בשלמות, ואשרי מי שלא ראה ולא הכיר את אביו ואמו שלא נתחייב בכיבודם, אבל זו מצוה גדולה מאד מעשרת הדיברות, שנאמר עליה (דברים ה, טז) 'למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך', וזו זכות גדולה מאד למי שמקיימה.

ומצות כיבוד אב ואם היא לא רק במעשים חיצוניים, אלא גם בשב ואל תעשה, לא לדרוש מההורים דברים שההורים לא נותנים מעצמם, ובדרך כלל ההורים נותנים יודעים מה חסר לילדים, אבל אם דורשים מההורים ומבקשים ומכריחים אותם לתת, אפילו בשורה של תחנונים, זה לא ראוי ולא כיבוד הורים.

ואף על פי כן יש ילדים שלא מבינים את זה, ודורשים דרישות מההורים, אני רוצה ואני רוצה ואני רוצה... וזה לא כיבוד אב ואם! אם רוצים משהו אפשר לבקש בצורה עדינה מאד 'אולי אפשר', ולהתנצל כשמבקשים, בהתנצלות, אבל לא לדרוש ולהלחץ את ההורים.

ואמנם, זהו דבר שקשה מאד לילדים, כי ילדים רוצים הרבה דברים שחסר להם, ומבקשים ודורשים מההורים... אבל צריכים לדעת שמי שלא ידרוש ירויח הרבה יותר! כי כיבוד אב ואם זה הדבר הראשון בדברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה.

*

לפעמים הילד כבר חושב שמגיע לו, ואם פעם לא נותנים לו הוא כועס ודורש מההורים ומכריח אותם... ההורים לא חייבים לו כלום, אדרבה הוא חייב להם על כל מה שעשו בשבילו, מה שההורים עושים בשביל הילדים, כמה שהם טובלים וכמה שהם מצטערים, ואיזה קשיים הם עוברים בשביל טובלת הילדים, איך לגדל את הילד, כשהוא נולד, ואחר כך במשך החיים, כמה שהם דואגים, עם הוצאות כספיות ומאמצים, ואם כן מי חייב למי? הרי הילד חייב להורים!

זו מצות כיבוד אב ואם, שהיא מצוה שכלית, שגם גויים מבינים אותה, וכל אדם בעל רגש קצת עם מידות טובות מרגיש שהוא חייב ושאינו יוצא ידי חובת כיבוד אב ואם, כי אין שיעור לזה, וכמה שבכחו הרי הוא חייב להוסיף ולכבדם, וזה הדבר הראשון במשנה בפאה שזוכים בו לפירותיהן בעולם הזה, אם עוסקים בכיבוד אב ואם כמו שצריך, לכל הפחות לא לצער אותם, וגם לכבד אותם ולדאוג להם שירגישו טוב, שיינונו וישמחו, על ידי זה זוכים מידה כנגד מידה לחיים טובים ומאשרים בעולם הזה.

*

מצות כיבוד אב ואם היא לא רק במעשים אלא גם בלב, להרגיש בלב את הכבוד והמורא [וכן האריך בס' חרדים במצוות התלויות בלב פ"א אות לה"ל], ואמנם בגמ' אמרו (קידושין לא"ב) 'איזהו מורא ואיזהו כיבוד'

בעקבי הצאן - מדור השקפה וחינוך לאורו של מרן שליט"א דרכי הלימוד - הדרך הישרה בלימוד התורה (מאמר שמיני)

אלא שכמו שהקדמנו, לכל זה ישנו תנאי נוסף, שיהיה הלימוד באופן הראוי לפי טבעו, ואף כי מי שמחמת טבעו אינו לומד באופן הנכון ראוי לו שיטה טבעו אל צד הטוב, וזהו מחובת ת"ת, אבל מ"מ כשנמשך לדרך מסוימת, יש לו להשקיע עיקר לימודו באופן הראוי לפי טבעו, שעל ידי כך יהיה דבוק בתורה, וכל אחד יש לו ללכת בזה לפי טבעו, "כל אחד יש לו את הטבע שלו, ואין הטבע שוה בכלם, אחד אוהב את העמקות ואחד אוהב את הפשטות, יש מי שהעמקות מרתקת אותו, ויש מי שהפשטות מרתקת אותו..." ומציין מרן בעניין זה לספר חוסן יהושע (מאמר א' פ"ז) שם האריך כיצד דרך הלימוד המתאימה לכל אחד לפי טבעו.

ומרמז גילו ונסיונו ואמר מרן כי "על פי רוב הטבע אוהב את הפשטות ונהנים ללמוד בצורה פשוטה, שאז הלימוד מעניין ומושך... ומי שנהנה יותר להתעמק צריך גם כן שיתעמק מתוך מתיקות וסקרנות, וכמ"ש (משלי ב,ד) "אם תבקשנה כספך וכמטמונים תחפשנה", היינו כמו אדם שמחפש כסף ומטמונים, שיש בו סקרנות לדעת היכן נמצא המטמון, כך גם בתורה, מי שנהנה מהעמקות, כל כח הסקרנות שלו בתוך הסוגיא להבין עוד יותר, ואין זה משעמם לו אלא מרתק אותו מאד..."

והיינו, שכבר נתבאר כי דרך הלימוד בישיבות היא באופן שיתעלה הלומד בעמקות והבנה, שהיא המעלה היותר גדולה בתורה, ובודאי כך ראוי לכל מי שבכחו שירגיל עצמו ללמוד בהבנה ועמקות, אך רוב הלומדים, כפי שאומר מרן, בתחילת דרכם אין טבעם כן, ורק אחר ההרגל וריבוי הידיעות והחזרות יגיעו ג"כ לזה [וגם אחר ההרגל, עדיין יש שנפשו נמשכת ללימוד בקיאות יותר, לא מחמת עצלות אלא כי זהו טבעו]. וע"כ כל אחד צריך לבחון את עצמו או להתיעץ אם חכם המכירו, ולהטות את לימודו לאופן היותר מתאים לפי טבעו ומשיכת לבו, ורק כך יתעלה בתורה.

ואפי" מי שהורגל בעיון איטי, אף שכאמור ראוי לו להתרגל גם בלימוד מהיר יותר, מ"מ מוכרח הוא ג"כ ללמוד לפי טבעו, "מי שזה נגד טבעו שלא להתעבב, אין בריה, ואי אפשר נגד הטבע..." לפי שזהו הדרך להשיג דבקות בתורה בלא בטלה, רק כשילמד לפי טבעו.

עכ"פ "חשוב מאד שצורת הלימוד תהיה באופן המתאים לכל אחד לפי טבעו, כפי הסקרנות שלו וכפי מה שנהנה בלימודו, יש כאלה שנהנים יותר מידיעות, ויש שנהנים יותר מהתעמקות בהבנה... וכשלומד באופן כזה, הלימוד הוא מתוך סקרנות ומתוך הרגשת מתיקות התורה... הראש שקוע ומונח בתורה בלי היסח הדעת, מפני שמרגישים ערבות ומתיקות במה שלומדים, והמתיקות נמשכת כל הזמן ויש חשק תמיד להמשיך ללמוד..."

"ידוע שגדולי ישראל לא כולם למדו באותה הדרך, ויש שעסקו יותר בעניינים מסוימים שבש"ס, ואין זה מפני שהיתה ביניהם מחלוקת ושיטה אחרת בדרך הלימוד, אלא כל אחד למד מה שיותר מושך ומרתק אותו, אשר זוהי דרך הלימוד מפורש נשמתו, שהתורה שייכת לנשמה, והנשמה נמשכת לזה, וכבר אמר מרן החזון איש זצ"ל כי כל אדם יש לו את דרך הלימוד מפורש נשמתו, שזהו החלק שלו בתורה. וכל אחד מה שמושך ומרתק אותו לפי טבעו זהו שורש נשמתו וחלקו בתורה..."

זו היא חובת האדם בת"ת, לעסוק בה כפי טבעו וכחו, עד שיהא מרותק ודבוק לתורה.

אלא שבד בבד, על הלומד להשתדל לכלול בלימודו את כל חלקי מצות תלמוד תורה, וגם העוסק בתורה בדרך העיון וההבנה כראוי, צריך להשתדל בזמנים אחרים בהיקף ידיעת התורה כפי יכולתו, "בדרך כלל יש זמנים פנויים במשך היום שהזמן עובר בבטלה, וזמנים אלו ניתן לנצל להתקדם בידיעת הש"ס... אמנם אם הוא נמשך יותר למסכת הגלמדת בישיבה ובוהו הוא מרותק יותר, ודאי שיש ללמוד מה שיותר מרתק אותו ואין להפסיק מזה... ומכל מקום יש להשתדל כפי כוחו עד כמה שאפשר להתקדם בידיעת הש"ס, כמוכּן שצריך לעסוק בזה ביישוב הדעת ובלי למהר, אבל לנצל את הזמן שלא תהיה בטלה..."

ואי אפשר לסיים, בלא להזכיר כי מיסודות ההצלחה בתורה היא התפילה, "וענין זה תלוי אצל כל אחד עד כמה גדולה אצלו השאיפה לזכות להבנת התורה, שאפילו אם הוא מבין את מה שלומד הרי שייך להבין יותר בעמקות, ולאחר כל מה שהבין הרי עדיין לא הגיע לדרגת ההבנה של הדורות הקודמים... וככל שהשאיפה להבנה גדולה יותר, כך אינו מסתפק במה שהבין כבר, אלא מתפלל ומבקש בתחנונים "חננו מאיתך" שיזכה להבנה יותר טובה."

במאמרים הקודמים עסקנו כיצד יש להתחנך בלימוד התורה, ועתה יש לנו לברר כיצד יעמיד אדם את דרך לימודו באופן הראוי והמחוייב לפי גודל מצות תלמוד תורה, ויש בזה שני חלקים, האחד, מצד חלקי חובת תלמוד תורה, והשני מצד הצורה הנדרשת לקיום המצוה, מצד חובת ת"ת, הרי היא כוללת הן את ריבוי הידיעות והן את עומקן והבנתן כל אחד כפי כחו, ומצד צורת הלימוד, כבר נתברר שמכלל מצות ת"ת הוא שהלימוד ימשוך את נפש האדם שישקיע את כולו בתורה, ולצורך כך על הלימוד להיות לפי טבעו של אדם.

ולכך, הדרך הראויה להשגת דרכי הלימוד - למיגרס והדר ליסבר, היא היא הדרך גם בסדר לימודו הקבוע של כל אדם, כפי שמורה מרן שליט"א: "ליגמר והדר ליסבר אין הכוונה שצריך הרבה שנים רק ליגמר בלי ליסבר, אלא בכל ענין וענין יש ליגמר וליסבר, ולאחר שלומדים ויודעים היטב את פשטות הדברים כבר שייך גם ליסבר... ואין זה משנה באיזה גיל, אם בחיידר, או בישיבה קטנה, ובשיבה גדולה, או בגיל מבוגר. קודם צריך "ליגמר" - ללמוד בפשטות, וזהו לימוד קל, שמושך ומעניין, "והדר ליסבר" - אחר כך מתוך החזרות באה ההבנה..."

אך מלבד זאת, גם ה"ליסבר" צריך שיהיה באופן נכון ובמדה, "הלימוד צריך להיות עם כמות ועם איכות גם יחד, ובדרך כלל אלו שעוסקים יותר מדי באיכות על חשבון הכמות, אינם מתמידים כל כך, מפני שהם מרגישים שיש להם הרבה זמן, ואין מה למהר, ופעמים שמתעכבים זמן רב במחשבות על ענין אחד, וחושבים ושוב חושבים, ועל ידי כך נמשכים גם למחשבות בדברים בטלים..."

זאת ועוד, כי הלומד בעיון איטי מדי, מאבד בכך את כחו בלימוד הפשוט, וכבר הזכרנו בעבר שהלימוד בעיון בלא חברותא קשה בדרך כלל, ופעמים שיבוא ע"י כך לביטול תורה, כשלא יהיה לו חברותא או ישוב הדעת הראוי ללימוד עיוני כהרגלו, וגם יחסר לו הטעם בלימוד הידיעות עצמן, דבר שיפריע לו לגדול בהיקף הלימוד.

ונצטט בזה מדברי מרן בשיחותיו: "יש כאלה שאיבדו את הטעם בפשטות, והתרגלו ללמוד רק בעיון, כפי שמצוי היום בישיבות קטנות שמלמדים עם הרבה מפרשים וסברות, ונהנים רק לפלפל בקושיות ותירוצים ולא מהבנת הגמרא עצמה, ועל ידי זה הלימוד קשה להם וכבר אין חשק ללמוד, וצריכים להתרגל לקבל טעם גם בפשטות, ויש עצות לזה, להתחיל בהדרגה, אפילו כמה דקות ביום ללמוד בפשטות, ובמשך הזמן מקבלים טעם ומתיקות בזה..."

וכך הורה מרן לתלמיד מבוגר שהתיעץ עמו אם ללכת ל'חזוק' במקום תורה מסויים, שם צורת הלימוד היא בעיון איטי למדי, והורה מרן כי אם אמנם אין חסרון בעיקר הדבר, אם נפשו נמשכת לכך, אך שמחמת ההרגל בלימוד איטי, יחסר לו אח"כ ביכולת ללמוד בקלילות ובמהירות, ויגרם לו הדבר חסרון בידיעת התורה.

ובאמת שגם לתועלת ההבנה עצמה ראוי יותר הלימוד המהיר, וכבר העיד הגרמ"ש שפירא זצ"ל בשם מרן הגר"ז זלה"ה, כי כן הורה לו אביו רבינו הגר"ח זלה"ה שילמד באופן 'קל ומהיר', והקשה לו הגר"ז 'בשלמא לימוד 'קל' היינו שלא להתאמץ יתר על המדה, אבל לימוד 'מהיר' איך יתכן, הרי כל אחד תוי באופן תפיסתו והבנתו, אם לאט ואם מהר?... והשיב על כך הגר"ח - אם תלמד מהר, תבין מהר..."

ובענין זה שח מרן יבלחט"א: "מרן הגר"א שך זצ"ל היה זועק ומעורר תדיר על שיבוש דרכי הלימוד בזמנינו, שמרבים בסברות ועיונים שעוברים את גבול היושר ובהירות הלימוד, ובאים על חשבון ההספק וגם על חשבון ההבנה, וסיפר לי אחד, שמרן זצ"ל הזהירו שלא ימשך ללימוד איטי באריכות סברות וכדו' הנקרא כיום 'עיון', אלא ילמד בעיקר בריבוי כמות וחזרה, והוסיף מרן - 'יודע אני כי לא תשמע לי [כי ידע שלא מקבלים ממנו בזה], אבל מכל מקום מוכרח אני להודיעך, כדי שלא תטען אחר כך מפני מה לא הזהרתך...! ואמר אותו אחד כי כיום הוא אכן מתחרט על שלא שמע להוראתו של מרן זצ"ל, אבל זה כבר מאוחר..."

א"כ הדרך הראויה ללימוד התורה, שיהיה הלימוד בעיון ובעמקות כפי כחו, אך בזריזות, ולא בהתעמקות יתרה באופן של ריבוי מחשבות וכו' וכו"ל, וכבר ציטטנו מדברי מרן בזה: "ב"ה יש הרבה מקומות מצוינים עם ראשי ישיבות חשובים שידועים את המידה הנכונה בזה, ובעבר היו ישיבות שהספיקו ולמדו כשני דפים לשבוע וחזרו על זה כמה פעמים, וידוע היטב מה שלמדו, בהבנה ישרה, שההבנה אינה שתירה עם הכמות, ושייך ללמוד כמות של ידיעות עם העמקה והבנה ישרה..."

ניתן לקבל את הגיליון במייל: MIMAGED111@GMAIL.COM
כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן שליט"א ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת יתרו - עניני תפילה מ"ח - תשפ"ג | גליון מס' 238

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לויז ע"ה

אתה - היחס אליו יתברך, אלקינו - צירוף שמו עלינו, מלך העולם - גילוי כבודו בכל פרט בבריאה

שאתה כותב. ויש גם כתיבה הפוכה, שכביכול אנחנו כותבים לה, כמו שכתוב בפסוק בישעיהו (מ"ד ה') "זה יאמר לה' אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתוב ידו לה' ובשם ישראל יכנה".

צעקה בלי דיבור אין בה את היחס של 'אתה'

ונוסיף עוד. באמת, כשכתוב שה' שומע צעקה, "וישמע אלקים את נאקתם" וכגון "לכני עורב אשר יקראו", באופן שאין שם דיבור עם משמעות של אותיות, שם זה דין שונה לחלוטין, שם זה דין של שמיעת זעקה, שם זה לא מגיע אחרי "אתה", וזה לא אופן של קשר. אין כזו היכי תימצי בתפילה או בברכה. וכפי שמוכן שכאשר גזרו בנינו מטעם המלך תענית על הבהמות, כמו שכתוב בספר יונה, היה זה רק כדי להרבות עגמת נפש, כדי להרבות את הצעקה, שתעלה מכאן צעקה ויללה גדולה. וכך גם "ויאנחו בני ישראל ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה", זו אנחה. הקב"ה שומע דברים כאלה. הוא שומע את כל מי שצר לו, את כל מי שנאנק ונאנח, אבל זה לא בגדרי תפילה או ברכות. ברכות צריכים להגיד להקב"ה, לשבח ולרומם אותו. אולם בשמיעת הצעקה הכוונה היא, שיש יצורים בעולם שחסר להם, ומאותם יצורים כביכול הקב"ה שומע קול נאקה. הם לא פונים אליו בכלל, הם צועקים סתם, הם לא צועקים אליו. נאקתם זה לא פניה אל. זו לא פניה לאף אחד.

הקב"ה נתן את האותיות מא' עד ת', ואלה הם הלשונות. אולם כאשר אדם רק נאנח, ולא מדבר, ניתן אמנם להבין שהוא צריך עזרה אולם לא ניתן לדעת מה. אם אדם יבוא להיאנח אצל רופא אין שום תועלת מכך משום שהרופא לא יודע היכן כואב לו. כאן זה לא מספיק, כאן צריך לומר 'אתה', צריך לדבר במילים, להגיד כואב לי פה או פה. צריך להגיד משהו, להגדיר את הצורך. באופן כללי אמנם ניתן גם לומר כואב לי, אבל אם אין כל המא' עד ת', לא יכולים לפרט. כשנאנחים, לכל היותר זו אמירה שכואב לי, לא טוב לי, אולם עדיין, יתכן שצריך רופא ויתכן שזו בעיה ממונית, או כל דבר אחר. אף כי פשוט שכשמדברים על דברים כאלו ופונים אל מישהו זו צורה של דיבור, אבל הדיבור הזה הוא לא דיבור מא' עד ת'. זה לא דיבור מפורט, זה לא דיבור שלם, וממילא למעשה אין בזה כלום.

'אתה' זו האפשרות למערכת יחס ודיבור בינינו לבינו ית'

'אתה', זו היכי תמצי שאנחנו יכולים לפנות אל הקב"ה, לדבר אליו, להשתמש במילים כלפיו יתברך.

עתה, בברכה או אומרים ברוך, אחר כך או אומרים אתה. אתה מאפשר הויה. כי הנה, שמו יתברך, זו קריאת שם בתפיסה כביכול שהוא שורש המציאות שלנו. זה פירוש השם הויה, זה שמהווה ונותן מציאות בעולם. התפיסה שאנחנו נמצאים, שקיבלנו את מציאותנו ממישהו, היא באה אחרי אתה. היינו, אחרי שאנחנו תופסים שאנחנו נמצאים עם מישהו, ואותו אחד הוא זה שאנחנו קוראים לו בשם, והוא נותן לנו מציאות. אנחנו פונים אליו בתור זה שהוא הויה, שהוא שורש המציאות שלנו. וכך, אתה, הויה, אלקינו, כך זה משתלשל ומגיע עד אלינו. כך כביכול מציאותו יתברך מגיעה ונתפסת אצלנו פה למטה.

נמצא, שכך זה מתחיל. לולא שהיה 'אתה' לא היינו יכולים בכלל לדבר, לא שייך בכלל לקרוא בשם, אין שום מערכת דיבור בינינו ובינו, אין שום קריאה בשם, אין שום מערכת יחס בינינו. מערכת היחס בינינו לבינו מתחילה באתה,

'אתה' כולל את כל צורות הביטוי

בנוסף הברכה או אומרים "ברוך אתה, הויה, אלקינו, מלך העולם, [בברכות] או אלקי אבותינו [בשמונה עשרה, ועיין תוספות בברכות מ' ע"ב ד"ה אמר אביי, דאלקי אברהם היינו מלכות]. בתחילת הדיבור או אומרים 'אתה'. זה האופן שהברכה יורדת וחלה, נלמד עתה עניני זה.

נקדים ונבאר עניני הנרמז במילה 'אתה'. המילה אתה כוללת את ה'את' ואת ה'ה', 'א-ת' אלו האותיות כולן, כאן נמצאות כל האפשרויות לבטא איזה שהוא דבר, השורש וההיכי תימצי לבטא דבר היא באותיות מא' עד ת' [גם המילה 'אות' כוללת מא' עד ת']. על הה' יש שני מהלכים במפרשים, האופן האחד הוא שהה' היא כנגד ה' מוצאות הדיבור, היינו הה' גם היא מתייחסת למערכת הזאת הנקראת דיבור, והאופן השני הוא שהה' מכוונת כנגד ה' האותיות הסופיות, אותיות מנצפ"ך [הנקראים ה' גבורות מנצפ"ך], האותיות האלו אין להן ביטוי בדיבור, יש להם ביטוי בכתב. נמצא, ש'אתה' כולל את שתי צורות הדיבור, את הדיבור בפה ואת הדיבור בכתב.

עתה, האפשרות לפנות למישהו ולהגיד לו 'אתה' קיימת רק מפני שיש אותיות בעולם, רק מפני שיש אפשרות של דיבור בעולם. כיון שאפשר לדבר, אפשר להגיד אתה. ומאידך, אתה, זה ההיכי תמצי לדיבור, אחרת, מדברים אל הקיר. איני יכול לדבר עם דבר שהוא לא אתה, שאיני תופס אותו כ'אתה', שאין לי שום מערכת יחס איתו. כשאני אומר אתה אני פונה אליך, אני פונה אל האני שלך. האני שלך, לגבי דידך זה אני ולגבי ידי זה אתה. אני פונה אליך וזה בתוך מערכת יחס, והמערכת יחס הזאת היא זאת שמאפשרת דיבור. עניני הדיבור שייך עד כמה שיש היכי תימצי ואפשרות של קשר ביני ובינך. עד כמה שיש נקודות חיבור, נקודות מגע, ביני וביני מישהו, אבל אין אפשרות של דיבור אם אין תפיסה של אתה. נמצא, ה'אתה' זה שורש לכל דיבור שבעולם. [יתכן מצב שאדם פונה למישהו שבדמיון הוא נותן לו אפשרות של יחס, כגון, אם נראה בני אדם שפונים אל הכלב ומדברים עמו, אבל הם מדברים איתו רק משום שיש כאן יחס, יש כאן הדריות שהם נותנים לו].

דיבור בלשון הגמרא זה יחס. כדאיאת בכתובות (י"ג ע"א) על המשנה "ראוה מדברת", "מאי מדברת, רב אסי אומר נבעלה". מדברת זה קשר, זה יחס. כתוב כאן בפירוש שהדיבור זאת מערכת של יחס.

העובדה שבתוך ה'אתה' כלול מא' עד ת' וכל ה' מוצאות הדיבור, כל מערכת הדיבור, היא משום שכך זה צריך להיות. 'אתה' נושא את כל זה. כאשר אני אומר 'אני' איני יוצא מתוך התחום של עצמי, וממילא לא נכנסתי לתוך מערכת של דיבור. אולם כשאני מדבר אל מישהו ואומר 'אתה', נכנסתי לתוך מערכת של דיבור. זה נקרא 'אתה', זה מישהו שהוא בעל יחס, מישהו שאפשר ושייך לדבר אליו. באמת, הדיבור אינו מתייחס דווקא להבנת המילים, אלא להבנה שיש גם כשלא מבינים את המילים עצמם אלא את מה שזה בא לבטא, [כדוגמת דיבור אל אדם שאינו מבין את השפה אולם מבין את מה שהדברים באים לבטא]. הדיבור זו פניה אל מישהו שהוא בר אפשרות של דיבור, בר קשר.

כיון שאנחנו עומדים כלפי הבורא כביכול, או עומדים לפניו יתברך ואנחנו מדברים איתו, הרי שהדיבור פונה אל מה שנקרא אתה. והאתה כולל בתוכו קודם כל את כל כוחות הדיבור, וכפי שנתבאר לשני הדעות, או שהכוונה מא' עד ת' עם ה' מוצאות הדיבור, או שהה' היא כנגד המנצפ"ך שהביטוי שלהם הוא בכתובה בלבד.

כשאני אומר אתה, אמרתי בדבר הזה שאתה בר הכי שאני אדבר איתך, ואתה בר הכי גם להבין בכתובה. יש לנו גם אפשרות של קשר בכתובה, אני אבין את מה

אתה זו מערכת היחס, ואחריה באה קריאה בשם, התפיסה כביכול ששמו יתברך הוא המקור - הוי"ה¹.

בשם אלקינו אנו מצורפים לעצם גילוי שמו יתברך

לאחר מכן בא ה'אלקינו'. אלקינו נקרא החלות של שמו יתברך המצטרף אלינו. בשם אלקינו ה'נו' זה 'נטפל לשם מאחור', ה'נו' של אלקינו גם הוא מתקדש בקדושת השם [ע"י יו"ד רע"ו ט']. נמצא שנעשינו נטפל לשם, אנחנו מצורפים בשם. זה נקרא אלקינו, כאילו השם הוא יחד איתנו. החלות והשייכות עלינו היא ששמו יתברך חל ונקרא עלינו. חל עלינו, אלו לא מילים בעלמא, הכוונה היא שאנחנו גם כן חלק מהשם. העובדה שאנחנו מקבלים עלינו את שמו יתברך היא מצורפת לשם בעצמו. אלקינו זה גם סוד האמונה. וכמו שכתוב בגאון פעמים רבות אלקינו עולה בגימטריא אמונה, זה כתוב בגאון פעמים רבות, [וכמדומה שגם באר"ן].

אנחנו חלק מהגילוי של השם, אנחנו חלק מהגילוי של השם בעולם. עניין השם הוא כביכול ממנו ומאיתנו. השם, הוא גם על ידינו. עניינו של השם מצורף כאילו עמנו. ובאמת, הלא האמת היא כך, והכי איתא בבבא בתרא בפרק המוכר את הפניה (ע"ה ע"ב) "ואמר רבה אמר ר' יוחנן עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקדוש ברוך הוא שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". כתוב כאן שכל מי שהוא מוסיף ומגלה כבוד שמים נקרא בשמו של הקב"ה. כל מי שהוא 'ישראל מקדשי שמך', כך אנחנו נקראים, וכמו שאנו תמיד אומרים בתפילה בשבתות ובמועדים.

ונוסיף בזה, כי הנה, לפני פרשת המועדות ישנה פרשה של "ונקדשתי בתוך בני ישראל". הפרשה הזאת פותחת ב"שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה וגו'", ובהמשך כתוב "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם. המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה' אלקיכם". וברש"י "המוציא אתכם, על מנת כן", על מנת כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על מנת שתהיו מקדשים את שמי, והפרשה הבאה היא "וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי", ותמיד כשאנו קוראים פרשת המועדות אנו מתחילים בשור או כשב וגו'.

העניין בזה, כיון שבכל השבתות והמועדים אנו אומרים בקדושת היום וישמחו בך [או וינחו בו, בה, או בס] ישראל מקדשי שמך, נמצא שאנחנו בתור מקדשי שמך מקבלים את המועדות, משכך, הרי שפרשת קידוש השם אינה נקראת כאן בסתם, אלא היא שייכת בעצם לפרשת המועדות. פרשת המועדות זו פרשה אחת עם פרשת קידוש שם שמים. ה'ישראל מקדשי שמך' הם אלו שעליהם חלים השבת והמועדים. כך היא חלות השבת והמועדים, ישראל מקדשי שמך.

עתה, כך הוא סדר הדברים, ה' אלקינו. ואחר כך מלך העולם. ההשתלשלות של ברוך, איך ממקור הברכה מתגלה אלקותו יתברך, זה מתגלה במהלך של אתה, הוי"ה, אלקינו, מלך העולם. כך מתגלה הברוך. הדרגה האחרונה נקראת מלך העולם, או בתפילה מה שנקרא אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, שזהו האופן איך נתגלתה אלקותו יתברך בעולם.

מלך העולם - הגילוי שכל פרט בבריאה הוא לכבודו

נבאר עתה בעניין מלך העולם, וכיצד זה ממשיך את סדר הברכה. מלכות, זה האופן שעליו הבריאה קיימת, על העניין הזה היא עומדת. כל מה שנמצא בבריאה נברא לכבודו של הקב"ה, כמו שכתוב בסוף מסכת אבות, בברייתא בפרק קנין תורה, "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", היינו, שכל מה שברא הקב"ה בעולמו אומר כבוד שמים, והעובדה הזאת, זה מה שמקיים אותו. במילים אחרות, זה הפירוש של מלך העולם. מלכות בעצם ענינו זה כבוד.

רואים זאת גם בנוסח הברכה שחלק מכבודו ליראיו [או שנתן מכבודו לבשר ודם]. כשרואים מלך הברכה היא על כבוד, כך הוא הגילוי של מלכות, כבוד. נמצא שכשכתוב במשנה "כל מה שבראו הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו" זה הפירוש של מלך העולם. משום שכיון שהמלכות היא כבוד, הרי שמלך העולם הכוונה היא שכל מה שבעולם הוא כבוד, הוא מלכות. הפירוש של מלך העולם זה שכביכול מלכותו יתברך מתגלה בכל העולם כולו. כיון שכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, אם כן, כאן נמצאת מלכותו יתברך.

נמצא שכאשר אנחנו אומרים מלך העולם לקב"ה, אמרנו בזה את המציאות של התפשטות כבודו על כל דבר ודבר בדברי העולם. כל מה שיש בעולם יש בזה מציאות של כבוד. גם דבר רע כמו בשר חזיר יש בו כבוד שמים בזה שהאדם פורש ממנו. הכבוד שמים יוצא מכך שאדם רואה את הדבר הזה ומונע את עצמו ממנו, מתרחק ממנו. כי הנה, עצם הדבר הלא ודאי הוא לא כבוד שמים, בלי צורת אדם לא יכול לצאת כבוד שמים. אין מציאות של כבוד שמים מדבר בעצמו, הכבוד יוצא רק מבני אדם בעלי בחירה ואין כבוד מאף אחד אחר.

אף ממעשי הרע הנעשים בסתר, הרי שעתה לא רואים אותם אבל יראו אותם בזמן שהקב"ה יעניש עליהם ואז יצא כבוד שמים מהעונש. אף פעם זה לא באופן מייד, זה צריך לקחת הרבה זמן עד שיתגלה כל הכבוד שמים של הדבר, הכבוד שמים הוא תמיד דבר שהוא נצחי. שיש בו תמיד תוספת, ועוד, והעמקה, ויותר. הדבר פשוט שאחר שכבוד שמים זה הדבר שעליו הבריאה עומדת, לא יתכן שהכל יתגלה בו ברגע, זה דבר שסותר את עצמו.

עתה, אחר שכבוד שמים שמתגלה, מתגלה רק על ידי הנבראים בעלי הבחירה, וכיון שקידוש שם שמים בעולם אינו אלא רק על ידי עשרה מישראל, פירוש הדבר שרק על ידי ישראל יוצא ומתגלה כבוד שמים.

באמת, היכן מתגלה כבוד שמים אצל כל יתר הברואים, אצל איזה שבט נידח באפריקה שאף אדם אינו מגיע אליהם, והרי כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, זאת חידה שאיננו יודעים פשרה.

אכן זה ודאי, כי כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו הולך על כל הבריאה כולה, על דומם צומח חי ומדבר, וזה יגיע. בזמן שהקב"ה יגלה את כל התורה כולה, בהכרח הוא יגלה את כל הבריאה כולה, משום שאיסתכל באורייתא וברא עלמא.

גם אכן הנמצאת בקרקעית הים, שם היא גם כבוד שמים. יבוא יום והקב"ה ילמד איתנו את כל התורה כולה, וללמוד איתנו את כל התורה כולה, זה כולל בתוכו ללמוד איתנו את כל הבריאה כולה, שלא יהיה גרגר חול בבריאה שלא נראה מה זה.

כרגע אכן איננו יודעים איך זה נראה, אבל אם נבין את מה שאנחנו מדברים, הרי אנחנו יודעים שאין חלק קטן בבריאה שאין לו מקור בתורה, אין שום דבר בבריאה שלא מגלה משהו שהשני לא מגלה. אין דבר כפול בבריאה. אין שני גרגירי חול שדומים זה לזה, וזאת אנו יודעים גם במראה, לא ייתכן שיהיה דבר זה לגמרי לשני בעולם, זה לא יכול להיות, אין אפשרות כזאת. זאת המציאות בבריאה. [איננו יודעים אם גם לגבי האטומים זה כך, אבל על כל פנים, הצירוף של האטומים או האופן שהם פועלים, בכל מקום זו פעולה אחרת. זה מהלך אחר].

עתה, במציאות שהאדם נפגש איתה, יש עניין גדול מאד להתבונן ולראות כבוד שמים. כשהנביא צווח ואומר "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא מרוב אונים ואמייך כח" אל מי הוא מדבר, האם הוא לא מדבר אלינו. החובת הלבבות מדבר על ההתבוננות הזאת. ובאמת, אין צורך לחפש זאת, צריך להיפגש עם המציאות. שאו מרום עיניכם, הפגש בזה הוא, שעל הדרך שאנו הולכים, קורא אלינו הנביא "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה".

בעז"ה בשבוע הבא נמשיך בחלקו השני של השיעור כיצד 'מלך העולם' עניינו בירור כל פרט בבריאה לכבודו יתברך, ויתבאר עניין השגחה כללית והשגחה פרטית.

גדולה במפרשים, אם אתה זה מלכות, יסוד, תפארת, או אפילו בינה. יש חמש דעות ברמ"ק בערכי הכינויים וכל הדעות נכראה שייכות, בכל דבר יש קצת מקור, ועל כל פנים לכולי עלמא זה ה'אתה' האמיתי. זה 'אתה' עם פניה אלינו, עם מערכת קשר אלינו. כשאני אומר אתה אני פונה אל מישהו שאני יודע בודאות, בעצם הדברים, שהוא מתייחס אלי. כאן זה שורש האמירה של אתה. כשאני פונה אליך ואני אומר אתה, זה רק מפני שאני יודע שיש איזו שהיא מערכת יחס. [באמת, כל אתה שאנחנו אומרים, שאנחנו פונים לבני אדם, כל אתה שאנחנו מדברים עליו, זו תולדה מאותו ה'אתה' הגדול. זה תולדה משם, מה'אתה' האמיתי. אמנם, אני מתייחס לבני אדם אחרים, זאת מין מערכת יחס כזו של דיבור, אבל הדיבור האמיתי זה לא דיבור ביני ובין מישהו, הדיבור האמיתי הוא דיבור עמוק יותר, הוא דיבור פנימי. הדיבור האמיתי שישנו בעולם זה הדיבור אל הקב"ה. כל דיבור אחר זה תולדה מהדיבור הזה].

¹ האמת היא שכביכול הקב"ה זה ה'אתה' הגדול ביותר שישנו בעולם, זאת האמת. לולא שהיה 'אתה' שהוא הקב"ה לא היה שום 'אתה' בעולם. משום שהיחס האמיתי של 'אתה' בעולם הוא יחס תמוה. בעומק הדברים אין אפשרות של יחס למישהו אחר.

כי הנה, בדרך כלל אנו שונים ברגילות, איננו נכנסים לעומק הדברים. הדברים הכי נוראים והכי רחוקים מאיתנו אלו הדברים הכי פשוטים. במילה 'אני' אנו משתמשים אין ספור פעמים ביום. אני חושב, אני רוצה, אני הולך, זה אפילו לא מבוקר. זאת מילה שמשתפכת מאליה. וזאת אחת המילים הכי פחות מובנות, ו'אתה' זה עוד פחות מובן.

האני האמיתי, זה הרי כינוי כלפי הקב"ה, כמו שהלל הזקן אמר "אם אני כאן הכל כאין" [סוכה נ"ג ע"א ועיי"ש ברש"י]. אני זה כינוי כלפי מעלה, זה האני האמיתי. 'אתה' האמיתי אף זו פניה לקב"ה [הרמ"ק מביא שזו מחלוקת

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת יתרו תשפ"ג

לדורותיהם, נכללו בפרשה יתירה זו, להיות מקורם דבוק ואחוז ויונק בתוספת חלק זה שנתוסף בתורה. ועל שם כך שיתר פרשה זו בתורה נקרא שמו יתרו, משום שרק ע"ז שזכה ליתר פרשה, שיהא שורשו דבוק בה ויונק ואחוז בה, אז הוא יכול להתגייר גירות הרצויה.

ויספר משה לחותנו את כל אשר ה' לפרעה וגו'. (י"ח, ח'). צריך ביאור דהרי מפורש בתחילת הפרשה שיתרו ידע מכל אשר עשה ה', וכדכתיב וישמע יתרו את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו, וא"כ מה יש למשה לספר לחותנו אחר שהוא כבר יודע.

וביותר יש להוסיף דהנה ביאר אא"י מרן הגרי"ז זצ"ל דמה שסיפר משה לחותנו הוא משום דיש דין סיפור בנפלאות השם, כדכתיב שיהו בכל נפלאותיו, וביאר מרן הגרי"ז דעד השתא לא היה לו למי לספר, דהרי כל ישראל גם ידעו מכל הניסים והנפלאות, ורק כשבא יתרו, שלא היה עמה, ולא ידע מכל הניסים והנפלאות, היה יכול לספר לו ולקיים בזה שיהו בכל נפלאותיו. וצ"ב דהרי להדיא בפסוק דיתרו ידע מכל אשר עשה ה', וא"כ לא היה בסיפור הקיום של שיהו בכל נפלאותיו, שהרי כבר ידע מכל זאת.

ויש לבאר, דהנה בריש הפרשה כתוב דיתרו שמע מכל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים, וא"כ י"ל דכל ידיעתו הייתה אודות ישועת ישראל ויציאתם ממצרים, וקריעת ים סוף, דע"ז כתוב שמעו עמים ירגזון, אבל במה שסיפר משה רבנו ליתרו, כתוב ויספר משה לחותנו את כל אשר ה' לפרעה ולמצרים, היינו שסיפר לו את כל פרטי הפורענות והעונש שבאו על מצרים, ושהיה זה הכל במדה כנגד מדה, וזה לא ידע יתרו, וא"כ שפיר יש למשה רבנו מה לספר ליתרו, וזהו שסיפר לו משה.

ולפי"ז יש לבאר הפסוקים דלהלן, דכתיב ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו', עתה ידעתי כי גדול ה' וגו' כי בדבר אשר זדו עליהם, דמיירי כאן משתי עניינים, אחד מענין הצלת וישועת ישראל, ועוד ענין יש כאן והוא ענין פרטי העונש והפורענות שנענשו מצרים ופרעה, ושחכל היה מדה כנגד מדה, דתחילה אמר ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה וגו', וזהו ברכה על הצלת וישועת ישראל, וזה שמע יתרו מתחילה עוד קודם בואו, ואח"כ הוסיף עתה ידעתי כי גדול ה' וגו' כי בדבר אשר זדו עליהם, זה מיירי ממה שמצרים נענשו במדה כנגד מדה.

ולפי"ז יש לבאר מה שאמר עתה ידעתי, ר"ל דאמנם את ישועת ישראל ידע מכבר עוד קודם בואו, אבל את הידיעה על כל פרטי העונש והפורענות, ושחכל היה מדה כנגד מדה, זה נודע לו רק עתה כשסיפר

וישמע יתרו. (י"ח, א'). וברש"י כתב שבע שמות נקראו לו וכו', יתר על שם שיתר פרשה אחת בתורה. ובמדרש (פכ"ז, ח') איכא מ"ד שכשהיה נכרי נקרא יתרו, כמ"ש וישב אל יתרו חותנו, ומשנתגייר הוסיף לו הקב"ה אות אחת, כמו שהוסיף לאברהם, ונקרא יתרו. הנה כל ענין זה שנתותרה פרשה יתירה בתורה ונתחדשה ע"י יתרו הוא ענין הצריך לימוד מהו הענין שעל ידו נתחדש פרשה בתורה. גם צריך להבין דאטו לולי שהיה יתרו בא היה חסר בתורה דין זה של דיינין.

ובאמת נראה לכאורה דעצם הפרשה המהודשת הוא ירידת מדרגה לישראל, שבפרשה זו נתחדש שלא היו ראויים כולם לקבל ממושה רבנו בעצמו, וכמבואר בדברי רש"י בפרשת דברים (א, י"ד) עה"פ הבו לכם אנשים חכמים וגו' ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות, חלפתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, משה רבנו, ממי נראה ללמוד ממך, או מתלמידך וכו', אלא ידעתי מחשבותיכם הייתם אומרים, עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה, אם אין מכירנו, אנו מביאין לו דורון, והוא נושא לנו פנים. הרי מבואר דלפום רום מעלת ישראל לא היו זקוקים לעצה זו דמינוי דיינין, ואדרבה היו ראויים כולם לקבל ממושה רבנו בעצמו, והסכמתם לעצה הייתה ירידה במדרגתם. ואולי זהו פירוש הענין שיתרו יתר את הפרשה הזאת, כי בעצם לא נצרכה לישראל בהיותם במדרגתם המעולה.

אכן בפנימיות הדברים נראה לבאר בזה, ע"פ המבואר בדברי הגר"א בתקו"ה והגר"ה מוואלוז'ין בנפח"ה ובעוד דוכתי מדברי הזוה"ק שהתורה היא ששים ריבוא אותיות, והם כללות נשמות כל ישראל, וכל אות נגד נשמה אחת מישראל, וכל אחד מישראל שורש נשמתו העליונה מודבק ונאחז באות אחת מהתורה, וממנה הוא יונק את חיותו. (וישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה).

וכיון שהתורה היא שורש יניקת החיות של ישראל, וזהו סוד קיומם בדבקות כל נשמות ישראל בתורה, א"כ יש להתבונן היכן שורשם של הגרים הבאים ליכנס בנחלת ה' ולהיות חלק בישראל, ואף שבאמת כבר אמרו הז"ל שנשמתם של הגרים היו במעמד הר סיני, אבל עדיין צריך להבין היכן חיבור שורשם לתורה להיות יניקתם ממנה בישראל, והרי בבוא הגר להתגייר מוכרח לבא עמו כה רוחני, שהוא חלק בתורה, שיהא לו מקום ושורש לידבק ולהאחז בתורה ככל ישראל, ששורש חיותם הוא דבוק באותיות התורה.

ואפשר לומר דמהאי טעמא הוצרך יתרו שהיה ראשון לגרים, ליתר פרשה בתורה, דבפרשה יתירה ומהודשת זו יהא מקומו, וממנה שורש חיותו לינק ולידבק בתורה ולהיות בישראל. ואפשר שכל הגרים

לו משה את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים, וזהו שאמר 'עתה ידעתי, ר"ל עתה כשמשה סיפר לו.

וישמע יתרו וגו' כי הוציא ה' את ישראל ממצרים. ויקח יתרו וגו' את צפורה וגו'. (י"ח, א'-ג'). יש לומר, על פי דברי המכילתא דבעת שאמר הקב"ה למשה במדין לך שוב מצרים, לקח עמו את אשתו ואת בנו, וכשפגשו אהרן בחר האלוקים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין, ואלו בני, אמר לו, להיכן אתה מוליכך, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים, ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לכי לבית אביך, נמלה שני בניה והלכה לה. ולפי זה יש לפרש הכתוב, דרק כששמע יתרו כי הוציא ה' את בני ישראל ממצרים, אז יכול לקחת עמו את צפורה ושני בניה, אבל קודם שיצאו ממצרים, אינם יכולים לבא, דעל הראשונים אנו מצטערים, ואין להוסיף עליהם.

ויש להוסיף, דלכן הזכיר הכתוב כאן שהיה זה אחר שילוחיה, לומר דאע"פ שמשה שלחם למדין, אבל כל זה הוא רק בעת שהיו בשעבוד מצרים, אבל עכשיו שיצאו ממצרים, עתה ראוי להביאם.

ויבא יתרו וגו' אל המדבר אשר הוא חנה שם וגו'. (י"ח, ה'). יש לבאר סיבת בואו של יתרו לצורך מה הגיע, על פי המבואר במכילתא שבא ע"מ להתגייר. וא"כ י"ל דלכן הוצרך לבא, הגירות בעיא בית דין, כדילפינן בגמ' ביבמות דף מ"ז ע"ב דמשפט כתיב ביה, ולא יכול להתגייר בינו לבין עצמו, ולכן הוצרך לבא.

אם את הרבר הזה תעשה וצוך אלוקים וגו'. (י"ח, כ"ג). ופירש רש"י אם מצוה אותך לעשות כך תוכל עמו, ואם יעכב על ידך, לא תוכל לעמוד. עוד י"ל כביאר כונת הכתוב 'צוך אלוקים' דהיה צריך ציווי מיוחד בשביל קיום עצתו של יתרו, דהנה עצתו של יתרו הייתה להעמיד דיינים, ובשביל להעמיד דיינים שיהא להם כח לדון, צריך שיהא דין ופרשה של דיינים, והרי עדיין לא נאמר כלל פרשת דיינים, וא"כ אינם דיינים כלל ואין להם שום כח לדון כלל, ונאולי כדון נאמנים עלי ג' רועי בקר, ועל כן בשביל קיום העצה של יתרו, היה צריך לחדש פרשת דיינים, ורק אז אפשר לקיים העצה.

ויש לומר דזהו שאמר יתרו למשה וצוך אלוקים, דבשביל לעשות את הדבר הזה של העמדת דיינים, צריך הוא לצווי מהקב"ה, דהציווי היינו שיהא ניתן דין ופרשת דיינים, ורק אחר שיהא ציווי ה' על פרשה זו, יתחדש להם כח לדון, ותתקיים עצתו של יתרו.

והנה מבואר דיתרו זכה ליתן עצה ועל ידו נתחדש פרשת דיינים. ונראה לומר בזה דהנה בגמ' בסוטה איתא אמר רב חייא בר אבא אמר רב סימאי שלשה היו באותה עצה, בלעם ואיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורים, יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית וכו'. ונראה דמה שזכה ליתן עצה הוא שכר במדה כנגד מדה, דכנגד מה שברח, ונמנע מליתן עצה נגד ה', זכה ליתן עצה לדבר ה' ושעל ידו יתחדש כל פרשת דיינים.

והאלוקים יעננו בקול. (י"ט י"ט). ופירש רש"י יעננו על דבר הקול. אכן בתרגום יונתן כתב ומן קדם ה' היה מתעני בקל נעים ומשכח ונעימתא מליא. והיינו דנענה מאת ה' בקול נעים ומשובח. ומבואר דהתורה נתנה בקול נעים ומשובח.

ויש לומר דלכן נקראת התורה שירה, כיון שנאמרה בעריכות ונעימות. וכמו שמצינו דשירה הוא דבר הנאמר בנעימה, כמו שאומרים בתפלת שחרית לקל ברוך נעימות יתנו, וביה"ד לאחר אמירת תהלים אומרים בקול נעים גלת ורגן.

והנה בגמ' במגילה דף ל"ב ע"א איתא כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים. ומבואר דמה שקורא בלא נעימה הוא משוי את התורה לחוקים לא טובים. ויש לבאר דכיון דהתורה נתנה בקול נעים וערב ועיקר נתינתה היה באופן של שירה, על כן אם חסר האופן של שירה וזמרה, חסר בעיקר המטבע של תורה, ומשוי לתורתו חוקים לא טובים.

ויש להוסיף בזה עוד על פי דברי הגמ' בערכין דהמקור לעיקר שירה מן התורה מהכתוב תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב, ושירה איקרי טוב. ומבואר דהשירה נקראת טוב. ולפי זה יש לבאר דלכן הקורא בלא נעימה וזמרה הוא משוי לתורה חוקים לא טובים כי הוא קורא אותה באופן שאינה שירה, וחסרון השירה הוא חסרון הטוב, על כן הוא תורתו היא בכלל חוקים לא טובים.

יכוין לבו כנגד אביו שבשמים

מתוך דברי חיזוק במעונו להורי תלמידי ת"ת חורב רעננה - עש"ק בא תשפ"ג

במשנה בברכות ונפסק להלכה המתפלל שעומד בחו"ל יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל, היה עומד בארץ ישראל יכוין את לבו כנגד ירושלים, היה עומד בירושלים יכוין את לבו כנגד בית המקדש, אבל מי שמהלך בדרך ואינו יכול לכוין את הרוחות, יכוין לבו כנגד אביו שבשמים. וצריך להבין וכי רק מי שאינו יכול לכוין הרוחות צריך לכוין לבו כנגד אביו שבשמים, והרי כל עיקר המציאות של תפלה הוא לכוין לבו כנגד אביו שבשמים, וכל מתפלל בכל תפלה צריך לכוין לבו כנגד אביו שבשמים, וכל החפצא של תפלה הוא להיות עומד לפני המלך. ויש לומר בדרך דרוש כי הגמרא דורשת את ענין כיון הרוחות שיכוין כנגד ארץ ישראל וכנגד ירושלים וכנגד בית המקדש, מהכתובים בתפילת שלמה המלך שהתפלל שתפלות ישראל יהיו מתקבלות ויעלו השמימה דרך המקדש, ובפרשת ויצא כתוב על מקום המקדש 'וזה שער השמים', וכתב רש"י מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה. והיינו שמקום המקדש הוא השער שממש עולות התפילות לשמים. ומבואר דלתפלה יש דרך איך היא עולה לשמים ויש דרך ומהלך איך היא מתקבלת למעלה, שכל תפלה שמתפללים עולה השמימה דרך מקום המקדש, וזהו הענין שיכוין לבו כנגד ארץ ישראל וכנגד ירושלים וכנגד בית המקדש, שיכוין לבו לשם ומשם יעלו התפלות השמימה, וכל הדרכים האלו נאמרו ונתחדשו בתפלת שלמה המלך, ועל זה אמרינן דמי שאינו יכול לכוין את הרוחות, רצה לומר דמי שאינו יכול לפעול בדרכים הקבועים יש עוד דרך והוא שיחדש לו דרך עצמית, שיתפלל אל ה', שיכוין לבו לאביו שבשמים ובדרך זו יעלו תפילותיו, וגם דרך זו נאמרה בתפלת שלמה שיש מהלך ודרך של והתפללו אל ה', יש מהלך שיכול לחדש לעצמו דרך שדרכה יעלו ויתקבלו תפילותיו. למדנו מזה כי לעולם יש לאדם דרכים ומהלכים להתקרב אל ה', וגם אם הוא במצב של אינו יכול לכוין לבו כנגד בית המקדש, יש בידו תפלה אל ה', על ידי שיהיה מכוין לבו אל אביו שבשמים.

מצוה קצ

לעשות במלחמת הרשות

כמשפט הכתוב בתורה

שנאמר כי תקרב אל עיר

ומותר לערוך את המלחמה אפילו בשבת, דכתיב "עד רדתה" (דברים כ ט) - אפילו בשבת. והנה אם ההיתר להילחם בשבת בא לומר שמוותר להכניס עצמו למלחמה אע"פ שיבוא לידי פיקול"ג, צריכא קרא להכי. אבל הרא"ש והרי"ף כתבו טעם להא דמלכתחילה בעינן ג' ימים קודם השבת, משום דבתוך ג' ימים לא יוכלו הנלחמים להתענג כראוי באכילה ושתייה בשבת מחמת פחד המלחמה, ולאחר ג' ימים פרח הפחד ויוכלו להתענג כראוי. ואם כן צריך תלמוד מה מצוותה של מלחמה זו שדוחה את השבת, דהא ודאי מיירי דליכא פיקוח נפש במלחמתם דא"כ לא צריך קרא, ומה חשיבותה לדחות את השבת.

המצוה להניח לבני הערים מקום לברוח

עוד פסק הרמב"ם (ה"ח) "כשצריך על עיר לתפשה, אין מקיפין אותה מארבע רוחותיה אלא משלוש רוחותיה, ומניחין מקום לבורח ולכל מי שירצה להימלט על נפשו". מקורו של הרמב"ם מדברי הספרי במלחמת מדין (פר' מטות קנז), אך סבר דאין זו מצוה בפני עצמה אלא היא הוראה בפרטי דרכי המלחמה. אולם הרמב"ן (סה"מ שכחת העשין ה) מנה הלכה זו כמצוה במנין המצוות, וכתב ב' טעמים למצוה - א - דבזה נלמד להתנהג בחמלה אפילו עם אויבנו בעת המלחמה, ב - דע"י שנפתח להם פתח שיוכלו לברוח, לא יתחזקו לקראתינו מתוך יאוש, והמלחמה לא תהיה בחזקה. ויש ללמוד במאי קמפלגי, וכן דלטעמו השני של הרמב"ן, הרי זו עצה לתכסיסי המלחמה, ומפני מה מנה הרמב"ן הלכה זו כמצוה בפני עצמה.

היתר אכילת מאכלות אסורות בשעת המלחמה

אי' בגמ' (חולין יז.) דבשעת כיבוש הותר לנלחמים לאכול מאכלות אסורות ואף קדלי דחזירי, וליף לה מדכתיב "והיה כי יביאך ה' אלוקיך אל הארץ... ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאות" (דברים ו י-יא). ויש ויכוח גדול בראשונים באיזו מלחמה מיירי. דעת הרמב"ן (דברים ו י) דהיתר זה רק בשעת כיבוש ארץ ישראל, אבל בשאר מלחמות לא הותרו מאכלות אסורות. אולם דעת רש"י (חולין שם) והרמב"ם (פ"ח מהל' מלכים ה"א) דהותרו מאכלות אסורות בין במלחמת מצוה ובין במלחמת הרשות. דגבי ההיתר של קדלי דחזירי הביא רש"י את הפסוק "ואכלת את שלל אויביך וגו'" דכתיב במלחמת הרשות. והרמב"ם כתב וז"ל "חלוצי צבא כשיכנסו בגבול העכו"ם ויכבשום וישבו מהן, מותר להן לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו. אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך וכו'".

ומדברי הרמב"ם דכתב דההיתר של הנלחמים לאכול מאכ"א רק באופן שהם רעבים, נראה שהוא צורך המלחמה שלא יצטרכו לחפש אחר מאכלות כשרים, ומה"ט התיר גם יין נסך דלצורך המלחמה הותר כל דבר מאכל הנצרך ואף במלחמת הרשות מפני שהיא ג"כ מצוה. אמנם הרמב"ן פליג וס"ל דלא הותר להם לשתות יין נסך היות

מלבד המצוה לכבוש את ארץ ישראל ולאבד שבעה עממין שישבו בה, יש מצות מלחמה עם הערים הרחוקות, וגדרי המלחמה עימם נתפרשו בסוף פרשת שופטים. וכך נאמר "כי תקרב אל עיר להילחם עליה וקראת אליה לשלום. והיה אם שלום תענך ופתחה לך, והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך. ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה וצרת עליה. ונתנה ה' אלוקיך בידך והכית את כל זכורה לפי חרב. רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל שללה תבוז לך... כן תעשה לכל הערים הרחוקות ממך מאד, אשר לא מערי הגוים האלה הנה" (דברים כ י-טו).

קבלת מס ושעבוד ושבע מצוות בני נח ע"י אומות הערים

הרחוקות

מבואר בזה שיש חובה לפתוח בשלום ולהציע ליושבי הערים הרחוקות להשלים עם ישראל, ובאם יסכימו, עליהם לקבל על עצמם מס ושעבוד לישראל. וחיובים אלו מעכבים זה את זה, דאם קבלו מס בלא שעבוד או שעבוד בלא מס, אין שומעין להם. נחלקו הרמב"ם והרמב"ן מהם החיובים של מס ושעבוד, דעת הרמב"ם (בסה"מ ובפ"ו מהל' מלכים ה"א) - שהמס הוא חיוב להעלות מס בכל שנה כפי מה שיגזור המלך שיהיה בעת ההיא, ולהיות מוכנים לעבודת המלך בגופם וממונם. והשעבוד הוא שיהיו שפלים ונבזים תחת ישראל, ולא ירימו ראש בישראל אלא יהיו כבושים תחת ידם. ולדעת הרמב"ן המס הוא חיוב שמטיל המלך או הסנהדרין להעלות מס לבנות בית למלך או לבית ה', והשעבוד הוא שמחויבים לעבוד לכל איש ישראל בכל מה שיבקש לחטוב עציו ולשאוב מימיו, והישראל יתן להם שכר הראוי.

ועוד נחלקו הרמב"ם והרמב"ן בתנאי נוסף שיוכלו האומות הרחוקות להשלים עם ישראל, דלהרמב"ם עליהם לקבל על עצמם קיום שבע מצוות בני נח, ולהרמב"ן אין צריך שיקבלו על עצמם אלא מס ושעבוד, ואין צריכים לקבל ע"ע שבע מצוות ב"נ אלא שבעה אומות בלבד (כמבואר במצוה קפז).

חיוב מיתה במלחמת הרשות

הלכה נוספת שיש לדון בה במלחמת הרשות, באופן שאין משלימים עם ישראל, חייבים להרוג את הזכרים אבל לא את הנשים והטף, והוא חיוב גמור כמבואר ברמב"ם (שם ה"ד) וברמב"ן. והתייחס להרמב"ם דמיירי גם באופן שאין רוצים לקבל על עצמם שבע מצוות בני נח, אפשר להבין דנהרגים בשל כך. אבל להרמב"ן הא ליכא חיוב מיתה לאנשי הערים הרחוקות, אלא ישראל רוצים לערוך עימם מלחמה, ומה טעם נתחייבו בהריגתם בעת המלחמה.

מלחמה בשבת

ולא זו בלבד, אלא ילפי' בגמ' (שבת יט.) דאין צריך על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת, אבל אם התחילו אין מפסיקין

ואיסור יין נסך הוא מכלל איסורי ע"ז, דמייירי ביין שנתנסך לע"ז, ואין לו היתר כלל. ושיטת הרמב"ם טעונה פירוש, מה מצוה יש במלחמת הרשות, שהותרו בה מאכלות אסורות לצורך המלחמה, וכאמור היא דוחה את השבת כמלחמת מצוה ואמאי.

מלחמת הרשות - מלחמת מצוה

וכן יש לשאול מהא דהעמידה הגמ' בסוטה (מד): שלושה סוגי מלחמות - המלחמה לכבוש את הארץ היא חובה. המלחמה לרווחא דהיינו שהיא מלחמה שאין בה צורך אלא באו להוסיף על ארץ ישראל כמלחמת בית דוד, היא מלחמת הרשות. והמלחמה שנעשית לשמירה, להמעיט את האויבים ולמנוע מלחמות בעתיד, היא מלחמת מצוה. ובהא פליגי רבנן ורבי יהודה אם היא מלחמת הרשות או מלחמת חובה, ונפק"מ לענין דין עוסק במצוה, דאם הנלחמים חשובים 'עוסקים במצוה' הם פטורים ממצוה אחרת. והנה אף במלחמת הרשות הותר להילחם בשבת, הגם שהעוסק בה אינו חשוב עוסק במצוה ומאי טעמא.

טעם היתר דאשת יפת תואר במלחמת הרשות

מצינו היתר מיוחד של יפת תואר, שהותר ליוצאים למלחמה לישא בת נכר ואף ליוצאים למלחמת הרשות, משום דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע (קידושין כא:). והנה זה פשוט שהדברים אמורים רק בשעת מלחמה ולא לכל בעל יצר הרע, הרי שגם למלחמת הרשות יש מעמד של מלחמת מצוה שהתורה מתירה בה דברים הראויים להיות בשעת מלחמה.

מצות המלחמה - במקום שישראל נלחמים לצורכם

חובה לנצח ולהכניע יד האויבים

וברמב"ן (דברים יא כד) עה"פ "כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה" מפרש דכל מקום שישראל כובשים יהיה לו דין של ארץ ישראל, ובלבד שנכבש אחר שגמרו להוריש את כל ערי שבעת העמים שבארץ ישראל. ולכך אמרו בספרי (עקב נא) על כיבוש סוריא ע"י דוד המלך - "דוד עשה שלא כתורה, התורה אמרה משתכבשו ארץ ישראל תהו רשאים לכבוש חוצה לארץ, והוא לא עשה כן, אלא חזר וכבש ארם נהרים וארם צובה, ואת היבوسی סמוך לירושלם לא הוריש, אמר לו המקום, את היבوسی סמוך לפלטורין שלך לא הורשת, היאך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים וארם צובה". וא"כ יש מצוה בזה וחלה קדושת ארץ ישראל על המקומות הנכבשים, ואעפ"כ אין חיוב לחפש אחר מקומות חדשים ולהילחם עם היושבים שם ע"מ להגדיל את ארץ ישראל. אלא דאם רצו לכבוש את הערים הרחוקות כדרך העמים הנלחמים זה בזה וכובשים זה מזה להרווחה וכיו"ב, ציוותה תורה היאך להילחם. דאע"פ שאין מצוה בעצם המלחמה מ"מ אחר שיצאו למלחמה נצטוו ישראל לנצח אותם ולכבשם, כמדויק מלשון הרמב"ם (במנין הקצר) דכתב "לעשות במלחמת הרשות כמשפט הכתוב בתורה" - דהמלחמה היא רשות והמצוה מורה את דרכי המלחמה להילחם עד שיכנעו תחת יד ישראל ולחייבם במס ושעבוד. והעילה להורגם אם לא ירצו להשלים, דאחר שלא נכנעו תחת יד ישראל, נמצא שהם מתנגדים לישראל ומעמידים עצמם במלחמה כנגד ישראל, ולכך נצטוונו ללחום עימם ולהכניעם, ולהרוג בהם כל זכר. וכן פירש רש"י עה"פ "ואם לא תשלים עמך ועשתה

עמך מלחמה" - "הכתוב מבושרך שאם לא תשלים עמך, סופה להלחם בך אם תניחנה ותלך", הרי דהמכוון במצוה להכניעם ולשלוט עליהם לגמרי.

ההיתרים להילחם בשבת ולאכול מאכלות אסורות

בשעת המלחמה

וכיון דאיכא מצוה בעצם המלחמה לנצח את הגויים העומדים כנגד ישראל ואינם נכנעים לפניהם, הותר להילחם אף בשבת כשאר מלחמת מצוה. ומה דהותר לנלחמים לאכול מאכלות אסורות, אין זה היתר של איסור בשעת מלחמה, אלא דכיון דכתיב במלחמה "ואכלת שלל אויביך", גילתה תורה שכחלק ממצות הכיבוש אוכלים את שלל האויבים ואף מאכלות אסורות. ואהכי הותרו מאכלות אסורות רק בשעת המלחמה ורק אותם מאכלות שהיו של הגויים, ופשיטא שלא הותר לאכול מאכ"א של ישראל.

ובזה נתיישב מש"כ הרמב"ם דאין ההיתר של אכילת מאכ"א אלא כאשר האדם רעב לאכול, משום דבלא"ה לא נחשב כאכילה של שלל האויב, דאכילה שלא לצורך אינה חשובה אכילה, אבל לדעת הרמב"ן כל אכילה בכלל ההיתר.

וכדאמר' השתא דאין מצות מלחמה אלא מצוה להגיע לניצחון ישראל במלחמה, מחוורת שיטת הרמב"ן שמנה למצוה את החיוב להותיר מקום לאנשי העיר לנוס שמה. דעד כמה שאין מצות מלחמה, לא נאמרו במעשה המלחמה הוראות ופרטים בתכסיסי המלחמה, אלא היא מצוה בפ"ע שאינה שייכת למלחמה עצמה וכמו שהטעים הרמב"ן.

חיוב קריאה לשלום

אמרו במדרש תנחומא (סוף שופטים) - "כי תקרב אל עיר להלחם עליה וגו' ראה כמה גדול כח השלום שאפילו לשונאים אמר הקדוש ברוך הוא לפתוח להם לשלום, כך שנו רבותינו שזואלים בשלום הגוים מפני דרכי שלום וכו'". ויש לעיין האם כוונתו להתיר לומר שלום לנכרי, אע"פ שהוא שמו של הקב"ה, או שבזה גילה את הטעם של החיוב לפתוח בשלום עם יושבי הערים הרחוקות.

אמנם להנ"ל מבואר דהמצוה להרוג את יושבי הערים הללו אינה אלא בשעת מלחמה, ולכך צריך לקרות אליה לשלום, דבזה אומרים אם הם נכנסים תחת יד ישראל או שהם נלחמים עימם.

חיוב קבלת שבע מצוות בני נח לשיטת הרמב"ם

ולפרש את שיטת הרמב"ם דס"ל דעל הגויים יושבי הערים הרחוקות לקבל על עצמם שבע מצוות בני נח, י"ל דמעיקר הדין גוי שאינו שומר שבע מצוות הללו חייב מיתה, אלא שאין אנו מחויבים לחפש אחריהם ע"מ להענישם. והכא שבאים ישראל לשלוט על הגויים, צריכים לשלוט עליהם בכל אופני השליטה ולחייבם לקיים את שבע מצוות בני נח המוטלות עליהם בלא"ה.

נמצא - ישראל שרצו לערוך מלחמה עם אנשי הערים הרחוקות שאינם משבעה עממין שבא"י, צריכים להילחם עימם ומלחמתם מלחמת מצוה שדוחה את השבת ומותר לאכול בה מאכ"א לצורך המלחמה. תכלית המלחמה לנצח ולהכניע יד הגויים ושלא ליתן להם שלטון על ישראל.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות
בולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'
שנאמרו במקלות על ידי
הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת "בף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת יתרו

אל פרעה הטרם תדע כי אבדה מצרים (שמות יז), ואמרו במכילתא שבאותה השעה שהיתה קריעת ים סוף וטבעו בו המצרים, גם המצרים שנשארו בארץ מצרים נענשו, על ידי שהגילוס הציפן או הים הציפן¹.

וכך אומרת רחב (ויהושע ב, י) 'כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים... ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם'. והפסוק אומר 'נמוגו כל יושבי כנען', כולם שמעו נמסו מרוב חשוש ופחד.

אם כן, מה זה שאומר הפסוק 'ישמע יתרו'? הלא כולם שמעו! ובאמת, נכון הדבר. כולם שמעו וכולם ידעו על הניסים והמופתים שעשה ה' לישראל. אבל השאלה היא מה הם עשו עם השמיעה שלהם. וזהו שכתב רש"י: 'ישמע יתרו – מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק'. הרבה שומעים, אבל זו שמיעת האוזן גרידא. הם שמעו על כל הניסים, התפעלו, והמשיכו הלאה את חייהם כרגיל. יתרו שמע שמיעה אחרת, שמיעה עם הבנה, עם עומק ועם קבלה, כלשון הכתוב 'שמע ישראל', שהכוונה היא תקשיב, תבין, ותפנים ללב. ואת השמועה הזו תרגם יתרו לידי מעשה, ובא אל ישראל. 'ויחד יתרו' – התגייד יתרו והצטרף אל כרם בית ישראל.

הקב"ה מדבר אתנו כל הזמן, ואנחנו שומעים את זה. אבל השאלה היא מה אנחנו עושים עם השמיעה הזו. האם באמת השמיעה הזו פועלת שינוי אצל האדם והיא גורמת לו לעשות שינוי בחיים ולהפוך להיות עבד נאמן לה' יתברך ולעשות נחת רוח לפניו, או שנותנים לשמיעה הזו להתפוגג עד ששוכחים ממנה לגמרי.

שמיעת האוזן ושמיעת הלב

ראיתי מעשה נפלא בספר שיח זקנים. המעשה היה בדור הקודם, לפני כתשעים שנה. בארצות פולין היה איש אלקים קדוש ונורא, ושמו רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא, וכפי שנקרא בספרים – האדמו"ר מאוסטרובצא. הוא היה גאון ושקדן מופלג מאד, ומפורסם בעולם שצם במשך ארבעים שנה. זה דבר פלא, לצום במשך ארבעים שנה כל היום ורק בלילה לשתות איזה כוס חלב ולאכול משהו. ומה הוא עשה במשך הצום? – למד כל היום. יש אחד שכשעושה תענית, שוכב במיטה כל היום... אבל הוא היה שוקד על התורה בהתמדה עצומה, והיה אב בית דין ופוסק הלכה מופלג. והלימוד שלו היה בעיון עמוק מאד, ואפשר לראות את העמקות ואת החשבונות שלו בספריו 'תורה אור', אשר הם מבהילים הרעיון. וכמעט שאין לו חבר ורע בעיון העמוק ובפולפולים שלו בתורה.

היות והוא צם במשך ארבעים שנה, אפשר להבין שהוא היה חלש וחולה. פעם אחת, לעת זקנתו, בעת שהיה גם זקן וגם חלוש, היה איזה מקרה של פיקוח נפש והוצרכו לעשות מגבית דחופה של צדקה. הרב, עם כל גילו וכל חולשתו, אמר שהוא לוקח את זה על עצמו, ואכן כיתה רגלים והתאמץ כדי להביא להצלחת המגבית. אחרי כמה שעות שטרח ויגע בענין, ראה שעדיין חסר לו סכום גדול.

באותה העיר התגורר יהודי עשיר מופלג, אלא שלפי רוב עשרו – כך גדול קמצנותו. האדמו"ר מאוסטרובצא ראה שאין לו ברירה ומוכרחים לגייס את סכום הכסף החסר, והחליט לגשת למעונו של אותו עשיר. הגיע אליו והפק בביתו. ראה העשיר את גאון הגאונים רבה של העיר, דופק בפתח הבית, ופתח

1. וראה בדברי רבינו שליט"א בספר הדר יעקב ח"ג סימן 1 באריכות ע"ש.

כתר תורה מונח ועומד ומוכן לכל ישראל

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן בעניני הפרשה, פרשת יתרו. וישמע יתרו כהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים.

ליתרו לא היה יחוס היסטורי מפורא, ואם תלך ותבדוק מה היה בעברו, תמצא שהיה כומר לעבודה זרה. אך למרות זאת, אין לזה משמעות, כי כל אחד יכול להתעלות בתורה ובעבודת ה', ואפילו אם היה מקודם לכן כומר לעבודה זרה. שמעיה ואבטליון, אחד מהם היה נשיא ישראל ואחד מהם היה אב בית דין. והם היו גוים בעברם, אלא שהתגיירו, כדעת הרמב"ם והרשב"ץ ועוד הרבה ראשונים (ויש סוברים שלא היו גוים בעצמם אלא בני גוים). ומה עשו כשהיו גוים? באמת אין זה מעניין ואין בזה נפקא מינה, כי כמו שהזכרנו, מה שתמיד מעניין הוא היכן האדם נמצא היום, ולא מה היה ומה עשה בעבר. אבל אם נרצה בכל אופן לדעת מה היו עושים שמעיה ואבטליון, נוכל לדעת זאת מהגאון רבי יצחק אברבנאל. הוא כותב בספרו נחלת אבות על מסכת אבות (פרק א), ששמעיה ואבטליון היו שופטים בבית המשפט העליון של רומא. ועד היום, מספר האברבנאל, יש בגנזכים של בית המשפט הזה, את פסקי הדין של שמעיה ואבטליון.

זה מה שהם עשו בעברם, אבל מה הם היו בשביל כלל ישראל? – מעתיקי השמועה. כל התורה שיש בידינו עברה דרכם, לפי שהם היו רבותיו של הלל הזקן. וכשטוען הלל הזקן לבני בתירא (פסחים טו.) מדוע לא שמשתם את גדולי הדור, שאילו הייתם משמשים אותם לא הייתם באים לידי ספיקות וספקי ספיקות, על שמעיה ואבטליון הוא מתכוון. ואמר הלל הזקן: אילו הייתם מקבלים תורה משמעיה ואבטליון, היתה ההלכה ברורה לכם ומסודרת בידכם. ללמדך, שאפילו מי שהוא שופט בבית המשפט העליון, יכול להתהפך ולהתעלות בעבודת ה', ולהיות תלמיד חכם אמיתי. וגם יתרו, הגם שהיה כומר לעבודה זרה, אנחנו רואים למה שהוא זכה. ואמרו רבותינו (שמות רבה כז, ב), שכבוד גדול נתכבד יתרו בזמן שיצא אליו משה לקבל את פניו, שהרי אם משה יוצא גם אהרן יוצא, ואם אהרן יוצא, שבעים הזקנים יוצאים אתו, ואם שבעים הזקנים יוצאים יחד עמם, מי רואה את כל אלה יוצאים ואינו יוצא עמם?! – כל עם ישראל יצא לקבל את פניו של יתרו. ובחז"ל מובא (שם), שאפילו את ארון הברית הוציאו לכבודו של יתרו [למאן דאמר יתרו אחר מתן תורה בא].

הוא שכתב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה ג, א), 'כתר תורה מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, וכל מי שירצה יבוא ויטול'. זה לא משנה מי ומה, כל אחד מישראל יהיה מי שיהיה ובאיזה מצב שיהיה, אם יכן את לבו לתורה וליראת ה', ויכל לעלות ולהתעלות ולזכות להגיע למדרגות נשאות ונשגבות.

מה שמועה שמע ובא

אך השאלה שאנחנו צריכים לשאול היא, היאך זוכים לזה. איך באמת אפשר להתעלות למעלות רוממות שכאלו, ואיך זכה יתרו למציאות הזו שמשנה רבינו יחד עם כל כלל ישראל יוצאים לקבל את פניו.

והתשובה לזה נמצאת בפסוק שלנו: וישמע יתרו. ולכאורה, מה שנאמר 'ישמע יתרו?' וכי רק הוא שמע?! הלא אנו אומרים בכל יום 'שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת!' איך אפשר שלא לשמוע על דבר כזה, שבית ישראל, אומה רצוצה המשועבדת בשעבוד איום ונורא במשך מאתים ועשר שנים, יוצאת ממצרים בזמן שכל ארץ מצרים נחרבת ונהרסת, וכמו שאמרו עבדי פרעה

שיחות אלו נדפסו בקונטרסי "מגיד דבריו ליעקב" בשנת תשע"ט, משיעורי רבינו שליט"א משנת תשמ"ה. ניתן להשיג בשולחנות התפוצה של י. בלוי קונטרסי "מגיד דבריו ליעקב" של שיחות אחרות משנת תשמ"ו ואילך.

ושאל למבוקשו, 'מה כבוד הרב רוצה'. אמר לו הרב, 'אני לך ללא כחל וללא שרק. אני זקוק לסכום גדול עבור צדקה, ואתה יכול לסייע לי בזה'.

אמר לו העשיר, 'הלא כבוד הרב יודע, שמימי לא נתתי צדקה, ואם אני אתן עכשיו צדקה, אני אכנס בספק של ברכת שהחיינו... לפי שזו מצוה חדשה בשבילי...' הרב יודע שאני לא יכול לתת צדקה, אז בשביל מה הוא טורח עם כל זקנתו וחולשתו לבוא אלי? חבל. על הרב לדלג על הבית שלי, ולא לטרוח לחינם.

הרב התחיל להסביר לו על מעלת הצדקה ועל הצורך הגדול שיש עכשיו, אבל אחרי כל ההסברים אמר לו העשיר, 'כבוד הרב, אני מצטער, אבל אני לא יכול לתת'. אמר לו האדמו"ר מאוסטרובצא, 'אם אתה לא יכול לתת – בסדר. מה אפשר לעשות? אבל זאת יש לי בקשה אחת בשבילך'. העשיר אמר, 'אם הבקשה לא כוללת כסף – בשמחה. למה לא?'

אמר לו האדמו"ר, תחזור בבקשה אחרי מה שאני אומר: 'אני לא יכול לתת כסף לצדקה'. חזר העשיר על המילים האלו, 'אני לא יכול לתת כסף לצדקה'. אחרי זה אמר לו האדמו"ר, תחזור אחרי שוב, 'אני לא יכול לתת כסף לצדקה', והעשיר חזר אחריו. וכך חזרו האדמו"ר והעשיר על המשפט הזה שוב ושוב, במשך זמן רב, אולי חצי שעה או שעה.

כך הם עומדים וחוזרים על זה שוב ושוב, עד שפתאום עצר העשיר וצעק: 'מה? וכי אני לא יכול לתת? אני כן יכול לתת! הנה לך המפתחות כבוד הרב, ותקח כמה שאתה צריך'. נגש האדמו"ר ולקח את שלוש מאות הרובלים שהיו חסרים לו לצורך המגביית ההיא.

מה פשר המעשה? למה פתאום העשיר שינה את דעתו? מפני שעל העשיר היה לשמוע ולהבין היטב את מה שהוא אומר 'אני לא יכול לתת כסף'. עד עכשיו הוא אמר 'אני לא יכול לתת' ובוזו פטר את עצמו, בלי לדעת מה שהוא סח, אבל ברגע שבו הוא לא רק שמע אלא גם קלט והפנים את מה שהוא אומר שהוא לא יכול לתת, הוא הזדעק כנגד זה, 'הלא אני יכול לתת!'

עלינו לשמוע את משמעים לנו מן השמים

כולם שומעים. וכי כשיש עצירת גשמים, לא משמעים לנו מן השמים? אנחנו עומדים היום בט"ז בשבט, ועדיין אין גשמים. תאונות הדרכים שיש בכל יום, אינם השמעה מן השמים? הלא זה צריך להחריד אותנו מה שנעשה בכל יום! אלא שהתרגלנו ונעשינו אדישים.

המשנה במסכת תענית (ג, ה) אומרת שפעם גזרו תענית על שאכלו זאבים שני תינוקות, מפני שזה נחשב צרה הבאה על הציבור. ורבי יוסי חולק שם, שהזאבים לא טרפו ולא פגעו באף אחד, אלא כיון שראו אותם, כבר עשו על זה תענית בכל בית ישראל. למה מתענים? מפני שאם באים זאבים יש כאן איתות מן השמים, וצריכים להתענות על זה ולעשות תשובה.

תאונות הדרכים – הם לא זאבים? אלא שאנחנו התרגלנו לשמוע על 'ציר הדמים', על הרוג בתאונה הזו ופצוע בתאונה ההיא. רק על הצרה הזו לבדה היינו צריכים לקבוע תפילות.

כמו שדברו מן השמים כשכלל ישראל יצאו ממצרים, וכמו שדברו בזמן ההוא בעת מלחמת עמלק, גם עכשיו מדברים אתנו. כולם שמעו את זה בזמן ההוא, 'שמעו עמי ידגון', אבל מי שמע את השמועה הזו ותרגם אותה לידי מעשה? – יתרו. הוא אמר 'עד כאן, ופתח דף חדש. ובגלל שלא פטר את עצמו בשמיעה גרידא, הוא זכה למה שזכה.

אם האדם לא יעורר את עצמו מה יועילו המוסרים

המשנה אומרת במסכת אבות (ו, ב), אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום יוצאת בת קול מהר חורב ומכרות ואומרת אוי להם לבריות מפני עלבונה של תורה. מה זה 'עלבונה של תורה'? איך מעליבים את התורה? – בעצם זה שאדם לא לומד, הוא מעליב את התורה. הקב"ה לא נתן לנו את התורה כדי שנגניח אותה בארון, אלא כדי שנעסוק בה. על האדם לבוא לשיעורי התורה, ולחנך את הבנים שלו בדרך התורה והמצוות, וכמו שהיה אומר רבי ברוך בער מקמניץ זצ"ל, 'זור לדור ישבח מעשיך' (תהלים קמ"ה, ד), כל דור צריך לדאוג בכל הדרכים והאופנים שגם הדור הבא ימשיך להיות עבדי ה' המשבחים את הבורא. לא די במה שאתה עבד ה', אלא עליך לדאוג ולהתאמץ גם עבור הדור הבא, שיהיו עבדי ה' הנאמנים.

בכל יום יוצאת הבת קול הזו ומכרות 'אוי להם לבריות מפני עלבונה של תורה',

אוי להם לאלו ש'חונים ברידיים', שמתעצלים ולא מקיימים את חובתם בעסק התורה כדבעי.

אומרים בשם הבעל שם טוב, שיש להבין את כוונת המשנה הזו. הלא התנא אומר 'בכל יום יוצאת בת קול', ופירושו של דבר, שגם היום הזה ממש, יצאה בת קול והכריזה 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה'. והנה, מי שומע את הבת קול הזו?! – ואם היא אכן יוצאת ולא שומעים אותה, אז לשם מה היא יוצאת? הרי זו ברכה לבטלה, ומה תועלת יש בה?

אלא, אמר הבעל שם טוב, אנחנו טועים בהבנה מה היא הבת קול הזו. אנחנו סבורים שזה קול שיוצא בכל העולם מקצוה ועד קצהו, ובכל מקום ומקום, מירושלים ועד קמבודיה – שומעים באזנים את הבת קול הזו. ולא כן הוא. הבת קול הזו היא ההרגשה הפנימית שבתוך תוכו של כל אחד ואחד. כל אחד שומע בתוך תוכו איזו לחישה שאומרת: 'מה יהיה אתך', 'הבל על הזמן היקר שהולך לאבדון', 'בוא ונפתח דף חדש ונשתפר בעבודת ה', – זו הבת קול. ההתעוררות הפנימית הזו שבאה לאדם כדי להעיר את לבו לעבודת ה', היא היא הבת קול שיוצאת מהר חורב ומכרות 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה'.

הנה, אנחנו עכשיו עומדים כבר בט"ז בשבט. הווי אומר שבעוד חודש כבר פורים, בעוד חודשיים פסח, בעוד ארבעה חודשים חג מתן תורה, ומיד לאחר מכן אלול וראש השנה. רבי איצ'לה בלאזר זצ"ל היה אומר, 'משבט כבר צריכים להתחיל להתכונן לאלול'. והאמירה הפנימית הזו שבאה לאדם ומעוררת אותו, 'הנה, השנה כבר חולפת והולכת, בוא ותנצל את הזמן' – היא הבת קול. אלא מאי? – אדם לא מטה אוזן לבת קול הזו. הוא פונה לחבר שלו ושואל אותו: 'תגיד, שמעת משהו?' וכשהחבר משיב בשלילה, הוא אומר לעצמו, 'טוב, כנראה סתם דמיינתי ולא היה כלום'...

כולם שומעים את הבת קול הזו, אבל רבים הם השומעים ולא עושים כלום עם השמיעה הזו. מדוע? – החסיד מגירונדא, רבינו יונה, מאיר את עינינו בזה. הוא מבאר בספרו שערי תשובה (השער השני), שגם אם אדם שומע דברי מוסר וגם אם הוא מתפעל לרגע, היצר עובד קשה לשכח את זה ממנו. ומה הפתרון? – אומר רבינו יונה, צריך האדם בשמעו המוסר לעורר נפשו, כשאדם שומע איזה דבר מוסר ותוכחה, עליו לחשוב היטב ולהתבונן, לצייר בנפשו ולשים את הדברים אל לבו לחשוב בהם תמיד. אם האדם ישמע איזו הערת מוסר ולא ישלח את הניצוץ הזה, הוא עלול להכבות במהירות. זהו שאומר הפסוק (יהושע ד, ז) 'והסדכם כענן בוקר', כי כמו שיש ענן בבוקר ואחרי זה מגיעה הרוח ומפזרת אותו ולא נשאר ממנו דבר, כך לפעמים יש מציאות שאדם מתעורר לרגע, אבל אין לזה שום קיום. לכן עליו להתבונן בזה ולחזור ולעורר את עצמו שוב ושוב, כדי להפוך את הניצוץ ללהבת אש. ועליהם יוסיף לקח ומלבו יוציא מלין, הוא עצמו צריך להיות מוסיף והולך, ועליו לבנות קומה נוספת מעל הדברים ששמע, כי בדברי מוסר יש עומק לפנים מעומק ויש דברים רבים שטמונים ונגחים ועל האדם לחשוב ולהתעמק ולהתבונן בהם, ואז זה יביא לו תועלת גדולה.

איך עושים את זה? איך אדם יקח דברי מוסר ששמע ויחזיר אותם אל לבו באופן שיעשו פרי לטובה? – יתבודד בחדרי רוחו, אנחנו מוקפים בטרדות, ואם אדם לא יקח לעצמו זמן להתבודד בחדרי רוחו ולחשוב במחשבות אמת על קניני הנצח שלו, היצר לא יתן לו שניה אחת לחשוב. וישוּב יפהוך יד תוכחתו על נפשו, החסיד בעל חובת הלבבות כתב תוכחה שבה האדם מוכיח את עצמו, ופונה שוב ושוב אל 'נפשי', וכך הוא מדבר אל נפשו. וכהנה יש עוד הרבה בספרי המוסר, תוכחות שהאדם מוכיח את עצמו ופונה אל עצמו ושואל את נפשו, 'איך אני מתנהג בקיום המצוות? למה יהיה בסופי'. וכשאדם לומד את זה ורואה את זה הדברים פועלים, אבל לא כאשר אדם רואה אותם פעם אחת, אלא כשרואה אותם פעם אחר פעם, 'ועליהם יוסיף לקח', מעצמו הוא מתבונן וחושב ומוכיח את עצמו, והופך את ההתעוררות ללהבת אש.

הרבה פעמים אדם מוכיח את חבירו, אבל יותר טוב שיוכיח את עצמו... ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבדו אלא תוכחתו לבקרים ולרגעים תהיה. זו עבודה יומיומית ותמידית, יום אחר יום ושעה אחר שעה, עד שתקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר, עד שהדברים יתקנו בלבבו ויכו שרשים בנפשו. וכשהדברים באמת נתקנו בלבבו ונמסכו ונמזנו בכוחות נפשו, אז ודאי שדברי המוסר יעשו פירות ותטהר נפשו. וה' יהיה בעזרונו.

נחל אליהו

שבת קודש

למה ביו"ט אין קידוש מדאורייתא?

זכור את יום השבת לקדשו [כח].

מכאן דרשו חז"ל שיש מצות קידוש לקדש את השבת בדברים, וזה אחד מהד' מצוות עשה שהזמן גרמן שנשים חייבות, אמנם בסוגיא בקידושין מוזכר רק שלש מצוות מצה, שמחה, והקהל, אבל נשים חייבות גם בקידוש.

ודעת הרבה ראשונים שקידוש ביום טוב הוא רק מדרבנן, והחתם סופר בהגהות לשו"ע דן לפי אותם שיטות למה בשבת התורה ציותה לעשות קידוש וביו"ט לא, ונראה לבאר בזה בסייעתא דשמיא - מצאנו בבכור בהמה טהורה שלמרות שהוא קדוש מרחם יש מצוה להקדישו, ובפשיטות כשהבעלים מקדישים אותו לא מתווסף בו שום קדושה דינית [ואמנם הרונצי' בער מחדש שיש קדושה שחלה רק על ידי הבעלים אבל פשטות הדברים היא לא כדבריו], והענין בזה הוא שרצה הקב"ה לזכות את ישראל שהבעלים יהיו שותפים בקדושה של הבכור, ולכן ציותה התורה שגם הבעלים יקדיש את הבכור ואז הקדושה באה משתי כוחות גם קדוש מרחם וגם מחמת הקדשת פה של הבעלים.

ואפשר לומר שגם הקידוש בשבת הוא על אותו משקל, שהרי שבת קביעא וקיימא וגם אם בני ישראל לא יקדשו את השבת היא תהיה קדושה, אבל הקב"ה רצה לזכות אותנו שנהיה שותפים בקדושת השבת לכן ציוה אותנו לקדשו בדברים ואז השבת קדושה על ידי שתי כוחות. ואת כל זה צריך רק בשבת אבל יו"ט כל הקדושה שלו באה על ידי ישראל, ומבואר בגמרא [עיי' ברכות מט. וביצה יז]. שהטעם שבשבת חותמים מקדש השבת וביו"ט חותמים מקדש ישראל והזמנים או בר"ח מקדש ישראל וראשי חדשים, שהשבת קביעא וקיימא אבל יו"ט הקב"ה קדשינהו לישראל שיקדשו הזמנים, וכן הראשי חדשים גם בזמן הזה שהכל הולך לפי הלוח שנקבע על ידי הלל נשיאה שהיה נין של רבינו הקדוש כתבו הראשונים שהוא קידש את כל הר"ח עד ביאת גואל צדק, ויש לזה תורת קידוש ב"ד לכל דבר, ועל כל פנים לכן מן התורה אין צורך לתקן קידוש ביום שגם בלי זה הקדושה באה על ידי ישראל.

פתרון לצאת ידי חובת כל השיטות בקידוש ביפן

והקידוש ביום השבת הוא מדרבנן, אבל מי שלא קידש לבילי שבת חייב מן התורה לקדש ביום ויכולים להשלים ולהגיד את כל הנוסח עד השקיעה, ויש נידון גדול על יפן מתי שבת שם - שאומות העולם נוהגים שזה שבע שעות לפני ירושלים, אבל החזו"א נקט לעיקר כדעת הבעל המאור שזה שבע עשרה שעות מאוחר וזה היום שאחרי, והרב אלישיב חשב בדאורייתא לשיטות החולקים ואמר שצריך מספק לנהוג שם שני ימים שבת, ואמרתיו לו שיש פיתרון לענין הקידוש שיקדש אחרי פלג המנחה של היום הראשון וממה נפשך קידש ביום השבת וזה עדיף מלא לקדש בכלל מחמת חשש ברכה לבטלה, והסכים עם דברי.

רמזים ב'זכור את יום השבת לקדשו'

ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלוך לא תעשה כל מלאכה וגו' [כח ט].

בגמרא בכלל גדול [שבת סט:] מבואר שהמהלך בדרך ושכח אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד, ובכל יום מותר לו לעשות רק כדי חייו שזה פיקוח נפש ויותר מזה אסור שזה ספק חילול שבת, ואפילו ביום שלפי מנינו זה שבת צריך לעשות מלאכה כי ביום הקודם היה אסור לו להכין מספק שמחלל את השבת, ויוצא שמי ששוכח מתי שבת מפסיד פעמיים, דבר ראשון מפסיד בגשמיות שכל יום הוא יכול לעשות רק כדי חייו, והדבר

השני מפסיד ברוחניות שהוא ודאי מחלל את השבת, **אומר הגר"א** שזה מרומז כאן בפסוק - **זכור את יום השבת לקדשו** שאם תזכור ולא תשכח מתי שבת תרויח גם **ששת ימים תעבוד ועשית כל' מלאכתך** שתוכל בששת ימים לעשות כל מלאכה גם יותר מכדי חייו, וגם תרויח **ויום השביעי שבת לה' אלוך לא תעשה כל' מלאכה** גוי שלא תצטרך לעשות בשבת שום מלאכה, וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא.

ואגב - **דודי הגרי שמעון משה דיסקין זצ"ל** הביא הרבה ראיות שבדין של מונה ששה ומקדש יום אחד יש קיום חלקי של דין שבת דאורייתא, שחלק מהדין שבת זה המונה ששה ומקדש יום אחד.

עוד רמז יש בפסוק זה על עירוב תבשילין, שהטעם שתיקנו עירוב זה בשביל שיזכרו להכין מנה יפה בשביל שבת, ויש שש ימים טובים בשנה שמתיר לעשות בהם אוכל נפש [מלבד יו"ט], וזה נרמז בפסוק **זכור את יום השבת לקדשו** שאם תזכור את השבת ותכין עירובי תבשילין, אז - **ששת ימים תעבוד** שתוכל לעשות מלאכה בששה ימים טובים.

כיבוד אב ואם

מאני מה הוקש כבודם לכבוד המקום? איך כיבוד אב ואם הוא סולם לעבודת ה'?

כבד את אביך ואת אמך [כ יב].

בגמרא בקידושין דף ל: מובא שהוקש כבודם לכבוד המקום, ויש בזה שני טעמים, **בספר החינוך** כותב שהטעם בזה הוא שהמעמיד הגדול של עבודת ה' זה הכרת הטוב, כשאדם מתבונן שהקב"ה ברא אותו יש מאין וזן ומפרנס אותו כל ימי חייו עד זקנה ושיבה, והאדם מוקף בחסדים - ראינו עכשיו בתקופת הקורנה כמה צריך להעריך את חוש הריח, יש אנשים שנלחמו על כל נשימה ונשימה, יש אנשים שלא מצליחים לישון בלילות, ואת כל זה הקב"ה נותן לכולם תמיד שיכולים לאכול ולהריח לנשום ולישון וזה מחייב גדול לעבוד את הקב"ה, והסולם להגיע להרגש הזה של הכרת הטוב זה אבא ואמא - שהם הביאו אותך לעולם, זנו ופרנסו אותך, העמידו אותך על הרגליים כשהיית חסר אונים, על ידי שמתפחים את ההכרת הטוב להורים מגיעים להכרת הטוב לקב"ה שהיא אלף אלפי אלפים יותר שהוא הביא את ההורים שלך לעולם והוא נתן להם אות ואת כל מה שיש להם, ולכן הוקש כבודם לכבוד המקום, ונקריא את לשונו הזהב של החינוך במצוה לג' **'משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלוקים ואנשים, ושיתן את לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כיבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו, וכשיקבע זאת המידה בנפשו, יעלה ממנה להכיר טובת הא-ל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאויר העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלמות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו הא-ל יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא, עד כאן טעמו של החינוך בהוקש כבודם לכבוד המקום.**

מהו 'המלמד' כמה צריך לכבד הורים?

ויש עוד דרך בזה - הרמב"ן בפרשה כותב שמכיון ששלשה שותפין הם באדם הקב"ה אביו ואמו, זה מחייב אותו לכבד אותם כמו שמכבד את הקב"ה, ובדיברות שניות כתוב **'כבד את אביך ואת אמך כאשר צוה ה' אלוך'** ורש"י מפרש כאשר ציוך במרה, אבל הרמב"ן אומר דבר גורא, אם אתה רוצה לדעת עד כמה צריך לכבד את ההורים **'כאשר ציוך ה' אלוך'** כל הציונים שהקב"ה הזהיר לכבד

אותו צריך לכבד את ההורים כי הם שותפים עמו ביצירה, וזה לשון קדשו של הרמב"ן 'כבד את אביך, הנה השלים כל מה שאנו חייבין בדברי הבורא בעצמו ובכבודו, וחזר לצוות אותנו בענייני הנבראים, והתחיל מן האב שהוא לתולדותיו כענין בורא משתתף ביצירה, כי השם אבינו הראשון והמוליד אבינו האחרון, ולכך אמר במשנה תורה כאשר צויתך בכבודי כן אנוכי מצוך המשתתף עמי ביצירתך, ולא פירש הכתוב הכבוד שהוא נלמד מן הכבוד הנאמר למעלה באב הראשון יתברך כו', ומפורשים הם בדברי רבותינו שהוקש כבודו לכבוד המקום, עד כאן לשונו.

למה דוקא בשבת החמורה אמרה תורה אתה ואביך חייבים בכבודי?

כתוב בפרשת קדושים 'איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ה' אלוקים' [ויקרא יט ג], ודרשו חז"ל [יבמות ה: ובעוד מקומות] יכול יהא כיבוד אב ואם דוחה שבת תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כולכם חייבים בכבודי, ויש להקשות הרי גם אם אמר לו אביו לעבוד בשמיטה לא ישמע לו ולמה התורה כתבה את זה דוקא בשבת שהיא חמורה שבחמורות, ונראה לומר בזה - שבשבת לא כתוב רק את הדין שלא ישמע לו אלא גם את הטעם, למה כולכם חייבים בכבודי כי את שבתותי תשמורו, שהרי ראינו בחינוך שהטעם שחייבים בכבוד אב ואם הוא כי הם הביאו אותך לעולם וכי, והקב"ה הוא ברא את כל העולם ויום השבת זה העדות שהקב"ה ברא את הכל, ובגלל שהקב"ה ברא את הכל גם אביך חייב בכבודו, ולכן הדוגמא שהתורה הביאה ללמד אותנו את הדין של כולכם חייבים בכבודי זה יום השבת.

קבלת התורה

מה ההוה אמינא שהתורה נתנה לרעתנו?

יש מדרש פליאה [נצבים ח], ואם תאמרו שמה לרעתכם נתתי לכם את התורה, לא נתתי אותה לכם אלא לטובתכם, שמלאכי השרת נתאו לה כו', ותמוה מאד מה הצד שהקב"ה נתן לנו את התורה לרעתנו, וגם צריך להבין מה הראיה ממה שמלאכי השרת נתאו לה.

ונראה לבאר בזה פשט אמיני בסייעתא דשמיא, כתוב בחז"ל [קידושין דל:]: שהקב"ה אומר בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, שהעצה הכי טובה נגד יצר הרע זה לימוד התורה, והיה אפשר לטעות שהתכלית העיקרית של נתינת התורה היא נגד היצר הרע, מלמד אותנו המדרש שזה תכלית משנית של התורה והמעלה העיקרית של התורה היא שזה דבר ה', תפתחו נפש החיים שער ד' - ישקני מנשיקות פיהו, הדבקות הכי גדולה בקב"ה באה על ידי התורה, קודשא בריך הוא אורייתא וישראל חד הוא, אין דבר שמאיר את האדם ומקדש את הנשמה יותר מתורת ה' שהאדם נעשה על ידי זה דבוק בקדושתו יתברך, זה העומק של דברי חז"ל - שמה תאמרו לרעתכם נתתי לכם את התורה שכל המטרה בנתינת התורה היא נגד רעתכם נגד היצר הרע, לא אלא עיקר המטרה היא לטובתכם, תדע שהרי מלאכי השרת נתאו לה ולמלאכים אין יצר הרע וזה מלמדנו שהמטרה העיקרית של התורה היא לטובתכם להידבק על ידה בקב"ה.

איך יתכן שמי שאינו טרוד בכל כוחו לדעת סודה נעשית לו סם המות?

בגמרא בשבת פח: אמר רבא למימינין בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא, ומפרש רש"י למימינין בה עסוקים בכל כוחם וטרודים לדעת סודה, ויוצא שמי שאינו עוסק בה בכל כוחו התורה היא לו סם המות, וזה פלא גדול וכי בגלל שלא טרודים בה בכל כוחם זה נעשה סם המות? ולפי מה שדיברנו אפשר לומר שהפשט הוא כך - למימינין בה מי שעוסק בה בכל כוחו וטרוד לדעת סודה היא סם חיים שנדבק בעץ החיים הנצחיים, אבל למשמאילים בה שאינם עמלים בה כל כך בשבילם התורה היא סם נגד המות, תבלין ליצר הרע.

אירוש נחמד למה לא איחדו כלל ישראל לשמוע הדיברות מאי הגבורה

ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות [כ טז]. אפשר לבאר בזה על דרך דרוש - בסוף פרשת שלח [טו ל] באזהרה של

עבודה זרה כתוב 'והנפש אשר תעשה ביד רמה גו' ונכרתה הנפש היא מקרב עמה, כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש היא עונה בה, ודרשו חז"ל הכרת בעולם הזה תכרת בעולם הבא, ולמה? כי דבר ה' בזה ומפרש רש"י דבר ה' אזהרת עבודת כוכבים מפי הגבורה והשאר מפי משה, שהחומר של עבודה זרה הוא כי שמענו מפי הגבורה, ותארו לעצמכם אם היינו שומעים את כל התורה מצוות מפי הגבורה על כל לשון הרע קטן היה הכרת בעולם הזה תכרת בעולם הבא, וזה הפירוש דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות - כי אם הקב"ה ימשיך לדבר את כל הדיברות על כולם יהיה עונש מיתה וכרת.

למה הפליגו חז"ל במצות חתן וכלה? ומה הקשר של זה ל'נתינת התורה'?

חז"ל הקדושים אומרים בברכות דף ו: אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות כו', ואם משמחו מה שכתב רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר ויהי קולות וברקים גו' וקול שופר, ויהי קול השופר גו', והאלוקים יענונו בקול, והא כתוב וכל העם רואים את הקולות אותן קולות דקודם מתן תורה הווי.

דרך אגב - אמרנו פעם בדרך צחות, שיש הרבה בחורים צעירים שכשמתחילים ללמוד את הסוגיא עוד לפני שיודעים את המבנה של הגמרא, של רש"י ותוס', של המהרש"א והראשונים, כבר מתחילים לקרקר ולצעוק עם כל מיני סברות, ועל זה אומרת הגמרא שקולות וברקים דקודם מתן תורה לא חשיבי.

ונחזור לעיקר דברי הגמרא, תמיד נתקשתי למה השכר קשור ל'נתינת' בחמשה קולות - לצורת הנתינה של התורה, ובאמת יש עוד דבר פלא, חז"ל הפליגו כל כך במצוה של שמחת חתן וכלה, וגדולי ישראל בכל הדורות חבבו מאד את המצוה הזאת, הגר' חיים ברים זצ"ל אמר פעם 'לר' דן סגל שליט"א - מכל המצוות שאתה מחפש שמחת חתן וכלה עולה על כולנה, ולכאורה מה הענין בזה? הרי חתן וכלה זה יום שמחת ליבם, והם שמחים ומאושרים, האם לא היה עדיף לשמח אנשים שבורי לב, עצובים ומסכנים?

לרפד את ההתחלה במתיקות ונעימות

ואמרתי בזה פשט ואחר כך אמרו לי שכך ביאר ר' שלמה זלמן זצ"ל, יש טבע בכוחות הנפש שהרושם הראשוני שיש לאדם כשהוא נפגש במשהו או במישהו נשאר לו לכל החיים, ילד שמגיע לחיידר וביום הראשון המלמד מזעיף לו פנים, המלמד לא יצליח עם אותו ילד כל השנה, ואם קיבל אותו בחיך ונעימות נשאר לתלמיד הרושם הזה כל השנה, וכך גם כשרוצים לשווק פרויקט של דיור במקום ישוב חדש, אם יביאו את האנשים ביום חם ושרבי אין סיכוי שאנשים ירצו לקנות, אבל אם באים ביום שיש מזג אויר יפה, לפני השקיעה בשעה נוחה ונעימה זה הרושם שישאר לתמיד על האנשים שיבואו לשם, ומנהג ישראל שכשילד מתחיל ללמוד אל"ף ב"ת נתנים לו דבש וסוכריות, ומלבד המקורות הסגוליים שיש לזה יש בזה גם טעם, שכשהתחברות הראשונית היא במתיקות זה נשאר לכל החיים.

וחתן וכלה הולכים לבנות בית, והתורה מחמירה מאד בשנה ראשונה - נקי יהיה לביתו' ושימח את אשתו' כי רצון התורה שיחיו יחד בנעימות באהבה אחוה ושלום ורעות, וכשהתחלה באה מתוך שמחה יש לזה השפעה לכל החיים, וכל תוספת בשמחה מוסיפה לנשיאות חן שיהיה להם זה בעיני זה, ובגלל שהתורה רוצה שבין איש לאשה תהיה כמה שיותר אהבה אחוה שלום ורעות וכל מי שמוסיף בשמחה מוסיף בנעימות שתהיה ביניהם, לכן החמירו מאד במצוה הזאת של שמחת חתן וכלה.

התורה נתנה בחמשה קולות - הצורה שהתורה ניתנה משפיעה עד היום הזה, כולנו היינו במתן תורה וכל העריבות והמתיקות שיש לנו בתורה היא בזכות המפגש הראשוני והנעימות שהיתה אז, ולכן - כל המשמח חתן וכלה - שגורם לזה שתחילת בנין הבית והחיבור הראשוני ביניהם יהיה דרך נעימות ושמחה, מדה נכגד מדה זוכה לתורה שהחיבור שיש אליה בא על ידי שנתנה חמשה קולות.

ובענין זה אמרנו פעם, שהיום בחורים נכנסים לשיבות בחודש אלול שזה זמן מאיים ולחוץ, והרושם הראשוני יכול להשפיע על כל השנים בשיבה, ואולי אם היו מתחילים בשמחת תורה היה יותר חיבור לחיי השיבה, ואנחנו לא צריכים לשנות סדרי בראשית אבל חשוב מאד לרפד כל התחלה בנעימות ובמתיקות, ובפרט בעסק התורה, ה' יזכינו.

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

היתר המחודש דפסיק רישא דלא ניהא לי'
במקום מצוה בשבת וכיו"ט

מסוגיה זו כדברי הגרע"א. ונראה פשוט משום דקסבר המג"א די"ל כדעת המרדכי דליקוט ענבים יש בזה איסור מכה בפטיש דבר תורה, וכן נראה מדברי התוס' בסוכה ומטעם זה לא הוכיח המסוגי"ז זו דלא כה"ד, וכמש"נ.

המשנה ברורה פסק כדברי המג"א בסק"ח דיסוד ההיתר דליקוט לאכילה משום פסיק רישא דלא ניהא ליה במקום מצוה והיינו כביאור התוס'.

פליאה עצומה דלא מצינו היתר זה דפס"ר דלא ניהא ליה במקום מצוה בה' שבת

ויתחדש לפ"ז קולא עצומה להתיר פס"ר דלא ניהא ליה אף במלאכה ד"ת במקום מצוה, ולכה"פ במצוה ד"ת. כגון בעל תוקע דע"י ריבוי התקיעות יוצא לו דם מהשפתים ולפ"ד הריב"ש זהו בכלל פס"ר ואכן כיון דלא ניהא ליה שרי במקום מצות תקיעות, או הרוצה להרים את הגגון דהוריד ע"ג הסוכה מחמת הגשמים וע"י פתיחת הגג יורד מים לגינה שאינה שלו דלא ניהא ליה כסוגי' דשבת דף ק"ג 'לא צריכא בארעא דחברי' כשאין בזה משום בונה כי אם משום זורע, בזה יש להתיר מדין פס"ר דלא ניהא ליה במקום מצוה וכהנה רבות.

אמנם יל"ע היאך לא הוזכר קולא זו בכל הלכות שבת להתיר פסיק רישא דלא ניהא ליה במקום מצוה והיא פליאה גדולה, וצריך עיון גדול.

היתר זה אינו אלא ביו"ט ולא בשבת

אשר יראה לומר בזה דכל ההיתר דפס"ר דלא ניהא ליה במקום מצוה אין זה היתר כי אם ביו"ט ולא בשבת, ומצינו כן להתירא בהושענא רק ביו"ט ואין ללמוד בזה היתר אף לענין שבת, אשר לכן לא הוזכר היתר זה בה' שבת, וכדיבאר.

ובביאור הדברים נראה, דהנה יל"ע היאך הותר מלאכה דאינה צריכה לגופה במקום מצוה כפי דביאור תוס' סוכה וכ"כ המחצית שם בביאור היתר המג"א, והרי משנה מפורשת בר"ה דף ל"ב ע"ב 'אין עולין על האילן ואין רוכבין ע"ג הבהמה וכו' למצות עשה דשופר, ומבואר דלא הותרו שבותים למ"ע וא"כ כ"ש הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה שהוא שבות חמור דספיקו לחומרא כמש"כ בשער הציון סי' שט"ז וכן אינו מצטרף לתרי דרבנן להיתר הרמ"א בסי' שט"ז לפס"ר דלא ניהא ליה, וכן לא התירו לחולה שאין בו סכנה אף דשאר שבותים הותרו כמש"כ הפמ"ג בסי' רע"ח ומובא בביאור הלכה שם, וע"ע שו"ת הגרע"א סי' י"ז דנסתפק לענין אמירה לעכו"ם במשאצ"ל די"ל דחמור טפי ולא הותר מדין שבות דשבות במקום מצוה, ואף דלא קי"ל כספיקתו בזה כמבואר במג"א סי' ש"מ מהש"ך ביו"ד דהתירו לאשה לומר לעכו"ם לגוזז צפורניה מצד אמירה לעכו"ם במלשאצ"ל לצורך מצות טבילה מדין אמירה לעכו"ם דשבות דשבות במקום מצוה, אשר מתבאר מזה דדין מלשאצ"ל נדון כשבות כלפי ההיתר דשבות דשבות באמירה לעכו"ם, והוכרע ספיקתו דהגרע"א

סוכה ל"ג ע"ב 'ת"ר אין ממעטין ביו"ט משום ר' אלעזר בר' שמעון אמרו ממעטין, והא קא מתקן מנא ביו"ט, אמר רב אשי כגון שלקטן לאכילה, וראבר"ש סבר לה כאבוא דאמר דבר דאינו מתכוין מותר, והא אביי ורבא דאמרי תרוויהו מודה ר' שמעון בפסיק רישא ולא ימות, הכא במאי עסקינן דאית ליה הושענא אחרית.

ג' שיטות בביאור ההיתר

ובביאור תירוץ הגמ' נחלקו הראשונים וג' שיטות המה, רש"י פירש דכיון דאית ליה הושענא אחריתי ממילא אין כאן תיקון כלי וכן פירשו עוד ראשונים. הערוך הוליד מכאן את יסודו דפסיק רישא דלא ניהא ליה שרי והיינו כיון דאית ליה הושענא אחריתי ממילא לא ניהא ליה ופסיק רישא דלא ניהא ליה שרי. ותוס' סוכה על אתר כתבו אף אי נמא דלא כהערוך מ"מ הרי מלאכה שאין צריכה לגופה ואינו אלא מדרבנן ושרי במקום מצוה. ובתוס' כתובות דף ו ביארו ההיתר דפסיק רישא דלא ניהא ליה במקום מצוה שרי ואף בשאר איסורי תורה, והיינו דע"י דלא ניהא ליה מ"מ נאסר מדרבנן ושרי במקום מצוה, והיינו לדעת התוס' בסוכה כשלא ניהא ליה זהו רק משום דמשוי ליה לאינה צריכה לגופה ואין בזה גרעון בעיקר הפסיק רישא, ולפ"ז רק במלאכת שבת אפשר להקל בפס"ר דלא ניהא ליה משום דבזה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואינו אלא מדרבנן ובמקום מצוה התירו, ואילו לתוס' בכתובות אף אי נחלוק על הערוך להתיר אף לכתחילה, מ"מ מודים בזה דע"י דלא ניהא ליה כבר אין בזה איסור תורה כי אם איסור דרבנן וממילא שרינן במקום מצוה.

ושיטת התוס' הן בסוכה והן בכתובות מחודשת היא להתיר לכו"ע אף להחולקים על הערוך פס"ר דלא ניהא ליה במקום מצוה, וזהו אף במלאכה ד"ת דהרי לתוס' בסוכה מבואר דכל מאי דהוי דרבנן בליקוט הענבים זהו רק משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה והיינו כשיטת המרדכי דליקוט הענבים יש בזה משום מלאכת מכה בפטיש דבר תורה כדהביא הגרע"א בגליון שו"ע סי' תרמ"ו והתירו לכה"פ במלאכת שבת משום אינה צריכה לגופה, ולתוס' כתובות בכל התורה הותר פסיק רישא במקום מצוה כההיא דזבחים דמזלפין יין ע"ג האישים, ויבואר לקמן בעזה"י.

הכרעת המג"א כיסוד התוס' להתיר פס"ר דלא ניהא ליה במקום מצוה

המג"א סי' תרמ"ו ביאר דברי השו"ע עפ"ד התוס' דשרינן פס"ר דלא ניהא ליה במקום מצוה. וכאשר ציין שם הפמ"ג דמקור הדברים תוס' בסוכה ובכתובות והמשמעות אף באיסור תורה כל דלא ניהא ליה שרינן במקום מצוה כדעת התוס' וכן ביאר במחצית שם. וע"ע בסי' ש"ד בגליון הגרע"א שם במאי דהאר"י המג"א שם להוכיח דלא כהיתר תרומת הדשן להתיר פס"ר באיסורים דרבנן, והעיר הגרע"א דיש להוכיח דאין היתר פס"ר במילתא דרבנן מהגמ' סוכה ה"ל לענין ליקוט ענבים דאינו אלא איסור דרבנן ומ"מ מקשינן והרי פס"ר הוא, ושמעינן מזה דאף באיסור דרבנן נאסר פס"ר. והנה המג"א לא הוכיח

וכמדומה הגאון ר' אלחנן זצ"ל עמד בזה ע"ד הגרע"א, מ"מ ודאי חמור טפי משאצ"ל מכל שבותים, וממילא צ"ב היאך הותר שבות החמור דמלשצ"ל במקום מצוה ואילו שאר שבותים דקיל טפי לא הותרו במקום מ"ע דשופר, וצ"ע"ג.

יסוד האור שמח דפס"ר יש בו לאו ולא עשה

אשר יראה בהאי ענינא, בהקדם יסוד האור שמח בדין פס"ר העושה מלאכה בפס"ר קעבר רק על הלאו דל"ת כל מלאכה ולא עשה דשבתון והארכנו בדבריו בגליונות הראשונים בעניני פס"ר, ומעתה, הרי מבואר בגמ' ר"ה בטעמא דמילתא דאין שבותים נדחים מפני העשה דשופר משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, והיינו דהכלילו חז"ל השבותים מדבריהם בכלל שם מלאכה וכמו דהעושה מלאכה ד"ת קעבר על לאו ועשה כמו"כ לענין מלאכה דרבנן קעבר על לאו ועשה וכבר עמד ביסוד זה המנחת חינוך מ' כ"ד יעו"ש, אשר לפ"ז באופן דפס"ר הרי לדברי האור שמח הנ"ל אין בזה כי אם לאו ולא עשה, ובזה בדין דהמצוה ידחה הל"ת, ומיושב היטב עיקר ההיתר דפס"ר דלא ניחא ל' במקום מצוה והיינו מה' דחיה שאין בזה כי אם לאו וחלוק מהמשנה בר"ה לענין השבותים דאית בהנך שבותים משום ל"ת ועשה.

ומעתה נראה דחלוקים המה בזה שבת מיו"ט, דבשבת הרי בלאו גופא יש בו כרת [לענין הדאורייתא וכמו"כ נדון כן לענין הדרבנן כדיבואר מהגרע"א] וא"כ אף דע"י פס"ר אין כאן כי אם לאו גרידא ולא עשה מ"מ הרי בהלאו גופא אין העשה בכוחו לדחות משום דנדון כלאו שיש בו כרת, ואילו ביו"ט בגוונא דפס"ר דאין בזה כי אם לאו גרידא בזה שפיר נדחה מכח העשה וככל עשה דוחה ל"ת דעלמא.

תלי בפלוגת המנ"ח והגרע"א בשבות דיש בו לאו ועשה

אמנם דבר זה תליא בפלוגת הגרע"א והמנ"ח בביאור סוגית הגמ' ר"ה במאי דאמרינן דאין עשה דשופר דוחה השבותים משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה.

דעת המנחת חינוך היינו דחז"ל הגדירו השבות כחלות שם מלאכה מדרבנן ככל מלאכה ד"ת וממילא קעבר על לא תעשה כל מלאכה ועשה דשבתון מדרבנן. ואילו דעת הגרע"א בתשובה סי' י"ג דכונת הש"ס אף דאין בזה שם מלאכה בעצם מ"מ לענין ה' דחיה נדון כאילו יש כאן לאו ועשה והיינו לדון אילו היה בזה מלאכה ד"ת והוסיף הגרע"א דבשבת כאילו יש כאן כרת, יעו"ש דדן להתיר לשוט בספינה בשבת לצורך להשלים מנין כמו שמצינו דר' שחרר עבדו ועבר על לעולם בהם תעבודו, וכתב שם דשאני שבותים דשבת דנדון כאלו יש לאו עשה וכרת.

אשר לפ"ז מאי דחלקנו בין שבת ליו"ט עולה לשיטת הגרע"א דאף בלאו דרבנן באופן דפס"ר דלא ניחא ל' דנאסר מדין משאצ"ל נדון כאילו יש כרת ושוב אינו נדחה מפני המצוה, ושאני מיו"ט דאין בזה כי אם לאו גרידא, אכן לדעת המנ"ח הרי אף בשבת הרי חל בזה שם מלאכה מדרבנן ואין בזה כי אם לאו בלא כרת דכונת הש"ס דיש בזה באמת לאו ועשה מדרבנן דחז"ל אשווי מלאכה דידהו בתורת מלאכה מדרבנן ולא משום דנדון כאילו שהיה מלאכה ד"ת לענין דחיה, ועיין היטב.

ומיושב היטב דלא הוזכר בכל ה' שבת הך היתרא דפס"ר דלא ניחא ל' במקום מצוה והיינו משום דכל היתרו נתחדש בה' יו"ט דע"י הפס"ר יש כאן רק לאו גרידא ולא בשבת.

תליא בפלוגת המג"א והט"ז אי לולב נדון כעשה דרבים

אמנם אכתי יל"ע דדבר זה תלי בפלוגת המג"א וט"ז, דהנה בעיקר סוגית הגמ' ר"ה הקשה הר"ן למאי בעי הש"ס לאתויי עלה מדין אין עשה דוחה ל"ת ועשה, והרי תיפוק ל' דלא הוי בעידנא. ותירץ דהוי מצי למימר כן. אמנם המג"א סי' תמ"ו תירץ בשם השיבולי הלקט דעשה דרבים [נדון כעשה חמור] לא בעי בעידנא כתוס' פסחים נ"ט ולזה קאמר בגמ' רק להטעם דאין עשה דוחה ל"ת ועשה.

ומעתה כ"ז לענין עשה דרבים ולא עשה דיחיד, ודעת המג"א דעשה דרבים זהו שופר דמוציא לרבים יד"ח אכן לולב אינה עשה דרבים, אמנם דעת הט"ז סי' תרנ"ה דאף לולב נדון כעשה דרבים. אשר לפ"ז לדעת המג"א אין להתיר הפס"ר דלא ניחא ל' במקום מצוה מצד הדחיה דהלאו גרידא משום דלא הוי בעידנא, ושוב צ"ע ביסוד ההיתרא.

ביאור נוסף לחלק בין שבת ליו"ט

והנה בתוס' כתובות מתבאר דפס"ר דלא ניחא ל' הוי איסור דרבנן ובמקום מצוה היתרו וזהו היתר אך בשאר איסורי תורה, וי"ל דמצינו כשהותר שבות במקום מצוה פעמים היתרו רק ביו"ט ולא בשבת, כהגמ' ביצה דף כ"א ע"א לענין זריקה בקרבן שנשחט ביו"ט באופן שאינו דוחה יו"ט ודין הזריקה אינה אלא שבות, דביו"ט הותר הזריקה ולא בשבת ולשון הש"ס ד'שאני שבות דשבת משבות דיו"ט', ובשער המלך פ"ב מה' שופר ה"ו הביא לדברי הפר"ח סי' תקפ"ה סק"ה דביאר דלא דנים לאסור תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת מטעם תקיעה בכלי שיר מכח הגזירה שמא יתקן כלי שיר, ולמה בעי לטעם חדש גזירה שמא יעבירו, וכתב הפר"ח דא"כ מיחזי כחוכא ואטלולא דביו"ט דעלמא לא גזרו ואילו בחל בשבת גזרו הרי זהו אותה השבות וממ"נ אי המצוה מתיר הך שבות מ"ש יו"ט גרידא מיו"ט דר"ה החל בשבת.

וכתב השער המלך דמצינו דיש להתיר שבות במקום מצוה שהותר ביו"ט ולא בשבת כמבואר בגמ' ביצה הנ"ל שאני שבות דשבת משבות ביו"ט, ואיירי לענין אותו השבות ואותו המצוה, יעו"ש בשער המלך מהגמ' יבמות דף קי"ד שבת דשבת איסור סקילה גזרו רבנן, יו"ט דאיסור לאו לא גזרו.

ומעתה י"ל דכל אשר מוכרח מהסוגי' בסוכה להתיר פס"ר דלא ניחא ל' במקום מצוה מצינו כן ביו"ט ואין הכרח דאף בשבת דנתיר הך שבות, ומיושב היטב דלא מצינו הך היתרא דפס"ר דלא ניחא ל' במקום מצוה בה' שבת כי אם לענין יו"ט וכח סוגית הגמ' בסוכה דף ל"ג דאיירי לענין להתיר ביו"ט.

עכ"פ לענין יו"ט יש לצדד להיתר, ובאופן דבהרמת הגג בסוכות דיש בו מים ויורדים המים לגינה של השכן דלענין זורע הוי פס"ר דלא ניחא ל' במקום מצוה, ביו"ט ראשון דסוכות יש להתיר אכן בחל יו"ט ראשון בשבת אין להתיר, וככל הנתבאר בזה בס"ד.

(א) עוד יש לדון דהרי אינו מוכרח ההדס לעיקר המ"ע דהרי יש לו אחריתו וכל 'המקום מצוה' כדביאר המ"ב היינו משום דיכול להועיל למצוה לאדם אחר שאין לו, ובפשוטו לא די בזה בה' דחיה לדחות הל"ת אם אינו מוכרח עתה למצוה.

חושך ענן וערפל

והר סיני עשן כולו, מפני אשר ירד עליו ה' באש, ויעל עשנו כעשן הכבשן [יתרו יט יח], וההר בוער באש עד לב השמים, 'חושך ענן וערפל' [דברים ד יא], ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלוקים [יתרו כ יח], לפנים משלוש מחיצות חשך ענן וערפל [רש"י שם], מבואר בכתוב ששלוש מחיצות היו במעמד הר סיני חשך ענן וערפל.

'אש הגדולה' מובן, האש הוא גילוי כבוד ה' [רמב"ן יתרו יט כ], עוצם האור התקיף והחזק של פני הכבוד מסתיר ומונע [רבינו בחיי יתרו כ כא], 'ענן' ג"כ מובן כל גילוי שכינה הוא בענן, כי בענן 'אראה' על הכפורת [ויקרא טז ב], תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני [רש"י שם], אבל מה עניין 'החושך', מה מקום יש לחושך במקום האור, ובמקום נתינת האור, אורה של תורה.

הנה ממידותיו יתברך ש'חשך ענן וערפל' מקיפין אותו, שנאמר [תהלים יח יב] 'ישת חשך סביבותיו' [הגיגה יב ב], מבואר בגמ' שממידותיו יתברך שסביבותיו חושך. גם זה לא מובן, איך יתכן שהקב"ה שהוא מקור האור סביבותיו חושך [ואין לומר שהחושך נועד להסתיר. שהרי הקב"ה הוא אור, לא נתפס, וכיון שהוא מוצנע ומוסתר מחמת עצמו מה שייך עוד שיסתירהו. וביותר חושך הוא העדר, וא"כ איך יתכן שהקב"ה שהוא מקור הכל וסיבת הכל סביבותיו יהיה העדר, היינו חושך שמהותו העדר].

*

בגמ', והמכשלה הזאת תחת ידיך, אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן 'נכשל' בהן [גיטין מג א], ובחז"ל, הרשעים נופלים ואינן עומדים, שנאמר כי נפול תפול לפניו, אבל הצדיקים אע"פ שנופלים הן עומדים, שנאמר כי שבע יפול צדיק וקם, ורשעים באחת יכשלו [משלי כד טז], וכן [מכה ז ח] אל תשמחי אויבתי כי נפלתי קמתי [אסת"ר בובר נ"ב פר' ו]. שעל ידי הנפילה זה עצמו יהיה סיבה לקימה, על דרך לשון חז"ל ירידה שהוא צורך עליה [מכות ז ב] שעל ידי הירידה יכול להיות העליה יותר, וכן הוא אומר כי שבע יפול צדיק וקם, שעל ידי הנפילה דייקא יהיה הקימה [פ"צ נצבים].

למה זה כך, למה עמידה על דברי תורה מחייבת שיוקדם לה כשלון. למה נפילה מחייבת קימה, ולמה ירידה מחייבת את העליה. נראה מתוך כך שכשלון המדובר אינו סוג של מעידה, הכשלון המדובר כאן הוא סוג של השגה, עד שאמרו חז"ל אין אדם עומד על דברי תורה אלא א"כ נכשל בהם. ביאורם של דברים לפנינו.

*

ההופעה הראשונה של חושך בעולם [מלבד מה שנתקלנו זה עתה במכות מצרים], הוא במעשה בראשית, בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ, והארץ היתה תוהו ובהו וחושך על פני תהום, ורוח אלוקים מרחפת על פני המים [בראשית א ב], הרי שכמו שהמציאות יצאה מתוהו ובהו, כך היא יצאה מחושך, מתוך מעטפת של חושך.

בגדרו של החושך, נחלקו גדולי עולם אם הוא העדר או מציאות, וכבר אמר מרן הגרי"ז זצ"ל שההכרעה בשאלה זו תהיה לעתיד לבוא, וכפי שכתוב בהגדה קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה, רם הודע כי לך יום אף לך לילה [הגדש"פ], היינו לעתיד לבוא כשיהיה מצב שהוא לא יום ולא לילה [כמבואר בזכריה יד], אז יתברר שחושך אינו העדר אלא הוא דבר בפני עצמו.

להעמיד את הסוגיא על מתכונתה צריך לומר, הנדון אינו אם חושך הוא מציאות או העדר. לכו"ע חושך הוא העדר, הרי גם מי שאומר שחושך הוא מציאות, מודה שאינה מציאות חיובית, אלא הנדון הוא האם חושך הוא רק העדר אור או שחושך הוא מציאות של העדר [היינו, שההעדר קיים לא בתורת שלילה, אלא בתורת מציאות, כחיוב].

הדבר הזה מסביר מדוע הבריאה צמחה מתוך מרבד של חושך, והארץ היתה תוהו ובהו וחושך [בראשית א ב], משום שהבריאה נבראה ע"י הבורא מן ה'אין', התפיסה הראשונית שלנו בבריאה היא תפיסה של העדר, של חושך. הקליטה הראשונית היא שיש כאן דבר ש'אינו נתפס'. ומתוך הלא נתפס הזה השתלשלה כל הבריאה [כל היש], ה'לא נתפס' הזה נקרא בלשון התורה 'חושך', משום שחושך זה העדר [ולא משנה עתה אם זה העדר ממש או מציאות של העדר]. נמצא אפוא כי החושך הזה הוא קליטה. גם אם הוא העדר הוא נותן לנו אחיזה בדבר, שמתוך זה אנחנו יכולים להמשיך הלאה, ולהגיע עד למקום שאנחנו נמצאים עתה.

[נעמיק יותר, יתכן היה לו לבורא עולם לברוא את העולם באופן שהחושך וההעדר יהיו מוצפנים ומכוסים מעיני בני אדם, והשתלשלות הבריאה היתה מתגלית לעיני בני אדם רק בשלביה המאוחרים יותר של היש. אולם משלא נעשה כן, אלא והארץ הייתה תוהו ובהו 'וחושך' על פני תהום, היינו שהבריאה נתפסת משלב ההעדר, משלב החושך, אנו למדים שההעדר הזה אינו העדר מוחלט, אלא הוא השגה! והחושך הזה הוא אור! שכן החושך הזה הוא 'קליטה'. קליטה ראשונה. ותפיסה בעצם].

*

זה הכוונה 'ישת חושך סתרו סביבותיו' [תהלים יח יב], הקב"ה הוא אין, לא נתפס. ועם זאת הוא הגיח מקום סביבותיו כדי שנוכל להשיג אותו. המקום הזה שדרכו ניתן להשיג אותו נקרא 'חושך', העדר. היינו, כיון שהקב"ה לא נתפס, אז הקליטה שלנו בו היא קליטה של העדר. וזה הכוונה כי לא יראני אדם [שמות לג כ], לא יראני זה חושך, וכפי שאמרו חז"ל לעניין ציצית 'לילה לאו זמן ראייה', וראיתם אותו פרט לכסות לילה [שבת כז ב], משום כך הקב"ה נקרא 'אין סוף', כלומר כשמדברים על הקב"ה לא מדברים על דרך החיוב, אלא רק על דרך ההעדר והשלילה, משום כך התפיסה הגבוהה ביותר שיש לנו בבורא עולם שהוא 'אין סוף' אומרת רק העדר 'שלילה של הסוף'.

*

והנה התפיסה הראשון שיש לנו בבורא עולם זה מאברהם אבינו, שהוא ראש לכל המאמינים, ובגמ' אמר רבי יוחנן משום רשב"י מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון, עד שבא אברהם וקראו 'אדון', שנאמר ויאמר 'אדני' אלקים במה אדע כי אירשנה [ברכות ז ב].

הקליטה הראשונה שלנו בבורא כפי מה שקבלנו מאברהם אבינו זה 'אדון עולם', ובקדמונים אין סוף גימטריא אדון עולם, וכוונת הדברים היא כשאנו אומרים אדון עולם עם זאת שמשמעותו שהקב"ה אדון על הבריאה וביכולתו לשדד את הטבע [הרחב דבר בראשית טו ח], אנחנו לא אומרים כן על דרך החיוב, אלא על דרך השלילה כאילו אמרנו אין סוף. כלומר שהאמירה של אדון עולם בנקודת גובה הגבוהה ביותר היא תפיסה של חושך ושל העדר.

[כל נסיון להעמיד את התפיסה הראשונה בבריאה כישות כזו או אחרת היא תפיסה כפרנית. אברהם אבינו בהיותו ראש לכל המאמינים שעקר את כל העבודות זרות שבעולם, ביקש לעקור גם תפיסה זו, משום כך השם שקרא אברהם לבורא עולם הוא 'אדון עולם' שהוא גימטריא 'אין סוף', והוא מתכוון לומר ששורש היש הוא אין והעדר].

*

והנה אופן נתינת התורה, וירד ה' על הר סיני, אל ראש ההר... וידבר אלוקים... אנכי ה' אלוקיך... [שמות כ ב], ובגמ' אנכי נוטריקון אנא נפשי כתיבת יהבית [שבת קה א]. המילה הראשונה של תורה הוא 'אנכי' שפרושה אנא נפשי כתיבת יהבית, כלומר שהתורה זה 'אנא נפשי', קדושה בריך הוא ואורייתא חד הוא [זוהר ח"ג עג א], כי לקח טוב נתתי לכם תורתא אל תעזבו [משלי ד ב], אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתא כביכול 'נמכרתי עמה' [שמו"ר לג א].

יחד עם נתינת התורה התגלה דבר שאילולי מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, שתורה זה אנא נפשי, קב"ה ואורייתא חד [זוהר ח"ג עג א], זה מראה על נוראות קדושת התורה, זו גם הסיבה שכשנתנה תורה נראה הקב"ה לעיני כל ישראל [דברים ד לו], דמכיון והקב"ה ואורייתא חד, מטעם זה כשמתגלה התורה מתגלה הקב"ה.

והנה לפי מה שנתבאר שהקב"ה לא נתפס והקליטה הראשונה היא קליטה של העדר ושל חושך, ישת חושך סתרו סביבותיו [תהלים יח יב], ולכן תחילת הכל הוא תוהו ובהו 'וחושך' [בראשית א ב], כך באותה מידה זה בתורה, כיון שקב"ה ואורייתא חד הוא [זוהר ח"ג עג א], זה מחייב שאותו מהלך נמצא בתורה, ולכן אופן נתינת התורה היה מתוך 'חושך', 'חושך ענן וערפל' [דברים ד יא].

וכשם שבתפיסת הבורא ובהבנת השתלשלות העולם, כל גישה כאילו העולם נתפס מלכתחילה כיש היא גישה כפרנית, ומאיך הגישה האמיתית היא שהתפיסה הראשונה היא לעולם תפיסה של העדר ושל חושך, וכשכך היא הגישה ההעדר והחושך הופכים להשגה. כך באותה מידה הוא בתורה, כל נסיון לגשת לתורה כאילו הדברים מובנים מתחילתם הם גילוי פנים בתורה שלא כהלכה. הגישה האמיתית לתורה היא שהדברים מלכתחילה נתפסים באופן של העדר ושל חושך, של כי לא יראני אדם.

*

נוסיף עוד, כשם שההכרה בבורא עולם באה מתוך 'חושך', כאברהם אבינו שתר וחקר טעה ועבד עבודה זרה עד שהכיר את בוראו, כמפורש ברמב"ם התחיל 'לשוטט בדעתו והוא קטן' והתחיל לחשוב ביום ובלילה, והיה תמיה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו, 'ולא היה לו

מלמד' ולא מודיע דבר, אלא מושקע באור כשדים 'בין עובדי כוכבים' הטפשים ואביו וכל העם עובדי כוכבים 'והוא עובד עמהם' וכו' [רמב"ם פ"א מע"ז ה"ג], עד שהציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני הוא בעל הבירה [ב"ר לט א]. כך באותה מידה הוא בתורה, אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן 'נכשל' בהן [גיטין מג א], ומשה נגש אל 'הערפל' [יתרו כ יח], התחלת לימוד התורה זה כניסה לתוך 'חושך ענן וערפל'. ובחז"ל אמר רבי יוחנן בתחילה היה משה למד תורה 'ומשכחה' עד שניתנה לו במתנה, שנאמר ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו [נדרים לח א], כל ארבעים יום שהיה משה על הר סיני היה לומד ומשכח עד שניתנה לו התורה במתנה. 'חשך' אותיות 'שכח', ללמוד ולשכוח זה להיות במקום החשך.

הארבעים יום ששהה משה על הר סיני והיה לומד תורה 'ומשכח', מקבילות לארבעים שנה שהיה אברהם אבינו 'משוטט בדעתו' ביום ובלילה בלא מלמד ומודיע. וכמו אצל אברהם אבינו מתוך 'החושך' נתגלה האור וניתנה לו ההכרה בבורא לבסוף במתנה ע"י שהציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני הוא בעל הבירה, כך אצל משה מתוך 'החושך' 'והשכחה' נתגלה האור וניתנה לו התורה לבסוף במתנה.

*

ובגמ', אמר רבי יצחק, אם יאמר לך אדם, יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן. הני מילי בדברי תורה וכו' [מגילה ו ב], לא מובן, יגיעה הרי היא בדעת ואילו מציאה היא בהיסח הדעת, איך א"כ ע"י יגיעה מגיעים למציאה. הן הן הדברים יגיעה לא מביאה לידיעה, היגיעה היא כניסה למקום 'החושך', ומתוך החושך בוקע האור. שכן כך אמרו חז"ל והמכשלה הזאת תחת ידך, אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן 'נכשל' בהן [גיטין מג א].

בגמ', מה יעשה אדם ויחכם, אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה. אמרו, הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, שנאמר כי ה' יתן חכמה 'מפיו' דעת ותבונה [נדה ע ב], היגיעה הירבה בישיבה אינו מביא בהכרח לויחכם, שהרי הרבה עשו כן ולא הועיל להם. למה א"כ צריך להתייגע, אין זאת אלא כי 'האור', אורה של תורה 'שניתן' במתנה 'מפיו', בוקע רק מתוך 'החושך', מתוך העמל והיגיעה.

*

בגמ', אמר רב יצחק בר אבודימי, מאי קרא שנאמר נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו, הוא עמל במקום זה, ותורתו עומלת לו במקום אחר [סנהדרין צט ב], מפני שעמל בתורה, תורה עומלת לו [רש"י שם], היא מסייעתו לדבר שלא יוכל להגיע ע"י עומק עיונו [העמק דבר בראשית יח ט].

למה תורתו עומלת לו במקום אחר. כדי ללמד שהתוצאה לא נובעת מהעמל, התוצאה היא לעולם מתנה, מפיו דעת ותבונה. לכן לא משנה היכן יעמול אדם, במקום זה או במקום אחר. העמל והיגיעה הם הכניסה לתוך החושך, ומתוך החושך בוקע האור הגדול.

כל מי שעמל אי פעם על סוגיא, כל מי שתעה בשימון דרך במקום חושך, ראה לבסוף את האור הבוקע, והרגיש בנפשו את הטעם המיוחד של מפיו דעת ותבונה.

*

והר סיני עשן כולו, מפני אשר ירד עליו ה' באש, ויעל עשנו כעשן הכבשן [יתרו יט יח], וההר בוער באש עד לב השמים, 'חושך ענן וערפל' [דברים ד יא], נתינת התורה מתוך 'חושך ענן וערפל', באה ללמד קודם כל על נוראות כבודה של תורה, שקב"ה ואורייתא חד הוא, אנכי נוטריקון אנה נפשי כתיבת יהבית [שבת קה א], וא"כ של נעליך כי המקום שאתה עומד עליו אדמת קודש.

יותר מכך היא באה ללמדנו יראה. אם אין יראה אין חכמה [אבות ג יז], ויאמר משה אל תיראו, כי לבעבור נסות אתכם [לגדל ולרומם אתכם, רש"י], בא האלוקים, ולבעבור תהיה 'יראתו על פניכם' לבלתי תחטאו [יתרו כ יז], תורה צריכה להלמד כדרך שקיבלו אבותינו מהר סיני, באימה ויראה רתת וזיע [אבות דר"ב נ"א ו], כי הגישה לתורה היא גישה של 'כי לא יראני', של העדר ושל 'חושך'. של עמל ושל יגיעה, של והמכשלה הזאת תחת ידך, אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן 'נכשל' בהן [גיטין מג א].

ושכרו בצדו.

נפש עמל עמלה לו, ומתוך החושך בוקע האור, אדם עמל במקום זה ותורתו עומלת לו 'במקום אחר', ומה שנעלם ונסתר חוזר וניתן במתנה, כי ה' יתן חכמה - מפיו דעת ותבונה.

מהדורה חדשה
אלפי תיקונים והוספות

ביד הלשון

בדוק ומנוסה!

כשלומדים בספר

"ביד הלשון"

יודעים הלכות

לשון הרע ורכילות!

תמצית • כל ההלכות • כל הטעמים

• כל הסברות • ישוב כל הסתירות

מתוך הסכמות הגאון רבי דוד כהן שליט"א

ראש ישיבת חברון וחבר מועצה"ת

הצליח לצמצם הדברים בתמצית ובקיצור דברים

בשביל שיוכלו המעיינים לרכוש את הדברים ולקנותם

והכל בשפה ברורה ובהירה ובסדר נפלא דבר דבור על מכונו

באופן שכל מעיין ימצא את עיקר ההלכות בברירות ובהירות

ובצרוף המקורות לכל הלכה והלכה

ומי שילמד את הספר באופן קבוע יכול עם קביעות קצרה בכל שבוע

לרכוש לעצמו קבין בעיקר ההלכות של לשון הרע ורכילות

ואין לתאר גודל התועלת שאפשר לקנות בזה.

להשיג בחנויות הספרים

ובמשרדי והגית 02-5868454

יעלת הן

יתרו תשפ"ג

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

כדי לזכות לתורה ולנסים גלויים צריך לעבור את התלאה אשר מצאתם בדרך

"ויספר משה לחתנו" (שמות י"ח ח).

א- ופרש"י וז"ל, למשוך את לבו לקרבו לתורה (מכילתא). את כל התלאה, שעל הים ושל עמלק, ע"כ"ל. ובספרנו כתב וז"ל, את כל התלאה אשר מצאתם בדרך, ברעב ובצמא ובמלחמת עמלק, ע"כ"ל.

ולכאורה צ"ב הרי כתוב (פסוק א') וישמע יתרו ופרש"י, מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, וא"כ כיון שיתרו שמע את קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, א"כ מה היה צריך משה לספר ליתרו את כל התלאה שעל הים ושל עמלק, הרי יתרו כבר שמע את זה, ולכן בא למשה למדבר לשמוע דברי תורה כמו שפרש"י (פסוק ה) בשם המכילתא.

וכן צ"ב, מה שפרש"י בשם המכילתא ויספר משה לחתנו, למשוך את לבו לקרבו לתורה, הרי בפסוק (ה') ויבא יתרו וגו' אל המדבר' פרש"י וז"ל, אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת אל המדבר מקום תוהו, לשמוע דברי תורה (מכילתא) ע"כ"ל. וא"כ הרי יתרו הפקיר את העולם הזה לצאת למדבר לשמוע דברי תורה, למה היה צריך משה לספר לו את התלאה שעל הים ושל עמלק לקרבו לתורה?

ונראה כי יתרו שמע הנסים שנעשו לישראל בקריעת ים סוף ובמלחמת עמלק ולכן בא למשה למדבר למקום תוהו לשמוע דברי תורה, אבל אחר שבא למדבר, חשש משה רבינו שמא יהיה קשה לו המעבר מלשבת בכבודו של עולם ולהסתגל בחיי המדבר, ולכן סיפר משה לחתנו את כל התלאה והצרות שהיו לישראל בדרך, וכמו שפירש האבן עזרא (פסוק ח) וז"ל, התלאה, מגזרת ונלאו מצרים והת"ו נוסף, והטעם צרה שילאה אדם לסבלה או להגידה, והטעם על רדיפת מצרים בים, וביאת עמלק ורעב הקהל וצמא, ומכולם הצילם ה', ע"כ"ל, וכן פירש הספרנו, ברעב ובצמא ובמלחמת עמלק. ע"כ"ל. והיינו שסיפר לו הצער והיסורים שאדם קשה לו לסובלם, שמצרים רדפו אחריהם בים, ועמלק שנלחם אתם, ורעב וצמא שסבלו, והיינו שכדי שיזכו שיצילם ה', ויהיו להם נסים גלויים צריך לסבול צער ופחד ורעב וצמא, ואז זוכים לנסים, וכל מה שסובלים בתחילה זה הדרך שיזכו לנסים, וכולם סיפר משה רבינו ליתרו את כל התלאה, וזה הוא לא שמע עדיין, כי הוא שמע רק את הנסים, ומשה רבינו כדי לקרבו לתורה סיפר לו שהדרך לזכות לתורה זה על ידי שסובלים בתחילה יסורים. ולכן כתוב ויחד יתרו, ופרש"י, וישמח יתרו זהו פשוטו, היינו ששמח במה שהגיע למדבר ועזב את כל כבודו של עולם, כי זה הדרך לזכות לתורה ולנסים גלויים.

וזה לימוד בשבילנו שיש שמתעוררים לעזוב את העוה"ז וללכת ללמוד תורה, אולם אחר כך כשקשה להם לחיות בצמצום מתחרטים על כך, אולם צריכים לדעת שכדי לזכות לתורה צריך לעבור את כל התלאה אשר מצאתם בדרך, ואחר כך זוכים לתורה ולנסים גלויים.

וכן בהמשך הפרשה "ויעמדו העם מרחוק, ומשה נגש את הערפל אשר שם האלקים" (כ' יח). ומבואר בשה"ק שאפילו במעמד הר סיני שהיה התגלות השי"ת, אבל היה ענן וערפל, שזה הענין כדי שלא יראו הכל בגלוי, רק משה רבינו נגש אל הערפל שידע ששם נמצא הקב"ה, שבתוך כל החושך מוצאים את הקב"ה, וזה חיזוק בשבילנו שכשהאדם רוצה ללמוד תורה ויראה ולקיים המצות, בדרך כלל לא הולך לו כמו שהוא רוצה, ויש לו כל מיני מניעות על זה, אולם צריך להתחזק אפילו בחושך, ולהאמין שבתוך כל המניעות נמצא הקב"ה ולהתקרב אליו.

וכן מצינו כששלמה בנה את בית המקדש (מלכים א' ח, א-ב) שלא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן וגו'. אז אמר שלמה ה' אמר לשכון בערפל. שאפילו בבית המקדש היה ערפל, וה' אמר לשכון בערפל.

וכן מוצאים בהפטרה של יתרו (ישעיה ג' ד) והבית ימלא עשן. והיינו שאפילו במקום המקדש היה עשן, וזה לימוד שצריך תמיד להתחזק אפילו כשיש עשן וערפל, ועי"ז זוכים לאור גדול.

ב- בזה"ק כתוב וז"ל: [תרגום ללשון הקודש] אמר רבי אלעזר בזמן שעמים אחרים נכנעים ובאים ומודים להקב"ה, כיון שהם נכנעים ובאים ומודים להקב"ה, כיון שהם נכנעים ומודים לו, אז נשתלם כבוד הקב"ה למעלה ולמטה, וכו' בא יתרו כומר עליון וגדול, ממונה הגדול של כל אלוהים אחרים, והודה לו להקב"ה ואמר, "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוהים" אז נתעלה ונתכבד הקב"ה בכבודו למעלה ולמטה, ואת"כ נתן התורה בשלימות הידיעה שהוא מושל על הכל עכ"ל"ק.

ורואים אף שכלל ישראל ממליכים את הקב"ה בכל יום ואומרים "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", בכל זאת כשבא יתרו שאמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוהים", אז נתעלה ונתכבד הקב"ה בכבודו למעלה ולמטה, ואת"כ נתן התורה בשלימות הידיעה שהוא מושל על הכל. שאל ההכרה בגדלות הקב"ה באה ממקום מרוחק ביותר זה גורם שנתעלה ונתכבד שמו של הקב"ה למעלה ולמטה ביותר כיון שגם בכל המקומות הרחוקים באים להכרה שהקב"ה מנהיג את העולם.

ויש בזה חיזוק לאדם שלא יחשוב שכיון שהוא עבר הרבה עבירות הוא כבר לא יגיע להיות ת"ח וצדיק. שאם אדם בא ממקום כזה רחוק והוא יתקרב לקב"ה ויהיה ת"ח וצדיק, הרי מזה יתעלה ויתכבד שמו של הקב"ה יותר, ולכן כל אחד כפי שיודע את מצבו יש לו לבקש רחמים שהקב"ה יפתח לבו בתורה ועבודת השי"ת כדי שממנו יהיה כבוד לקב"ה ביותר וכיון שהוא מבקש על כבודו יתברך תתקבל תפילתו.

ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה

"ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, אשר הציל את העם מתחת יד מצרים". (שמות י"ח י')

וכתב בספר זרע שמשון (אות ה') וז"ל, קשה דכל הפסוק נראה מיותר, דבהציל אתכם מיד מצרים סגי, ומהו שחזר לומר ומיד פרעה, ועוד אשר הציל וגו'. והמפרשים (ש"ך עה"ת) כתבו דמיד מצרים, פירושו שר של מצרים, ומ"מ קשה סוף הפסוק. ועוד שמיד מצרים נמי סגי, דכיון שניצלו מהשר ניצלו נמי מיד העם, ועוד דתיבת מצרים כוללת בין השר בין המצרים.

וי"ל דכוונת יתרו היתה כך, ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים, השר של מצרים, שהיה לו טענה נגד ישראל, ומיד פרעה שהיה לו נמי טענה אחרת. וכיצד הצילם, אשר הציל את העם, זהו תירוץ נגד טענת השר של מצרים, ומתחת יד מצרים זהו תירוץ לטענת פרעה, והיינו דהשר של מצרים היתה לו טענה נגד ישראל מה נשתנו אלו מאלו, שאינם ראויים ישראל להעשות להם נס, מפני שעבדו עבודה זרה במצרים כדאיתא במדרש רבה (שמות כ"א ז), ופרעה היתה לו טענה שעדיין לא שלמו ארבעה מאות שנה, ומשום הכי לא היה רוצה לשלח את ישראל, ולכן אמר מיד מצרים ומיד פרעה. וכנגד טענת השר אמר אשר הציל את העם, שאם תיסק אדעתין לומר שהקב"ה מעביר הדין על ישראל, ואע"פ שעבדו ע"ז נושא להם פנים בשביל שאהב אותם, לא היה לו להציל את העם רב, דהיינו המצריים שבאו עימם, כמו שפירשו המפרשים דאת העם רצה לומר ערב רב (עיין ש"ך ריש פרשת בשלח), שאין לקב"ה אהבה כלל עם אלו מצריים, אלא ודאי מדהציל אף הערב רב מוכח מכאן שהדין דין אמת וישראל פירשו מן העבודה זרה, ואף הערב רב פירשו מן הע"ז, וראויים ליעשות להם נס, מה שאין כן המצריים שלא פירשו מהע"ז. ומה שאמר מתחת יד מצרים, הוא כנגד טענת פרעה, כלומר אמת הוא שישראל

ראויים להשתעבד ארבע מאות שנה, אבל הקב"ה לא גזר שיהיו תחת יד מצרים דוקא, ואין הכי נמי שיש להם שלם תחת אומה אחרת. עכ"ה"ק.

ועל פי דבריו נראה שמדויק לשון הפסוק, שבתחילה כתוב, ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, ובסוף כתוב, אשר הציל את העם מתחת יד מצרים, ולמה לגבי כלל ישראל כתוב שהציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, ולגבי העם שזה הערב רב כתוב רק מתחת יד מצרים. ולפי דבריו מיושב היטב, שלגבי כלל ישראל אמר שהציל אתכם מתחת יד השר של מצרים, שקטרג הללו והללו, ולא ראוי להעשות להם נס, וכן פרעה היתה לו טענה שעדיין לא שלמו הארבע מאות שנה, אולם לגבי העם הערב רב, כתוב רק שהציל את העם מתחת יד מצרים, היינו השר של מצרים, שקטרג שהללו והללו, כיון שהערב רב עבדו עבדו זהה במצרים, ולא ראוי להעשות להם נס, אבל לפרעה לא היתה לו טענה, שעדיין לא שלמו הארבע מאות שנה, שהרי על הערב רב לא נגזר שיהיו בגלות ארבע מאות שנה.

ב- הכוונה הציל מיד מצרים מיד השר של מצרים

וכעין דברי הזרע שמשון כתב האור החיים הקדוש (פסוק ח') וז"ל, ויספר משה וגו', וספר לו משה ענין שלא היה יכול לדעת מזולתו, והוא הריגת שר מצרים, שאמרו רבותינו ז"ל (זוהר ח"ב נב): שראוהו ישראל מת וכו'. ואולי כי זה הוא שרמזו הכתוב באומרו את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצילם וגו', שהודיע מרדיפת השר, כי יתרו כהן מדין היה, ומן הסתם הם יבחינו וידעו כי יש שרי מעלה על כל אומה, וספר לו כי רדף אותם הוא בעצמו, דכתיב (לעיל י"ד) והנה מצרים נוסע אחריהם, ומזה רעשו ופחדו ישראל וכו', וכששמע יתרו כן אמר (פסוק י) ברוך וגו', מתחת יד מצרים, שהוא השר המצרים שמו, ונכון, עכ"ה"ק. וזהו כדבריו של הזרע שמשון שמצרים הכוונה השר של מצרים.

ולפי מה שבארנו לעיל אפשר לפרש שלהרוג את השר של מצרים זהו על ידי כל התלאה אשר מצאתם בדרך, שעל ידי כל הצרות שהיה להם ממצרים ומעמלק והם התגברו ובטחו בהש"ת זכו להרוג את השר של מצרים. ולכן משה סיפר ליתרו את כל התלאה אשר מצאתם בדרך, וע"ז הצילם ה' מיד השר של מצרים.

ב"אנכי ה' אלקיך" נרמז ללמוד תורה וללמדה

"אנכי ה' אלקיך" וגו' (כ' ב').

א- וכתב הרמב"ן ז"ל, הדבור הזה מצות עשה, אמר אנכי ה' יורה ויצוה אותם שידעו ויאמינו כי יש ה', והוא אלקים להם, כלומר הווה קדמון, מאתו היה הכל בחפץ ויכולת, והוא אלקים להם שחייבים לעבוד אותו, ואמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי הוצאתו אותו משם תורה על המציאות ועל החפץ וכו'. עכ"ל.

ובכתבי הרמב"ן (חלק ב' דף תקכ"ה) כתב וז"ל, וכן נרמז באנכי ללמוד תורה וללמדה, שנאמר ושוננתם לבנך ודברת בם, והכוונה בלימוד לדעת את המצות ולקיים אותם, ומתוך כך יזכור את בוראו, כדכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפיק והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו, ואומר ושומרם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם וכו', עכ"ל. מבואר ברמב"ן שב'אנכי' נרמז ללמוד תורה וללמדה, והכוונה בלימוד לדעת את המצות ולקיים אותם, בין כשהוא לומד לעצמו בין כשהוא למד לאחרים.

והנה החינוך כתב (הובא בביאור הלכה בסימן א') שש מצות שחיובן תמידי וכו' וכל רגע שיחשוב בהן קיים מצות עשה, ואין קץ למתן שכר המצות. [א] להאמין שיש אלוך אחד בעולם שהמציא לכל הנמצאות וכו' וזהו מצות עשה דכתיב אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. וכו' ע"ש. והנה הרמב"ן מחדש שנרמז באנכי ללמוד תורה וללמדה, והכוונה בלימוד לדעת את המצות ולקיים אותם, יוצא שכל שלומד תורה בכוונה הנ"ל שכתב הרמב"ן בכתביו, חוץ ממה שמקיים כמה מצות עשה של לימוד התורה, גם מקיים המצוה של אנכי ה' אלקיך.

ב- כשמודים להש"ת על הטובות וכן על מה שחושב שזה רע מקיים מצות עשה של אנכי ה' אלקיך

כתב האור החיים הקדוש וז"ל, עוד ירצה על זה הדרך, אנכי ה', פירוש, בין בזמן שאני מתחסד עמך אהיה לך לרבון, בין בזמן שאני מיסוך ומוכיחך אהיה אלקיך. עוד ירצה על דרך אומרו (תהלים קטו יג) כוס ישועות וגו' ובשם ה' אקרא, צרה ויגון וגו', ובשם וגו'. ודרשו ז"ל (ברכות ס:) מברכין על הרעה בשמחה כשם וכו'. והטעם כי בחינת המוסר מה' אינו אלא לצד הטוב והחסד, והוא אומרו אנכי ה', פירוש מידת החסד והרחמים, אפילו בזמן אלקיך, פירוש שאני מיסוך וכו' עכ"ל.

ונמצא שאם האדם מודה לה' בין על הטובות בין על הדברים שנראה לעיניו שזה רע, מקיים בזה המצות עשה של אנכי ה' אלקיך. וכיון שמצות צריכות כוונה, אזי צריך לכוין בזה לקיים מצות עשה של אנכי ה' אלוקיך, וכן בתפילת ש"ע שאומרים מודים אנחנו וכו'. בזה מקיימים מצות עשה של אנכי ה' אלוקיך.

האם אשת אליהו מותרת

כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצאת נשמתן של ישראל

א- הדרכי משה באה"ע סימן י"ז אות ה' כתב וז"ל: כתב מהרא"י בפסקיו (תרומת הדשן ח"ב סימן ק"ב), אשת אליהו הנביא או אשתו של רבי יהושע בן לוי מותרת דלא מקרי אשת איש אלא אשת מלאך ושריא להנשא, ונפק"מ אם יזכה איש כמותן, עכ"ל.

והובא בבאר היטב (ס"ק א'). עוד מביא שם הבאר היטב וז"ל: אם מתה אשה אחת תחת בעלה מיתה ודאית ושוב חיתה על ידי נביא כמו אליה לבן הצרפתי ואלישע לבן השונמית לא פקעה זיקת הבעל מעליה, ואינה יכולה להנשא לאחר ויש סעד מעובדא דאשת רבי חנינא בן חכניאי (כתובות ס"ב ע"ב) וד"ק, כנה"ג.

ובפתחי תשובה (ס"ק א') כתב וז"ל: ועיין בספר ברכי יוסף שחקר לגבי בעל שמת היום מיתה ודאית ולמחר חיה כההיא דאמרו בפ"ק דמגילה (ז' ע"א) קם רבה ושחטיה לרבי זירא, למחר בעי רחמי ואחיה, אי כשמת רבי זירא הותרה אשתו לשוק, וכי חיה למחר היה צריך לחזור ולקדשה, או דילמא הא דמיתת הבעל מתרת דוקא כשנשאר מת, אבל כשלא נקבר וחי ע"י נביא או חסיד איגלאי מילתא דמיתה לא היתה כמות כל אדם לא פקעי קידושי קמאי, ולא תפסי בה קידושי איניש דעלמא, ובעלה כאשר חי מותר בה מיד וכו' ע"ש עכ"ל.

ונראה דיש חילוק בין מתה האשה למת הבעל, דמתה האשה ודאי לא נפקעה זיקת הבעל כמו שכתב הבאר היטב בשם כנה"ג, אבל במיתת הבעל דרשינן בקידושין (יג,ב) וכתב לה ספר כריתות או כי ימות וגו' איתקש מיתה לגירושין מה גירושין שריא אף מיתה שריא.

ב- ובספר בן יהוידע על מסכת מגילה (דף ז.) כתב וז"ל: בעובדא זו חקר הרב פתח עינים, אשתו של רבי זירא אחר שנשחט בעלה ומת, אם הותרה לשוק ואם היתה צריכה קידושין וכתובה מחדש אחר שחיה, ע"ש. ואנא עבדא הבאתי ראייה מן ישראל שפרחה נשמתן במתן תורה, והוריד הקב"ה טל של תחיה והחיה אותם, וכנזכר במדרש (וכן במסכת שבת דף פח:): ועל"ז לא הוצרכו לקדש נשיהם מחדש, ועוד הבאתי ראייה (מפרק יו"ד דנדה) שאלו לריב"ח בן השונמית אם מטמא, והשיב להם מת מטמא ואין חי מטמא, וה"ה הכא עכ"ל.

ולפ"ז הבן יהוידע שהוכיח ממתן תורה שמבואר בגמרא ובמדרש שבני ישראל פרחו נשמתן והקב"ה החיה אותם בטל של תחית המתים, ולא היו צריכים קידושין מחדש, ולכן אשת רבי זירא אינה מותרת לשוק, ואינה צריכה קידושין מחדש.

ג- ונראה דאפשר לחלק בין מתן תורה, ששם לכתחילה הקב"ה רצה להחיותם, כמו שמפורש בתורה (ח' ט"ז-ט"ח) 'ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה' ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות' ובגמרא בשבת (פ"ה, ב), ואמר ריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצאת נשמתן של ישראל שנא' 'נפשי יצאה בדברו' (שה"ש ה, ו) ומאחר שמדיבור ראשון יצאה נשמתן, דיבור שני האיך קיבלו, הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם, שנא' גשם נדבות תניף אלוקים נחלתך ונלאה אתה כוננת (תהלים סח) ולכן בני ישראל אמרו למשה, דבר אתה עמנו ונשמעה, ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות, כיון שמדיבור ראשון יצאת נשמתן, (ופסוק י"ז) ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם וגו' ופרש"י: לגדל אתכם בעולם, שיצא לכם שם באומות שהוא בכבודו נגלה עליכם (מכילתא). ובעבור תהיה יראתו על פניכם בלבתי תחטאו.

נמצא שיצאה נשמתן לכתחילה רק לזמן, ולכן לא נפקעו הקידושין, משא"כ כשקם רבה ושחטיה לרב זירא, מצד עצמו זה היתה מיתה עולמית, רק למחר בעי רחמי ואחיה, ולכן בשנה אחר כך, אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי, אמר ליה לא בכל שעתא ושעתא מתרחש ניסא, כיון שזה נס, ויתכן שבשנה הבאה לא יהי נס, ולכן אפשר שהמיתה מתרת, כיון שמצד עצמו זה היתה מיתה עולמית, וכיון שילפינן בקידושין (יג ע"ב) שהוקש מיתה לגט כמו גט מתיר גם מיתה מתרת, אולם במתן תורה יצאה נשמתן בדרך נס לזמן, כמו שמפורש בגמרא, וכתוב בתורה לבעבור נסות אתכם וגו' ולמען תהיה יראתו על פניכם לבלי תחטאו. ויצאה נשמתן רק לזמן לכן לא נפקעו הקידושין שאין להקיש זה לגט. אבל אשת רבי זירא שהיה מצד עצמה מיתה לעולם לכן כתב הברכי יוסף שאפשר שהנשים מותרות.

לבירורים: 0527626683

עינינו גל

מאמרים ותפיסות עומק בעולמם של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

פרשת
יתרו

לכן לא דומה שמיעה רחוקה לראיה קרובה, דבשמיעה רחוקה עלול ליפול טעויות ואי"ז מוחלט, משא"כ על ראיה אי אפשר להתווכח, שאין החי מכחיש את החי.

ב. ולגבינו כל המושגים הרוחניים הם כמו "שמיעה" רחוקה שאע"פ ששמענו הרבה שיחות מוסר ויסודות מחז"ל שיש לנשמה צורך רוחני של תורה ומצווה, והיא רעיבה למזונה, כ"ז תיאוריות יפות מאד, אבל זה רק בגדר "שמיעה" גרידא שאיננו משוכנעים באמיתותה המוחלטת. אבל המושגים הגשמיים הם תופסים אותנו מול עיינינו בתפיסה מוחשית קרובה וברורה, שבשעה שהגוף רעב, כל המציאות שלו סוחבת לעבר המטבח כמה שיותר מהר, וכל מאכל מגרה את העין רואה והלב חומד, ואינו מסוגל לעצור את עצמו ממה שעייניו ראו.

אבל במעמד הר סיני כלל ישראל כה נודככו עד שאצלם התהפכו היוצרות, שלגבם הרוחניות נתפסה כמו ראיה, שלמשל ראו בעיניהם איך שאחרי התפילה יורד שפע רוחני מלמעלה, ואיך שע"י הלימוד הנשמה מזדככת ומאירה באור יקריות, וממש לא היה אפשר לעצור אותם מלקיחת ההנאות הרוחניות שפשוט ראו אותם מוחשי מול העיניים, אבל הגשמיות נתפסה אצלם כתיאוריות בעלמא, שאומרים שמי שלא אוכל כמה ימים עלול לקרוס, אז יש מצוות ונשמרתם לאכול מדי פעם, ומי שלא ישן מדי פעם עלול להתמוטט אז כדאי מאד לנוח קצת לפעמים, אבל כ"ז היה בעיניהם ממש תיאוריות, שרק ע"י מצוות "ונשמרתם" הכניסו את עצמם בכוח לעסק של אכילה שתיה ושינה.

ג. ואין הדברים רחוקים כלל, שהרי תלמידי חכמים עמלי תורה, זה בדיוק ההגדרה שלהם, שצריך להעמיד עליהם שומרים ומפקחים, בשביל לדאוג לבריאותם, שעלולים לשכוח לישון, ולדלג ארוחות מבלי משים, כי הסוגי עומדת להם מול העיניים ורק אותה רואים, וכל ענייני החולין והגוף, הן בגדר תיאוריה ורעיונות בעלמא.

ובאמת שאין ניתן לשער כמה מעלות זוכה בתורה, ע"י שהגיע לדרגות כאלו, ויש בזה דרגות דרגות, אבל הכלל הוא שכל משהו עוה"ז באמת בא על מקום משהו של עוה"ב, כי אם מבין שנשלח לעולמינו בשביל לצבור מה שיותר מצוות ושורות גמ', א"כ ממילא בזה שקועים כל מעינותיו, אבל אם עדיין הוא מחפש עוה"ז, הרי מוכח מזה שלא זכה עדיין לכתרה של תורה, והי' יזכנו לכל זה!

האם אפשר "גם וגם"...? (6)

א. כעת נפתח בס"ד במאמר שישי, על הדיון הארוך שאנו עומדים בו איך וכיצד והאם ניתן לשלב "גם וגם", שגם יעמול בתורה מצד אחד, וגם יהנה ממנועמי העוה"ז מצד שני. והנה במאמר הקודם הראנו שע"י שאדם עמל בתורה, הקב"ה נותן לו את כל צרכיו ומאווייו, כך שיתכן שאדם יעמול בתורה ויהיה לו גם עוה"ז, כי הוא לא עסוק כלל וכלל בחיפוש העוה"ז, אלא זה ניתן לו בדרך ממילא.

אולם באמת נראה שישנו מהלך הרבה יותר גבוה, שאם יאחזו בו ביין שהעוה"ז לא תופס שום מקום וענין, וכמו שאמר החזו"א שאינו מאמין שלקצה"ח היה טעם בציושלנט, מרוב שקיעות בתורה, וכמו שהיו מספרים על מרן שר התורה זצוק"ל שהיה רגיל לברר אחרי האוכל מה הכיל האוכל, כי לא זכר מה היה הארוחה כדי לדעת איזה ברכה אחרונה עליו לברך, ולא עשה זאת מתוך עבודת פרישות וסגפנות, אלא שבאמת לאמיתה פשוט לא עניין אותו "כי הוא זה" מה הניחו לו בצלחת.

ויסוד הדברים מבואר בדברי חז"ל עהפ"ס "וכל העם רואים את הקולות" שכתב במכילתא דברים כפשוטו, שהיו רואים את מה שאנו רק שומעים. ולג"י רש"י (עה"ת) כתוב שם גם להיפך שהיו שומעים את הנראה. ויש להבין מדוע עשה הקב"ה נס כזה, שיהיו חושיהם קולטים בנס לא לפי טבעם, שה"עין" תשמע וה"אוזן" תראה, כי בוודאי וודאי לא עושה הקב"ה נס על חנם.

ופי' בנפש החיים (ש"ג פי"א בהג"ה) שהכוונה שכ"כ נתבטלו מהם אז כל כחות הגשמיות ונודכך השגתם מאד, עד שכל מציאות עניני המוחשים הגשמים שהיו תחלה רואים אותם ראיה חושית, עתה נתבטלו אצלם מראותם בחוש ראותם והתבונן בהם כלל. עד שדרך משל אם היה רוצה מי להבינם עניני המוחשים הגשמים, היה צריך לספר להם להשמיעם לשמע און שישנם במציאות, והענינים הרוחנים שתחלה היה צריך להבינם ענינים לשמע און, עתה ראו בחוש ראותם ונפלאות השגתם. עכ"ל. ונבאר עומק דבריו.

הנה "שמיעה" הוא ברחוק, כמו שאמר הנביא "מכנף הארץ זמירות שמענו" דשמיעה נתפסת גם על קולות רחוקים ועמומים, משא"כ ראיה היא בקרוב ובמוחש,

א. הנה מט"ו בשבט ואילך, התחילו האילנות לבלב ולפרוח, וכך גם האדם שנמשל גם כן לאילן כמו שכתוב "כי האדם עץ השדה" גם הוא מתחיל לפרוח החל מט"ו בשבט ואילך, וטוב להבין ולבאר מהיכן שואב האדם את כוח הצמיחה שלו, בכדי שנוכל להשתמש במנוף הזמן הזה, על מנת להגביר את כוח הצמיחה שיש בנו.

הנה חודש שבט הוא החודש שבו התחיל משה רבינו לבאר את ספר משנה תורה, כמו שמפורש בתחילת ספר דברים - "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש דיבר משה אל בני ישראל ככל אשר ציוה ה' אותו אליהם", ואם התורה מפרשת שהמעיינות של משה רבינו נפתחו בחודש שבט, משמע שחודש שבט הוא הזמן המסוגל לפתיחת המעיינות בתורה, שהאדם עץ השדה שותה ורווה מהם ואז מוציא פירות מתוקים.

אשר על כן אי' במשנה במסכת ר"ה "באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי ב"ש, ובית הלל אומרים בט"ו בו", וכל אחד מבחין בשינוי הסגנון שבמשנה זו, שבדרך כלל מוזכרים דעות ב"ש וב"ה בזה אחר זה, ב"ש אומרים... ב"ה אומרים... ואילו כאן אומר התנא את דברי ב"ש כקביעת עובדה מוגמרת, כי אכן כך הוא האמת שמתחילת שבט מתחיל הכוח של פריחת האילנות כאמור, אלא שב"ש שהיו מחודדים טפי, הם קלטו את כוח הצמיחה וחיידוש כבר מתחילת החודש, וכך משה רבינו שהיה הוא השורש לקו דשמאי, כרמוז בפס' שאמר לא' איש' דברים' אנכי' ס"ת שמא"י, (כמו שרואים בו קפדנות כשקצף על אהרון, וכן בצ"ח קלות), לכן התחיל לפרש את משנה תורה כבר מראש חודש.

אבל ב"ה שדיברו לשאר רובדי העם, העמידו את ראש השנה לאילן בט"ו בו שאז שיא תוקפו וכוחו של החודש, ואז כבר ניכר לכולם כוח הצמיחה והחיידוש שנובעים בו. והוא כוחו של אהרון הכהן שהיה השורש לקו של הלל, כמו שאמר הלל במשנה באבות - "הוי מתלמידיו של אהרון הכהן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", וכרמוז בפס' שאמר הקב"ה על אהרון ה'וא יהיה ל'ך ל'פה ר"ת היל"ל.

ולכן מזלו של שבט הוא דל"י, מלשון שנאמר במשה "וגם דלה דלה לנו", כי התורה היא באר עמוקה, וצריך את הכוח של דלה דלה, לדלות את המים העמוקים מתוככי הבאר, וכמש"כ "מים עמוקים בלב איש, ואיש תבונות ידלנה", ולכן נקרא משה "איש" כמו שאמר יתרו "קראנה לאיש ויאכל לחם", ו"איש" גי' שב"ט, כי

חודש שבט מעין מנוף שבכוחו להוריד את הדלי לבאר העמוקה של התורה להתחיל להאיר בחיידושי תורה, כמו שכתוב שם "הואיל משה באר את התורה הזאת" (ויש בתורה מ"ח פעמים תיבת באר, כנגד מ"ח קנייני התורה), כי ביאורי התורה הם בבאר עמוקה, ורק שקדן שישקוד ויעמול הוא יצליח להגיע למעמקה של תורה.

ב. והנה יש ב' מיני עצים, שישנם עצים גבוהים כמו עץ ברזל דקל וארז שמתנשאים לגבהים אדירים, אבל שאר העצים שמתרחבים לצדדים אינם מגיעים לגובה כה גבוה, והביאור בזה, שכאשר כוח הצמיחה מרוכז כל הזמן לכיוון אחד, ממילא תמיד הצמיחה באותה נקודה, וכל הזמן מתקדם מהמקום שבו עמד, ולא מפזר כוחות לחינם, וזה גדר "צדיק כתמר יפרח כארז כלבנון ישגה".

ולמעשה הנקודה הזאת שכוח הצמיחה של האדם מונח בתורה, מפורש בריש ספר תהלים שאמר אדונינו דוד - "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים... כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו וכל אשר יעשה יצליח", ומבואר שבכדי להגיע לדרגה מופלאה כזאת שכל אשר יעשה יצליח, ויהיה שתול על פלגי מים ליתן פריו בעיתו, צריך להגות בתורה יומם ולילה, וגם שתהיה התורה חפצו ורצונו, שירגיש שזה העיקר.

ג. ומשבט עד ניסן יש שלשה חדשים רצופים שבהם ט"ו בחודש הוא יום מיוחד, ואי' במשנה שהמכות היו י"ב חודש, ואיתא בזה"ק שכל המכות היו נגוף למצרים ורפוא לישראל, וממילא בט"ו בשבט היה מכת ארבה שאכל את כל פרי עץ השדה, ולבני ישראל היה אז שיא פריחת האילנות, ולכן הוא ראש השנה לאילנות, ובט"ו באדר היה מכת חושך, ולהיפך לכל בני ישראל היה אור במושבותם, ולכן בפורים הדר קיבלוה מאהבה כדכתיב "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" ודרשו אורה זו תורה. ובט"ו ניסן היה מכת בכורות, ואז התגלה דרגת "בני בכורי ישראל" ויצאו כלל ישראל לחירות עולם.

ואנו מייחלים שהשנה במוצאי שביעית יבא בן דוד לגאלינו, ויתחיל לפרוח ולבלב צמחו של משיח שהרי איש צמח שמו ומתחתיו יצמח, וכברכת "את צמח דוד עבדיך מהרה תצמיח", ומענין שבדיוק בליל ט"ו בשבט היתה רעידת אדמה בלתי נתפסת על אדמת טורקי"ה שהיא בגימטריא בט"ו בשבט... ואין אתנו יודע עד מה. ואיך שלא יהיה, כל צמיחת הרגלים של פסח שבועות סוכות, מתחיל להאיר מט"ו בשבט ואילך (שכידוע הוא ארבעים יום קודם כ"ה אדר שבו נברא העולם), ואשרי מי שזוכה להיות שתול על פלגי מים ולחדש בתורה תמיד.

הוא זלזול במעלת החיים, בביטול המצרך היקר ששמו זמן, ובאבידת עתות וזמנים ע"י רדיפות אחרי חומרות. ולכן העיצה היעוצה היא להגדיל אצלנו את אהבת ה' לאין שיעור, שע"י אהבת ה' זוכים לקבל חוסן נפשי ועמידה כנגד כל היצרים, וכמו שתיאר זאת דוד המלך בסוף שיר השירים "שימני כחותם על ליבך... כי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתיה" כלומר, אהבת ה' היא כה עצומה שהיא עד כדי שאדם מוכן למסור עליה את נפשו למות בכל זמן על שמירת התורה והמצוות, כמש"כ רש"י שם: "שימני כחותם" - בשביל אותה אהבה תחתמני על ליבך שלא תשכחני ותראה כי עזה כמות אהבה האהבה שאהבתך עלי כנגד מיתתי שאני נהרגתי עליך". וכבר אמר הח"ח שהעיקר הוא לא "למות" כמו יהודי, אלא "לחיות" כמו יהודי, ובמשך החיים כשמקריב את מנעמי החיים, הרי זה כמו שמקריב את חייו מתוך אהבת ה' שבושרת בו.

והאם יש מי שחושב שהפסוקים אלו נוגעים ליהודי מהדורות הקודמים ואינן נוגעים לצעירי דורינו, לא ולא, כי זוהי תעודת הזהות היהודית! ובכל הדורות התפרצה במלוא עיזוזה אהבת ה' שיקדה בליבות כלל ישראל חרף כל ה"קשה כשאל קנאתה" שמקנאים בנו אומות העולם, וערב רב וכל גונדא דילהו, ברשפי שלהבת אש.

וכמה מרגשים דברי רש"י בפתחת שיר השירים: "...ואומר אני שראה שלמה ברוה"ק שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה, חורבן אחר חורבן, ולהתאונן בגלות זה על כבודם הראשון, ולזכור חיבה ראשונה אשר היו סגולה לו מכל העמים, לאמר אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה, ויזכרו את חסדיו, ואת מעלם אשר מעלו, ואת הטובות אשר אמר לתת להם באחרית הימים, ויסד ספר הזה ברוח הקדש בלשון אשה צרורה אלמנות חיות משתוקקת על בעלה מתרפקת על דודה, מזכרת אהבת נעורים אליו ומודה על פשעה, אף דודה צר לו בצרתה ומזכיר חסדי נעוריה ונוי יופיה וכשרון פעליה בהם נקשר עמה באהבה עזה, להודיעם כי לא מלבו ענה ולא שילוחיה שילוחין, כי עוד היא אשתו והוא אישה והוא עתיד לשוב אליה... עכ"ל.

ומזה אפשר לשאוב מלא חופניים חיזוק מול נסיונות הזמן במדיה אינטרנט ושאר מרעין בישין, אם רק נגדיר זאת כעוגת פוטיין ששוגרה לאוייב שלו, שאז תיכף ומיד תפרוץ מן הלב אהבת ה', שתוכל לעמוד נגד כל פיתוי פרנסה נוחות וכדו', להתנתק מהן בתכלית ההתנתקות, ויש באהבה כוח פנימי רב שלא מספיק משתמשים בו. ואולי עלינו לתרגם את זה לערכינו, אבל זה מושרש בנו.

א. כבר כמעט שנה שוררת מלחמה נוראה בין רוסיה לאוקראינה, מלחמה עקובה מדם, שנובעת מעקשנות של שני נשיאים לוחמניים, שנותרים עקרוניים עד מות בהחלטתם, והרי ברור שאם יופיעו בשערי מעונו של הנשיא ולדימיר זלנסקי קבוצת אנשים רוסיים ובידם עוגת פאר ענקית של שבע קומות, מתנה לנשיא זלנסקי מעת עמיתו הרוסי ולדימיר פוטיין, ההוראה של זלנסקי תהיה לחסל את כל הקבוצה מיידית ללא כל שהיות...! כי אויב לא שולח עוגות פאר, ובהכרח ללא כל ספק שיש כאן פתיון, ובתוך העוגה הכניסו פצצה קטלנית...!

כך בדיוק צריכים אנו להתייחס לכל מנעמי העולם שהיצר מחדש ללא הרף, כי פשוט שהאוייב המר הזה איננו מחלק מתנות ועוגות פאר, ואם הוא מושך אותנו אל עבר מנעמי העוה"ז, הרי בהכרח שיש בתוך מנעמי העוה"ז פצצה קטלנית, וכל מי שמתפה לטעום מעוגת העוה"ז המפתה, סופו שהפצצה תתפוצץ לו בפנים...!!

אמנם בדורינו ירדה כמין סובלנות והכלה לצד השני, ובשם הפולקלור הזה, מכילים כביכול את חיי החילוני גם כשהוא שונה ומשונה. ואף שביסוד הדברים מצווים ואף אמונים אנו על אהבת הבריות, אבל כל זה כלפי כל אשר בשם יהודי יכונה, שמאמין בהי"ת ובתורה הקדו', אבל איש חילוני ופורק עול, הלא הוא בכלל אלו שהי"ת שונא, ודוד המלך אמר (תהלים קלט, כא) "הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי, ופי' שם המלבי"ם: שהם המתקוממים להכחיש אלהותך ועושים להכעים, אתקוטט, וזה סימן האוהב, ששונא את שונאי אוהבו, כאילו הם שונאיו..."

זאת אומרת, מי שאוהב את הרשעים בו בזמן שהי"ת שונא אותם, זה מראה שהוא לא כל כך אוהב את ה', כי אם היה אוהב את ה' באמת, בוודאי שהוא לא היה מסוגל בשום פנים "להכיל" את האלו שמרגיזים את הי"ת, ע"י שהם מחטיאים את כלל ישראל, וגם כשנדון סתם חילוני כתינוק שנשבה, אבל ראשיהן ושמאלניהן ושופטיהן ותומכיהן, כולם רשעים ארורים שבלי ספק מצוה רבה לשונאם, ולקוות שהקב"ה יכלם וישמידם.

אבל את היצר הרע כולם מסכימים שצריכים לתעב ולשנוא בכל הכוח, אלא שהויכוח הוא מיהו היצר הרע, והיכן הוא מופיע במשך היום, ובאמת בכל מקום שיש לאדם משיכה לעוה"ז שמפריע לו בעבודת ה' בכל כוחו עליו לדעת שהנה כאן הופיע היצר הרע, שבכל עת וזמן הוא מופיע במוטציה חדשה, ומייצר ווריאנט חדש מדי יום, והמכנה המשותף לכל מיני יצרים שיש בעולם,

ופרש"י: לא נמסר עמו של הזקיה שהוא עיף בתורה, ביד סנחריב המציק לו. עכ"ל. ומבואר שיש מעלה מיוחדת כאשר אדם ממשיך ללמוד למרות עייפותו, ואמנם אין הכוונה שילך לישן מאוחר כדי שיהיה עיף למחרת, אדרבה זוהי עצתו של היצר שממציא נושאי שיחה מעניינים בלילה להרוס את הלימוד של מחרת, ואדם עיף אינו יכול להשקיע את עצמו בתורה כדבעי, (ושמעת אימרא נאה, שעדיף לישן שעה אחת יותר מאשר שעה אחת פחות... כי אם ישן שעה אחת יותר, הפסיד שעה, אבל בשעה אחת פחות, עלול להפסיד יום שלם...!)

אלא הביאור הוא, שעם עיף בתורה הכוונה שהעיפות שלהם היא בדברי תורה, דכיון שהתורה עיקר עיסוקם, נמצא שכל שעוכם מוקדשות לתורה, וממילא כשעייף בסוף היום, זהו עייפות של תורה; כי לא עסק בדבר אחר זולת זה... (ופעם אחת נמצא החזו"א שרוע על הריצפה בחדרו, וכשהתעורר אמר שלא מדד נכון את סף אובדן כוחותיו, וחשב שיותר בו שיעור כוח בכדי להגיע עד מיטתו, ובפעל נגמר לו הכוח באמצע הדרך...)

ג. ובעצם מש"כ רש"י הנ"ל, שלומדי תורה המנדדים שינה מעיניהם מובטח פרנסה כבעלי אומניות, מצינו למהר"ל שהוסיף בה מילין, שלפעמים ירויח מהעסק בתורה יותר ויותר ממה שהיה יוצא לאומנותו, כגון שנוול במזל העוני, ומצד הטבע היה צריך להיות רעב ללחם, או בעל חוב עצום, וע"י לימוד התורה מהפך את מזלו ויוצא מאפילה לאורה בהשגת מזונו מעל הטבע. וז"ל (בדרוש עה"ת עמ' כ"ב): השלישי, הוא חסרון לחם, שיחשוב האדם כי בשביל זה לא יעסוק בתורה, מצד עניו וחסרונו, גם זה אינו טענה. כי בראות האדם את עניו ורוע במזלו (ידע כי) לא במהרה ינתק וישתנה המערכת (הטבעית) בעזבו התורה (וב)היותו עוסק בחיי שעה, לפיכך יותר טוב לו שיעסוק בתורה ותהא אז פרנסתו ע"י הי"ת. שבשביל זה ניתנה התורה במדבר... מי שאין לו להתפרנס מצד עסק התורה והוא כמדבר, יפרנסהו הי"ת ויזמין לו פרנסתו, ככל אשר עשה במדבר... שהעוסק בתורה יבטח בו ית' שיזמין לו מזונותיו בכל יום כאשר הזמין לישראל בלכתם אחריו במדבר בארץ לא זרועה... מ"מ תהיה פרנסתו מה' יתב' שייזמנה אליו חוץ לטבע ולמעלה ממנו, ואדרבה כי זולת שיעסוק בתורה לא תהיה לו פרנסה אפי' בדרך הטבע... מעתה אם נשוה שכר העמל בתורה מול הי'כדאיות: רווחי הביזנס, יצא שלא רק ששוא להם עצבונן ועמלן, אלא שלפעמים יציאתם לעסקים גרמה למזלם הביש וירידתם לעניות, ובעמל התורה היו עולים מעל הטבע.

א. מצינו דאחד מקנייני-תורה הוא 'מיעוט שינה', וביחס לקבלת התורה היתה תביעה על ישראל שהלכו לישן ביום קבלת התורה, ובכל הדורות צריכים לתקן זאת בליל שבועות. ונראה להביא כאן הפלגה עצומה במעלת הדבר מהגמ' ביומא (ע"א) דגבריא דרש בבי"ד של מעלה על הפסוק: "שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שינה" א"ר יצחק אלו נשותיהן של תלמידי חכמים שמנדדות שינה בעוה"ז וזוכות לעוה"ב. ופירש שם רש"י דברים חזקים ונפלאים ביותר בשבח עמלי התורה והוגיה, וזה לשונו:

"שוא לכן וכו' - כלומר כלום הגונים האומות להיות החכמים מסורים בידם? והלא המקרא משבחן שאף נשותיהן מנדדות שינה מעיניהן", עכ"ל. אכן, מי יודע כמה פגיעים ואסונות רח"ל נחסכו מאיתנו ע"י עמלי התורה בכולל-ערב שבכל אתר ואתר, העושים את הבלתי יאמן, ביציאתם לסדר לימוד נוסף איש כמהללו - שעה שעתיים ויותר - אחר שנעדרו מהבית רוב שעות היממה. וממש פלא איך זה נשתרש אצלנו כדבר מובן מאליו, ואין בעל הנס מכיר בניסו... ובפרט כעת בנוה יעקב, שמעתי באומרים לי, שהמרא דאתרא דשם, הגר"צ ובר שליט"א, ארגן לאחרונה חיזוק נפלא בלימוד ליל שבת קודש קדשים, ובאיזור הפיגוע גרים משפחות רבות של אברכים בני עליה, והרבה מהם כבר היו בדרכם לסדרי הלימוד, ובס"ד לא נפקד מהם איש.

וכן בכל יום ויום המושג הזה ששמו "כולל ערב" הוא לא נתפס ברעיון של איש המוני בעולם, כי מנהג העולם שלעת ערב מתכנסים בביתם ואוכלים ומבלים יחד עם משפחתם, ואילו הת"ח עוזבים את ביתם וחוזרים ללמוד שוב, ומה רבת מעלת נשותיהן הצדקניות, אשר מסכימות להשאיר בשעות הלילה בביתן, ומי יודע כמה שפע מתגלגל לעולם מחמתן, אשרי העם שככה לו...

וממשיך רש"י ואומר: **"שוא לכם בעלי אומניות המשכימים ומאחרים למלאכתם, אוכלי לחם בעצב ויגיעה" -** העצבים, ממיסי הרשויות, תחרות חקיינים, פיחות מדד ואינפלציה... ויגיעים, בשכלול העסק, ודרכי פירסומו בראותנות יתירה, בעמל וביזע, מבוקר עד ליל. כן יתן הון את העולם מזונות ופרנסה לידידו שינה - למי שנדד שינה בשבילו. שאין שום הפסד מזון ופרנסה, למי שמתייגע בלימודו עד כדי כך שממעט משנתו.

ב. ומצינו גם בסנהדרין (צד, ב) ענין דומה עהפ"ס בישעיה (ח), "כי לא מועף לאשר מוצק לה" א"ר אלעזר בר ברכיה: אין נמסר עם עיף בתורה ביד מי המציק לו.

נושא הגיליון

'מאפה בתנור בשרי'

מאפה תנור

מטבח כהלכה: הנושאים בסדרת 'מטבח כהלכה'; גיליון 379 'סימון היכר בסופגניות'. גיליון 380 'היכר במאפה חלבי'. גיליון 381 'פת פרוה שיצא מחזקתו'. גיליון 382 'קומקום בחזקת פרוה'. גיליון 383 'מאכלים בחזקת פרוה'. גיליון 384 'מאכלים בחזקת בשרי'. גיליון 385 'דיני דבר חריף'.

הגיליון הנוכחי מספר 386 בנושא 'מאפה בתנור בשרי'. פת או עוגה שנאפתה בתנור בשרי, האם מותר לאוכלה עם חלבי, או בפני עצמו?

מה הדין באופנים הבאים; טעם בשר בלוע בתנור, נאפה עם בשר ממש, נאפה בתבניות פרוה/בשריות/חלביות?

ריחא וזיעה: שתי סוגיות מיוחדות נשנו בש"ס לגבי מאפה איסור והיתר בתנור אחד, והפוסקים מדמים אותם גם למאפה בשר וחלב; א. האם 'ריחא מילתא', כאשר אופה איסור והיתר או בשר וחלב ביחד, האם הריח עובר ממאפה האיסור למאפה ההיתר ואוסרו (סימן קח). ב. 'זיעה', כאשר אופה בבת אחת, האם המאפה של ההיתר קולט את האדים של האיסור ונאסר, או אפילו כאשר אופה בזה אחר זה, האם המאפה נאסר על ידי בליעת ה'זיעה' שנקלטה בתנור (סימן צב).

1. אפיה ביחד = ריחא

מחלוקת אמוראים: מבואר בגמ' (פסחים דף עו:), שנחלקו אמוראים לגבי מאכל היתר שדבק בו ריח ללא ממשות, ממאכל שאסור באכילה, לרב נאסר מאכל ההיתר, כי 'ריחא מילתא היא'.

דבר העורך

התחדשות שיעורי הילכתא

פרנס השיעור: לאחר אינספור בקשות בציבור שוחרי התורה וההלכה, נוכחנו לגלות צמאון כביר בקרב משתתפי השיעורים להחזיר את סדר השיעורים כהלכתם, לאחר מאמצים מרובים אנו שמחים לבשר על חזרה לשגרת השיעורים תמידין כסדרן. א"ה מהשבוע עד סוף זמן חורף יתקיימו כל יום חמישי שיעורי הילכתא בבית המדרש פינסק קרלין ירושלים.

השיעורים הבאים יוקדשו על ידי תרומות מנדיבי לב ממשתתפי השיעור. להקדשת והנצחת שיעור נא לפנות אל הר"ר **חיים וכסלר שליט"א** בטלפון 053-3126004 או בדוא"ל 7687406@gmail.com ניתן לקבל מעמותת 'הילכתא' קבלה מוכרת לצורך החזרי מס, לפי סעיף 46.

ביום ה' יתרו י"ח שבט יתקיים בעז"ה שיעור מרתק מפי הג"ר **אלחנן בקרמן שליט"א** בנושא הרכבת אילנות לדעת מה אסור ומה מותר, בליווי מצגת מרתקת. כמו כן תהיה אפשרות לרכוש את ספרו המדהים 'משנת השדה', במחיר מיוחד למשתתפי השיעור.

כך התקיים במוצאי שבת פרשת בשלח יג שבט תשפ"ג שיעור מרתק בנושא 'מכשירי חשמל בשבת' בליווי מצגת מרתקת, בשיתוף 'משמרת השבת'

בהשתתפות מאות תלמידי חכמים בבית כנסת הגדול 'אהל יוסף' רמות פולין ירושלים.

נשמעו דברים מפי הגאון הגדול רבי אשר וייס שליט"א, הגאון הגדול רבי ישראל בונים שרייבר שליט"א הגאון הגדול רבי שלמה ידידיה זעפראני שליט"א הגאון הגדול רבי שמואל יוסף שטיצברג שליט"א ורבני 'משמרת השבת'.

בהשיעור התבררו שאלות שונות במגוון מוצרי חשמל, והוצגו פתרונות לכתחילה לפי כל הדעות.

טלו חלק בהפצת ההלכה וזיכוי הרבים, על ידי תרומה של הוצאות שיעור אחד לפחות. ויהי רצון שנזכה כולנו להגדיל תורה ולהאדירה, אמן.

בברכת התורה

עקיבא יוסף לוי

יום ה' יתרו י"ח שבט

לדעת את אשר יעשו
סדרת שיעורי הילכתא חודרת להיכל התורה

השבוע בנושא:
הרכבת אילנות

השיעור יימנע מבי
הרה"ג רבי אלחנן בקרמן שליט"א
מחבר הספר משנת השנה

ביום חמישי פ"ח חנוכה י"ח שבט בבית הכנסת פינסק קרלין רח חסדי קרלין 1 שבטבת בית ישראל ירושלים
2000-3:00 אחר צ

מסלול השיעור יימנע מבי יום חנוכה חודש חנוכה
יום חנוכה י"ח שבט בבית הכנסת פינסק קרלין רח חסדי קרלין 1 שבטבת בית ישראל ירושלים
2000-3:00 אחר צ

שמעו ותחי נפשכם
מסלול השיעור יימנע מבי יום חנוכה חודש חנוכה

מוצ"ש בשלח י"ג שבט

ושמרו את השבת

בסמך רבה הגאון הגדול רבי אשר וייס שליט"א
שבועה יוקיים שיעור בנושא

מכשירי חשמל בשבת

הס' האגן הגדול רבי אשר וייס שליט"א
הגאון הגדול רבי ישראל בונים שרייבר שליט"א
הגאון הגדול רבי שלמה ידידיה זעפראני שליט"א
הגאון הגדול רבי שמואל יוסף שטיצברג שליט"א
רבי משמרת השבת

במחלך השיעור ייעלו דיונים שונים
שקיימים בבטון סוגי חשמל מקורים מסוימים. דוגמה מיי סיום. שמאבות סיום. סיום. דלתות אלקטרוניות. סומכים. ונד. כמ כן קיינו פתרונות שנקבלם לכל הדעות.

השיעור יתקיים בניה
במחלך שבת פרשת שלח י"ג שבט חנוכה
בית הכנסת 'אהל יוסף'
קרולת אנגוסט 76 רמת פולין
חודש חנוכה י"ח שבט 20:00
סיום השיעור: כחצה 22:00

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

לריח, ועוד שריח דרך הפה אין בו איסור (פרי חדש סימן קח ס"ק כא).

2. אדים = זיעה

מקור איסור זיעה: מקור הדין של זיעה שאוסרת לגבי בשר בחלב, הוא **בשו"ת הרא"ש** (כלל כ סימן כו), ונפסק **בשו"ע** (סימן צב סעיף ח), אסור להניח מחבת חלבית תחת סיר עם בשר, ואוסר אפילו בדיעבד, כי הזיעה שעולה מן המחבת הוא כמו חלב. וכלשונו 'דזיעה היוצאת מן הדבר חשובה כאותו דבר', והוכיח כן **מהמשנה** (מכשירין פרק ב משנה ב).

הרמ"א (סימן צב סעיף ח) מעמיד שני תנאים לאיסור זיעה: 1. המחבת מגולה, והזיעה מגיעה מהמאכל החלבי לסיר הבשר. 2. היד סולדת בזיעה שנוגעת בסיר הבשרי. אבל אם חסר אחד מהתנאים, כגון אם אין היד סולדת בזיעה, או שהמחבת מכוסה, מותר. ומסיים הרמ"א, מכל מקום לכתחילה יש לזוהר בכל אופן. ומבואר **ברמ"א** (סימן קח סעיף א), ואם אפו תחת מחבת אוסר אם הזיעה המחבת משניהם, דאז אסור אפילו בזה אחר זה, אם היו שניהם מגולין, דהוי ככיסוי של קדרה. ומלשון הרמ"א 'אם הזיעה משניהם', דייק **באגרות משה** (יו"ד חלק א סימן מ), שאם לא ידוע ודאי שהמחבת הזיעה, מותר באכילה כי מסתמא לא חוששים שהיה זיעה. ועיין **בבדי השלחן** (סימן צב סעיף ח ד"ה לכתחילה) שהאריך בזה.

3. הוראות הפוסקים

לדעת **הג"ר צבי ובר שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא, הלכות בשר בחלב פרק יב סעיף מט), יש בזה כמה חילוקי דינים, כדלהלן: **בבת אחת:** אם אופה את הפת עם הבשר בבת אחת (ב-2 תבניות נפרדות), לדעת הרמ"א אסור לאכול את הפת עם חלב, ולדעת הש"ך אסור בדיעבד אפילו לפרוה (אא"כ הוא מועט או שעשה סימן), וההכרעה שמקילים כדעת שאר אחרונים (ע"פ התוס' בפסחים דף ל). שאם בלע מחמת ריחא לא נאסר לפרוה, ואם רוצה לאפות כן לפרוה אף לכתחילה, יעשה שאלת חכם. ואם אחד מהם מכוסה (או התבשיל הפרוה או המאכל הבשרי שאפה בתחילה), הזיעה כבר לא עוברת דרך הכיסוי, ודינו כמו אפיה זה אחר זה, שמותר לכתחילה, כדלהלן.

בזה אחר זה: אם אופה את הפת, או עוגות יבשות כמו עוגת שמרים שדינו כפת, בתנור בשרי בתבנית פרוה, ולא אפאו ביחד עם בשר ולא נשאר כלום מהבשר, מותר לכתחילה לאפות פת בתנור בשרי אפילו בן יומו, ואפילו כאשר דעתו לאכול את הפת עם חלב, ואין בזה משום איסור של ריחא, כי ריחא שייך רק כאשר נאפה בבת אחת, ומשום זיעה לא חוששים כיון שהפת יבשה ואין לחוש בה לזיעה. ועוד שבזמננו התנורים בנויים בצורה כזאת שהדלת סגורה לגמרי ואין מפגש של אויר קר עם אויר חם, ומותר לאפות אפילו אם יש על הפת דבר חריף כמו בצל שנחתך בסכין פרוה.

אולם אסור לכתחילה לאפות בתנור בשרי בן יומו תבשיל שיש בו מרק, על דעת לאוכלו בחלב, ולפי זה כאשר אופה עוגת טורט וכדומה שיש בה לחות, וצריך לחשוש אולי נחשב כרוטב, ומצוי שאוכלים אותה עם חלב, עדיף לאפותה בתנור החלבי מאשר בתנור הבשרי.

הכשרת התנור: לדעת **הג"ר משה שטרנבוך שליט"א** (ארחות הבית עמוד ג) הרוצה לאפות עוגה פרוה בתנור בשרי, ולאכולה עם חלב, צריך לחמם את התנור לפני כן בחום הכי גבוה שלו, ובכך מותר לאכול את העוגה עם חלב.

הריח של האיסור חשוב לאסור, כמו טעם איסור שנבלע בהיתר ואוסרו באכילה, ואסור אפילו בשר שחוטה שמן שצלאו ביחד עם בשר נבילה כחוש, כי מפטמי מהדדי. ללוי מותר כי 'ריחא לאו מילתא היא', ריח של איסור אינו נחשב לדבר עצמו, ומותר אפילו בשר שחוטה כחוש שצלאו עם בשר נבילה שמן.

עוד מבואר **בגמ'** (עבודה זרה דף סו:), בסוגיא של 'בת תיהא', שהיו נוקבים במגופת החבית כדי להריח את היין אם יכול להתקיים, ונחלקו אמוראים האם מותר להריח יין של גוים, לאביי אסור כי 'ריחא מילתא היא', לרבא מותר כי 'ריחא לאו מילתא היא'.

מחלוקת ראשונים: נחלקו הראשונים כיצד ההכרעה להלכה: לשיטת **רש"י** (פסחים דף עו: ד"ה אמר לך רב), מחלוקת אביי ורבא היא אותה מחלוקת של רב ולוי, והכלל הוא שאביי ורבא הלכה כרבא, לכן פוסקים כשיטת לוי ורבא ש'ריחא לאו מילתא היא'. ונחלקו **תוס'** (פסחים דף עו: ד"ה אסרה, עבודה זרה דף סו: ד"ה רבא) שאין המחלוקת תלויה זו בזו, ורבא שהלכה כמותו לגבי אביי גם יכול לסבור כמו רב, כי יש דרגות חלוקות בסוגי הריח, ולכן ההלכה היא ש'ריחא מילתא היא'.

הרי"ף (חולין דף לב), מביא את מחלוקת הראשונים, ומכריע כשיטת רש"י שהלכה כלוי ש'ריחא לאו מילתא', ומוסיף שאינו סותר לדין המבואר **בגמ'** (פסחים דף עו:), פת שאפאה עם צלי בתנור אסור לאכלה בכותחא, כי גם לוי התיר רק בדיעבד ולכתחילה אסור, ופת שאפאה עם הצלי, אילו היה מותר לאכלה בכותח הרי זה לכתחילה, כי יכול לאכול בלא כותח, ועוד שיש לו מתירין שיאכלנו בלא כותח, ודבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל.

להלכה: כדברי הרי"ף נפסק **ברמב"ם** (מאכלות אסורות פרק טו הלכה לג), ו**בשו"ע** (סימן קח סעיף א), אין צולין בשר כשרה עם נבלה או טמאה בתנור אחד, ובדיעבד אם צלאן הרי זה מותר, כי 'ריחא לאו מילתא היא'.

ומבואר **ברמ"א** (סימן קח סעיף א), שהוא הדין גם לגבי בשר בחלב, אם אפה פת עם בשר, אסור לאוכלה עם חלב, ואם אין לו פת אחרת מותר לאוכלן, משום שנחשב כדיעבד. אבל אם אפה בזה אחר זה אין לחוש.

כמות מועטת: לדעת **הש"ך** (סימן קח ס"ק יא), מה שאסר הרמ"א לאכלה בחלב, ומוכח שבפני עצמו מותר, ההיתר נאמר רק באופן שאפה פת מועטת, או שיש בפת היכר שהפת בשרית, כי אם הפת מרובה ואין היכר בפת, אסור לאוכלה אפילו בפני עצמה, שמה יבוא לאוכלה עם חלב כמבואר **בשו"ע** (סימן צז סעיף א). פרטי דיני פת עם בשר או עם חלב, התבאר בהרחבה **בגיליונות עומק הפשט** (מספר 379-380).

מאיך **הפרי מגדים** (שפתי דעת יא) מביא את שיטת **המנחת יעקב** ו**הפרי חדש**, שהוכיחו מדברי **התוס'** (פסחים דף ל. ד"ה ואפילו), שבדין 'ריחא' לא נאסר לאוכלו בפני עצמו, אפילו בפת מרובה ואין היכר בפת, וביאר הפרי מגדים, שאם נאסור את הפת אפילו בפני עצמו, דינו כדיעבד, והרי בדיעבד אינו נאסר.

ריח איסורי הנאה: מבואר **בשו"ע** (סימן קח סעיף ה-ז ובנו"כ שם), שרק באיסורי אכילה אומרים 'ריחא לאו מילתא היא', כי ריח לא נחשב אכילה, אבל באיסורי הנאה, כגון בשמים של עבודת כוכבים וכלאי הכרם וערלה, אסור להריח בהם, כי גם ריח נחשב הנאה מהאיסור. ומכל מקום מותר לשאוף בפיו ריח של יין נסך, דרך נקב החבית, לידע אם הוא טוב, כי חוזק היין נכנס בחוטמו ומזיקו (חוות דעת סימן קח ס"ק כב). ועוד שאין עיקרן עומד

המהפכה בעיצומה: התעוררות גדולה בענין מצות השבת אבידה וידיעת הלכותיה התחיל בימים אלו על ידי פרויקט **'אבן הטוען'** בישיבת מיר ירושלים, שהוקם באמצעות כמה תלמידי חכמים בהכוונת גדולי **הדיינים שליט"א** על מנת להביא לחיזוק המצוה היקרה של מצוות השבת אבידה, כי מציון תצא תורה כאשר המהפכה מתרחבת והולכת מעיר לעיר ומבית מדרש למשנהו, בהיכלי התורה בכל רחבי הארץ.

בימים האחרונים מגיעים למערכת 'אבן הטוען' עוד ועוד עדכונים ותגובות על בתי מדרשות וישיבות שכבר זכו לתלות את 'אבן הטוען' ומדווחים שבזכות 'אבן הטוען' מספר עצום של מאבדים מקבלים חזרה את אבידתם, וכן מוצאים רבים מספרים שבעקבות ריבוי פניות יותר ויותר אבידות מושבות לבעליהם.

בפעולה קלה אפשר להיות שותף לחיזוק מצוה דאורייתא, שאין לשער שכרה בזה ובבא, ולהחזיר עטרה ליושנה, עד שבקרוב ממש יבוא אליהו ויבשרנו במהרה גאולים אתם.

כל ישיבה ובית מדרש שמעוניינים בלוח 'אבן הטוען' עם השלט המיוחד שמכיל הלכות נחוצות לידיעת המוצאים, ע"מ לתלותו ברשות הגבאים בכל אתר ואתר, במקומות מרכזיים, בבתי כנסיות, בתי מדרשות, כוללים, ישיבות ומקוואות,

ניתן לקחת בחינם ב'ישיבת מיר' בנין המרכזי בחדר כביסה, או בפניה למייל gmail.com@7623172 או בעמדות 'נדרים פלוס' קופת 'אוסף גליונות' באמצעות שליחת הודעה לגבאי.

כמו כן, ניתן לקבל בחינם במוקדים המפורטים, קונטרס "בירור הלכה" המבאר בצורה בהירה ותמציתית את עיקרי הדינים שמוצא אבידה צריך לדעת קודם שמגביה, ואחר שהגביה את האבידה, בדגש על המקרים המצויים בזמננו, כך גם מופיע בחוברת מאמרים לבירור נידונים אקטואליים המצויים בהשבת אבידה.

בן יומו: לדעת הב"ח (סימן צז), הבית מאיר, והפרי חדש והפרי מגדים (שפתי דעת שם ס"ק ב) והדרכי תשובה (סימן צז ס"ק לז) בשם חמודי דניאל, לכתחילה אסור לאפות פת בתנור בשרי בן יומו, אפילו על מנת לאוכלו עם פרווה, ובדיעבד לדעת הב"ח והפרי חדש והפרי מגדים במשבצות זהב מותר לאוכלו בפני עצמו, ובשפתי דעת לפרי מגדים, וכן לדעת הבית מאיר אם אפה במזיד נאסר גם בדיעבד.

מבואר ברמ"א (סימן צה סעיף ב) אם רוצה לאכול את התבשיל עם חלב, לכתחילה אסור, ובדיעבד שכבר עירב את התבשיל עם גבינה, מותר לאוכלו. ומבואר ברמ"א (סימן פט סעיף ג) שהאיסור הוא רק לאכול את הפת עם חלב, אבל מותר לאכול חלב אחר אכילת הפת, הובא בגיליון עומק הפשט (מספר 384).

אינו בן יומו: אם התבנית אינה בת יומה, מותר לאכול את הפת גם עם חלב, כפי שפסק הרמ"א (סימן צה סעיף ב) כי נחשב נותן טעם לפגם, ורק לכתחילה יש לאסור לאפות על דעת לאוכלו עם חלב, כפי שביאר החכמת אדם (כלל מח אות ב) לגבי בישול, שרק בדיעבד אם כבר בישל את המאכל מותר, אבל לכתחילה אסור לבשל בכלי שאינו בן יומו על דעת לאוכלו בחלב, כי לכתחילה אסור בנותן טעם לפגם, אלא א"כ אין לו כלי אחר.

ולדעת הג"ר צבי ובר שליט"א (בהוראה לרבני הילכתא), אסור לכתחילה לאפות פת בתבנית בשרית, ובדיעבד כשאפה, אם התבנית בת יומה, הפת נאסרת כדי קליפה לדעת הרמ"א שהחמיר בנתבשלו, (ובאופן שבדאי היה אדים אסור גם מצד התנור). ומה שהניח נייר אפיה אינו מועיל להפסיק, שמא הפת בולעת מהתבנית, ולכמה פוסקים (הובאו בגיליון 381) אסורה באכילה אפילו עם פרווה. ואם התבנית אינה בת יומה, לכתחילה אסור לאפות בה, ובדיעבד מותר לאכול את הפת עם חלב.

להמתין: לדעת הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי חלק יד עמוד כב) אם רוצה לאוכלו עם חלבי, ימתין לכתחילה שהתנור לא יהיה בן יומו.

לדעת הגר"ר משה שאול קליין שליט"א (הלכות בשר בחלב פרק יב סעיפים מד-מח), אפילו בתנור בן יומו, מותר גם לכתחילה לאפות פת או תבשיל עם רוטב, על דעת לאוכלו עם חלבי, כי בתנורים שלנו לא ברור שישנה זיעה, ולכן אפילו במגולה מותר לאכול עם המין ההפכי.

לדעת הגר"ר שריאל רוזנברג שליט"א (בהוראה לרבני הילכתא), אפה פת בתנור בשרי בן יומו, דינו כנ"ט בר נ"ט דרך בישול, שלדעת השו"ע (סימן צה סעיף א) מותר לאוכלו עם חלב, ולדעת הרמ"א (שם סעיף ב) אסור לאוכלו עם חלב. וגם לדעת הרמ"א רשאי לאכלה בפני עצמו, אלא שאסור לאפותה לכתחילה על מנת לאכלה בפני עצמה, ולכתחילה צריך לחמם את התנור כמה דקות לפני האפיה. ואם התנור אינו בן יומו מותר אפילו לאוכלו עם חלב, כיון שזה נותן טעם לפגם.

ולדעת הגר"ר עמרם פריד שליט"א (בהוראה לרבני הילכתא), מותר לאפות פת בתנור בשרי בן יומו, בתבנית פרווה, או בתבנית בשרית שעליה מונח נייר אפיה אטום והאוכל שעליו לא חודר דרך הנייר לתבנית, והאוכל דינו כפרוה שמותר באכילה גם עם חלבי, אבל אם הניח את האוכל על התבנית עצמה והיא מן אחד המינים, דינו כסיר.

4. תבנית בשרית

ביאור ההבדל: עד כאן עסקנו כאשר אופה פת פרוה בתבנית פרוה בתנור בשרי, וכעת נעסוק כאשר אופה פת פרוה בתבנית בשרית בתנור פרוה, שיש בליעות בפת מצד נגיעת הפת בתבנית, וזה דומה לאפית פת בזמנם שהייתה נוגעת בתנור עצמו, ואפילו שאינו בבת אחת עם הבשר, אלא בזה אחר זה, שאין ריחא, אבל יש זיעה, ולכן הדין הוא, כדלהלן.

משיב כהלכה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **ריחא:** מאכל היתר שדבק בו רק ריח ממאכל שאסור באכילה, נחלקו אמוראים אם 'ריחא מילתא היא', או 'ריחא לאו מילתא היא', להלכה 'ריחא לאו מילתא היא' והמאכל מותר, אבל לכתחילה אסור להכניס ריח איסור במאכל. והוא הדין לגבי בשר בחלב.
- ב. **זיעה:** פת ובשר שנאפו תחת מחבת ביחד, הפת אסורה עם חלב, וכשנאפו זה אחר זה מותר, ואם ידוע שהמחבת קיבלה אדים משניהם אסור.
- ג. **פת ביחד עם בשר:** פת שנאפתה יחד עם בשר אסור לאוכלה עם חלב, ולאוכלה בפני עצמה מותר, ויש אומרים שמותר רק בפת מועטת או במקום היכר.
- ד. **בזה אחר זה:** פת שאפאו בתנור בשרי בן יומו, בלי בשר בשעת האפיה, לאוכלה בפני עצמו מותר, ויש שהחמיר שלא לאפות אפילו על דעת לאוכלה בפני עצמו.
- ה. **ועל דעת לאוכלה עם חלב** נחלקו הפוסקים האם מותר. ואם כבר אפה לכמה פוסקים מותר לאוכלו עם חלב, ויש שאוסרים לאוכלו עם חלב. ואם התנור אינו בן יומו, לכל הדעות מותר לאכול את הפת עם חלב.
- ו. **תבנית בשרית:** לכתחילה אסור לאפות פת בתבנית בשרית, ובדיעבד בבן יומו נאסר כדי קליפה, וכשאינו בן יומו מותר בדיעבד.
- ז. **תבשיל עם רוטב:** אם יש רוטב בתבשיל שאפאו בתנור בשרי, יש אוסרים לכתחילה ומתירים בדיעבד, ויש שלא חילקו ודינו כפת.

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן
הזוכה בהגרלת גיליון 385 בסך 100 שקל מזומן
האברך המופלג הר"ר משה חדש שליט"א
כולל: 'לבו חפץ' שאגת אריה, מודיעין עילית

שאלה: כמה שעות צריך להמתין אחרי אכילת בשר, כדי לאכול חלב?

מהם הטעמים שצריך להמתין בין אכילת בשר לאכילת חלב, ומאי נפקא מינה בין הטעמים? מה הדין אם נשאר לו בשר בין השינים? מה הדין במינקת, חולה, קטן?

מקורות: גמ' (חולין דף קד: קה. ורש"י ותוס' שם); רמב"ם (מאכלות אסורות פרק ט הלכה כח); טור ושו"ע (יו"ד סימן פט סעיף א); פמ"ג (משבצות זהב ס"ק א); יד יהודה (הקצר ס"ק ט, יא); **חכמת אדם** (כלל מ סעיף יג); **ארחות רבינו** (חלק ג עמוד עז); **שבט הלוי** (חלק ב סימן לב; חלק ד סימן פד); **חוט שני** (שבת חלק ד עמוד שט); **אבן ישראל** (חלק ט סימן קכו); **תשובות והנהגות** (כרך א סימן תלה).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085-535 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לעילוי נשמת

הרב מנחם מנדל בן הרב שמעון דוב קרמז' זצ"ל
נלב"ע כ"ה טבת תשפ"ג ת.נ.צ.ב.ה.

עדכוני הלכה

ענבים מחו"ל

על הפירות: בחורף אין עונה של בציר ענבים בארץ ישראל, בשבועות האחרונים משווק ענבים המיובאים מדרום אפריקה, בברכה אחרונה אחרי אכילתם שהם משבעת המינים, צריך לברך וְעַל הַפְּרִיֹת וְלֹא וְעַל פְּרִיֹתֶיהָ. ויש להסתפק האם אפשר לברך 'שהחינו' על ענבי ארץ ישראל בתקופת הגידול בארץ ישראל, כיון שמצוי לקנות במחיר סביר כמעט בכל תקופות השנה, ענבים שהם יבוא מחו"ל. וכן תמרים מקיבוץ איילות (ליד אילת), לרוב הפוסקים הוא חוץ לארץ. וכן במיץ ענבים אם כתוב על הבקבוק מיוצר בחו"ל, יאמר וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן, ולא וְעַל פְּרִי גֶפְנָה.

נושא הגיליון הבא:

'המתנה בין בשר לחלב'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"נ, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בידורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פנינו הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 227

פרשת יתרו

תשפ"ג

- אם יש מעלה לקיים עונג שבת במאכלים דוקא בתוך סעודת פת ♦ הרב אורי יצחקי
- המוציא את חבירו בברכה האם יברך 'על טבילת כלי' או 'כלים' ♦ הרב זאב פראנק
- אם יש דין הקדמת ציצית לתפילין בטלית שאינה מצויצת ♦ הרב אליסף פרלמן
- טומאת כהנים בהחזקת פיסת עץ מארון הקבורה של האדמו"ר ♦ הרב אברהם זנגר

הרב אורי יצחקי

סעודות שבת עם רטיה על ידו

האם יש מעלה לקיום עונג שבת במאכלי שבת דוקא בתוך סעודת פת

א. מי שנפצעה ידו ויש לו רטיה ע"ג האצבע באופן שמצטער להורידה, הדין לגבי נט"י לפי השו"ע בסימן קס"ב סעיף י' שדי לו שיטול שאר היד שלא במקום הרטיה, והחזו"א בסימן כ"ד ס"ק כ"ה פקפק על היתר זה והצריך מפה על כל היד, וכן הביא בספר שונה הלכות שם אות ט"ו. וגם בלאו הכי במציאות קשה מאוד לקיים עצה זאת, חדא דקשה לצמצם את מקום הנטילה, ואם לא יגיעו מי הנטילה עד סמוך מאוד לרטיה לא יצא יד"ח, ואם יפלו על הרטיה יש חשש שיחזרו לידו, וכבר כתב השו"ע שם שצריך לזהר שלא יגע ברטיה, שלא יחזרו המים שעל הרטיה ויטמאו היד, ומש"כ השו"ע שם שישפוך רביעית על היד כאחד, מלבד שגם בזה פקפק החזו"א [כדמשמע בשונה הלכות שם], עוד נחלקו הפוסקים אם מותר לעשות כן בשבת משום איסור כיבוס בשפיכת המים על רטיה, וביותר שאם יעשה כן הרי יצטרך לאכול כל סעודתו כשהרטיה רטובה ורוב בני האדם אינם סובלים לעשות כן.

וכיון שעצת השו"ע והמשנ"ב אינה כ"כ מציאותית, לכן רבים נוהגים כמרוך החזו"א בזה, ומקפידים בכל סעודת פת לעטוף את כל היד בשקית נילון וכד' במשך כל הסעודה.

ב. הנה בשבת שחייב באכילת פת ובר"כ נמשכות סעודות השבת זמן רב, טריחא מילתא לישב כל הסעודה עם שקית נילון על ידו. וזה אין לומר שיגמור בדעתו שלא לאכול פת בהמשך הסעודה ושוב יוכל להסיר את השקית מידו בשאר הסעודה, דכבר כתב הרמ"א בסימן ק"ע ס"א והמשנ"ב שם בס"ק ז' דמי שנטל ידו לאכילת פת ואחר שסעד ליבו בפת לפני שברך בהמ"ז גמר בדעתו שלא לאכול עוד פת, אם ממשיך לאכול עוד מאכלים שאינם טעונים נט"י, אסור לו לאכול בלא נט"י, דחישנין שמא יאכל.

ג. אך חשבת דילמא יש עצה ליטול ידו ויאכל רק פת ומיד יברך בהמ"ז ושאר הסעודה יאכל בלא פת ויקיים בזה דין עונג שבת, ובאופן זה יוכל להסיר את השקית מעל ידו ברוב הסעודה.

אך הסתפקתי דילמא כיון שאחר שמברך בהמ"ז ממשיך לשבת עימם בשלחן אחד ואוכל עימם יחד מאותם המאכלים, דילמא גם הוא חייב בנטילה מאותו טעם שכתב הרמ"א והמשנ"ב הנ"ל, וא"כ לא הרויח כלום בתחבולה שעשה.

אך באמת זה אינו דהא מי שיושב על שלחן אחד עם אוכלי פת אלא שאין כוונתו לאכול פת אלא שאר מאכלים שאינם טעונים נט"י, אינו חייב בנט"י ואינו עושה שום איסור באכילתו ולא חישנין שמא ימשך אחר אוכלי הפת, כמבואר להדיא בגמרא

[ברכות דף מ"ח ע"א] ובשו"ע סימן קצ"ז ס"ב, דתשעה שאכלו דגן ואחד אכל ירק מצטרפין, ועיי"ש בסעיף ג' שיש דעות אם גם גבי זימון לשלושה מהני אכילת שאר מאכלים, ומדמצטרפין לזימון ע"כ שאכלו על שלחן אחד וש"מ דלא הצריכו נט"י רק למי שמותר לאכול פת ולא למי שאוכל שאר מאכלים אפילו אוכל על אותו שלחן עם אוכלי פת, והטעם משום שאכילתו נחשבת כאכילה אחרת שאינה קשורה לאכילת הפת של שאר המסובים.

ואע"פ שהלב קצת ממאן בזה דשאני הכא בנידו"ד דבעצם שייך לסעודתם וגם רגיל כל שבתות השנה לאכול פת עם כל בני ביתו, דילמא חישנין שמא יבוא לאכול פת וממילא יתחייב נט"י. אך אעפ"כ לדינא נראה שאין מקום להחמיר בזה דהוא ענין חדש שלא נזכר בפוסקים.

ד. אך אכתי יש להסתפק אם מותר לעשות כעצה דידן מצד גרם ברכה שא"צ, דהא כל עוד הוא בסעודת פת נפטרים כל המאכלים בברכת הפת ועכשיו יצטרך לברך על כל מאכל בנפרד.

אך לכאורה בנדו"ד אין כאן גרם ברכה שא"צ, דכל כה"ג שנחוץ לו לצורך הסרת טירחתו לא נכנס בכלל גרם ברכה שא"צ דהא צריך וצריך, דומיא דמש"כ המשנה ברורה בסימן קע"ו ס"ק ב' דהא דמותר לאכול קודם המוציא דברים שא"צ ברכה תוך הסעודה, אם השלחן ערוך והלחם לפניו אסור לגרום ברכה שא"צ אלא יברך המוציא על הלחם ויפטר שארי דברים, אך כתב בשם הגר"ז דאם אוהב יותר לאוכלן קודם הסעודה מלאכלן בתוך הסעודה אין בזה משום גרם ברכה שאינה צריכה, וא"כ לכאורה בנידו"ד כיון שעיקר כוונתו משום שאינו רוצה לאכול עוד לחם לא יאסר משום גרם ברכה שא"צ.

עוד יש לדון ולהתיר איסור גרם ברכה שא"צ אם נחוץ לו להשלמת מאה ברכות, דהא בשבת קיימין ובשבת נחלקו בזה האחרונים אם מותר לגרום ברכה שא"צ לצורך השלמת מאה ברכות, אך דעת המשנ"ב בסימן מ"ו ס"ק י"ד בשם המ"א דלא יכניס עצמו בחשש ברכה שאינה צריכה משום מצות ק' ברכות. אך אכתי יש להתיר מהטעם הראשון שכתבנו.

שוב העירוני שאפילו את"ל דיש בזה חשש ברכה שא"צ, אכתי יש לזה עצה פשוטה שאחר בהמ"ז יביא מאכלים שהיה צריך לברך עליהם גם בסעודה ויפטור על ידם את כל המאכלים שאוכל אחר שמברך בהמ"ז, אך אכתי לא מהני עצה זו לברכה אחרונה, וצ"ע.

ה. שוב התבוננתי שלכאורה יש לפקפק על עצה דידן מצד אחר, דילמא עיקר דין עונג שבת לא מתקיים רק כשאוכל את שאר המאכלים בתוך סעודתו, ואם יברך בהמ"ז ואכל שאר המאכלים הבאים לתוספת עונג שבת כגון דגים ובשר וסלטים ומיני לפתן וכד', נמצא שמקיים עיקר עונג שבת שלו מחוץ לסעודת פת, ודילמא לכתחילה יש לקיים עונג שבת בתוך סעודת פת דוקא.

ו. ונבאר יותר, דהנה לעיקר חיוב סעודות השבת מצינו שני מקורות, הדין הכללי של עונג שבת, ודין זה אפשר לקיים בכל

יב. ונהדר לנידוד אם אריך למיעבד הכי לאכול את הדגים ובשר ושאר מעדנים חוץ לסעודת הפת, ולפי המתבאר, לא מיעביא לפי הצד שלא יצא יד"ח סעודה כלל ודאי אין לעשות כן, אלא גם לפי מה שציידנו שיצ"א יד"ח, אך כיון שלא יצא יד"ח מן המובחר אין ראוי לעשות כן, אלא כמשער בדעתו שצורת האכילה עם שקית על ידו מחסרת לו בעונג שבת יותר מהעדר המאכלים שרגיל להתענג בהם, דבאופן זה יש מקום לעצה שכתבנו, כנלענ"ד.

הרב זאב פראנק

המוציא את חברו בברכה האם יברך על טבילת כלי או כלים

הנה איתא בש"ע (יו"ד ק"כ ס"ג) לענין הטובל כלי סעודה הניקחים מן הנכרי, שיברך על טבילת כלי, ואם הם שנים או יותר, מברך על טבילת כלים, ומקורו בטור. ובערוך השולחן (סכ"ב) כתב, שבאמת אין קפידא בזה כמש"כ גדולי האחרונים, והמנהג הפשוט אצלנו לברך גם על כלי אחת על טבילת כלים, וכ"ה בחידושי המאירי (ע"ז ע"ה ב) שאפילו לא הטביל אלא כלי אחד אומר על הכלים, טופס ברכה כך הוא. וליכא בינייהו אלא לענין נוסח הברכה לכתחילה, אבל בדיעבד כבר כתב הפרי חדש (אות י"א) שאם על כלים רבים בירך על טבילת כלי, וכן אם על כלי אחד בירך על טבילת כלים יצא, דאכלים דעלמא קאי.

ולמש"כ הטוש"ע יש לעיין, בכגון שנים הטובלים כל אחד כלי אחד, ויוצא האחד בברכת חברו, אם יברך על טבילת כלי או כלים, דמחד גיסא אצל כל אחד הברכה פוטרת רק כלי אחד, ומאידך גיסא סו"ס הברכה מתייחסת לטבילת שני הכלים.

שנים בהפרשת תרומה או בהנחת עירוב

וכזה יש לעיין לענין ברכת הפרשת תרומות ומעשרות, שהמבואר בש"ע (יו"ד של"א סע"ח) שעל הפרשת תרומה גדולה או תרומת מעשר אומר 'אקב"ו להפריש תרומה', ואם מפריש שניהם זה אחר זה בלא הפסק אומר 'להפריש תרומות', וכן לענין מעשר ראשון ושני, והשתא יש לעיין בכגון שנים המפרישים, זה תרומה גדולה וזה תרומת מעשר, או אפילו שניהם תרומה גדולה, ויוצא האחד בברכת חברו, אם יאמר 'להפריש תרומה' או 'תרומות'.

עוד משכחת לה בברכת עירוב, שכתב המ"ב (שס"ו סקע"ט) שאם מניח עירובי תבשילין ועירובי חצירות בזמן אחד, מברך ברכה אחת על שתיהן, דהיינו על מצות עירובין, ויש לעיין בשנים המערבים, אחד עירובי חצירות ואחד עירובי תחומין, או אפילו שניהם עירובי חצירות, ויוצא האחד בברכת חברו, אם יאמר על מצות עירוב' או 'עירובין'.

שנים בברכת על נטילת לולב ולא לולבים

ושמא יש ללמוד מברכת הלולב שהיא בלשון יחיד - 'על נטילת לולב', וגם בשנים הנוטלים יחד, ויוצא האחד בברכת חברו, מברך בנוסח זה, ואינו אומר 'על נטילת לולבים', ושמע מינה שאין מצרפים עשיות כל היוצאים בברכה לשנות הנוסח בלשון יחיד לרבים, והוא הדין לברכת הטבילה שיברך על טבילת כלי.

אמנם מהא ליכא למישמע מינה, דהנה גם במברך לעצמו שאומר 'על נטילת לולב' בלשון יחיד, אינו משום שנוטל לולב אחד, וראיה ממש"כ המ"ב (תרנ"א סקנ"ו) במי שנוטל ארבעת המינים בזה אחר זה וסח ביני וביני שמברך על כל אחד בפני עצמו, דנוסח הברכה על ההדס 'על נטילת עץ עבות', ועל הערבה 'על נטילת ערבה', הרי דאע"פ ששלושה הדסים הם וארבע ערבות, נוסח הברכה בלשון יחיד, ואולי משום דקאי על עצם המין, מין לולב ומין עץ עבות ומין ערבה, וממילא ודאי שגם בשנים היוצאים בברכה אחת אין מקום להזכיר בברכה 'לולבים' בלשון רבים.

להדליק נר בשבת וחנוכה ומדליק כמה נרות

עוד יש לדון מברכת 'להדליק נר של שבת', ובהקדם מש"כ המ"ב (רס"ג סקכ"ב) דאפילו כשמדליק כמה נרות, טוב יותר שיאמר 'נר', כי עיקר החיוב הוא נר אחד, וציון להפמ"ג (א"א סק"א), ועיווי"ש שבשם האליה רבה (אות י') כתב במדליק שני נרות שיאמר 'נרות'.

עוד כתב הפמ"ג (שם) לענין ברכת 'להדליק נר של חנוכה', דאף שמצוה להיות מוסיף והולך, אפ"ה אומר 'נר' בלשון יחיד, וי"ל משום ליל הראשון לא חילקו, ע"כ.

המאכלים כל אחד לפי מה שמתענג עליו, ומלבד זאת מצינו מצוה נוספת והיא אכילת ג' סעודות בשבת, ודין זה אפשר לקיימו בב' הסעודות הראשונות דוקא בפת, ובסעודה שלישית נחלקו בזה הפוסקים.

והאחרונים חקרו אם דין ג' סעודות הוא מצוה בפנ"ע או שהוא משום עונג שבת, ויש שרצו לתלות חקירה זו במחלוקת הראשונים והפוסקים אם חיוב ג' סעודות מדאור' או מדרבנן, עיין בט"ז בסימן תרע"ח ובביה"ל בסימן רס"ג ס"ב ד"ה אין לו מה יאכל, וכבר ציינו שנחלקו בזה הראשונים, הא"ז וסיעתו סברו שהוא משום עונג שבת והסמ"ג וסיעתו סברו שהוא מצוה בפנ"ע, ולכאורה חקירה דידן תהא תלויה בהך פלוגתא, דלפי מי שסובר שהוא מצוה בפנ"ע אין הכרח לקיים דין עונג דוקא בסעודות הפת, ומי שסובר שיסוד דין ג' סעודות משום עונג שבת י"ל שעיקר דין ג' סעודות הוא צורת הקיום של מצות עונג שבת.

ז. אלא שכבר הוכיחו שהסכמת הפוסקים שלכו"ע יסודו משום עונג, והוא ממה שפטרו בסימן רפ"ח וסימן רצ"א את מי שהאכילה גורמת לו לצער מאכילת ג' סעודות, ובראשונים מוכח שא"ז פטור אונס, אלא מלכתחילה לא נתקן חיוב סעודת שבת אלא לעונג, ומי שא"ז עונג לו אינו בכלל תקנה זו, דאל"כ קשה היאך שייך לפטור את המצטער מאכילתו דהא לא מצינו לגבי שאר דינים שמצטער בשיעור זה נחשב אונס, אלא מוכח שאין זה פטור משום אונס אלא שלא נכלל בכה"ג בכלל החיוב.

ח. הנה לענין אם מתקיים דין עונג באכילת פת לבד בלא שאר מאכלים, מצינו לכאורה קצת סתירה בדברי המשנ"ב, דיעוין בביה"ל בסימן קפ"ח ד"ה סעודה שלישית, שכתב בשם חידושי הרשב"א דשתי סעודות הראשונות בשבת בודאי חייב בפת לכו"ע דהא כתיב וקראת לשבת עונג ואין עונג בלא פת, משמע שמקיים דין עונג שבת באכילת פת, אבל בביה"ל בסימן רע"א ד"ה מוטב שיקנה, כתב בפשיטות שבפת חרבה אין מקיים מצות עונג וכדמוכח בשבת קי"ח ע"ב, (ולכן כתב שם דאם אין ידו משגת לקנות יין לקידוש ולהכין צרכי סעודה לכבוד הלילה ולכבוד היום ולקידוש היום, מוטב שיקנה פת עם כסא דהרסנא ורק השאר ליון, עיי"ש).

הנה בפשטות יש ליישב דלקיום עונג שבת בעינן תרוויהו, גם פת וגם שאר מאכלים ולכל הפחות כסא דהרסנא, ולפ"ז אם אוכל פת לבד - דלפי הנ"ל אינו מקיים דין עונג שבת - אינו מקיים גם את עיקר דין סעודת שבת (לכל הפחות בב' הסעודות הראשונות).

ט. הנה דבר זה הוא דבר חדש קצת לומר שמי שאוכל פת בלא כסא דהרסנא אינו יוצא יד"ח סעודת שבת. עוד י"ל דהנה רבים מתפללים שחרית כותיקין, ונוהגים לעשות קידוש ולטעום מיני מזונות או קוגל ויוצאים בזה יד"ח קידוש במק"ס, ואח"כ אוכלים שוב סעודת פת עם בשר ודגים ושאר מעדנים, אך יש הנוהגים כהגר"א ומקפידים לעשות קידוש דוקא על הפת, אך כיון שקשה להם לאכול אז בשר ודגים עם הפת אוכלים פת לבד בלא בשר ודגים, ולכאורה לפי הנ"ל לא הרויחו כלום, וצ"ע.

י. שו"ר בספר חוט שני למרן הגר"ק [ח"ד פרק שמונים וחמש סעיף ט"ז אות י"ז (עמוד ק"ג)] שכתב שהמתפללים שחרית בהשכמה בתפילת ותיקין, אפשר להם לאכול רק פת בלא בשר ודגים ואח"כ במשך היום יאכלו שוב סעודת פת עם בשר ודגים ושאר מעדנים, ולכאורה מבואר שלא חש כלל לכל מש"כ.

(ויש להעיר עוד דא"כ תיחשב הסעודה העקרת שאוכלים כסעודה שלישית, ונפק"מ לענין אם שכח רצה בסעודה השניה, וידועים בזה דברי מרן הקה"י [ברכות סימן כ"ה] ואכמ"ל, ובספר הנ"ל לא הוזכר ענין זה כלל וצ"ע).

ויש לדחות דאדרבה עיקר טעמו משום דס"ל דבאמת לא יצא יד"ח סעודת שבת, וכל מש"כ שאפשר להם לאכול רק פת בלא בשר ודגים הוא רק לענין קידוש במקום סעודה, כמו שיש המחלקים בזה (וידועים בזה דברי השו"ת אגרות משה ואכמ"ל).

יא. ויותר נראה דבאמת הדין מתחלק, דלעולם לעיקר דין ג' סעודות סגי (על"פ בדיעבד) בפת לבדה אפילו בלא כסא דהרסנא, כיון דאית ביה מקצת עונג שבת באכילת הפת, אלא שאע"פ שקיים מצות ג' סעודות, אך לא קיים סעודת שבת מן המובחר, דקיום ג' סעודות מן המובחר הוא באופן שמקיים עונג שבת בשלמות בתוך סעודת הפת, וכנה צד שהסתפקנו בעיקר החקירה שלנו, ומש"כ הביה"ל שמי ששעתו דחוקה יש לו לקנות כסא דהרסנא עם הפת לפני יין לקידוש, היינו למצוה מן המובחר, וחייב בזה מן הדין, דלא גרע ממי שאפשר לו לענג את השבת כראוי שמחויב לעשות כן כמבואר במשנ"ב בריש סימן רמ"ב, ומה שפטרו את המצטער מג' סעודות הוא משום שלית ליה עונג כלל ובכה"ג - דהיינו בלא עונג כלל אלא צער - לא חייבו ג' סעודות מכל וכל.

בזה יברך בלשון רבים.

אמנם העירוני שמסבא הדבר פשוט שיברך בלשון יחיד - על טבילת כלי, 'להפריש תרומה', 'על מצות עירוב', כי בטובל שני כלים שאומר 'על טבילת כלים', עיקר הטעם משום דכיון שקיום המצוה בשני כלים, ומברך ברכה אחת על שניהם, איך יאמר 'על טבילת כלי' בלשון יחיד, והרי עושה המצוה בשני כלים, ושניהם ראויים לזכר בברכת המצוה, אבל ביוצא הברכה מחבירו, הא ק"ל דשומע כעונה וחשיב כמברך עצמו, ונמצא כאילו בירכו שניהם, כל אחד על המעשה היחיד שעושה הוא, וממילא אין טעם להצריך שישתנה טופס הברכה ללשון רבים.

ובכגון שהאחד טובל כלי אחד והאחר שני כלים, לדעת הטוש"ע שחלוקים בנוסח הברכה שמא ראוי שלא יצאו הברכה אחד מחבירו, דמי מהם שיברך, יהא הנוסח חלוק ממה שחייב בו חבירו.

מסקנת הדברים

א] איתא בש"ע בטובל כלי סעודה, שהטובל כלי אחד יאמר 'על טבילת כלי', ואם שנים יאמר 'כלים', ובערוך השולחן כתב שהמנהג לעולם 'על טבילת כלים', ובדיעבד לכ"ע יצא בכל ענין שבידך. ב] שנים הטובלים כל אחד כלי אחד, ויוצא האחד בברכת חבירו, מסתבר שיברך 'על טבילת כלי', דשומע כעונה וחשיב כמברך עצמו, וכאילו בירכו שניהם כל אחד על הכלי היחיד שטובל הוא. ג] ודכוותה בשנים המפרישים תרומה או מניחים עירוב, ויוצאים שניהם בברכה אחת, לא יברך 'להפריש תרומות' 'על מצות עירובין', רק בלשון יחיד. ד] כשאחד טובל כלי אחד והאחר שני כלים, לדעת הטוש"ע שמא ראוי שלא יצאו הברכה אחד מחבירו, כיון שחלוקים בלשון יחיד ורבים. ה] על מצות ארבעת המינים הברכה בלשון יחיד, גם כשמברך על המינים שיש מהם שנים ושלושה, 'על נטילת עץ עבות' 'על נטילת ערבה', ואולי משום דהברכה קאי על עצם המין. ו] על נר שבת מברך 'להדליק נר' גם כשמדליק כמה נרות, ומשום שעיקר החיוב בנר אחד. גם בנר חנוכה אומרים בכל הלילות 'נר' בלשון יחיד, או מחמת ההדלקה דלילה הראשון ולא חילקו בטופס הברכה, או מצד שעל נרות ההידור אין מברכים כלל. ז] על מצות מזוזה מברך 'לקבוע מזוזה' אפילו קובע מזוזות בכמה חדרים, והטעם כתב בשו"ת מהרש"ג דלא לישתמע שהמצוה לקבוע שתי מזוזות בכל פתח, יעויין בפנים תוספת הסבר. ח] היוצא להטיל מים בתוך הסעודה שנוטל ידו אחת ששפסף בה, מברך 'על נטילת ידים' ולא 'יד', יעויין בפנים שני ביאורים.

הרב אליסף פרלמן

הקדמת ציצית לתפילין בטלית שאינה מצויצת

א] כתב השו"ע סי' כה' ס"א אחר שלבש טלית מצויץ יניח תפילין שמעלין בקדש עכ"ל ויסוד הדברים הוא מהטור דכתב ואחר שנתעטף בציצית יניח תפילין מיד. עכ"ל. וכתב הבית יוסף וז"ל מתוך דברי רבינו נראה שבתחלה מתעטף בציצית ואח"כ מניח תפילין וכן כתוב בגמ' יוסף בהלכות ציצית (יב. דיבור ראשון) דמצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות ראוי להקדים ועוד שהיא תדירה יותר שנוהגת בין בחול בין בשבת ויום טוב ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם (ברכות נא:) וכן מצאתי לה"ר יונה בספר היראה עכ"ל, ולמעשה פסק בשו"ע להקדים מהטעם דמעלין בקדש.

ויש לדון מה הדין באדם שיש לו טלית חדשה שעדיין לא מצויצת, ובהשכימו בבקר יש לפניו את הטלית הזאת שבדעתו ללבוש ולעשות בה את הציצית, וגם את התפילין, האם יש לו דין להקדים את הטלית או דל כהאי גונא יש לו להקדים ללבוש את התפילין ואח"כ ילבש את הציצית, ולכא' לפי כל הטעמים הנ"ל יש לו להקדים את הציצית שהרי עדיין תדיר קודם וגם שקולה כנגד כל המצוות, וגם שמעלין בקדש.

ב] והנה בביאור דברי השו"ע דכתב דהוא מטעם מעלין בקדש כתב הבה"ל וז"ל על האדם קאי שצריך לילך מדרגא לדרגא ולהתעלות בקדושה כי מתחלה הוא רק מכסה את עצמו בכיסוי של מצוה וע"י התפילין הוא מקשר את עצמו בקשר היחוד והקדושה [א"ר והגר"א וכוון בזה לתרץ קושיית הש"א והדגול מרבה]. עכ"ל.

והיינו דהקשו השא"א [סי' כח'] והדגול מרבה, דהנה בגמ' זבחים

ולכא' יש להעיר בתרתי: חדא, דמאי שנא מברכת טבילת כלים שכתבו הטוש"ע לחלק בין המטביל כלי אחד לשני כלים, וכן מצינו בברכת 'להכניסו בריתו של אברהם אבינו', שכתב הרמ"א (יר"ד ס"ה ס"ה) שבמילת תאומים יברך האב 'להכניסם', ולא אמרינן שלא חילקו. ועוד, דהנה כתב הראב"ן (שו"ת סי' ל"ה) בטעם החילוק בנוסח הברכות, דיש מהם שאומרים 'על' ויש שאין אומרים, ופירש דכל שהברכה על מעשה שאינו בדבר אחד ואינו לפי שעה ולא נגמרה המצוה באותה עשייה, אינו מברך 'על', וכתב בתוך הדברים בזה"ל: וכן 'להדליק נר של חנוכה', לפי שבכל הלילות לבד מלילה הראשון יש בו נרות להדליק, ולא נגמרה המצוה עד שמדליק כל הנרות, להכי מברך 'להדליק' דמשמע להדליק כל נר ונר, ולא חילקו ברכת לילה הראשון משאר לילות, ע"כ, הרי דלענין שלא לומר 'על' אזלינן בתר שאר הלילות, והלילה הראשון נגדר אחריהם, ואילו הפמ"ג כתב לענין הלשון יחיד ד'נר' ששאר הלילות הולכים אחר הראשון, ולכא' הם סברות הפוכות.

ולולא דברי הפמ"ג היה מקום לפרש טעם הנוסח 'להדליק נר של חנוכה' גם בשאר הלילות, עפ"מ"כ הפמ"ג גופיה (תרע"א מ"ז סק"א, תרע"ב א"א סק"ג) לדון, שהברכה רק על הנר הראשון, אבל על שאר הנרות שאינם אלא להידור איך יאמר 'וציונו', וממילא דמי לנר שבת דכיון שעיקר המצוה בנר אחד, גם הברכה בלשון יחיד. וכ"כ בשו"ת מהרש"ג (ח"א י"ד סי' מ"ט, משנת תרע"ב) בין לענין נר שבת ובין לענין נר חנוכה, שהברכה רק על עיקר המצוה שהוא נר אחד, ולכן אומר 'להדליק נר' ולא 'נרות'.

ואחר כל זה צ"ב, בשנים שמדליקים נר שבת או חנוכה, ומוציא האחד את חבירו בברכה, למה לא יברך 'להדליק נרות', דהכא הרי יש מצוה גמורה בשני הנרות, [אם לא משום דלא פלוג בטופס הברכה], רק שמע מינה דכיון שאצל כל אחד הברכה פוטרת רק נר אחד של חיוב, ראוי להם 'נר' בלשון יחיד, ומינה לנידון דידן בברכת הטבילה שיברך 'על טבילת כלי'.

ברכת 'לקבוע מזוזה' כשקובע בכמה חדרים

אמנם גם זה יש לדחות, בהקדם מש"כ בשו"ת מהרש"ג (שם) שנשאל לענין ברכת המזוזה כשקובע מזוזות בכמה חדרים, אם יאמר 'לקבוע מזוזה' או 'מזוזות', וכתב ללמוד מסתימת הפוסקים דלעולם הברכה בלשון יחיד, וכתב עלה בזה"ל: ובאמת לא ידעתי טעם לחלק, אם לא שנאמר שלא לישתמע שהמצוה לקבוע שתי מזוזות בכל פתח וכו' לכן מברכין לעולם רק 'לקבוע מזוזה' חדא משמע, משא"כ גבי כלים לא שייך זה, ע"כ.

ויש להסביר עוד, דכיון שהדר רק בבית אחד חייב לקבוע מזוזה אחת, א"כ איך נוכל לומר בברכה בסתם 'וציונו לקבוע מזוזות', והרי אין הדבר מוחלט שיהא הציווי לקבוע מזוזות הרבה, ובנוסח הברכה אין רמז למה שאדם זה דר בשני בתים, משא"כ בנוסח 'על טבילת כלים', דכיון שמפורש בו 'כלים' לשון רבים, אתי שפיר לשון הברכה 'וציונו על טבילת כלים', שהרי כל מי שיש לו שני כלים מצווה לטובלם.

והשתא כ"ש לענין הדלקת נר שבת וחנוכה, הרי אין לך אדם המצווה להדליק יותר מנר אחד של חובה, וממילא גם המוציא חבירו בברכה שמועלת לשני נרות, סו"ס איך יוכל לומר 'וציונו להדליק נרות', כיון שאין הציווי להדליק יותר מנר אחד.

ברכת 'על נטילת ידים' בנוטל יד אחת

ומצינו כע"ז גם לאידך גיסא, שאע"פ שעושה המצוה רק בדבר אחד, מ"מ אומר הברכה בלשון רבים, ואולי משום דלא ישוייך נוסח הברכה כי אם בלשון רבים, שהרי כך הוא ענין הציווי. והוא בהיו מסובין בסעודה ויצא אחד להטיל מים, שנוטל ידו אחת ששפסף בה, וכתב המ"ב (ק"ע סק"ג) שצריך לברך 'על נטילת ידים' אם רוצה לאכול, והרי נוטל רק יד אחת, והיה לו לברך 'על נטילת יד' כדן המטביל כלי אחד, רק שהברכה 'וציונו' על שלמות המצוה, וענין המצוה ליטול שתי הידים, ואיך יאמר 'וציונו על נטילת יד' מה שאינו.

ובענין אחר י"ל, דכיון שנתחייב ליטול רק היד ששפסף בה, ואילו היד האחרת כדקיימא קיימא בטהרת הנטילה הראשונה, שפיר מצי מברך 'על נטילת ידים', שבהצטרפות נטילה זו עם הנטילה הראשונה נשלמת טהרת שתי הידים.

ביוצא הברכה מחבירו כל אחד כמברך בעצמו

והנה אחר כל האריכות, לא עלתה בידינו ראייה ברורה לנידון דידן, בשנים העושים כל אחד דבר מצוה שאם היה עושה אדם אחד את שניהם היה מברך בלשון רבים, ויוצא האחד בברכת חבירו, אם גם

טלית שאינה מצויצת האם יש לו ללבושה ולהטיל הציצית קודם להתפילין או להקדים את התפילין, דלפי הטעם של הנמו"י הרי ברגע שהוא ילבש את הטלית ויהא מוטל עליו המצות ציצית הרי יפסיק הקדימה של הציצית, מאחר שנעשו לפניו שתי מצות ויש צד שמקודש קודם, וממילא מה שירצה יעשה כיון דאיבעיא דלא איפשיטא, וכיון דבלא"ה לא יתקיים כאן דין קדימה לציצית א"כ מעיקרא נמי אין עליו דין להקדים את הציצית, אבל לפי הטעם של מעלין בקדש עליו להקדים את הטלית כדי לעשות כסדר.

והנה יש לדון ולומר דעשית הציצית על הבגד איננה אלא הכשר לכך שיהא לבסוף הציצית תלויה על בגדו, ועיקר הקיום מצוה היא דוקא בגמר הקשירה כאשר הציצית על בגדו, שהרי פסק השו"ע סי' יג' ס"א וז"ל ארבע ציציות מעכבין זה את זה, שכל זמן שאין בה כל הארבע אינה מצויצת כהלכתה עכ"ל וכתב המשנ"ב סק"א וז"ל שכולם הם מצוה אחת ואם נחסר לו אפילו ציצית אחת הוי כלא הטיל בה כלל וביטל לגמרי העשה דציצית עכ"ל ולפי"ז לכאורה ליכא קיום מצוה אלא בגמר הקשירה כולה.

ואי נימא הכי, א"כ יש לדון דענת שיש לפניו עדיין את מעשה הקשירה א"כ אין כאן אלא גדר של הכשר מצוה ולא עיקר המצוה, ואפשר דכל כהאי גוונא ודאי קודמת מצות התפילין, ויש לדחות דא"כ נימא דגם המצות תפילין כך היא שמתקיימת רק בסוף הקשירה וההנחה בכך שהתפילין מונחות עליו, ואמנם יש לחלק דבציצית יש חילוק מעשים בד' הקשירות שהיא קשירה בכל כנף והווי כמו מעשים מחולקים אשר רק בגמר המעשה האחרון הוא מקיים את המצוה, אבל בתפילין הרי הוא מתעסק בקשירה על ידו שבה עצמה גם מתקיים ההנחה בלא חילוק מעשים נוסף, וכן בהנחה על ראשו.

אכן לעיקר הדבר נראה דכיון דהוא קושר את הציצית כשהטלית עליו ובכך הוא תולה אותם עליו הרי זה ממש גוף מעשה המצוה ולא הכשר הוא, וכן הוא לענין התפילין, וכן נראה גם לענין עשה דוחה ל"ת דהוי משעת הקשירה כשהטלית כבר מונחת עליו, כגון לגבי הדין דעשה דציצית דוחה איסור כלאים, ויכול לקשור ציצית של כלאים כאשר הבגד עליו אע"פ שמתחיל איסור כלאים קודם שמסתיים קשירת כל הד' כנפות עליו, ויל"ע.

ז' ואשר יש לדון בזה עוד דודאי יש לו להקדים את מצות הציצית להתפילין בכל אופן ובלא כל הטעמים הנ"ל, ומשום דהנה לגבי מצות התפילין אע"פ שהיא חובה עליו הא מיהת דאינו נחשב כמחויב בה כל רגע ורגע, שהרי כתב השאג"א אריה דיכול נמי לעשות דבר הרשות מקודם לכך שיניח את התפילין אע"פ שכבר חשב להניחם, ועל כרחך דאין זה חובה עליו מצד עצמם להניחם ברגע זה ויכול לדחות המצוה.

אכן לגבי מצות ציצית הרי כל שלבש את הטלית בת ד' כנפות עליו מחויב הוא לתלות בהם את הציצית ואין לו היתר להתעסק בשום דבר הרשות, ואם אינו מקיימה הרי הוא עובר באיסור עשה, ומעתה לכאורה י"ל דכל כהאי גוונא ודאי אלימא מצות הציצית לענין הקדימה מאשר מצות התפילין כיון דיש לו למנוע שלא יעבור באיסור עשה דציצית כשאינו מטילם לאלתר.

אכן אין סברא הנ"ל מוכרחת דהנה פסק השו"ע אם נודע לו בשבת, כשהוא בכרמלית, שהטלית שעליו פסול, לא יסירנו מעליו עד שיגיע לביתו, דגדול כבוד הבריות עכ"ל וביאר המג"א בשם המרדכי והביאו המשנ"ב וז"ל דלא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית רק מ"ע להטיל בו ציצית וכיון שאין יכול להטיל בו ציצית בשבת אין עובר מ"ע ואין עליו רק איסור דרבנן ולכך הותר מפני כבוד הבריות, עכ"ל, הרי מבואר דכשאנו יכול להטיל את הציצית אין בו איסור עשה בלבישת הטלית.

ומעתה יש לדון דסברא זו שיש איסור עשה כאשר לא יניח את הציצית מיד בבגדו אין זה סברא מכרעת שהרי אם לפי דיני הקדימה מחויב הוא להקדים את מצות התפילין אם כן אינו עובר בשום איסור עשה כאשר אינו מטיל עדיין את ציצית בבגדו וכמו לגבי שבת שאינו עובר על איסור וגם אינו צריך לפשוט טליתו משום כך, ונמצא דאין בכך להכריע שיתחייב להקדים את הציצית.

אכן עדיין י"ל דכיון דבעיקר הדבר מצות הציצית היא כחובה עליו ברגע זה לעשותה ואילו מצות התפילין איננה כחובה עליו א"כ אפשר שזה סיבה המכרעת לומר דמצות ציצית קודמת, ואפשר דסברא זו הינה אפ"י אי הוי פשטינ בעלמא דמקודש קודם, מכל מקום היינו כששתי המצות מונחות לפניו בשוה בחיובם עליו, משא"כ הכא, ואפשר דלפי"ז גם אם לקח כבר את התפילין וניחם ויעוסק בטלית ולא יחשב כמעביר על המצות מאחר שהוא מחויב יותר במצות הציצית, ובזה עדיין צ"ע מה יותר חשוב מביניהם.

צא' הסתפקה הגמ' תדיר ומקודש מי קודם האם התדיר שהרי קודם לשאינו תדיר או דילמא המקודש קודם מחמת שהוא יותר קדוש ואיבעיא דלא איפשיטא הוא ועל כן נקטינן להלכה דאיזה שירצה מהם יקדים, ואם כן מלבד דקשיא על טעמו של השו"ע דיקדים את הטלית מפני שמעלין בקדש דהוא כנגד הסברא של הגמ' דאדרבה קדושה היא סיבה להקדים את המצוה עוד קשה דעכ"פ נפסק דאיזה שירצה מהם יקדים ומדוע קודם הטלית.

ועל זה ביארו הא"ר והגר"א דיש סברא דעל האדם לילך ולעלות בקדושה, ואמנם מצד המצוה עצמה קדושה קודמת, אבל בכאן י"ל דאין הקדושה מקדימה מאחר דהוא כנגד תדיר, וממילא דמצד המצוה אין קדימה ועל כן הדינן לדין קדימה שבא מצד האדם שהוא עולה בקדש [וצ"ל דזה שייך כאן שהם מצוות שהאדם לבוש בהם, אבל בזבחים דמייירי בהקרבת קרבנות אין שייך כ"כ מעלין בקדש על האדם כנגד הקדימה של המצוה, אע"ג דגם בעלמא שייך מעלין בקדש כדאיתא שבת כא: ויל"ע].

אמנם אכתי קשה להנמוקי יוסף דס"ל דציצית קודמת מצד תדיר, מה יעשה עם הגמ' בזבחים דמבואר דהוא ספק שמא מקודש קודם, ועוד הקשה השאג"א שהרי הציצית היא רשות לפני שלבש את הבגד וכל היכא דאיכא מצוה ורשות ליכא כלל דיני קדימה איזה מהם יעשה ראשון ומה שייך כאן דין תדיר קודם, הרי אין בזה כלל דין קדימה, דאפשר לעשות רשות לפני מצוה וכן אפשר לעשות מצוה קודם הרשות, והנראה דגם זה מיושב לפי הטעם של סברת מעלין בקדש של השו"ע, דהוא סברא שמגיע מצד סדר האדם ועל כן אע"פ שמתחילה הוא רשות מכל מקום יש לו לנהוג בהנהגה זו, אך אכתי קשה להנמו"י.

עוד הקשה השאג"א אריה בסוף דבריו על דברי הנמו"י דמבואר בדבריו דעד כמה שהתפילין מקדימים לבה לפני הציצית, אמרינן דאין מעבירין על המצות ויניחם קודם להטלית, וכן נפסק בשו"ע דאם כבר החזיק בתפילין לא יניחם מידו בשביל לבישת הטלית אלא יניח תפילין מקודם, והקשה השאג"א שהרי כיון דהציצית רשות אין שייך לומר 'אין מעבירין' מהתפילין לדבר הרשות.

ג' והנראה ליישב בכל זה דיש חילוק בין הדין קדימה של תדיר והדין קדימה של מקודש, דאילו בהדין קדימה של תדיר נראה דמלבד מה דהוא חשיבות בהמצוה מה שהיא מוטלת תדיר ומתקיימת תדיר, עוד יש בה דין קדימה מצד סדר קיום המצוה, שהסדר הוא להקדים את המצוה התדירה, אבל קדושה היא מעלה בהמצוה מצד החשיבות שיש במצוה, אבל אינו ענין של סדר.

והנפק"מ בזה נראה דאם שתי המצות אינן מונחות ממש לפניו אלא שתייהם בדרגה של טלית שעדיין הוא רשות הרי שבה יש לחלק בין תדיר ובין מקודש דמקודש שייך בהחובה שלפניו וכיון דליכא חובה ליכא קדימה, אבל תדיר הוא טעם בסדר הקיום שבין שניהם וממילא גם כשהם רשות אבל זוהי רשות שבסופה היא מצוה, וכיון דהוא הולך לקיימם יש לו סדר בהקיום שלהם.

ולפי"ז יש לבאר דהכא נמי כיון דציצית היא רשות הרי נסתלק הקדימה של ענין החשיבות כמו שביאר השאג"א דכל קדימה שבאה מחמת מעלת המצוה עצמה וחשיבותה היא שייכת רק כשמחויב בשניהם, ע"כ, ומעתה לא נשאר אלא קדימה שהיא באה מצד הסדר של הקיום וכלפי הסדר של הקיום שפיר שייך תדיר שהרי עכ"פ הוא בא לקיים עכשיו את המצוה יש לו סדר היאך לקיימם.

ואע"ג דא"כ דיש לו קדימה של תדיר להקדים את הטלית, א"כ נחזור לדון זאת כחובה, וא"כ נימא דחזר להיות כשתי מצות המוטלות לפניו אשר יש בזה הספק אם קדושה קודמת לתדיר או תדיר קודם, זה אינו, דאין כאן חובה מחמת הך דין תדיר קודם של סדר הדברים, דעיקר המצוה עדיין היא רשות, ורק סדר איכא היאך לעשות כאשר בא לקיים את שתייהם.

ד' והנה הבאנו דהשאג"א אריה בסופו הקשה עוד על דברי הנמו"י דהיכא דהקדים את התפילין אמרינן דאין מעבירין על המצות ויניחם קודם להטלית, והקשה השאג"א שהרי כיון דהציצית רשות אין שייך לומר אין מעבירין מהתפילין לדבר הרשות.

והנראה לומר דהנמו"י ס"ל דכל זה שייך בדבר שהוא רשות בתחילה ורשות בסוף, אבל ציצית תחילתה רשות ובסופה מצוה נמצא דסוף דבר הוא מקדים מצוה אחרת למצות התפילין והרי זה חשיב העברה על המצות, כיון שדין זה מלמד שלא יקדים לה מצוה אחרת וכאן הוא בא להתעסק בדבר שסופו הוא הקדמת מצוה אחרת להתפילין, ועל כן ס"ל להנמו"י דגם בזה אמרינן אין מעבירין על המצות.

ה' ומעתה נחזור לבאר הדין במקרה שפתחנו בו, באחד שיש לו

תמיחת האחרונים ע"ד הרמ"א מה החילוק בין חרב כחלל מגולל

נחלקו הראשונים אם מותר לכהן להטמא בטומאת 'חרב הרי הוא כחלל', [בחידיושי הר"ן (ב"ב כ.) כתב דרצה ר"ת לאסור על הכהנים להכנס לבית שיש שם כלי שנגע במת, ושלח לו רבינו חיים כהן לר"ת לדבריק 'איזה בית אשר תבנו לי', דאין לך בית שאין בה שום כלי מתכות שהיה באהל המת או שום מסמר וכו' והובא גם בתוס' (זיר נד:) ובכל הראשונים בב"ב שם], והרמ"א (סי' ש"ט) הביא ב' הדעות וכתב דנהגו להקל בזה.

ובשו"ת זרע אמת וכן בחכמ"א (שם) נקטו דדין גולל כדין חרב כחלל, ויסוד הנידון בשניהם הוא אם כהן מוזהר שלא להטמא לכל הטומאות הפורשות מהמת (שדינם כאבי אבות הטומאה) או רק למת בעצמו, דבתו"כ פ' אמור איתא 'לנפש לא יטמא בעמיו, אין לי אלא המת וכו' מנין לרבות כל הטומאות הפורשות ממנו ת"ל ואמרת עליהם לרבות את הטומאות הפורשות מן המת, ופלוגתת הראשונים היא אם הכוונה לפורשות מגופו של מת דהיינו בשר ועצמות וכו' או הכוונה לדברים אחרים שקיבלו טומאה מן המת כמו גולל וחרב כחלל וכיו"ב (עי' יראים סי' ש"א ואשכול סי' נ"ג), ולכן תמהו האחרונים איך חילק הרמ"א ביניהם, דלענין חרב כחלל כתב דנהגו להקל ואילו לענין גולל לא השיג על השו"ע שכתב לאסור. וכן מצאנו בספר האשכול (שם) שהשווה בין הדינים וכתב דלד' הראשונים דאסור לכהן להטמא לגולל אסור לו ג"כ להטמא לחרב כחלל, אך סיים 'אלא שלא ראינו לרבותינו להזהירם על כך' (שלא להטמא לחרב כחלל). ובנחל אשכול שם תמה מזה על הרמ"א שחילק ביניהם, וזה כתמיחה הזרע אמת והחכמ"א.

אך באמת מצאנו להדיא ברמב"ם (פ"ג מאבל) שחילק ביניהם והתיר לכהן להטמא לחרב כחלל ולא לגולל, אמנם צריך לבאר מאי שנא חרב כחלל מגולל. [להלן יבואר החילוק ביניהם, ויבואר דחילוק זה אין לו מקום בגולל שפירש, וא"כ בגולל שפירש חזר הדין דהוי כחרב כחלל שכתב הרמ"א דנהגו להקל].¹

ביאור הגר"ח בגדר טומאת קבר דמטמא עם המת

ונראה לבאר, דהנה בפשוטו היה נראה דפלוגתת הראשונים אם כהן מוזהר על גולל וחרב כחלל היא גם לענין טומאת קבר, וכן ד' הראב"ד בהשגתו (פ"ב מט"מ ה"ו) דגם על טומאת קבר אין הכהן מוזהר כמו על טומאת גולל, אולם הרמב"ם חילק גם בזה וכתב (פ"ג מאבל ה"ג) דכהן מוזהר על קבר ולוקה, ואילו לענין חרב כחלל פסק שם להיתר, ובחידיושי הגר"ח (פ"ז מט"מ ה"ד ד"ה והנה התוס') ביאר ד' הרמב"ם בהקדם מה שחקר אם קבר מטמא בפנ"ע והמת הוא רק היכ"ת ליתן לו שם 'קבר', או דהקבר מטמא בצירוף המת, והוכיח כצד הב' מהא דכהן מוזהר עליו, וביאר דזהו שורש החילוק בין קבר לחרב כחלל, דד' הרמב"ם כהראשונים דאין הכהן מוזהר אלא על המת בעצמו, אלא דהקבר מטמא בצירוף המת, משא"כ חרב כחלל קיבל טומאה מהמת ומטמא בפנ"ע ועל כן אין הכהן מוזהר עליו. (ועפ"ז ביאר הגר"ח עוד, דהנה קי"ל דקבר שפינהו טהור, וקשה איך נטהר הקבר מאליו, וטומאה שבו להיכן הלכה, והרי כל הכלים אינן יורדין מטומאתן אלא ע"י שינוי מעשה. אכן להנ"ל ניחא דמעולם לא היה הקבר טמא בפנ"ע אלא רק בצירוף המת, וכיון שהלך המת הלכה הטומאה).²

בגדר טומאת גולל - מדין קבר או טומאה בפנ"ע

אמנם לענין גולל צ"ע אם הגדר הוא כמו קבר, או דגדרו אחר. ובשיעורי הגרמ"ד (זיר נד.) כתב לבאר עפ"ד הגר"ח דזהו גופא יסוד פלוגתת הראשונים אם גולל שפירש טמא, דטעם הדעות דטהור הוא משום דס"ל דגדר גולל הוא ממש כמו קבר דמטמא בצירוף

אינו מחמת שאין הנזיר מגלח עליו (כמשמעות ד' הגר"א) אלא הוא היתר חדש מסברא, וא"כ ניחא ד' הרמ"א, דזהו שורש מנהג העולם שנהגו להקל בזה, ומ"מ אין מזה קושיא על דברי הגר"א, כי באמת רוב הראשונים שהתירו להטמא לחרב כחלל הוא משום שנקטו דאין נזיר מגלח עליו, ורק הא דחילק הרמ"א בין גולל לחרב כחלל הוא מחמת צירוף ד' הרמב"ם, ושפיר י"ל דמחמת כן נהגו העולם להקל. ואפשר שזהו גם כוונת האשכול במה שסיים לענין חרב כחלל 'אלא שלא ראינו לרבותינו להזהירם על כך', ואפשר דכוונתו דבע"כ יש בחרב כחלל טעם בפנ"ע להיתר ואינו תלוי בדין גולל.

² ובד' הראב"ד י"ל דפליג בזה וס"ל דהמת הוא רק היכ"ת לשם 'קבר' ואולם הקבר מטמא מחמת עצמו ולכן אין הכהן מוזהר עליו, וכ"כ האחרונים, ע"ש בסוף דברי הגר"ח ובכתבי הגר"ז ושיעורי הגרמ"ד (זיר נג: שיעור קמ"ז) ואבי עזרי (פט"ו מט"מ).

טומאת כהנים בהחזקת פיסות עץ מארון הקבורה של האדמו"ר

בקובץ בית אהרן וישראל (רכ"ה, שבת תשפ"ג) מסופר על האדמו"ר רבי יוחנן מקרלין זצ"ל שנפטר בארה"ב ונקבר שם על תנאי בארון עץ, ולאחר ט"ז חודשים בשנת תשי"ז העלו את ארונו לא"י ונקבר בהר המנוחות, וכשהוציאוהו מהארון לקבורה נוכחו לראות שגופו נשאר בשלמותו ורימה לא שלטה בו, ולאחר פירוק הארון נטלו החסידים פיסות עץ מאותו ארון כסגולה ושמירה והם מצויים בידם עד היום ונכנסים עימם למקומות ציבוריים ואינם נזהרים בהם בטומאת כהנים. והאריך שם הרה"ג ר' ישכר פוברסקי שליט"א לדון אם יש חשש איסור טומאת כהנים בפיסות עץ אלו מדין גולל ודופק לפי המבואר בשו"ע (יר"ד סי' ש"ט) דכהן מוזהר שלא להטמא לגולל ודופק, ולד' רש"י ארון שנקבר בו המת הוא בכלל גולל ודופק, והאריך לדון אם גולל שנשבר ונשתנה צורתו נטהר, והוכיח מפ' הרא"ש (זיר סה.) דקיסמין הבאים מארון המת מטמאים מדין גולל ודופק, (ויש לציין לסדרי טהרות (אהלות ר.) שתמה בזה ע"ד הרא"ש, דכיון שנשתנה פשיטא דנטהר, וע"ע בספר טעם ודעת (פ"ו מטומאת מת שעה"צ ס"ק מ"ה)).

ביקור כהן במוזיאון שיש בו מצבות ישנות

והנה שאלה דומה נשאלה בעבר אם מותר לכהן לבקר במוזיאון שיש שם מצבות ישנות או ארונות קבורה ישנים, וכן השלט שמניחים על הקבר קודם הקמת המצבה שכתוב עליו שם הנפטר לכאן דינו כמצבה כיון שהוא משמש לציון הקבר, ויש לדון אם מותר לכהן להכנס למקום שיש שם שלטים אלו, מאחר ולד' ר"ת גולל הוא מצבה [המשמשת לציון הקבר].

ומצאנו בחכמת אדם (כלל קנ"ט ס"ב וקונטרס מצבת משה סי' י"א ובגליון רעק"א על השו"ע יר"ד סי' ש"ט ציין לדבריו) ושו"ת זרע אמת (ח"ב סי' קמ"ז) ועוד אחרונים שכתבו להקל לגבי מצבה מדין ספק ספיקא, לפי שעצם דין טומאת מצבה שנוי בפלוגתת ראשונים אם גולל הוא מצבה או ארון שנקבר בו המת, ועוד נחלקו הראשונים אם גולל שפירש מהמת מטמא, וא"כ יש בזה ס"ס לקולא. והזרע אמת הוסיף עוד סניף בזה, דעיקר האיסור לכהן להטמא לגולל שנוי בפלוגתת ראשונים, ודעת הרשב"א להיתר (הובא בב"י סי' ש"ט ובחכמ"א שם) וכן משמע בתוס' (ברכות יט:) ועוד ראשונים, ועל כן אע"פ שהשו"ע פסק בזה לאיסור מ"מ יש בזה עוד סניף לקולא. אכן הפמ"ג בספרו ראש יוסף (ברכות יט:) הביא צדדי הקולא הנ"ל ואעפ"כ צידד להחמיר, וכן בשו"ת מגידות (סי' ק"ג) הכריע הפמ"ג לאיסור (לגבי ביהכ"ס שרצפתו נעשתה ממצבות ישנות). ובפשוטו גם ארון המת דינו שווה למצבה דלד' רוב האחרונים יש להתיר מדין ס"ס, ולד' הפמ"ג יש להחמיר.

היתר לכהן על טומאת גולל שפירש

אמנם נראה לדון חשבון נפלא להתיר לכהן ליגע במצבה או בארון של מת לכל הדעות (ונתעוררתי לשורש הדבר מדברי ספר טעם ודעת פ"ג מט"מ ה"ג וספר ברכת האהל פ"ב מ"ד), דהנה פלוגתת הראשונים בגולל שפירש מהמת אינו אמור לענין איסור טומאת כהנים אלא לענין עצם הטומאה אם הגולל מטמא לאחר שפירש, ונראה לדון דלענין טומאת כהנים כו"ע מודו דמותר לכהן להטמא לגולל לאחר שפירש, בהקדם כמה יסודות בדיני טומאת מת.

¹ שורש פלוגתת הראשונים אם מותר לכהן להטמא לגולל הוא מהא דתניא במסכת שמחות (פ"ד הכ"א) כל טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אין הכהן מוזהר עליה, ובמשנה (זיר נד:) מבואר דאין הנזיר מגלח על טומאת גולל, ומטעם זה התירו תוס' והרשב"א לכהן להטמא לגולל. ודעת האוסרים הוא דברייתא זו משבשתא היא וליתא להך כללא, או דלא נאמר כלל זה אלא לענין חיוב מלקות ולא לענין עיקר האיסור (עי' בב"י ובי"ח). ושורש הנידון אם מותר לכהן להטמא לחרב כחלל הוא ג"כ מצד כלל זה כמש"כ בביאור הגר"א, דטעם המתירים הוא משום דס"ל דאין נזיר מגלח על טומאת חרב כחלל, וא"כ ה"ה דאין כהן מוזהר עליו. וזהו שהקשו הזרע אמת והחכמ"א שהדברים סותרים, איך נקטינן להקל לענין חרב כחלל מחמת שאין נזיר מגלח עליו, והרי לענין גולל ג"כ אין הנזיר מגלח עליו ואעפ"כ נקטינן לאיסור.

אכן לד' הרמב"ם שחילק ביניהם בע"כ דהטעם שהתיר בחרב כחלל

ממנו דין חרב כחלל, וחרב הרי דינו כאבי אבות הטומאה גם לאחר שפירש מן המת, וא"כ ה"ה גולל, עכ"ד. וצ"ב מה בא הרשב"א ללמוד מדין חרב כחלל. ונראה דבא להפיק מדעת הרמב"ם דגדר טומאת גולל הוא מדין יד לטומאה ולכך מטמא כדין אבי אבות הטומאה וממילא בפירש לא שייך שיטמא, וזהו שדימה לחרב כחלל דחל עליו בעצמו טומאה ולכך מטמא גם כשפירש מהמת.⁴

נמצא לפ"ז דאין לאסור לכהנים להטמא לגולל אלא קודם שפירש

נמצינו למידן דלדעת הראשונים גולל מטמא לאחר שפירש, גדר טומאת גולל היא כגדר טומאת חרב כחלל, וא"כ שוב אין מקום לחלק ביניהם לענין איסור כהן להטמא להם, ואם ננקוט דלא נאסר כהן להיטמא לחרב כחלל משום דלא נאסר כהן להיטמא אלא למת בעצמו ולא לטומאה הפורשת ממנו, הרי דלא נאסר ג"כ להטמא לגולל.

ומעתה עולה דהא דחילק הרמ"א ביניהם ואסר בגולל אע"פ שנהגו להקל בחרב כחלל היינו לפי שהחמיר כדעת רוב הראשונים שנקטו גולל אסור רק בשעה שהוא על הקבר, אבל לדעת רש"י והרשב"א גולל אסור גם לאחר שפירש אין מקום לאסור לכהן יותר מחרב כחלל, ונמצא דגם אם באנו להחמיר כדעתם גולל מטמא לאחר שפירש, מ"מ לכהן ממנו אין איסור להטמא לגולל לאחר שפירש.

והנה אף שדברינו הם נגד דברי האחרונים (הפמ"ג הזרע אמת והחכמ"א) שדנו בזה ולא מצאו מקום להתיר אלא בצירוף ספיקות, מ"מ מצאתי בשו"ת חת"ס (י"ד סי' של"ז) תשובה ארוכה בדבר מצבה ישנה מלפני ד' מאות שנה שנמצאה טמונה בקרקעית חצר של עכו"ם וחרוט עליה הנוסח 'פה נטמן איש הגון ר' זכריה בן ר' ידידיה נפטר בעיוה"כ קנ"ט לפ"ק', והנכרי בעל החצר אומר שמקובל לו מאבותיו שהיה כאן בית קברות של יהודים, ודן החת"ס בבארוכה אם יש להאמין לנכרי ולחוש לקבר באדמה מתחת המצבה ולבסוף הסיק להתיר מעיקר הדין לכהנים להכנס לאותה חצר וגם לפסוע על מקום האבן ע"ש, ולא דן כלל על ענין המצבה עצמה, ולכאור' היה לו לדון בזה ולהביא הצדדים לכאן ולכאן כיון שהוא דין השנוי בפלוגתת הראשונים, וקצת משמע דנקט דאין כלל איסור מצד המצבה לבדה, ולדברינו ניחא, דמצבה שפירשה כ"ע מודו דאין בה איסור לכהן. [ויש להוסיף שהזרע אמת והחכמ"א פשוט שלא נחתו לדברינו, כי הם בלא"ה לא מצאו כלל מקום לחלק בין גולל לחרב כחלל והניחו בתימה ד' הרמ"א שחילק ביניהם, והזרע אמת הוסיף זאת לסניף להתיר בניד"ד, כי מדינא ראוי להתיר גולל בכל גווניו כמו חרב כחלל, ולדברינו מיושבת ד' הרמ"א, אך מ"מ טענת הזרע אמת נשארת לדינא לענין גולל שפירש דע"ז לא דיבר השו"ע כמו שנתבאר].

להכנס למקום שיש בו מצבה וגם ארון מתים

והנה להלכה המנהג להורות בזה היתר כד' רוב האחרונים, וכ"כ בספר טעם ודעת (פ"ו מטומאת סק"ב) ועוד, אולם טעם האחרונים הוא משום ס"ס, וא"כ במקום שיש מצבה וגם ארון של מת יש לאסור משום ממנו"פ, ולפ"ז מי שרגיל להחזיק אצלו פיסת עץ מהארון של האדמו"ר מקרלין צ"ל אסור לו להכנס למקום שיש בו מצבות ישנות, אבל לפי מה שהארכנו לבאר צד ההיתר מדינא, דאין הכהן מוזהר על גולל שפירש, יש להתיר בכל גווניו, ויתכן שאפשר להקל בזה במקום הצורך, כי לפ"ז הזרע אמת יש כאן עדיין ס"ס מחמת צירוף הספק אם כהן מוזהר על טומאת גולל, ועוד דהמנו"ח (מצוה רס"ג) פירש בד' הב"י (סי' שס"ט) דגם לד' השו"ע שאסר א"ז אלא איסור דרבנן, וא"כ במקום ספק יש מקום להקל, וכן אם יש עוד ספק במציאות אם המצבה היא של ישראל או של עכו"ם [דמעיקר הדין קי"ל דעכו"ם אינו מטמא באהל (עי' שו"ע י"ד סי' שע"ב ס"ב), ואף דלכתחילה יש להחמיר בזה כמבואר בשו"ע שם, מ"מ במקום ספק הורה הגר"ש אלישיב צ"ל דיש להקל בזה לכתחילה (ציוני הלכה אבילות פ"ו)] יש בזה צירוף להקל מדין ספק טומאה ברה"ר [באופן שיש ג' אנשים באותו מקום דנחשבים רה"ר] דלדעת הרבה אחרונים מועיל גם לגבי איסור טומאת כהנים (עי' ספר טעם ודעת פ"ו ה"ד בביה"ל). וכל האמור בזה אינו אלא הצעת דברים בעלמא, וההוראה בזה מסורה לגדולי התורה והחכמה.

משם נשאר הקבר בטהרתו, משא"כ גולל גדר הגזה"כ הוא דמטמא מצד עצמו ולא משום נגיעה בטומאה וכו' עכ"ד.

⁴ ולפ"ז הדק"ל קושיית הראשונים והאחרונים הנ"ל איך שייכת טומאת גולל בדבר שאינו מקבל טומאה, וכן הערת האב"ז לענין סכך. אמנם יש ע"ז עוד כמה ישובים, עי' קובץ שעורים (שם) קה"י (טהרות סי' י"ז) חידושי הגר"ז (זבחים טז), ועי' גם חידושי הגר"ח (סטנסייל אות סה-תכג).

המת, וכן נראה מהתוס' ר"ד (עירובין טו.) שהביא ד' רש"י דגולל שפירש טמא וחלק עליו דדמי לקבר שפינהו דטהור³. וכן דקדק בכתבי הגר"ז (ניזיר נג): מל' הרמב"ם (פ"ג מט"מ ה"ג) 'הגולל ודופק מטמאין במגע ובאהל קקבר', ומשמע מזה דיסוד טומאת גולל הוא כמו קבר, וכן משמע מדברי הרמב"ם בפי"מ (אהלות פ"ב מ"ד ופס"ו מ"ט) דגולל מטמא מפני שהוא בכלל הקבר, דהקבר מטמא כולו חללו כיוסיו ודפנותיו ע"ש, ובתו"ט תמה על הרמב"ם דא"כ מה צריך ילפותא מיוחדת לטומאת גולל. אכן בפשוטו כוונת הרמב"ם היא רק דזהו גדר הילפותא דגולל חשוב כקבר וגדר טומאתו היא כקבר. והוסיף הגר"מ ד' צ"ל דלפ"ז ניחא הא דפסק הרמב"ם גם לגבי גולל דכהן מוזהר עליו כמו לגבי קבר משא"כ על חרב כחלל, לפי שחרב כחלל אינו המת עצמו, אבל גולל וקבר מטמאים בצירוף המת עצמו כאמור.

והנה טומאת גולל ודופק שייכת גם בדבר שאינו מקבל טומאה כמו אבנים ובע"ח כמבואר באהלות (פס"ו מ"ט), והקשו האחרונים דהא בעלמא בע"ח ואבנים אינם מקבלים טומאה, ובאמת כבר עמד בזה הרמב"ם בפי"מ באהלות שם וכתב דהא דבע"ח שעשאים גולל לקבר נטמאים אע"פ שבע"ח אינם מקבלים טומאה, היינו משום דאינם מטמאים מפני שנטמאו הם אלא מפני שנועשו חלק מהקבר והנוגע בהם הרי נגע בקבר ומה"ט אם פירשו מהקבר נטהרו, עכ"ד. וזה מתבאר היטב להנ"ל דקבר וגולל מטמאים רק בצירוף המת. וכן עמד בזה הראב"ה (סי' תקפ"ה) וביאר הטעם דגולל מדבר שאינו מקבל טומאה טמא, לפי שאין טומאתו מחמת עצמן אלא מחמת טומאת המת שבתוכו, ולכך אם פרשו טהורים, עכ"ד. וכע"ז כתב הערוך לנר (כריתות טו:) וז"ל: 'המת הוא שמתמא והגולל אינו רק הצינור שעל ידו תצא הטומאה ממת על האדם'. וכע"ז ביאר הקובץ שעורים (כתובות ד:) דגולל הוא כמו יד לקבר ומעביר הטומאה מהקבר לנוגע בו (וע"ע אשר לשלמה טהרות סי' ס"ט).

תמיהת האב"ז איך משכח"ל סכך שאינו ראוי לקבל טומאה מדין גולל

ועפ"ז יש ליישב תמיהת האב"ז (או"ח סי' תס"ט סק"ה) שהקשה דלא משכח"ל סכך כשר, דהא דבר המקבל טומאה פסול לסכך בו, וכל סכך ראוי לקבל טומאה ע"י שיעשה גולל, ואין לך דבר בעולם שאינו מקבל טומאה אם יעשה ממנו גולל לקבר. וכן יש להקשות לענין כתמים שלא גזרו אלא בנמצא על דבר המקבל טומאה, ולדעת תוס' (נדה נח.) א"ז דוקא במקבל טומאת נדה אלא כל טומאה שהיא (כגון טומאת נגיעים), וקשה כנ"ל דא"כ לא משכח"ל דבר שאינו מקבל טומאה, דכל דבר ראוי לקבל טומאת גולל. וכן קשה בדין מקוה שהויתו ע"י דבר המקבל טומאה פסול, וקשה דהא לעולם יכול לקבל טומאת גולל. ולהנ"ל ניחא, דגולל אינו דבר המקבל טומאה אלא הוי רק כיד להעביר הטומאה מן המת, וכל הדינים הנ"ל נאמרו רק בדבר שיש בו תורת קבלת טומאה בפנ"ע.

יסוד פלוגתת הראשונים בדין גולל שפירש תלוי בגדר טומאת גולל

ולפ"ז מיושבת היטב תמיהת האחרונים ע"ד הרמ"א שחילק בין חרב כחלל לגולל, דכהנים מוזהרים על גולל ולא על חרב כחלל, וכבר כתבנו דחילוק זה מבואר להדיא בדברי הרמב"ם, ולהאמור ביאור החילוק הוא דודאי קי"ל כד' רוב הראשונים דאין הכהנים מוזהרים אלא על המת בעצמו ולא על טומאות הפורשות ממנו, אולם קבר וגולל אינם טומאות הפורשות מן המת אלא מטמאות ע"י המת עצמו ולכך כהן מוזהר עליהם.

אכן כבר נתבאר [בשם הגר"מ] דכ"ז יתכן רק לפ"ד הרמב"ם ודעימיה דגולל שפירש טהור, אולם לד' רש"י והרשב"א דגולל שפירש טמא, בע"כ גדר טומאת גולל אינו כביאור הגר"ח לענין קבר דמטמא בצירוף המת, אלא הביאור הוא דחל טומאה בפנ"ע על הגולל, ועל כן ס"ל לראשונים אלו דטומאה לא פקעה בכדי, וכ"ה ל' רש"י (עירובין טו.); 'אם עשאו גולל לקבר מטמא לעולם באהל כמת עצמו, ואפילו ניטל משם', והיינו דהגולל נעשה כמת בפנ"ע, וכן הרשב"א בשו"ת (ח"א סי' תע"ו) ביאר טעמו דגולל שפירש נשאר בטומאתו, משום דגולל נלמד מאותו פסוק שנלמד

³ ובשו"ת גידולי טהרה (סי' כ"א) הביא שהקשה כן אחד מן החכמים על שיטת רש"י דגולל שפירש טמא, מי חמיר גולל מקבר עצמו דלאחר שהוסר המת משם אינו מטמא וק"ו גולל. וכתב ע"ז דק"ו פריכא הוא, דפשוט במשויות ובתוספתא דאין על הקבר שום טומאה מחמת עצמו אלא רק נתחדש דהנוגע בקבר נטמא ע"י המת ואין טומאה זו מיוחדת אל הקבר עצמו רק אל הטומאה המונחת בתוכו ולכך אם ניטל המת

מבחן 162 יתרו-נזיר יג עד יט

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות- "לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי - בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

- 1. האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן, ונולדה לו בת או טומטום ואנדרוגינוס, מה דינו?**
א' אינו נזיר.
ב' הוי נזיר.
ג' בבת אינו נזיר, ובטומטום ואנדרוגינוס ספק.
- 2. המקבל נזירות סתם ועוד נזירות כשילוד לו בן, מתי מניח את נזירותו באמצעה ומתחיל נזירות של בנו?**
א' באומר הריני נזיר, ונזיר לכשיהיה לי בן.
ב' באומר הריני נזיר כשיהיה לי בן, ונזיר.
ג' בכל אופן אין להפסיק נזירות באמצע.
- 3. נזיר שנטמא בימי צרעתו, האם הוא סותר את ימי הנזירות?**
א' סותר.
ב' אינו סותר.
ג' מחלוקת.
- 4. באיזה אופן ניתן למנות ב' נזירויות יחד?**
א' כשהם מובלעים זה בזה, וקיבל את השני לפני הראשון.
ב' בכל אופן, ובלבד שלא יגלח באמצע.
ג' לעולם אי"א למנות ב' נזירויות יחד.
- 5. מדוע לאבא שאול מצות שבעה מבטלת גזירת שלושים?**
א' משום שכל מה שנאסר בשלושים נאסר בשבעה.
ב' משום שהיום השביעי עולה לו גם לשבעה וגם לשלושים.
ג' משום שהשלושים טפל לשבעה, וכל שבטל השבעה בטל גם השלושים.
- 6. המקבל נזירות בבית הקברות, האם הימים שהוא בבית הקברות עולים לו לימי הנזירות?**
א' לא.
ב' לא, אא"כ היה שם ל' יום.
ג' לא, אא"כ יצא ונכנס.
- 7. טמא שקיבל נזירות, ממתי הוא מתחיל למנות נזירות טהרה?**
א' מהיום השביעי.
ב' מהיום השמיני.
ג' מחלוקת.
- 8. האם נזיר שנעשה מצורע סותר את ימי נזירותו?**
א' כן.
ב' לא.
ג' מצורע מוסגר לא ומצורע מוחלט כן.
- 9. נזיר שנטמא וספר ימי טהרה, באיזה יום יש מחלוקת אם מביא עוד קרבן טומאה אם חזר ונטמא?**
א' ביום השביעי.
ב' ביום השמיני.
ג' שתי התשובות נכונות.
- 10. מי שקיבל נזירות מאה יום, באיזה יום אם נטמא סותר נזירותו (לרבי אלעזר)?**
א' רק ביום השלישי והלאה עד היום הצ"ח.
ב' גם ביום השני והצ"ט.
ג' גם ביום הראשון והאחרון.

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

ההגרלות השבועיות לנבחני 'לדעת'

פרס ראשון

500 ש"ח מזומן

פרס שני

זכות קניה 400 ש"ח

בי"פה נוף'

פרס שלישי

10 זוכים בזכות קניה

150 ש"ח בי"פה נוף'.

- 1. איזה מהספיקות דלהלן נפשט בגמרא?**
א' האומר הריני נזיר לאחר כ' יום ומעכשיו ק' יום, מונה עשרים לשניה ול' לראשונה ומשלים פ' לשניה.
ב' האומר הריני נזיר לאחר כ' יום ונזיר מעכשיו, הנזירות השניה חלה מיד.
ג' האומר הריני כמשה בו' אדר הוי נזיר.
- 2. האומר "הריני נזיר ל' יום" וגילח ביום ל', האם יצא, ומה הדין בנטמא ביום ל'?**
א' אם גילח לא יצא, ואם נטמא סותר כל הנזירות.
ב' אם גילח יצא, ואם נטמא אינו סותר כל הנזירות.
ג' מחלוקת.
- 3. למסקנת הגמרא, האם המקבל נזירות בבית הקברות חייב בתגלחת וציפורים כנזיר שנטמא?**
א' חייב.
ב' פטור.
ג' חייב בתגלחת ופטור מציפורים.
- 4. מדוע סובר רבי ישמעאל שאשה שקיבלה נזירות ונטמאה מביאה רק חטאת העוף?**
א' דס"ל שהבעל עוקר את הנזירות למפרע, ומ"מ מביאה חטאת לפי שציערה עצמה מן היין.
ב' דס"ל דבעל מיגו גיין, ומ"מ אינה מביאה עולת העוף מפני שאינה באה על הספק.
ג' רבי ישמעאל מסתפק אם הבעל עוקר או גוזז, וחטאת העוף באה על הספק.
- 5. שאלה מדברי התוס' האומר הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן, האם יכול למנות נזירות בנו יחד עם שלו?**
א' אם הם מובלעים זה בזה יכול.
ב' אף אם הם מובלעים זה בזה אינו יכול.
ג' אף אם אינם מובלעים זה בזה יכול.

משנה ברורה

מסימן צ"ז סעיף ב' עד סוף סימן ק"א

טלית שנפלה באמצע התפילה, מתי מותר להחזירה?
א' רק בנפלה מקצתה.
ב' בנפלה רובה ולא כולה.
ג' אפילו נפלה כולה אבל היא נשארה בידו.

מה יעשה מי שבאה לו מחשבה אחרת באמצע התפילה?
א' ישתוק עד שתבטל המחשבה.
ב' ימשיך להתפלל וינסה להתפלל בכונה.
ג' יאמר לב טהור ברא לי אלוקים ורוח נכון חדש בקרבי.

האם מותר להתפלל רק כדי לצאת ידי חובתו, ולא כמי שבא לבקש דבר?
א' כן.
ב' אינו נכון, ומאד צריך להזהר בזה, ובדיעבד לא יחזור ויתפלל.
ג' אף בדיעבד צריך לחזור ולהתפלל.

שתה רביעית (בדיוק) יין מזוג, האם מותר לו להתפלל?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' אם שתאו בבת אחת אסור, ואם לאו מותר.

האם שיכור פטור מקריאת שמע (להכרעת המ"ב)?
א' כן.
ב' צריך לקרות, וא"צ לחזור כשיפוג יינו.
ג' צריך לקרות, ואם יפוג יינו יחזור ויקרא.

כיצד נכון להתפלל פסוקי דזמרה?
א' טוב שלא להרים קולו, לא כאותם שמגביהים קולם יותר מידי.
ב' בקול רם.
ג' מה שירצה יעשה.

המתפלל בלשון הקודש או בשאר לשונות ואינו מבין את לשון התפילה, האם יצא ידי חובה?
א' כן.
ב' לא.
ג' בלשון הקודש יצא, ובשאר לשונות לא יצא.

שמירת הלשון

חתימת הספר פרק ז'

מה נאמר על המעלים עיניו מגמילות חסדים?
א' גדול עונו.
ב' אין זה עוון, אבל יחשב הפסד מצוה כנגד שכרה.
ג' חייב מיתה.

המפקיד בגמ"ח, מדוע הוא מקבל שכר על הלוחאות שחלקם אינם מממוניו, כאילו הוא לבדו הלווה?
א' מפני שהנטפל לעושי מצוה נותנים לו שכר כעושה מצוה.
ב' מפני שאם היה לו עוד ממון היה מלוה גם אותו.
ג' מפני שבלא ממנו לא היה העני משיג את מבוקשו.

שאלה לעיונא מבית: עולם התורה

2311 כ"ו אלול ה'תשנ"א

רבינו (שמירת הלשון חתימת הספר חלק א' פרק ו') כתב "מי שרוצה לשמור פיו ולשונו באמת, שלא יבוא לידי מחלוקת ולשון הרע וקללות והלבנת פנים, יקנה לנפשו בכסף מלא מידת הסבלנות להעביר על מידותיו בכל ענין" והיינו שישכחם להוציא סכום מסוים בכל שנה עבור מידה זו, והיינו שישכחם קודם שבא הנסיון לידו להוציא סכום מסוים כדי שלא להגיע לאיסורי גזל ומחלוקת ולשון הרע, כמו שהוא מוציא הוצאות על אחריו וכדומה. עכ"ד. ועצה זו יכולה לפתור הרבה בעיות בענייני בין אדם לחבירו, ובמיוחד בענייני בניה ושכנים, שכאשר האדם נצרך לתת או לוותר לחבירו הדבר קשה בעיניו מאד, והוא "מוותר" לחבירו על הזכות לוותר... וקשה לאדם מאד להפסיד ממון או בענייני "היזק ראייה" ואיר וכדומה עבור חבירו, אבל כאשר ההסתכלות היא שאף אם הוא צודק מ"מ יתייחס לדבר כהוצאה על מצוה כמו לולב ואתרוג, ייקל על האדם דבר זה, וירוויח בזה גם הרבה שמחה ושלות הנפש, ויזכה לסייעתא דשמיא כמאמרם ז"ל "כל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו".

ניתן לשמוע שיעורים (בעברית ובאידיש) על פרשיות השבוע, ש"ק ומועדים, סיכומי 7 דפים בשעה בגמרא וביאורי תפילה וכן שיעורים מיוחדים על שובי"ם בטל" 03-6171132 כמו כן ניתן לשמוע שיעורי תמצית שבועיים בטל" 0733-718-246

ניתן לעשות את המבנים:
בטל": 0737-289-669 ☒ בעמדות נדרים פלוס' (לדעת) ✉ במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבנים:
במייל: 7692282@gmail.com ☒ בפקס: 0799-414-144
בנקודות הפצה ניתן לשמוע בטל": 0737-289-669 במרומה 4

מבחן 3 י"ד-כ' שבט

חפץ חיים
לאוין י"ב עד עשין סוף ח'
אהבת חסד "ואם הלוה" עד סוף הפתיחה.
ומתחילת חלק ב' עד סוף פרק ב'

אהבת חסד

מה כוונת הפסוק "זכי ימוך אחיך וכו' והחזקת בו וכו'?"
א' לתת צדקה לעני.
ב' להחזיק אדם שנהיה עני כדי שלא יצטרך לבריות.
ג' לקנות דווקא בחנות של ישראל כדי שלא יפסיד את ממונו.

איזו מעלה חשובה יותר יראת שמים דביקות בד' או אהבת ד'.
א' יראת שמים.
ב' דביקות בד'.
ג' אהבת ד'.

האם הימנעות מעשית צדקה וחסד כפי עושרו היא סיבה להפסיד ממונו?
א' לא.
ב' יפסיד אותו ממון שהיה צריך לתת.
ג' ממונו יהיה כלה והולך בגלל זה.

על איזה ענין בחסד כתב החפץ חיים כמעט כולם נכשלים בו?
א' שעושים חסד רק מתוך הכרח ולא מתוך אהבה.
ב' שעושים חסד רק כשמזדמן ולא בכל יום.
ג' שעושים חסד רק לחברים ולקרובים ולא לכל אדם.

מה הכונה כי באור פניך נתת לנו ד' אלוקיני תורת חיים?
א' שהתורה מלמדת את האדם איך לחיות.
ב' שקיום העולם תלוי בתורה.
ג' שהתורה מלמדת כיצד להחיות את המסכנים.

איזה דבר כתב הח"ח שישראל ראו במעמד הר סיני?
א' ששמירת השבת שקולה כנגד כל המצוות.
ב' שצריך לרדוף ולאהוב את מידת החסד.
ג' שללא קיום התורה לא יכנסו לארץ ישראל.

מי זוכה לשבת בצילו של הקב"ה?
א' העוסק בתורה וגמילות חסדים.
ב' רק העושה חסד מתוך אהבת חסד.
ג' המכניס אורחים בזמן שיש שמש חזקה בחוץ.

חפץ חיים

מתי המספר לשון הרע עובר על "לא תונו איש את עמיתו"?
א' בין בפניו בין שלא בפניו.
ב' רק אם מגנהו בפניו ויש שם עוד אנשים.
ג' גם אם מגנהו בפניו ואין שם עוד אנשים.

על מי נאמר שאין לו חלק לעולם הבא?
א' המלבין פני חבריו דווקא בפני רבים.
ב' כל המבייש את חבריו, אפילו בינו לבין עצמו, שלא במקום תוכחה.
ג' כל המבייש את חבריו אפילו בינו לבין עצמו, ואפילו במקום תוכחה.

מתי עוברים על "כל אלמנה ויתום לא תענון"?
א' המקניט או מכאבי לאלמנה או יתום עניים.
ב' אפילו אם הם עשירים.
ג' דווקא אם מקניטם על אלמנותם ויתמותם.

מי עובר על "לא תקלל חרש"?
א' דווקא מי שמקלל חרש.
ב' המקלל חבריו בשם בלשון הקודש אפילו אם אינו חרש.
ג' המקלל חבריו בשם בכל לשון, אפילו אם אינו חרש.

כיצד מקיימים מצות "זכור את אשר עשה ד' אלוקיך למרים"?
א' זכירה בפה תמיד.
ב' זכירה בלב כשצריך לעורר עצמו.
ג' פעם בשנה כשקוראים בתורה את מעשה מרים.

באיזה אופן המדבר לשון הרע עובר על "ואהבת לרעך כמוך"?
א' בכל אופן, שהרי לא היה רוצה שידברו כך עליו.
ב' רק המדבר על חבריו מתוך שנאה.
ג' רק כאשר מדבר על פגם משפחה של חבריו.

מתי המדבר לשון הרע בבית הכנסת אינו עובר על "ומקדשי תיראו"?
א' אם עשו תנאי שיוכלו להשתמש בו שימוש חולין.
ב' תלמידי חכמים שמותר להם לאכול ולשתות כדי שלא יתבטלו מלימודם.
ג' בכל אופן עובר.

שאלה לעיונא מבית: עולם התורה

כתב רבינו (פתיחה) "באהבת ד' יתברך את עמו ישראל וחפץ מאד בטיובתם וכו' לפיכך הריחקם מכל המידות רעות, ובפרט מלשון הרע ורכילות". מבואר מדברי רבינו שלשון הרע הוא בכלל המידות הרעות. וידועה החקירה האם איסור לשון הרע הוא מצד הנזק והבושת שנגרמים למדובר, או מצד השחתת המידות של המספר. ועיין בכלל ג' סעיף ו' שאפילו אם הוא משער מתחילה שלא יגיע לנדון שום רעה ע"י דיבורו אסור לספר בגנותו, ובמ"ח (ס"ק ז') למד רבינו מדברי הראשונים שהטעם לזה הוא "דהתורה אינה רוצה שישראל אחד יגנה את חבריו", ומביא שם מדברי רבינו יונה ש"המספר לשון הרע שתים הנה קוראותיו: הנזק והבושת אשר יגרם לחבריו, ובחירתו לחייב ולהרשיע את חבריו ושמתנו לאידם", הרי שיש בזה את שני הדברים, אמנם גם כאשר יש רק דבר אחד, הדבר אסור. וע"ע במבחן הבא.

נזיר דף ז

ימים לא מפסקי בהרדי

הגמ' בסוגיין סברה לטעון שכשם ששערות הראש מובדלות זו מזו, כך ימים מובדלים זה מזה שנאמר "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". אך מסיקה שהימים אינם מופסקים זה מזה, ומה שנאמר ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, לומר לנו שיום מורכב מלילה ויום. וצ"ב מה עלה בדעת המקשן.

וביארנו בספרים 'תפארת ציון' ו'חוסן רב' על מסכתין, שיסודה של הבנת המקשן הוא מחמת הדיוק שאמר הכתוב "יום אחד", ולא אמר "יום ראשון" (וכפי שעמדו בכך רש"י ורמב"ן בחומש), דלפי מספר הימים שאמר הכתוב לאחר מכן - "שני", "שלישי", היה לו להכתוב לומר יום ראשון. לכן היה סבור המקשן שכוונת הכתוב להודיע בזה שכל יום הוא מופרד מחברו, היינו שיש רגע אחד בין כל יום ויום שאינו לא יום ולא לילה והוא מפריד את יום העבר מיום הבא, ועל כן שייך לקרוא את היום הראשון בשם 'אחד', על שאין לו התחברות עם היום השני. והשיב התרצן שאין שום זמן מפסיק בין הימים, ומבאר ה'חוסן רב' שהחיבור בין הימים הוא באמצעות בין השמשות העומד בין הימים.

ודבר זה מבאר הלשם (ספר הדעה"ה ח"ב דרוש עץ הדעת פי"ג) שבין השמשות הוא צירוף של שני הימים, ואף שהגמ' בשבת (לד, ב) אומרת דבין השמשות הוא ספק מן היום ומן הלילה, ספק כולו מן היום, ספק כולו מן הלילה. אין הכוונה שיש צד להגדיר חלק מביה"ש כשייך לגמרי לצד אחד, אלא דודאי בין השמשות כולו הוא תערובת של הימים, אלא שעדיין יש ספק על כל רגע ורגע שבו, שמה הצד של היום גובר על הצד של הלילה. ובזה מבאר (וכ"כ במפרשים נוספים) מה שעשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, שיש בזמן זה ערבוב של הזמנים השונים.

אבל, כפי שצינינו חלק מהמפרשים, במדרש כתוב שבין השמשות שייך רק כלפי בני אדם, לשון המדרש "הקב"ה שהוא יודע רגעיו ועתיו ושעותיו נכנס בו כחוט השערה". לפי"ז אולי ניתן לומר שבהוהא אמינא של הגמ' הסתכלנו על כל יום במבט עליון, ואז כל יום עומד לעצמו, והמסקנה היא שמסתכלים במבט של בני האדם שכל הימים רצף אחד באמצעות בין השמשות המחברם.

דף ח

יוונית בתורה

"ת"ר הריני נזיר הן - אחת, דיגון - שתיים, טריגון - שלש, טטרגון - ארבע, פנטיגון - חמש". וביארנו הראשונים שכל אלו הן לשון יווני. וכן מצינו בפסוק "הן יראת ה' היא חכמה", ודרשו בשבת (דף ל"א) 'הן' בלשון יווני 'אחת', ומכאן שאין להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד. וכתב המפרש כאן דקמ"ל שאפשר לקבל נזירות בכל לשון. אך התוס'

ב"ב (קסד, ב) הקשו דמאי קמ"ל, פשיטא, מה לי לשון עברי ומה לי לשון יווני ומה לי לשון לעז. ותירצו דהחידוש הוא שגם מי שאינו מבין את הלשון היוונית, מהני, דהוי כמו לשון חכמים.

וצ"ב מה פשר הדבר שמילים אלו השתרבו אל תוך לשון הקודש.

השל"ה (תורה שבע"פ כלל יד) מבאר שבתחילת העולם היתה רק שפה אחת בעולם, עד שהגיע דור הפלגה והקב"ה הפריד אותם ללשונות נפרדים. אבל יש מילים מסוימות בלה"ק שנשארו בלשונות החדשים, דאף שכל אומה קיבלה לשון, יש בתוך לשונות אלה, חלקים מלשון הקודש. וזה הפירוש "הן בלשון יווני אחת", דמילה זו היא שארית מתוך לשון הקודש, ונכנסה אל תוך השפה האחרת.

הקדושת לוי (פרשת דברים) אומר להיפך. כל שפה היא החיות של האומה שמשתמשת בה. לעם ישראל יש את לשון הקודש. אבל כיון שעם ישראל הולך לגלות אל בין הגויים, הקב"ה נתן להם שייכות לשפות אחרות כדי שגם בגלות תהיה להם חיות. וזה מה שמצינו שיש מילים בתורה מלשונות אחרים, הן בלשון יוני, טוטפות באפריקי וכתפי, והיינו שבכך שעם ישראל משתמש במילים לועזיות, יש להם חיות דרך השייכות לשפה זו.

השפת אמת (יתרו תרנ"ד) מבאר מה שנקט הפסוק "הן יראת ה'" בלשון יווני דוקא, שהיוונים באים באמצעות חכמתם לנתק את העולם מהקב"ה, וזה החידוש של הפסוק שגם החכמה שלהם מגיעה ממקור של ה' אחד. "הן ביוונית - אחת". ויש להוסיף שגם שאר המספרים שמוזכרים בסוגיא, בלשון יווני, מגיעים כולם מההתפשטות של השורש של המספר אחד.

דף ט

אין אדם מוציא דבריו לבטלה

איתא בסוגיין שרבי מאיר סובר 'אין אדם מוציא דבריו לבטלה', ולכן גם אם הוא אמר דיבור שאינו משתמע לנזירות, אנחנו מפרשים אותו כך, כדי שהוא לא יצא לבטלה.

נקודה זו מתקשרת היטב עם דברי רבותינו בדבר חומרת העניין של דיבור שיוצא לבטלה. מובא בשל"ה (שער האותיות אות ש - שתיקה) בשם הראשית חכמה (שער הקדושה פי"א ופי"ז), שכתוב בזוהר (וכן בספר יצירה) שלאדם בגופו יש שתי בריתות, ברית המעור - שהיא ברית מילה, וברית הלשון. אחת היא הברית הגופנית, והשניה היא הברית הרוחנית יותר, שקשורה למחשבה ולדיבור שמחבר את הכל. שתי הבריתות הללו מקבילות זו לזו, שכשם שבברית המעור יש איסור חמור להוציא לבטלה, כמבואר בשו"ע (אה"ע סימן כג) שזה עוון חמור ביותר, כך גם בברית הלשון אסור להוציא דיבור לבטלה, כי הוצאה לבטלה נוגדת את הברית.

הבני יששכר בספר דרך פיקודיך (מל"ת לד) מביא שיש בידו קבלה שיש לאדם שיעור מסוים כמה דיבורים בטלים הוא יכול לדבר בימי חייו, ואדם שמדבר הרבה דיבורי בטלה גורם לקרב את מיתתו, וזה מש"כ "נפשי יצאה בדברו", כביכול שע"י הדיבור נפשו יוצאת. ועומק העניין

וזהו שנחלקו בית שמאי ובית הלל, שב"ש שבחינתם מצד מידת הדין, אומרים ה"ז נזיר, פירוש כלפיו יתברך, שאנחנו צריכים לבוא אליו, ואילו בית הלל שהם מצד מידת הרחמים אומרים שאינו נזיר, היינו שהקב"ה יתקרב אלינו.

דף יא

מתנה על מה שכתוב בתורה

מי שאומר הריני נזיר ע"מ שאהא שותה יין ומיטמא למתים הרי הוא מתנה על מש"כ בתורה ותנאו בטל. בטעם הדבר כתבו התוס' בכתובות (נו, א ד"ה הרי) שכל תנאי נלמד מתנאי דבני גד ובני ראובן, ושם לא היה התנאי נגד התורה.

ולבאר יותר את הדבר, נוסף כאן מה ששמעתי בענין תנאי דבני גד וראובן. דהנה מה שהם רצו לעשות הוא להוסיף על עיקר הנחלה של עם ישראל. עיקר הנחלה היא בא"י והם רצו להוסיף נחלה מעבר לירדן. כתוב בחז"ל (והובא ברש"י דברים לג, כא) שהטעם שרצו להיות בעבר הירדן, לפי ששם קבור משה רבינו.

והנה איתא בחז"ל בספר הזוהר (תרומה קנז ע"א) שהטעם שמשה רבינו נקבר בחו"ל, כדי להביא את דור המדבר לא"י. ישנה גזירה שלא ייכנסו דור המדבר לא"י, אך באמצעות משה יש להם כניסה. כלומר יש כאן תוספת על העיקר הבסיסי שבדרכי התורה.

נמצא דזהו המהלך כאן: על פי מידת התורה העיקרית, מידת הדין, אין דור המדבר נכנס לארץ, אבל ע"י משה רבינו הקבור שם נכנס. עפ"י עיקר התורה עבר הירדן אינו חלק מהארץ, אבל בני גד ובני ראובן מצרפים זאת.

וממילא זהו עניין תנאי בני גד ובני ראובן שנלמד כאן דוקא: עיקר התורה הוא דיבורים ברורים - כן או לא. דבר שנתון בתנאי הוא חוץ לגדרים הרגילים של התורה. בני גד וראובן מוסיפים ענינים אלה לתורה.

וכן בשל"ה (פרשת במדבר תורה אור אות ז) מובא שמבני גד ובני ראובן לומדים את ענין התשובה, והיינו שהתשובה היא להחזיר לתורה דברים שהם מחוץ לגדרים. השב מאהבה הופך את העבירה להיות מצוה. הוא מכניס את מה שבחוץ לתורה, פנימה.

ממילא, מבואר היטב עניין מתנה על מה שכתוב בתורה, שכן כל הנקודה של בני גד ובני ראובן היא להוסיף תוספות על התורה ולא לגרע ממנה. וזה מה שגער בהם משה כשחשב שהם באים להמנע מחובתם לכבוש את א"י. והם הבהירו את כוונתם שאינו לגרוע ולחסר, אלא רק להוסיף. לאור כל זאת, ברור שלא ניתן להתנות על מש"כ בתורה. שלגרע מהתורה לא נכלל בפעולת בני גד ובני ראובן.

דף יב

האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה

האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם, חזקה שליח עושה שליחותו. הנה בתורה מצינו שליח שנשלח לקידושין - אליעזר עבד אברהם שנשלח לקדש אשה ליצחק, ומצינו לגדולי הדורות שחיברו פרשה זו לסוגייתנו.

הוא, שהרי ברית המעורר זו הנקודה שמחברת את כל כוחות האדם כדי להביא חיים נוספים לעולם, ולהוציא את זה לבטלה הוא כביכול 'בזבוז' של הדבר הנשגב הזה, ומכל שכן בעניין הדיבור, שבכוחו לפעול ולבנות עולמות שלמים, שיש בזה את החומר להוציאו לבטלה.

ה'שם משמואל' (ויצא תר"פ ועוד) מביא בשם אביו האבני נזר, שמצינו שיעקב אבינו היה מיוחד במידת הברית. ראובן היה ראשית אונו - שהוא מעולם לא ראה קרי, וכן כתוב עליו שחזר על פכים קטנים - שאצלו שום דבר לא הלך לבטלה. אדם כזה אינו שייך כלל למצרים, שהיא ערוות הארץ, ההפך הגמור ממה שהוא מייצג. ומה שבסופו של דבר הוא כן ירד למצרים, זהו על פי מה שכתוב במדרש (בראשית רבה פרשה צא, י) שיעקב אבינו לא דיבר שום דיבור לבטלה חוץ מפעם אחת, שאמר לבניו "למה הרעותם לי להגיד לאיש היש לכם אח", והיה כאן דיבור שלא לצורך, ואז בבחינה מסוימת הוא יכול להיות קשור באיזה עניין למצרים.

ראינו אפוא את חומר העניין בהוצאת דיבורים לבטלה, וכל זה נכלל בדברי הגמרא כאן: 'אין אדם מוציא דבריו לבטלה'.

דף י

אמרה פרה

איתא במשנה: "אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני, אמרה דלת הזו הריני נזירה אם נפתחת אני, בית שמאי אומרים נזיר, ובית הלל אומרים אינו נזיר". ומבארת הגמרא שהפרה לא אמרה כך, אלא שהאדם מדבר עליה שהיא כסבורה כך. ומצינו במשנה זו ב' נקודות נפלאות על דרך החסידות.

רבי צדוק הכהן (פרי צדיק בפרשת יתרו) מבאר: כתוב וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר. מה ביאור המלה לאמר, בשלמא כשכתוב וידבר ה' אל משה לאמר, ניתן לפרש שה' דיבר אל משה שיאמר את הדברים האלה, אבל בפסוק הנ"ל לא מוזכר כלל משה רבינו. אלא הביאור, דהנה בעשרת הדברות יש תר"כ (כתר) אותיות, תר"ג כנגד תר"ג המצוות, ועוד שבע כנגד ז' מצוות דרבנן. שהתורה ניתנה יחד עם התורה שבע"פ. וזה שנאמר "לאמור", שכנגד התורה שבכתב יש אמירה של התושב"ע.

התורה שבכתב ניתנה לעם ישראל באופן כזה שניתנה לנו גם תפיסה והבנה בה, וזה הפירוש שבתורה שבכתב כלולה תורה שבעל פה. וזה כמו הלשון שכתובה במשנה, "אמרה פרה", שמתפרש כמו "סבורה פרה", הרי שאמירה היא הבנה וסברא. וזה מש"כ בעשרת הדברות 'לאמר', היינו שיש כאן את סברת עם ישראל לתפוס את התורה.

מצינו בספר מבשר צדק לרבי יששכר בער מזלוטשוב (שהיה תלמידו של המגיד ממזיטש וידידו של רבי לוי יצחק מברדיטשוב), דהנה ידוע במדרש שיש ויכוח בין עם ישראל לקב"ה מי צריך לפתוח בתשובה, עם ישראל אומר השיבנו ה' אליך ונשובה, והקב"ה עונה: שובו אלי ואשובה אליכם. עוד מצינו שכשעם ישראל חוטא משווים אותו לפרה, כמו שכתוב בפסוק בהושע (ד, ז) 'כי כפרה סוררה בית ישראל'. וזה מה שאומרת הפרה כאן במשנה: הריני נזירה אם עומדת אני, היינו שעם ישראל אומר אנחנו נזירים - מובדלים ומופרשים בגלות, ואין בידינו לעמוד לבד, וצריך אתה להקימנו. ומאידך הדלת גם כן אומרת הריני נזירה, דלת הוא לשון פותחים בתשובה, שהקב"ה אומר שהוא נזיר כביכול, והוא צריך בתחילה שעם ישראל יתקרב אליו.

ועיקר יסוד זה ניתן להסביר יותר, שה'שם' של אדם הוא האופן בו הוא מתגלה לאחרים (וכך גם בשמות הקב"ה), א"כ המימרא של האמורא היא בעצם שמו, כי על ידה הוא התגלה לזולתו.

וראיתי מי שביאר, שהנה מצינו בכתובות (סב, ב) שמסופר על רב רחומי שהתאחר לבא לביתו ואשתו הזילה דמעה, ע"ש, והיינו חושבים שמחמת כן אינו נחשב אדם גדול, על כן כשבנו אמר דברי תורה, הזכירו אותו על שם אביו "בן רחומי", כדי לבטא שאביו היה אדם גדול.

דף יד

יום פטירת משה רבינו

בתוך הסוגיא שדנו על נזירות בתוך נזירות, מובאת איבעיא: "אמר כמשה בז' באדר". וביארו התוס' שהספק הוא אם הכוונה ליום פטירתו שהוא יום צער ומביא אנשים לעשות נזירות, או ליום לידתו שהוא יום שמחה. והתמיהה גלויה, מה השייכות של ספק זה לסוגייתנו.

האו"ש בהל' נזירות (ד, ט) מבאר את הגמ' באופן זה: דיברנו על כמה מקרים של נזירות בתוך נזירות. חלק מהאופנים הוא שאדם לא יודע מתי תגיע הנזירות הבאה, כגון מי שנזר לכשיולד לו בן, ואין ידוע מתי ייולד הבן. אבל יש אופן שמעיקרא נוזר על עוד עשרים יום, ובכה"ג ידוע מראש מתי תגיע הנזירות שבתוך הנזירות. וספק הגמ' הוא שהאדם אמר בחודש שבט שמתחייב להיות נזיר ביום היארצייט של משה רבינו. אבל מתי הוא תאריך זה? בשנה פשוטה התאריך הוא ז' אדר, אבל בשנה מעוברת התאריך הוא ז' אדר ב'. נמצא שכעת בחודש שבט הדבר תלוי ועומד: אם יעברו את השנה הרי יספיק להיות נזיר שלם קודם הגעת יום זה, אבל אם לא יעברו את השנה, לא יספיק. העולה מביאור זה שיש לספק שייכות הדוקה לסוגייתנו, שהמקרה זה הוא ספק אם תהיה כאן נזירות בתוך נזירות.

ובעיקר הנחת האו"ש שהיארצייט הוא באדר ב', לא נתעלם מדיון הפוסקים על יארצייט בשנה מעוברת, שהרמ"א פוסק שהולכים לפי אדר א', אלא שכתב האו"ש דשאני פטירת משה רבינו, שכן אותה שנה שנפטר בה, היתה מעוברת ונפטר באדר ב', על כן מודה הרמ"א שהיארצייט הוא באדר ב'.

ובאמת שדברי האו"ש מוזכרים בפוסקים. החת"ס בתשובה מביא מהיעב"ץ בסידורו שמשנה רבינו נפטר באדר ב', ועל כן רצה המן שפורים יהיה באדר א', שלא תגן אז זכותו של משה רבינו.

אלא דאין הדברים פשוטים, והיעב"ץ עצמו בתשובותיו (שאלת יעב"ץ ח"א סי' קיז) דן בנושא זה, ומבאר שהדבר תלוי במחלוקת אמוראים סוטה (יב, ב) אימתי משה ניתן בתיבה ביאור, האם היה כ"א ניסן או ו' סיון. ולמ"ד כ"א ניסן איך יתכן שהיה אז כבר בן ג' חדשים, אם נולד בז' אדר. ומיישבת הגמ' שנולד בז' אדר א', נמצא דלשיטה זו צריך לצאת שאם השנה שנפטר משה רבינו היתה שנה מעוברת, שהוא גם נפטר באדר א', שהרי הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים, ומשה רבינו הרי נפטר ביום שנולד.

ומוסיף היעב"ץ שבאמת זו מחלוקת במכילתא, ויש מ"ד שמשנה נפטר באדר א' ואכלו את המן במשך שבעים יום (עד יום הקרבת העומר), הרי להדיא די' מ"ד שמשנה נפטר בז' אדר א'.

בקדושת לוי (פרשת חיי שרה) ביאר שהטעם שבתואל ולבן ניסו להמית את אליעזר ע"י רעל, משום שכאשר השליח מת המשלח אסור בכל הנשים, ומזימתם היתה לאסור את יצחק בכל הנשים שבעולם וכך לא יהיה לו זרע. וזה שאמרו "לבן ביקש לעקור את הכל".

אלא שיש להעיר על דבריו שהרי אברהם הורה לאליעזר לקחת אשה רק ממשפחתו והזהירו לבן יקח ממקומות אחרים, א"כ לא היה יצחק נאסר בכל הנשים שבעולם. ובשו"ת מנחת יצחק (חלק י סי' קלא) עמד בהערה זו ויישב ע"פ שיטת רש"י בקידושין (סא, ב) שאם אליעזר לא היה מוצא אשה ממשפחת אברהם, היה מותר לו לפנות אל בנות הכנעני.

החתם סופר (מובא בסוף ס' חת"ס עה"ת פרשת חיי שרה) מבאר על דרך זו, ומיישב את הקושי הנ"ל, שלבן ובתואל בקשו לעקור את הכל ע"י זה שלא תהיה ליצחק ברירה אלא לקחת אשה מבנות כנען, וזה עצמו פגם גדול. ומוסיף על כך האמרי אמת (מובא בליקוטי יהודה חיי שרה), דהרי מדוע לא רצה אברהם שיצחק יקח אשה מכנען, מפני שהוא ארו, ממילא אם ע"י שיהרגו את אליעזר ייאלץ יצחק לקחת אשה מבנות כנען, הרי הצליחו במזימתם לגרום ליצחק וזרעו להיות ארורים ח"ו.

ויש שהביאו בשם החת"ס, אודות מה שלא רצה אליעזר לאכול כלום בביתם עד שידבר את דבריו. והיינו שאמר להם שאין טעם בתכניתם להרגו, משום שאברהם אמר לו שייקח רק ממשפחתו וממילא לא יועיל שיהרגוהו כנ"ל.

ונסיים בדברי הבכור שור (קידושין סא, ב) שמבאר להיפך מהקדושת לוי, דהנה בסוגיין מבואר שהטעם שאסור בכל הנשים שבעולם, משום דין קבוע, ואף שעתה אינה קבועה, הרי היא חוזרת לקביעותה. וזהו שאומר אברהם לאליעזר "השמר לך פן תשיב את בני שמה", היינו שמוכרח להיות שהאשה תבא אחרי יצחק לא", נמצא שאצלה לא מתקיים "הדרה לניחותא", ובכך לא יהיה כאן דין קבוע, ושוב גם אם אליעזר ימות, לא ייאסר יצחק בכל הנשים שבעולם. והיא גופא חלק מהטעם שציוה אברהם דבר זה שלא יבוא לידי האיסור שבסוגייתנו.

דף יג

בן רחומי

"בעא מיניה בן רחומי מאביי, הריני נזיר לכשיהא לי בן... רחימנא לך כוותך". נמצא שבן רחומי הביא ספק לענין מי שאומר הריני נזיר אם יהיה לי בן, ועוד מוזכר בהמשך "רחימנא לך".

וכתב מהר"ץ חיות "כבר כתבתי בהגהות למס' ב"מ פ"ב דדרך הש"ס לכנות את האמוראים אשר לא נזכרו בש"ס רק פעם אחת או שתיים רק ע"ש ההלכות אשר דיברו בבהמ"ד, כמו שקראו שם ר' יצחק מגדלאה ע"ש שאמר שם 'והוא שעשוין כמגדל', והבאתי שם עוד ראיות. וכן כאן, מפני שהשואל הזה לא בא רק הפעם, לכן כינו בעלי מסדרי התלמוד שמו בשם בן רחומי מפני ששאל הבעיא הריני נזיר לכשיהא לי בן, ובעיא שניה או דלמא רחימנא לך כוותיה". ובהגהותיו לב"מ כה. מביא המהרצ"ח דוגמה נוספת מהגמ' בברכות (נג, ב) "ר' זוהמאי אומר כשם שמזוהם פסול וכו'".

הרב היימן בתולדות תנאים ואמוראים, בערך 'בן רחומי' כותב לבאר כמו המהרצ"ח, אך מציין שיש 'רב רחומי' במקומות נוספים בש"ס.

רבי ראובן מרגליות מדגיש שגם לפי מהלך המהר"ץ חיות, היינו דוקא במי שמזכר פעם אחת בש"ס בלבד.

ערב ש"ק פרשת יתרו תשפ"א

מתן תורה בפרשת יתרו

תמצית: קושיות: מדוע מתן תורה הוא בפרשת יתרו, מדוע יתרו נקרא ע"ש ייתור פרשה, מה החידוש בפרשת ואתה תחזה - החידוש שנתחדש במתן לתורה - ביאור הגמ' בשבת בעניין ויכוח משה עם המלאכים - ביאור עניין מצוות שבין אדם לחבירו - התורה מתגלה דוקא מהתחנתונים, דברי המדרש שאמת מארץ תצמח - עניין הערב רב שמשה רבינו צירף - יתרו הוא המגלה את הבורא מתוך ע"ז, דברי המדרש בעניים ד' שהביאו לגילוי שמו בעולם - עצת יתרו באה בדוקא ממי שמכיר את תהלוכות העולם הזה כדי להורות היאך התורה תשתייך לעולם הזה - יתרו ע"ש שייתר פרשה בתורה שפרשה זו היא עיקר צורת מתן תורה בעולם.

הוא למשה החזיר להן תשובה וכו' אמר לפניו רבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים אמר להן למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם? שוב מה כתיב בה לא יהיה לך אלהים אחרים בין עמים אתם שרויין שעובדין עבודת גלולים? שוב מה כתיב בה זכור את יום השבת לקדשו כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות? שוב מה כתיב בה לא תשא משא ומתן יש ביניכם? שוב מה כתיב בה כבד את אביך ואת אמך אב ואם יש לכם? שוב מה כתיב בה לא תרצח לא תנאף לא תגנוב קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא שנאמר ה' אדונינו מה אדיר שמך וגו' ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב וכו'."

ותמוה, מה היתה ההו"א של מלאכי השרת וכי לא ידעו אלו מצוות נאמרו בתורה קודם לתשובת משה? אלא, ביאור הדבר דהתורה מתגלית בפנים שונים כפי שמבאר הרמב"ן בהקדמה לספר בראשית וז"ל: "ונראה שהתורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה בענין הזה שהזכרנו היה שהיתה הכתיבה רצופה בלי הפסק תיבות והי' אפשר בקריאתה שתקרא על דרך השמות ותקרא על דרך קריאתנו בענין התורה והמצוה ונתנה למשה רבינו על דרך קריאת המצות ונמסר לו על פה קריאתה בשמות", יש פנים שבהם התורה מתגלה כשמותיו של הקב"ה, בצורת גילוי עליונה יותר, אלא שכפי דרגת האדם כאן יש גילוי של תורה כפי סדר המצוות השייכים לאדם. התורה עצמה יש לה פנים מפנים שונים, ובפן אחד היא כתובה בצורה של עליונים, ובפן אחר כפי שמתגלה לתחתונים. וממילא, ברורה טענת המלאכים, שטענתם היא על התורה השייכת להם, תורה שהיא אש שחורה כתובה ע"ג אש לבנה.

אלא, דאם כנים דברינו, צ"ב מהי תשובת משה שיש פנים של תורה השייכת לאדם, והרי סו"ס טענת המלאכים היא על החלק השייך להם? אלא, דתשובת משה היא דבר זה גופא, שכיון שהתורה לובשת צורה המתאימה לתחתונים, על כרחך שהתורה נמסרה לתחתונים להיות תחת ידם ובבעלותם, דאל"כ מדוע שיהיה פנים בתורה המדברים אל צורת אדם תחתונה? ומוכרח מזה שלאדם יש תפיסה בתורה ולכן התורה יש לה צד דיבור לאדם התחתון. מייד הודו לו. זהו החידוש של מתן תורה, שהתורה נמסרה לנו כדיבורים ובמערכות השייכים אלינו.

מעם שהתורה נתחלקה למצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחבירו

ועל פי זה ייסד מו"ר זצ"ל, דהנה התורה מתחלקת למצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחבירו, עד כדי שהלוחות עצמם הם ב' לוחות

א.

מתן תורה בפרשת יתרו

הנה, מכל פרשיות התורה, נבחרה פרשת יתרו להיות הפרשה של מתן תורה. והלא דבר הוא, דיתרו הרי הוא גר, שלא נכלל לגמרי עם כלל ישראל, ומדוע דוקא בפרשה זו מובאת עניין נשגב זה של מתן תורה ועשרת הדברות?

וכן צ"ב דיתרו נקרא יתרו ע"ש שייתר פרשה בתורה, והרי היו עוד שייתרו פרשה בתורה כדוגמת בנות צלפחד והאנשים שהיו טמאים לנפש אדם, ומדוע דוקא יתרו נקרא ע"ש הייתור?

ובעניין זה, הפרשה שיתרו ייתר, היא פרשת ואתה תחזה, וצ"ב דמדוע היה צריך את יתרו כדי לתת עיצה כה פשוטה, שמשה רבינו אינו יכול לישא לבדו בעול אומה שלמה?

ב.

החידוש שנתחדש במתן תורה

ובביאור העניין נביא תחילה דברים שהתבארו במאמר שבועות (שהודפס במענה יחזקאל במדבר): נראה בהקדם, דהנה צ"ב מהו הגילוי הגדול של מתן תורה שלא היה כמוהו קודם, דהרי כבר בקריעת ים סוף ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל במעשה מרכבה, וא"כ איזה תוספת יש במעמד הר סיני? וא"ת דעצם זה שקיבלנו תורה היא גדולת המעמד, זה א"א לומר, דהרי התורה לא ניתנה באותו יום, ומשה ירד מן ההר עם הלוחות רק לאחר מ' יום, ואדרבה אותם לוחות נשתברו וא"כ מה קיבלנו במעמד הגדול של מתן תורה עצמו?

אלא, ביאר מו"ר זצ"ל דהחידוש של מעמד מתן תורה הוא עצם הגילוי שעם ישראל הם הם הבעלים על התורה, דהתורה שלהם היא. וכלשון הגמ' בע"ז (טו): "בתחילה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא ולבסוף נקראת על שמו שנאמר בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם".

ביאור דברי הגמ' בשעה שעלה משה למרום

ודברים אלה מבוארים היטב בדברי הגמ' בשבת (פח): "בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו אמר להן לקבל תורה בא אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, אמר לו הקדוש ברוך

"שתי לוחות הברית", אחת עם מצוות שבין אדם למקום, ואחת עם מצוות שבין אדם לחבירו. והדברות מכוונות זה כנגד זה לגמרי, כמבואר ברש"י בשיר השירים (ד, ה): "שני שדיך על שם הלוחות תאומי צביה שהם מכוונות במדה אחת וחמשה דברות על זו וחמשה על זו מכוונין דבור כנגד דבור, אנכי כנגד לא תרצח שהרוצח ממעט את הדמות של הקב"ה, לא יהיה לך כנגד לא תנאף שהזונה אחר עבודה זרה דרך אשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים, לא תשא כנגד לא תגנוב שהגונב סופו לישבע לשקר, זכור כנגד לא תענה שהמחלל את השבת מעיד שקר בבוראו לומר שלא שבת בשבת בראשית, כבד כנגד לא תחמוד שהחומד סופו להוליד בן שמקלה אותו ומכבד למי שאינו אביו" עכ"ל.

וצ"ב דמדוע מצוות שבין אדם לחבירו תופסות מקום בפני עצמם, והרי מצוות שבין אדם לחבירו הם חלק ממצוות התורה, וכשם שאין חלוקה בתורה למצוות שבין אדם לשבת או מצוות שבין אדם למקדש משום שהם חלק ממצוות שבים אדם למקום, כן הדין במצוות שבין אדם לחבירו? אלא דכיון שהתורה ניתנה לבני אדם מעתה יש לתורה ב' בעלים שותפים - בורא העולם ובני אדם, התורה כביכול שייכת לשניהם. ב' שותפים לתורה, הנותן והמקבל, המקבילים זה לזה לגמרי כמתגלה בלוחות, וא"כ שפיר יש מצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחבירו, יש מצוות שמייחסים כלפי כל אחד משותפי התורה, לכל אחד מהבעלים.

וזה הביאור שיום הכיפורים אינו מכפר על מצוות שבין אדם לחבירו עד שירצה את חבירו, בורא העולם כביכול אינו בעלים למחול על פגיעה בשותף השני של התורה. נתינת התורה לבני אדם הוא גילוי שהם גם בעלים על התורה.

תורה מתגלה דוקא מהתחתונים

פירוש, שעיקר הגילוי של מתן תורה הוא שרצונו שאור התורה יתגלה מתוך התחתונים דוקא. וצריך לכאן את דברי הרבי מקוצק המפורסמים על הפסוק: "ואנשי קודש תהיו לי", שאמר שרוב אנשים מתמקדים על הסיפא של הפסוק - קודש, אבל עיקר ההתמקדות צריכה להיות על הרישא - אנשי, עיקר רוננו יתברך הוא שתתגלה תורה ע"י אנשי, שמתוך האנשי גיעו לקודש. זהו עיקר החידוש של מתן תורה.

וכן הוא במדרש (ב"ר ח, ה): א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראות את אדם הראשון נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים וחבורות חבורות מהם אומרים אל יבא ומהם אומרים יבא וכו' ואמת אומר אל יבא שכולו שקרים וכו' מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ הה"ד ותשלך אמת ארצה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך תעלה אמת מן הארץ הדא הוא דכתיב אמת מארץ תצמח, וביאר מו"ר שזה היה עיקר הגילוי של האמת, זו תורה, שהאמת המוחלטת מתגלה רק בדרך של: "אמת מארץ תצמח", אמת באה דוקא מהתחתונים.

ובזה ביארנו בעבר את העניין שמשם רבינו מסר נפשו לצרף את הערב רב לכלל ישראל, שהקב"ה אמר לו שלא יעשה זאת, וכאשר חטאו בעגל אמר לו: רק כי שיחת עמך, עמך ולא עמי שאתה הוצאת אותם. ויש לשאול מדוע משה מסר עצמו כ"כ על דבר זה? אלא דלפי הנ"ל מובן קצת, דמשה הבין שהתורה צריכה להתגלות דוקא מהתחתונים, וא"כ רצה להביא אנשים שהם בתחתית המדרגה להביא לתכלית גילוי תורה בעולם.

ג.

יתרו אמר כי גדול ה' מכל האלהים

והנה, יתרו היה רחוק מאד מגילוי בעולם, ועבד כל עבודה זרה בעולם. ומבואר במדרש שהוא גילה את הקב"ה בצורה התחתונה ביותר, וז"ל

המדרש (דברים רבה ב, כח): "יתרו נתן ממש בעבודת כוכבים שנא' עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, נעמן הודה במקצת ממנה שנא' הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל, רחב שמתהו בשמים ובארץ שנא' כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, משה שמו אף בחללו של עולם שנא' כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד מהו אין עוד אפילו בחללו של עולם".

(אגב אורחא נביא מה שביאר בזה המגלה עמוקות (פרשת ואתחנן אופן רטו) שארבעה אנשים אלה, יתרו נעמן רחב ומשה, הם ר"ת רימון, בסוד מה שרבי מאיר רמון מצא תוכו אכל וקליפתו זרק, שסוד הרימון הוא לגלות את הפנים ולזרוק את הקליפה החיצונה שהיא כח הטעות. וזה הטעם שצולין את הפסח בשפוד של רימון דוקא, דקרבן פסח הוא חיבור לייחוד ה' מקום שיש ביטול לכל בחינות ע"ז וטעות שיש בעולם).

יתרו הוא מי שגילה את בורא העולם במדרגה הפחותה ביותר, שגם בתורו אמונת ע"ז גם יש חיבור מוסיים בבורא העולם שאפשר להגיע אליו. וזהו מה שיתרו מגלה.

עצת יתרו

ובזה מתבאר עצת יתרו למשה, דהנה שמעתי מפי הרב יעקב הלל שליט"א שבלא שאלת יתרו משה היה מצליח לישא את כל כלל ישראל לבדו, אבל כיון שיתרו הצביע על העובדה שיש כאן נס שאינו נצרך, א"כ דבר זה הפסיק.

ונראה עומק תשובה זו שמשם רבינו עצמו אינו בדרגת אדם רגיל, אלא הוא כמעט מלאך. וכפי שביארנו בארוכה בספר במדבר, שמשם משום גבהותו הרוחנית לא יכל להיכנס לארץ ישראל להיות עם עם ישראל במדרגת החומרית. כאשר משה רבינו צוריד את התורה משמי מרומים לארץ מתחת, כביכול גם הוא אינו מוריד את התורה לגמרי למקום החומריות הגמור, שהרי אין לו שייכות לאותו מקום. מי שמביא לירידה האחרונה למקום הנמוך ביותר זהו יתרו.

וזהו ענין עצת יתרו, יתרו ביאר למשה רבינו שבדרי הפעולה שבזה העולם, כאן אין מקום לנס שאדם אחד נושא אומה שלמה. צורת המהלכים של העולם הזה הוא להקים שרי עשרות שרי אלפים וכו'. יתרו כביכול מביא להורדת התורה למקום התחתון ביותר.

ולפי זה מבואר מדוע עצת יתרו שייכת ליתרו דוקא, שרק הוא השייך לתחתית מהלכי העולם הזה, יכול להביא להורדת התורה למקום נמוך שכזה.

יתר ע"ש שייתר פרשה בתורה

ולפי זה מתבאר היטב שיתרו נקרא ע"ש שייתר פרשה בתורה, שהפרשה שייתר יתרו אינה פרשה נוספת גרידא, אלא היא הפרשה המביאה ל"הורדת" התורה למקום הנמוך ביותר, למקום שבו יש גילוי שם שמים ביתר שאת וביתר עוז. וע"כ הייתור של יתרו הוא ייתור שנוגע לעיקר קבלת התורה, ולכן נקרא על שם זה, שכן הוא זה המביא לדבר זה.

ויש כאן חיזוק גדול, שעיקר גילוי התורה בעולם הוא דוקא ממקום נמוך, וכל אדם העומד במקום נמוך לדידו, שיתחזק לתפוס שדוקא מתוך מקומו הירוד יש גילוי תורה בבחינה הנעלה ביותר.

מעמד הר סיני – יסוד האמונה

אמונת היהדות תלויה במעמד הר סיני. כמו שאומר הרמב"ם על מעמד הר סיני "שעינינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר" מעמד זה שהיה מעמד נבואי בדרגה גבוהה מאד בפני המונים שהיו במעמד והם עידיו של הקב"ה ומאז עובר דבר המעמד וכל הכרוך בו (עי' רמח"ל בהקדמה למאמר הויכוח שמוכיח שבמעמד הר סיני ראו בעליל את כל עיקרי האמונה¹) ב"קבלה הדומה לראיית עיניים" (לשון הכוזרי²)

במעמד זה קיבל משה רבנו הסמכה מידי ה' לעיני כל העם ועל כך נאמר "הנה אנוכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם". מכאן שעל כל מה שמסר משה בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה יש את עצמת העדות של מעמד הר סיני. (היסודות האלה מוסברים בהרחבה בשיעורים העוסקים בנושאים אלה).

ועל תוכן המעמד משתמשת התורה בלשון ידיעה שאומרת "אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו". ומכאן גם הציווי לדעת את עיקרי האמונה שנאמר "וידעת היום".

המשנה במסכת סנהדרין (צ' ע"א ריש פרק חלק) אומרת שהאומר אין תחיית המתים מן התורה מוגדר כאפיקורס ואומרת הגמרא שגם אם יאמין בתחיית המתים, אך אומר שאינה מן התורה, גם הוא אפיקורס. ומסביר רש"י: "הואיל ועוקר שיש תחיית המתים מן התורה מה לנו ולאמונתו, וכי מהיכן הוא יודע שכן הוא הלכך כופר גמור הוא". ולכן רק האומר שתחיית המתים מן התורה ומשם "הוא יודע" (לשון רש"י הנ"ל) שאכן יש תחית המתים הוא המאמין.

אם נאמר שעובדת היות תורה משמים גם היא אמונה עיוורת שאינה מבוססת על ידיעה. מה ההבדל? מדוע על אמונה זו אין אומרים "מה לנו ולאמונתו"? אלא

1. זה לשונו של רמח"ל במבוא למאמר הויכוח: "כרצה הקב"ה להקריב אליו אומתו החביבה לו מאד הנה קרע את השמים וגלה להם מסתורין שלו, עד שידעו כולם ונתברר להם באמת..." וכאן מונה רמח"ל את עיקרי האמונה: ייחוד ה' תורה משמים והשגחה פרטית ומסיים: "והנה כל הדברים האלה ראו אותם בזמן מתן תורה".

2. ועי' בנספח לספר הכוזרי בהוצאתנו איך קבלה מדור לדור הופכת את הדורות האחרונים לעדים כמו הראשונים שראו וכן בספר מסע אל פסגת הר סיני.

שכשמבסס את אמונתו בתחית המתים על התורה והתורה הרי ידוע שהיא משמים (וידיעה אינה משהו סוביקטיבי אין זו ידיעה שלו. כי ידיעה היא דבר אוביקטיבי שאפשר להראות לכל אחד, ואין זו "אמונתו") כאמור לעיל.

מכאן אפשר להסיק:

א. גם אם אדם מבסס את אמונתו בתחית המתים בהוכחות אחרות (כגון עדויות על גלגולי נשמות, חזרה לחיים אחרי מות קליני, טיפולים בהיפנוזה ובשאר כלים פסיכיאטריים או כל הוכחה תהיה אשר תהיה) גם אז ייחשב כאפיקורס ונאמר "מה לנו ולאמונתו" שהרי רק האומר שתחית המתים מן התורה הוא המאמין המקובל. הוה אומר שידיעת אמיתות התורה המבוססת על מעמד הר סיני חזקה מכל ידיעה אחרת המבוססת על כל דבר אחר מבוסס ככל שיהיה... והיא - עובדת היות מעמד הר סיני וידיעת מהותו ותוכנו וצורת העברת העדות, היא ההוכחה המוחלטת היחידה.

ב. לכאורה, באותה מידה יכלה המשנה למנות בין האפיקורסים גם מי שאומר כן על שאר עיקרי האמונה, למשל: "האומר אין שכר ועונש מן התורה" אך מאמין שיש שכר ועונש. או מאיזו אינטואיציה או מהוכחות כאלו או אחרות חזקות ככל שתהינה עדין יחשב כאפיקורוס. או האומר שאין היסודות שהקב"ה יחיד ומעבר לגוף ולזמן מן התורה אך הוא מאמין בהם בלב שלם. או בגלל סברות או בגלל הוכחות פילוסופיות או בגלל הוכחות מהמציאות יוגדר כאפיקורוס כי אם אינו סומך את אמונתו על התורה "מה לנו ולאמונתו" ותהיה מבוססת על איזו הוכחה שבעולם.

והרי כל מי שלא מאמין בכל אחד מעיקרי האמונה נקרא אפיקורוס.

ואם נשאל מדוע, אם כך, לא כתבה המשנה גם את הכופר בעיקרים האחרים ואומר שאינם מן התורה? אולי מפני שכל העיקרים האחרים כתובים במפורש בתורה ואיש לא יטען שאינם מן התורה אך עיקר זה של תחיית המתים לא כתוב במפורש אך מרומז בתורה ולכן עלול אדם להכחיש שעיקר זה מן התורה.

ג. מכאן אנו למדים על גודל ההוכחה מהעדות על מעמד הר סיני שמי שמקבל את יסודות היהדות בעטיה הוא המאמין, ואין זו בגדר "אמונתו" אלא בגדר ידיעה מוחלטת ששייכת לכל באי עולם. להבדיל ממי שמבסס את קבלתו את יסודות היהדות על כל דבר אחר.

באמת הרמב"ם במנותו את יסודות היהדות מבסס כאמור כל אחד משלשה עשר העיקרים על פסוקים מן התורה כי זו הדרך ליסד את היסודות האלה אל בסיס איתן שלא ניתן לזעזעו.

הרעשית ארץ פצמיתה... רפה שבירה...

כולם משתוממים ומוזעזעים מהזוועה שמתחוללת כעת בטורקיה וכולנו יודעים שצריך להתעורר בתשובה כנבואת צפניה הוזהב: הכרתי גוים נשמו פינוטיו, אמרתי אך תראי אותי תקחי מוסר... ומישהו שאל אותי:

למה דווקא מה שקורה רחוק מאיתנו.. אצל הגוים... דווקא זה מה שאמור לעורר אותנו.. הרי ההיגיון אומר הפוך!! ככל שזה קורה יותר קרוב אלינו ככה אנחנו אמורים יותר להתעורר... ואילו מה שרחוק מאיתנו.. זה פחות מדבר אלינו...?!

והתשובה היא מבהילה: העניין הוא בה...

מה שצריך לקחת מוסר... זה בעיקר מחשש שלא יקרה ח"ו!! לעומת זאת איפה שזה קרה... שם כבר לא לוקחים מוסר... אחרי שקרה זה כבר מאוחר... זה כבר לא כ"כ הזמן לחזור בתשובה... כי אחרי שקרה על זה נאמר: **המשכיל בעת היא ידום כי עת רעה היא!!!** ולכן אם תשיים לב: כמעט אף אחד לא מדבר על השואה... מה השואה באה לעורר אותנו ומה אנחנו צריכים להתחזק... למה לא?? **כי זה כבר קרה!!!** ברגע שהשואה כבר קרתה ואיפה שהיא קרתה... הניצולים הסחופים והדוים כבר לא היו כשירים להתחיל לעשות חשבון נפש ובדק הבית... כלל ישראל היה עסוק בעיקר בשיקום כדי להתחיל את הכל מחדש... מי יכול לקחת מוסר?? רק מי שבי"ה לא קרה אצלו!!! וממילא כשנדרש מאיתנו לקחת מוסר ממה שקרה בטורקיה... למה דווקא אנחנו צריכים להתעורר?? רק בגלל שזה לא קרה כאן!! רק בגלל שהחיים כאן ב"ה ממשכיים כרגיל... לכן יש לנו את הצ'אנס לשבת ולעשות בדק בית...

עכ"פ רעידת אדמה זה משהו שמעניק תחושה כללית של חוסר יציבות וקרקע שמשמטת מתחת הרגלים... יעידו על כך כל אותם אלו שהיו ערים בשעה הזו... עכ"פ נקודה קטנה למחשבה:

מה אנחנו יכולים להתעורר מזה?? ובכן: ה' מוזעזע את הקרקע היציבה שמתחת הרגלים שלנו... ה' רוצה להזכיר לנו שמשוהו פה זו... משהו פה חותר לאן שהוא... גם אם נראה לנו שעולם כמנהגו נוהג... אבל אליבא דאמת הבירה דולקת!! (דולקת מלשון כי דלקת אחרי). העולם דוהר לקראת איזושהי תכלית וכל אחד מאיתנו צריך לבדוק האם הוא בקצב הנכון... בפרט שמקובלנו מזכריה הנביא שרעידת אדמה זה אחד מהסימנים לקראת ביאת המשיח... רעש אדמה בא לנער ולהעיר אותנו... ההלו... הגיע זמן ק"ש של שחרית... הלילה הולך להסתיים... עורי נא, התעוררי נא, קומי נא, חלי נא בעד הנפש חנינה...

רעידת אדמה בשבילנו: זה משהו שאומר **שמשוהו פתאומי עלול להתרשש ברגע... וזה יכול לקרות כל רגע!!!** מי יתן ומשהו טוב יקרה... פתאום יבא האדון אל ביתנו... השאלה היא: באיזה פוזר הוא יפגוש אותנו?? מה שברור: הרגע שמישיח יבא... הוא אמנם יהיה רגע מאוד שמח!!! אבל הוא גם יהיה רגע של אל חזור!!! כבר לא יהיה אפשר למחוק קבצים... לא להחליף פלאפון וגם לא בגדים... כבר הוזכר כאן לא פעם שמי שכיום מעכב את הגאולה זה לא פחות ולא יותר אברהם אבינו... אברהם אבינו עומד בדלת של האוטובוס ורוצה להרויח זמן... רוצה לתת צ'אנס לעוד בן אהוב של ה' שישפיק לקפזין על הרכבת... הנהג דוד המלך דוחק באברהם... נו כבר... אני רוצה לסגור... רוצה לצאת לדרך של הגאולה... ואברהם מתחנן... תן לי עוד כמה ימים... תן לקובי שלי צאנ'ס... נהה... כעת יש רעידת אדמה שאולי תזעזע ותגרסם לו לתפוס את עצמו לידים... ופתאום!!! פתאום תסגר הדלת... וכשהיא תסגר... אז כולם ידעו שנסגרה דלת... והחמצה הזדמנות...

ה' קורא לנו כעת ברעש אדמה מאותה ארץ ומולדת שאותה אבינו נטש והלך אחרי ה'... ה' קורא לכל אחד מהבנים של אברהם אבינו... לנטוש... לעזוב... לך לך מכל מיני דברים שמרחיקים אותנו מה'... לך לך... אל הארץ אשר אראך...

יתן ה' שבמרהר נשמע קול מבשר בניא הרי...

נא לגשת לבדיקת אזניים דחוף!!!

שני גוים זוכים שפרשה שלימה בתורה נקראת על שם... יתרו ובלק!!! שניהם נחשפים לגדולה של כלל ישראל... שניהם רואים על האותות ומופתים שה' עושה לכלל ישראל... ושניהם גם קמים ועושים מעשה... אבל כעת שים לב להבדל התהומי שביניהם: יתרו מסיק מסקנות... ובא להתגיייר ולחסות תחת כנפי השכינה ואילו בלק מסיק מסקנות... ומה המסקנות?? "לכה קבה לי אתו, אולי אוכל להילחם בו וגרשתיו..."

מה ההבדל ביניהם?? ההבדל הוא:

שאצל יתרו כתוב **"וישמע יתרו"**!!! ואצל בלק כתוב **"וירא בלק"**!!!

אצל יתרו זה **שמיעה** ואצל בלק זה **ראיה**.

ראיה, אפשר לראות גם מרחוק!! אדרבה... ככל שאתה מתרחק יותר ככה הנוף יותר רחב ויותר פנורמי... ראיה היא לא בהכרח מחייבת!! אתה תמיד יכול להמשיך לצפות מהצד... אבל שמיעה? !? שמיעה זה כבר לקחת את זה אישיו!! שמיעה זה משהו שמחייב!!

ולאחרונה פגשנו את זה ממש הלכה למעשה... כעת בסוף מסכת נדרים למדנו שאבא יכול להפר את הנדרים של בתו... מתי? **ביום שמעונו** באותו יום שהוא שומע שהיא נדרה, אז ניתנת לו הזדמנות להפר עד השקיעה... אומרת המשנה: מה הדין אם האבא שמע את הנדר של בתו... אבל הוא לא ידע את ההלכה הזו שלאבא יש את הסמכות להפר נדרי בתו ולכן הוא לא הפר, ולבנתיים עבר היום... זהו... הוא החמיץ את ההזדמנות... והנה חלפו עברו ימים ואולי גם חודשים והנה יום אחד הוא משתתף בשיעור משניות בין מנחה למעריב ומתברר לו לתדהמתו שהתורה העניקה לו סמכות לעשות ווטו ולהפר נדרי בתו... אבל מה נעשה... זה כבר מאוחר... כבר עבר יום שמעו... מחדשים לנו חז"ל: שאותו אבא יכול לקום היום להפרי!!! אה... אבל הרי כבר עבר וחלף יום שמעו??

התשובה היא: לא!!! לא חלף!!! אבא ששומע את הנדר של בתו... אבל הוא לא מבין שזה קשור אליו... אם הוא לא יודע שזה נוגע אליו... זה נקרא שהוא לא שומע!!! ולכן למרות שהוא כבר שמע... זה לא נקרא שהוא שמע... רק עכשיו!! כשנתוודע לו לראשונה שהנדר של בתו קשור אליו... שיש לו סמכות להפר לה... רק היום זה נקרא שהוא שמע לראשונה וממילא הוא יכול להפר וזה נקרא **ביום שמעונו**...

שאתה יכול לשמוע מבוקר עד הלילה... לאסוף המון מידע... לדעת הכל... אבל אם אתה לא קולט שזה נוגע אליך... אם אתה לא קולט שיש לך מה לפעול בנידון... זה לא נקרא ששמעת... **וזה בדיקת הסיפור עם יתרו**... **יתרו שמע--ובא!!!**

כשיתרו שמע קריעת ים סוף... הוא הבין שהמידע הזה נוגע אליו וזה גרם לו לקום ולהתגיייר!!! הוא הבין שאם היה קריעת ים סוף ויש בורא עולם אז זה מחייב אותי!! אם יש בורא עולם אז הוא מדבר אלי והוא רוצה ממני משהו... אם ה' מגלה לעם הנבחר שלו כזו אהבה ונאמנות... זה אומר שאני גם יכול לזכות להיות מהבנים של ה'...

עכשיו: לא רק יתרו שמע... כולם נחשפו לקריעת ים סוף... אז נבהלו אלופי אדום, אילי מואב יאחזמו רעד נמוגו לא יושבי כנען... כן... כולם ראו... כולם התעכנו... אבל אף אחד לא שמע!!! אף אחד לא קלט שהמידע הזה רלוונטי בשבילי!!! **וירא בלק** בן ציפור את אשר עשה ישראל לאמורי... נ... אם אתה **רואה בעיניים** שלך כאלו ניסים ונפלאות שה' עושה לישראל... אז קום... תפוס את הרגלים כמו יתרו ותתגיייר...?? לא!! בלק **רק רואה** אבל הוא **לא שומע!!!** לא קולט שהאותות והמופתים שה' עושה לישראל נוגעים אליו... רלוונטיים בשבילו...

רוצה דוגמא קלאסית מה נקרא לראות ולא לשמוע??

תגיד לי: ראית פעם לוויה?? עמדת פעם בקרבת מקום לנפטר... מסתמא שכן...

נ... **שמעת משהו...???** מה... לא שמעת?? אתה בטוח שלא שמעת???

איך לא שמעת... הרי כתוב בגמ' שכשהנשמה יוצאת מהגוף הקול שלה מנסר מסוף העולם ועד סופו... זאת אומרת: מדובר בקול מחרש אזויניים... ולפי איך שהבנתי אתה ממש בקרבת מקום... מה... אז איך ייתכן שלא שמעת כלום כלום כלום??

נו... ביננו... באמת מה התשובה?? הרי לא ידוע לנו שמישהו שומע משהו ביציאת נשמה... אז מה זה? מי שומע את הקול הזה?? (ואם לא שומעים אותו... אז במה זה מגיע לידי ביטוי??)

מה התשובה?? נפטר שמונח בחדר הקירור בבית ההלוויות שמגר!! עצם העובדה שיש פה בן אדם שעד לפני כמה שעות היה חי כאן בעולם וכעת הוא כבר לא פה... עצם הנתון הזה כמות הוא מכריז הכרזה שמנסרת מסוף העולם ועד סופו!!!

מה הוא מכריז?? ההלוו... אתם שם בקניון רב שפע... מה אתם קונים שם?? חבל לכם על המאמץ... אין טעם להשקיע... תראו... כולם עוזבים פה בסוף... ההלוו... אתה שם שלוקח ללב... אל תקח ללב... אל תעשה עסק מכלום... אל תשפך... אל תשדרג... חבל על המאמץ... יום אחד כולם מגיעים לאותו מקום בגודל טבעי... ואפילו גרביים לא לוקחים איתם...

היה או לא היה?? נכון או לא נכון?? מישהו מתווכח עם הכרז זה שזועק מעצם נוכחותו של כל נפטר שיוצא מבית ההלוויות שמגר? (שאגב: זה מה ש"כ מפחיד אותנו במת... כי המת בסוף" אומר את האמת... המת אומר שיום אחד המת...) נו... ותגיד לי: זה מפריע למישהו אחד להיכנס לקניון ולנסות לשדרג את רמת החיים... למרות שמול העיניים שלו חולף עוד רכב כחול ועוד?

לא!!! לא ידוע לי שבית ההלוויות שמגר גורם לירידה במכירות של רב שפע שמגר...

נ... מה זה...? מה זה אם לא... ראיה ללא שמיעה!! כולנו רואים!! כולנו יודעים שאף בן אדם לא יצא מפה ח'... כולנו מודעים לעובדה שכל מי שגר מול הבית קברות יום אחד הוא גר מול הבית שלו... נ... ואז מה ואנחנו רואים ויודעים את זה... האם זה מזיז לנו משהו?? הנה לך ראיה--- ללא שמיעה!!! רואה... יודע... ולא לוקח לריאות... לא נוגע אלי...

הנה לך קול שמנסר מסוף העולם ועד סופו!!! לראות רואים... אבל לשמוע ושהחי יתן אל לבו וייסיק מסקנות מזה?? אז הנה... יתרו מלמד אותנו... ההלוו בלק... לא מספיק לראות!! תשמעו!!! וישמע יתרו... תפנים... תסיק מסקנות ותבין שיש לך מה לעשות עם זה...

צר לי לומר לך אין חידושים!!! הכל ידוע... עקרונות איך משהו שאנחנו עדיין לא יודעים... כל השאלה האם שומעים?? עיקר העבודה שלנו זה לשמוע!! לקחת את זה איש... ולהבין שזה נוגע אלי... יש בורא עולם... יש שכן ועונש... ה' שומע תפילות... ה' אוהב אותך... כל המשפטים האלו מוכרים ונדושים... אבל ההלו... הגיע הזמן שנשמע את זה!! לתוך תוך האוזן... שנפנים את זה ונקום ונעשה עם זה משהו... כאשר שמענו כן ראינו...

(המשך-) אודות הצ'לונטיה...

ואותו דבר בדיוק לכיוון ההפוך... מגיע צעיר עם כל מיני תשוקות זרות... עם כל מיני התמכרויות למיניהם... וכולו שבור ורצוץ... האם יום אחד זה יעבור ליי? האם יש סיכוי שיום אחד זה כבר לא יהיה לי כ"כ קשה?? האם יש סיכוי שאני אוכל להיות רגוע וזה לא יבער בי כל הזמן???

ומה התשובה?? ילדי הקט... האם אתה זוכר איך רדפת אחרי סוכריות פעם?? זוכר את הכרי והמירווח שהיית עושה מהגדיש של הסוכריות שהיית אוסף מידי שבת מכל העלויות לתורה בכל המניינים?? זוכר איך שאמא היית צריכה להחרים לך... להעלים חלק מהסוכריות כדי לשמור על שפיות? זוכר שהיית מוכן לשבת שעה שלימה באבות ובנים ומתמידים ולו בשביל לקבל עוד איזה חמצוץ או ממתק?? **נו... ואיפה זה היום???**

מתי פעם אחרונה קנית חמצוץ?? (ותחשוב: ב-34 שקל שאתה קונה צלחת צ'לונט... אתה יודע כמה טופים אתה יכול לקנות בזה? לפחות שתי חבילות...)

אז הנה!!! עוד בשורה טובה מפציעה כעת בעולם!! כנראה שמשוה קורה בחיים!! משהו משתנה לאורך השנים... זה יכול לקרות גם תוך עשר שנים!!! הנה... תוך עשר שנים הספקת להחליף לגמרי את מילוי הסיפוקים שלך... כיום סוכריות וטופים לא מדברים אליך בכלל... אם ככה, אז יש תקווה... יש סיכוי שאם רק תסכים להמשיך להשקיע בלגדול ולהתבגר עוד... יתרחש איזה שינוי... ואתה תמצא את עצמך פחות נמשך... פחות ממוכר לכל מיני סוכריות שעושים לך חורים בנשמה...

אה... מה אתה אומר?? האם זו בשורה טובה או לא???

מבחינתי זה בבחינת מה נאוו על ההרים רגלי מבשר... משמיע ישועה מבשר טוב... זו נחמה עצומה לי באופן אישי מול כל מיני דברים שעדיין תקועים אצלי... מול הטעם בתפילה שאני עדיין מחכה לו... ומול כל מיני פרפרים בראש שעדיין קופצים מול העיניים כמו סוכריות של ילדים...

אגב: להי ידוע לך שישנה ברכה מיוחדת שנתקנה בדיוק על הנושא הזה... ברכת "אשר בדברו מעריב ערבים... בתבונה משנה עיתים, ומחליף את הזמנים, גולל אור מפני חושך וחושך מפני אור..."

מה הנושא של הברכה הזו? על מה אנו משבחים בברכה הזו??

שבזרתו יתברך מתרחשים כל מיני שינויים בעולם!!! גם אם בשעה 5.00 לפנות בוקר היה פה חושך גמור... תבא עוד שעה וחצי וזו תצטרך משקפי שמש... גם אם בימים אלו קפוא בחוץ ואתה עטוף בכמה שכבות... זה לא תתירה שפגש בעוד חצי שנה ויהיה לך חם עם חולצה קצרה... ואיך זה?? כי יש בורא עולם שהוא גולל!!! משנה!! מחליף!!! הקב"ה משנה את המציאות כפי רצונו

ית'... וממילא ברגע יש לי תקשורת בין אישית מול אבא שבשמים אז יש תקווה... יש סיבה טובה לפתח ציפיות ולהתחיל להמריא בשאיפות עם המון מעוף ואופטימיות... כי הקב"ה כל יכול... בעזרתו יתברך יכולים להתחולל באישיות שלי שינויים מהפכניים שלא חלמתי עליהם... אני יכול להיפך מאחד שמעניין אותי רק פוליטיקה ושטויות לאחד שמעניין אותו רק תורה... ה' יכול להפוך אותי מאחד שמתמודד כל הזמן ברפש וטיט... לקדוש וזך ונקי כתינוק בן יומו... הכל פתוח... ואל תשכח... כעת זה כבר לא רק להיאחז בכל הכח באמונה... אחרי הצלחת צ'לונט אנחנו כבר פוגשים את זה במוחשיות...

כעת בא ננסה לחשוב יחד... איך באמת זה קורה??

איך באמת זה קרה שהילד שכ"כ אהב סוכריות וטופים... כעת בגיל 18 פתאום זנח הכל ולא מסתכל לכיוון הזה? ובאותה מידה: איך ילד שלא רצה לנגוע בתפ"א ושעועית ובשר... היום הוא רדוף אחרי זה??

אז ככה: דבר ראשון: פשוט וברור כביעתא בכוחתא: שהסוכריות של היום **לא פחות** מתוקות ואדומות מפעם!!! ובמקביל הצ'לונט של היום הוא לא יותר טעים ויותר עסיסי מאשר פעם... זה ברור לך או לא???

ואם בכל זאת!!! אם בכל זאת משהו קרה והשתנה לך משהו בטעם...

על כרחך!!! מוכרחים לומר שהשינוי נעשה **בראש !!! לא בחיך!!!**

זה נתון אבסולוטי ברור שאי אפשר להתווכח עליו!!

כעת שאלת המיליון: מה בדיוק קרה שם בראש?? איך בדיוק נעשה השינוי בראש?? וזו שאלת המיליון: כי זה בדיוק המידע שכ"כ נחוץ לי... באמת הכל מתחיל ונגמר בראש... אז איך אני לוקח את כל השטויות שכעת מושכים אותי כמו סוכריות... איך אני משנה את הראש וגורם לעצמי שזה לא יעניין אותי... ובמקביל איך אני לוקח את הצלונט שנקרא דף גמ' שכיום אין לי טעם בזה... איך אני עושה סוויץ בראש ונדלק על זה???

אז ככל הנראה התשובה היא מאוד מפתיעה ותשמע לך מחרה:

לא תאמין... בתור ילד הסוכריות היה מצרך מאוד יקר בשבילי!! כי סוכריה הייתה בשבילי משכורת על שעת עבודה במתמידים או על התנהגות יפה... היה צריך הרבה לדחוף בבית כנסת בשביל לתפוס סוכריה... והנה יום אחד קצת גדלתי והלכתי לחנות ואז גיליתי לתדהמתי שסוכריות זה דבר הכי זול בחנות!! פתאום קלטתי שסוכריה זה בסה"כ סוכר!! רק צבוע במשהו... (אם שמת לב: כמעט אף ילד לא אוכל כפיות של סוכר... רק פעם פעמיים הוא מנסה ומבין עניין ומפסיק... כי הסוכר מונח על השיש ולא כמו הסוכריות בכספת שאמא לא מרשה) בקיצור: התחלתי לקבל שש שקל לשעה בישיבת בין הזמנים ואז גיליתי שבשעה אחת של לימוד אפשר לקנות 18 סוכריות... בקיצור: נהיה

אינפלציה סוכרית!! המחיר כבר נתן לי פורפורציות!!! ואז במקביל נכנסתי לישיבה קטנה ואז התחילו המריבות על השניצלים ועל הבקר בצ'לונט... ותן ניחוש אחד למה היה על זה מריבות?? כי היה חסר!!! כעת תן ניחוש נוסף למה היה חסר??

כי זה יקר!!! יקר!!! בקר זה באמת יקר!!! הופה!!! ברגע שקלטתי שחזה עוף וחתיכת בקר זה יקר... התחלתי לאהוב את זה!!! זה נהיה לי טעים **בפה!** לא רק בכיס!!! שים לב: הסוכריה נשארה אותה מתיקות!! והבקר המשיך להיות ג'לי וחוטם כזה כזה שילדים לא אוהבים... אבל היוקר והתימחור השפיעו על הטעם המוחשי שלי!!!

האמת היא שהיסוד הזה כבר כתוב במסילת ישרים: **כללו של דבר הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות וההמדות, ולולי זה כבר היה האדם מתרצה לאכול מה שיוכל...** " השורה הזו הייתה מאוד מוזרה לי... רבינו הרמח"ל במשפט מחץ אחד מפטור את כל השפ"י"ם... סוגר את כל המסעדות וכופר בכל המושג של טעם טוב באוכל... אך לי זמן להבין אבל מתברר שזו אכן המציאות... כל הסיפור מתחיל ונגמר ביוקרה!!! תעלך את זה... לא קל...

ומעתה: אם הצלחת לעכל את הנתון המפתיע הזה... כעת תבין שחלק נכבד ביותר מהתנודות הרוחניות שעוברות עליו תלויות ביוקר זול... מה נראה לי יקר ומה נראה לי זול... כשהייתי ילד הייתי דלוק על דודו!!! דודו היה הגבבר של השכונה... הוא היה מתפרץ בכיתה ומרביץ מכות... אין עעעעליו!! הוא כריש... לכן חלמתי לצאת דודו... דודו זה משהו יוקרתי!! והנה ברחמי ה' יום אחד גדלתי בשנה והשכלתי להבין שלהתפרץ ולהרביץ מכות זה ממש לא יוקרתי... אדרבה... התפרצות וחוסר שליטה זה הכי קל והכי זול... להרביץ זה משהו שכל תינוק יודע... אדרבה... לשלוט... להתאפק... לחשב כמה צעדים קדימה... זה הסיפור המסובך... זה היוקרה!!! ברגע שהבנתי את זה כל החן של דודו התפוגג באותו רגע... ואז הגעתי לישיבה קטנה... והופה... הגיע העז פנים התורן ועישן סיגריה... אוהו... נדלקתי... תשמע... סיגריה זה גישמאק עצום!!! שמעת?? בניגוד למה שמקובל לחשוב: כל צעיר שהתחיל אי פעם לעשן סיגריה... הגישמאק בסיגריה התחיל **עוד לפני** השאכטא הראשונה!!! נכון שההתמכרות באה רק אחרי חודשים... אבל הגישמאק הראשוני התחיל מהטיפש הראשון שהביא סיגריה לישיבה!! זה העניק לי תחושה של יוקרה כי הרי אסור ואף אחד לא מביא ורק הוא... אז זה יוקרה!!! וברגע שזה נהיה יקר אוטומטית זה גישמאק... (ורק אח"כ מתחיל הכדור שלג להתגלגל שזה נהיה ממכר ואז גם כשאתה כבר מבין כמה שזה זול זה כבר אל חזור...) נו... ואיך בסוף יוצאים מזה?? איך מצליחים להיגמל מהתמכרות לסיגריה?

התשובה היא: שהיציאה היא דרך אותה כניסה בדיוק!! איך נכנסת לסיגריה?? עם יוקרה!!! אז גם לצאת... תצא עם היוקרה... כשהתחלת לעשן... הגישמאק היה אוהו... איזה יוקרתי אני... אני מעשן... וכעת שאתה כבר עמוק בתוך הבוץ... מי כמון יודע שהסיפור הוא בדיוק הפוך... מאוד מאוד זול

בעולם זה לא לשלוט בעצמי... ומי הכי יקר ונדיד בעולם? זה הזן הנכחד הזה של אותם בני עליה בודדים שעדיין שולטים על עצמם!!!

תן לי הגדרה אחת קולעת מי הם סוג האנשים שמחזיקים פלאפון לא כשר?? תן נחוש מי?? **כל מי שלא הצליח** להחזיק פלאפון כשר!!! שמעת? המאפיין של כל האנשים האלו **שלא הצליחו** לשלוט בעצמם!!! זה כמו ש-מי עני? כל מי **שלא הצליח** להיות עשיר... מי הפסיד?? כל מי **שלא הצליח** לנצח... אז אותו דבר: מי מחזיק פלאפון לא כשר?? כל מי שלא הצליח להחזיק פלאפון כשר!! מי מופקר? מי **שלא הצליח** להיות שמור... מי חילוני?? מי שלא מצליח ליצוק תוכן בחיים שלו...

מודרני ומופקר שעושה מה שבא לו... זה לא הגדרה של סוג בן אדם... זו הגדרה של מחדל!!! שמאפיין את כל השלעפערים שהיו מממתים לשלוט בעצמם... וכנראה שלא הצליחו או לא מספיק ניסו...

בינינו... אמרתי פה איזה חידוש מיוחד?? וכי מישו חושב אחרת??

כמו שטיפשות זה לא סוג של הבנה... אלא סוג של **חוסר** הבנה... ככה מי שחיי הפקרות זה לא סוג של דרך... אלא סוג של קיר!!!

ולסיום: יש הבדל אחד קטן בין אמא שלא הירשתה לי סוכריות לאבא שבשמים שלא מרשה לי להיחשף לשטויות... שאמא סו"ס שמה את הסוכריות בארון גבוה ובאמת לא הצלחתי לקחת בלי רשות... ואילו את הסוכריות שה' לא מרשה לי... הוא לא שם את זה גבוה... ממש לא... זה בהישג יד... אני תמיד יכול... ואני אלון העולם!!!! אני אחד מהילדים הבוגרים היחידים שנותרו לקב"ה בעולמו שה' אומר לי... אל תגע בזה... לא כדאי... זה עושה לך חורים בשיניים... זה מצער אותי ואני לא נוגע... ואילו כל מי שכן נוגע... מצטרף לרשימה של מיליארדי חתולים שמסתובבים בעולם שעליהם נאמר... לא נותנים לחתול לשמור על החלב... מי פה היקר ומי פה הזול?? את זה אנחנו צריכים להבין!!

להבין שעסק התורה והתפילה והמצוות שה' משחרר לנו בשפע זה יקר!!! יקר מאוד מאוד... רק כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתיים... רק מה?? סו"ס יש פה אבא שבשמים שהתזונה הנצחית של בנו האהוב מאוד מאוד יקרה לו... ובשביל זה הוא מוכן לשחרר בשבילו את הדברים הכי יקרים... את התורה הקדושה שעליה נאמר 'ואהיה שעשועים... משחקת לפניו בכל עת...' והמלאכים בההלם... מה... הרבש"ע רוצה להוריד תורה לעולם?? תנה הודך על השמים... וה' בכל זאת מוריד לנו תורה ומודיע לנו: כי לקח טוב נתתי לכם... נתתי לכם משהו הכי יקר... זה הצל'ונט כביכול הזה מונח בקרן זווית וכל אחד יכול לקחת כמה צלחות שהוא רוצה... אל תתבלבלו!!! זה יקר מאוד... אבל אתם עוד יותר יקרים... ולכן אני משחרר להם את הדבר הכי יקרתי ובשפע...

הזיהוי הזה הוא בנפשנו!!!!

כן... זה מאוד מאוד מבלבל!!! זה בלבב אותי כשהייתי ילד מול הסוכריות הכ"כ יקרות שאמא שמרה עליהם כמו אתרוג... והעוף והבקר שהיה בשפע... זה מה שבלבל אותי פעם!! וגם היום זה ממשיך לבלבל אותי... ה' משחרר לי תורה ומצוות בשפע... לכו לחמי בלחמי ושתו בין מסכתי וזה מעניק לי תחושה של פושט... גמ' מסכת כתובות נמצאת בכל בית מדרש... הקב"ה מרשה... אדרבה... ממליץ... אפילו מבקש ממני... בא תלמד... זה לא נשמע משכנע במיוחד... ואילו הסוכריות שם ברשת... זה נשמע הרבה יותר יוקרתי... כי את זה הקב"ה מחזיק חזק חזק ולא משחרר... בטח זה נורא יקר לו... אבל בחור יקר... מתי נבין שזה אותו סיפור כמו אמא שלנו כשהיינו ילדים... הסיבה שאבא שבשמים כ"כ "מתקמצן" כביכול על הסיפוקים שמסתובבים היום ברחוב... זה לא מרוב שזה יקר לו... אלא מרוב שאתה יקר לו!!! מרוב שהנפש היקרה שלך חשובה לו... הוא לא רוצה שתאבד אותה שמה... ומאידך הסיבה שאבא שבשמים משחרר בכזו נדיבות תורה ומצוות... זה משהו יקר... בעולם האמת אמא שלי עומדת ומתחננת לזכות לחזור לכאן לעולם בשביל תפילה אחת... ואת זה אבא שבשמים נותן לי בכזו נדיבות...

כן!!! זה מבלבל וזה נורא נורא מבלבל!!! וזו הסיבה שאם תשים לב באופן טבעי כל חרדי ממוצע... במושכל ראשון שלו... מסתכל במין נחיתות על המודרני ועל החילוני... כן... קצת קשה להודות בזה... בפרט שזה כ"כ לא נכון... אבל ההלו... בא נסה רגע להבין מה עומד מאחורי זה... למה בחור ישיבה בן עליה, במושכל ראשון שלו מסתכל על המודרני כאילו... כאילו הוא מאן דאמר... כאילו החילוני הוא יוקרתי? למה??

אם נצליח להבין על מה זה יושב... נוכל יותר בקלות לשרש את זה...

ובכן ההסבר הוא מאוד פשוט:

תגיד לי: כוס מים זה דבר יקר או זול?? **הכי זול** **שבועולם!!!** נכון... אבל למרות זאת בתשעה באב אחה"צ... כשאתה נורא צמא וכעת מאוד חסר לך כוס מים... כעת כוס מים היא פתאום **כן יקרה לך!!!** שים לב: זה לא שהמחיר המים פתאום עלה... כוס מים המשיכה להיות זולה!! רק מה?? כעת בסיטואציה הזו שאני צמא מאוד וכוס מים היא לא בהישג יד... אז כוס מים נהפכת להיות יקרה!!! כשאני רואה מישהו שותה זה מגרה אותי... הלוואי עלי... **מונבן?? אם ככה: על אותו משקל:** אני בתור חרדי... היות ואסור לי לעשות מה שבא לי... והנה!! אני רואה מול העיניים שלי את החילוני שכן... כן עושה מה שבא לי... כעת!!! בתת הכרה... איך הוא מצטייר אצלי?? הוא מצטייר אצלי יוקרתי!!! כן... למרבה האבסורד ככה זה מצטייר... כי סו"ס יש לו פה משהו שהוא לא בהישג ידי ואצלו כן!!!

וזו הסיבה שמסוגל בן עליה עליו לשבת מול נהג הסעות חילוני שהאינטלגנציה שלו שואפת לאפס... ואותו בחור ירגיש באיזשהו מקום איזה נחיתות מולו... ולמה?? הוא יוקרתי! יש לו משהו שאין לי...

עכשיו!!! כעת תבין עד כמה שזה אבסורד... אין דבר יותר זול וקל ופשוט ומצוי מבן אדם שלא שולט בעצמו... בינינו... מי כמונו יודעים שהדבר הכי קל

להתמכר... ומאוד יקר זה להיגמל... כשתצליח להפנים ולהחדיר לעצמך עד כמה זה יוקרתי ויחודי ועוצמתי להיות גבר כזה שמצליח להיגמל... זה מה שיתן לך את הכח להיגמל... נכנסת עם יוקרה!! תצא עם יוקרה!! וכן הלאה וכן הלאה...

בקיצור: ליוקר וזול יש השפעה מאוד כבדת משקל על החושים שלנו!!!

כל הסיפור הוא להבין מי פה היקר ומי הזול...

כשהייתי ילד חשבתי שסוכריות זה מאוד יוקרתי... למה?? כי אמא כל הזמן לא הירשתה... וגם כשהיא כבר הסכימה... אז היא נתנה לי רק אחד... וגם זה עם תנאים ורק אחרי האוכל... וזה נתן לי תחושה שסוכריות זה ממש "מוקצה מחמת חסרון כיס..." ולכן העיניים שלי היו כל הזמן נשואות לכספת היוקרתי של הממתקים... לעומת זאת צ'לונט היה בשפע גדול... אף פעם לא היה מחסור בצ'לונט... אדרבה... אמא כל היום רצתה שאני אוכל... ממילא הבנתי שזה מאוד זול...

אבל כשקצת גדלתי והתחלתי לקרא את המפה... מאוד מהר קלטתי שזה ההיפך הגמור ב-180 מעלות!!! כל הסיבה שאמא כ"כ שמרה על הסוכריות ושיחררה לי כ"כ טיפה... זה לא מרוב יוקרה... אלא ההיפך הגמור... מרוב שהסוכריות כ"כ זולות וכ"כ זבזב וכ"כ לא שוות... לאמא היה חבל עליי! אני והתזונה שלי והשיניים שלי היו יקרים לה מידי בשביל לבזבז אותם על הזול הזה!!! ומאידך הסיבה שצ'לונט היה לנו בשפע בבית... זה לא בגלל שפעם בשר בקר היה זול... אלא בגלל שהייתי כ"כ יקר לאבא שלי שהוא הסכים לתת לי את האוכל הכי יקר והכי שווה... ולא סתם אלא בשפע... והרי היום אני ואתה מבינים את זה מצוין...

על אותו משקל: אנחנו בבעיה!!! הקב"ה לא מרשה לי לעשות שטויות... יש כל מיני דברים שה' עושה נו נו נו... לא להתקרב לרשת... להתרחק מכל מיני מילוי סיפוקים למיניהם... וזה שהקב"ה כ"כ תופס את העסק קצר ולא משחרר... זה מעניק לנו תחושת יוקרה!! אוה... מה אני מפסיד...

כן... לכל בן עליה ירא שמים... ישנה תחושה טבעית של אוה... מי יודע מה אני מפסיד... יש שם איזה משהו יקר... עצם זה שהקב"ה שם לי את זה בכספת ולא משחרר זה נותן תחושה של יוקרה!! ומאידך: תורה... מצוות... תפילה... עבודת ה'... ה' כ"כ לארג' איתי... רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הירבה!!! הירבה להם תורה ומצוות... במושכל ראשון תורה ומצוות זה לא נשמע משהו יוקרתי... בטח... יש לנו הרבה תורה ומצוות... זה מתגלגל לנו בין הרגלים... זה נותן תחושה של זול!!!

ומה האמת?? שאבא שבשמים חס על הנשמה היקרה שלך!!! הסיבה שהקב"ה שומר על כל מיני סוכריות ורודות בכספת... הסיבה שהקב"ה כ"כ תופס חזק ולא מרשה לי להתקרב לכל מיני שטויות שיש בדורנו זה לא בגלל שזה כ"כ יקר... אלא בגלל שהשיניים שלי יקרות לו!! חבל עלו על החורים שיהיו לי בנשמה אם אני אגרוס ואיחשף לרדידות שיש היום...

כוחות גדולים עושים כעת את דרכם לכיוון עמק יזרעאל...

משלחת לויים הוזמנה ללשכת הגזית לישיבת היערכות... כן... סוף שנה יהודית מתחילה להתקרב... ומידי שנה בזמן הזה מתחיל להיאסף המידע איפה אנחנו אוהלים... היכן נמצאים נקודות התורפה... איפה נקודות החולשה... ובשביל זה יש לנו צבא מיומן ששולח זרועות בכל פינה בארץ ישראל והם רק מחכים לפקודה...

ובכן: השנה הוחלט לשים דגש רציני על אזור שומרון עמק יזרעאל!!! לאחרונה מגיעים משם יותר מידי הרבה סיפורים... יש הצלבת נתונים מכל החזיתות שמעניקים תמונת מצב שיש שם הצטברות של אחוז נכבד של אנשים שאינם בני תורה... (אגב: כמובן שאתה מבין לבד שזה רק בשביל הסיפור... חלילה להוציא שם רע על אזור מסוים בא"י שיש שם ע"ם יותר מכל מקום אחר) והוחלט הפעם לשים שם את כל כובד המשקל!!!

כן... בלשכת הגזית מתקבל כל הזמן מידע והערכת מצב של המצב הרוחני של כלל ישראל... כן... זו הרשות האחראית שמפקדת על הרוחניות של כלל ישראל... "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים..." ובדיוק בשביל זה יש את שבט הלוי שיש לו פריסה נרחבת בכל ארץ ישראל... ארבעים ושמונה עיר שמחולקים בשווה בכל אזור... וברגע שיוצאת הוראה ממוקדת מלשכת הגזית על פירצה או עמארצת באזור מסוים... תוך ימים ספורים מתגבשת תכנית מסודרת... וכוחות לויים מתחילים להיכנס לאזור... מתחילים להציף את כל האזור בבתי מדרשות מאולתרים ובשיעורי תורה... במקביל מגייסים את הפלוגה של שבט שמעון שאמנם במקודת מוצא שלהם הם מתרכזים באזור דרום הנגב... אי שם ליד עזה ומדבר צין... (הם היחידים שיש להם את הנוצמות והיכולת לשמש בחזית מול עמלק שישו בארץ הנגב ומדבר ארץ העמים שמלא בכל המושגים שלא צריכים להגיע אליהם...) עכ"פ פלוגת שבט שמעון מתייחדים בגישה לנוער... הם מומחים בלהנחיל יסודות יהודים חזקים ומוצקים לנוער... בעיקר לנוער המבולבל שצריך לשמוע דברים ברורים וחדים כעת!!! והפקודה כבר עברה לנציגות שמעון שבעיר דימונה... וכעת שלוש מאות מלמדי תינוקות כבר עושים את דרכם לכיוון עמק יזרעאל...

הסיפור התחיל מיותר מידי הרבה שאלות הלכתיות שהגיעו לאחרונה מהאזור הזה... שרבי יוחנן בן זכאי זיהה שהמכנה המשותף בין כולם שחוששני לו מחטאת!!! כל שאלה שהגיע משם זה... זה היה כבר חיוב חטאת לאחר מעשה... זה עורר נורה אדומה שיש שם הצטברות של אנשים שלא יודעים הלכות שבת בסיסיים... וכמובן שמתקרב חג הפסח... וגם עם הארץ הכי מנותקת לא מוותר לעלות לפסח... ובא נגיד שאנחנו סומכים עליו שהוא יביע את החמץ... גם הכהנים שיש להם קצת פרפורי לב... אך תדע... אם ירדוך הזה לא יביע חמץ מכותו ואני שוחט ומקריב את קרבן פסח שלו... אני הוא זה שעובר על לא תשחט על חמץ עם יבחי... אז נני... מזה אנחנו פחות חוששים... את זה מסתמא הם יודעים... אבל אנחנו עוד יותר חוששים מטומאת מת... זה כבר לא פשוט!!! בשביל להיטהר מטומאת מת ולהזות ג' וד'... זה לא חובבני... מי שלא יודע שאסור לכפות כלי על עקרבים בשבת שזה מלאכה גמורה... יש בהחלט מה להיות מוטרת שהוא מפקשש בהלכות החמורות של חציצה והזאה המאתגרים... ושעון החול הולך ואוזל ועוד פחות מחודשיים פסח...

והם הולכים להגיע לכאן בהמוניהם!!! וההלו בשבט הלוי... אתם חברת הביטוח הקבלנית של כלל ישראל על עוון המקדש!!! יהודי שנכנס טמא למקדש ממקום של בורות וחוסר ידיעה... זה על הראש של שבט הלוי... שבט הלוי משלם על זה בחייו!!! כן... בשביל זה כלל ישראל משלמים להם דמי ביטוח לא זולים בכלל... עשירית מכל התבואה... בשביל מה אנחנו משלמים להם?? בשביל הביטוח!!! אתה ובית אבך תשאו את עוון המקדש...

וכעת!!! האזור הזה מסומן באדום!!! מהאזור הזה מידי פסח מגיעים רבבות אנשים שכל אחד מהם הוא בחזקת ספק האם הוא טמא או טהור... וסתם ככה: גם בלי קשר לטומאה וטהרה... שבט הלוי אחראים על יורו משפטי ליעקב ותורתך לישראל... וכעת בלשכת הגזית הוחלט להקצות תקציב בשביל לשקם את האזור הזה ולהפוך אותו למקום תורה... יש לציין שחלק מהתקציב אושר אפילו ע"י הגזברים להוציא אותו משיירי הלישכה... כי היות ומתוכנן לשלוח שם כוחות גדולים לתקופה הקרובה... אז על הדרך גם פותחים שם ישיבה לכהנים (בתור תגבור וכח עזר... זה גם חלק מתכנית ההבראה התורנית... שבין הייתר מתכונן גם ללמד אותם להפריש תרומות ומעשרות... וברגע שאין כהנים נגישים בכל האזור... זה מסבך את הפרשת התרומה בפרט למתחילים ומסבבל... לכן בריא שיהיה שם קבוצת כהנים נגישה) וברגע שפותרים שם ישיבת כהנים... אז "תלמידי חכמים המלמדים הלכות שחיטה, הלכות קבלה, הלכות זריקה לכהנים ונטולין שכן מתרומת הלישכה"... זה כבר רווח נקי... עצם זה שמתחיל לזרום לשם תנועה ערה של תלמידי חכמים שנוסעים וחוזרים כדי ללמד את הכהנים הלכות עבודה... זה כבר משנה את כל המפה של האזור כולו...

בישיבת היערכות גם ניתנה תכנית מסודרת מה הם סדרי העדיפויות... מה הם הנושאים היותר בוערים שאיתם צריך להתחיל ומה תכניות משנה... כעת ניתנה הוראה לטפל בשדות הכלאים שמדי פסח שלוחי בית דין חוזרים משם מזוועים... לבא וללמד אותם כללים בסיסיים בהרחקות כדי למנוע עגמת נפש לעתיד... (היו פה שדות מלאות כל טוב שהופקרו ע"י בי"ד בגלל שהוסיף מאתיים בשדה וזה לא היה נעים...) חוץ מזה צריך לנעול שם את המרחצאות בשבת... כי הגיעה שמועה שהבתי מרחץ נפתחים שם יותר מידי מוקדם במוצאי שבת זה מחזק את ההשערה שהבלנים מחמים בשבת ואומרים בע"ש הוחמו... לשכת הגזית נתנו הוראה לאכוף את איסור הרחיצה בשבת כל עיקר, וגם את הכניסה להזיע!!! מה שכן: הצוותות שמגיעים כעת לאזור, מגיעים מתוך נחישות להיכנס לזירה ולא לעזוב אותה עד שתיעשה שם מהפכה של ממש!! תבין: שבט הלוי מצידו נייד... לצעיר הלוי יש גמישות מיוחדת בכל מה שנוגע לקביעות מקום!!! השיבוחר הלוי מצידי לו עם מיטה מתקפלת שהדבר שהכי מעניין אותו בה שיש בה איהז פטנט שהיא לא מקבלת טומאה... הוא ישן בין הערביים לויים עם יששכר המרביץ תורה... וברגע שהנשיא נתן פקודה שצריך כאן יורו!!! ביום אחד בהיר מופיעים כאן מאות צעירים לויים... מוכנים לכל תרחיש... אם הם יקבלו פקודה לבנות מקווה... תוך ימים אחדים הוא יהיה מוכן... עירוב... שחיטה... הכל... יורו משפטי ליעקב ותורתך לישראל! אבל!!! כמו שביים אחד מופיעים ככה ביום אחד הם יכולים לקבל פקודה לקום ולעזוב והם עוזבים... אצל הלויים אין השתלטויות... אצלם הכל הוראות מגבוה...

בישיבת הלויים בשיעור א' ב' ג' ו' עדיין נמצאים בתוך החממה... אבל מקיבוץ ואילך נמצאים תמיד בעמדת הזנקה!!! מגויסיים לצבא! לפלוגה היחידית של לשכת הגזית... כן... בניגוד לכלל כלל ישראל שמגויסיים לפעמים למלחמת מצווה... הרי הלויים דווקא לא יוצאים בצבא למלחמה... אבל הם חיילים על בסיס קבע בצבא של משה בדורו... ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל אנשי אמת שונאי בצע...

תושבי האזור קצת נבהלו לתנועה העירה שפתאום נפלה עליהם באמצע החיים... בהתחלה זה היה נראה להם סוג של השתלטות... אבל עד מהרה הם הבינו שהלכו הם ולא לצרינו... הם התחבבו מאוד על ידם ובתי המדרשות אט אט התחילו להימלא וקול התורה התחיל להישמע באזור...

רעש האדמה שאירע לפני 3334 שנים!!!

היה זה לפני 3334 שנים... בין טורקיה לסוריה... נשמע לפתע רעש אדמה אדיר 9.9 בסולם ריכטר!!! ארץ רעשה אף שמים נטפו... כולם רצו מהר לבלעם בבהלה... מה קרה?? שוב רעידת אדמה?? אוהי ה' רוצה שוב להביא מבול לעולם? הרגיע אותם בלעם: ה' למבול ישב... נו... אז מה זה הרעש הזה? ענה להם בלעם: נכון יש רעש... אבל אל תבהלו... השבוע פרשת יתרו... ה' נתן תורה לישראל וזו סיבת הרעש...

נענו כולם ואמרו: ה' עזו לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום!!! אז... לפני 3334... מקור הרעש היה בחצי האי סיני... והוא הורגש היטב בטורקיה ובכל העולם כולו... הפעם מקור הרעש הוא בטורקיה... ולנו לא נותר אלא לנוס לבית המדרש ולהיות סמוכים ובטוחים שה' עזו לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום!!!

אחד המקומות המכונים שבהם אני באופן אישי פוגש את החותם התורני ששתול בי עמוק עמוק... שברגע שאני נכנס ללחץ... ברגע שאני מרגיש שהאדמה רועדת מתחת הרגלי שלי... אוטומטית... בלי לחשוב אני בורח דבר ראשון לדרך גמ'... אין לי מושג האם זה מה שכעת צריך להתחוק... ובינינו... מסתמא בחלק גדול מהמקרים אנחנו צריכים להתחוק בנושאים אחרים בעבודת ה'... אבל כשיש איועקה לא חושבים כעת על שום דבר... דבר ראשון: מחפשים מרחב מוגן... והמרחב המוגן זה חיווק בתורה!!! קודם כל נתחוק בעסק התורה... קודם בא נחשוב מה אפשר להתחוק ביותר שאת בהתגברות בתורה... עוד סדר לימוד... עוד חצי שעה או שעה... עוד חזרה... עוד חברותא... אח"כ נדבר... סו"ס ה' עזו לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום!!!

תורה זה אי של יציבות ככל מצב וככל נתון!!!

גם כשקול ה' יחיל מדבר... גם כשקול ה' חוצב להבות אש... גם כשקול ה' יחולל איילות... אבל ברגע שבהיכלו כולו אומר כבוד יהודי עוסק בתורה... זה בסדר... העסק בשליטה... ה' עזו לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום!!! כעת... כשאנחנו נמצאים בחוף מבטחים... בין ניזר עולם לנויר ל... בין הזקת מטלטלין לחזקת קרקעות... כעת אפשר לעשות חשבון הנפש מקיף ולחשוב מה תיראי אותי תקחי מוסר שאפשר להוציא מזה...

כשהיושע היה במחנה... פתאום בשעת לילה הוא רואה את מלאך ה' ניצב מולו והחרו שלופה בידו... יהושע מבין שמשקה קרה... כלל ישראל כנראה לא נהגו כשורה... יהושע מיד חושב ומנסה להבין מה הנקודה... איה חטא עם ישראל חטאו... האם זה שביטלנו תמיד של בין הערביים או...?? עונה לו שר צבא ה': עתה באתי!!! אני מדבר על עכשיו!!! עזוב מה היה מקודם... אני מדבר על עכשיו!!! אז נכון שבטלתם תמיד של בין הערביים... אבל מה קורה עכשיו?? עכשיו אפשר לעסוק בתורה... כעת אפשר להיות שותף של הקב"ה במעשה בראשית... או אפיה אתם?? עתה באתי!!!

לכל אחד מאיתנו יש את התיק הפרטני שלו... לב יודע מרת נפשו... כל אחד וההולשות שלו... כל אחד כמה שהוא צריך להתחוק... אבל יש דבר אחד שנוגע לככולוננו... עתה באתי!!! מה קורה איתך עכשיו?? עכשיו אתה יכול לקבוע עיתים לתורה? או אפיה אתה... עזוב מה עשית מקודם ומה אתה עושה במקום הלימוד... עתה באתי!! תתפוס את עצמך ותתחיל לנצל את הזמן... תתחיל למלאות את הערבים הנמרחים בסדרי לימוד... ואזי ה' יברך את עמו בשלום...

מנהג ישראל קדושים בימי השבו"ם לעשות תענית דיבור... אבל מה אעשה... נבצר ממני... אני ועוד כמה אנשים כמוני נולדנו עם פטיפון בתוך הפה... הניסיון הוכיח שכשאני עושה תענית דיבור... בסוף מתברר שזה לא תענית אלא הטענה!!! ברגע שנגמר התענית דיבור הפה שלי בבת אחת יוצא מההטענה ומתחיל לדבר מלא מלא מהר מהר פקא פקא פקא... אין ברירה... אנשים כמוני צריכים לאמץ את העצה של רבינו יונה שמי שיש לו יותר מידי הרבה מה לדבר... במקום לדאג את זה... אדרבה... שיתחכם ויצורה יצירתית ישרייך את עצמו בהמון המון נושאי שיחה חיוביים ותורה חכמה ומוסר וחסד...

לדוגמא: כשהייתי בישיבה... הייתי מאוד מתוסכל מהפטפטן הבלתי נשלט שלי שאני מתחיל לדבר ושוטח לגמור... בפרט שאחרי חצי שעה נגמרים כל הנושאים ואז הרמה מתחילה לרדת... וכשמוכרחים לדבר גם כשאין על מה... אז מתחילים לדבר טטויות... לשון הרע וכ"ו... ואז אני אוכל את הלב ומתחרט וחוזר בתשובה... ושוב תענית דיבור... ושוב מקיף את כל מה ששתקתי עד עכשיו... וניסיתי שוב ושוב...

ואז!!! לאחר עשרות ניסיונות כושלים... כשכבר הגעתי למצב של אחר יאוש... נפל לי רעיון... יצאתי עם פרויקט של שאלה יומית... מידי בוקר תלתי ליד הכיור בישיבה שאלה הלכנית בלימוד או שאלה הלכתית... שאלה שבעיקר מעצבת כיד ה' הטובה עלי... שאלה שכמובן גרמה לעשרות בחורים ואברכים לגשת אלי בזה אחר זה... או לענות לי על השאלה או להסביר לי שהשאלה לא מתחילה... ואז כל כולי נחלץ חושים כדי להוכיח שהשאלה עדיין שאלה... ונהיה פולמוס שלם... ובקיצור: פתאום מצאתי את עצמי מדבר ומדבר מבוקר ועד ליל... ועדיין לא התפניתו לדבר על חדשות העיתון היומיות... ואז על הדרך גם פתחתי איזה גמ"ח של אוכל ושתייה... וכל מי שרצה ניגש אלי... וכמובן שבמקביל התחילו תלונות כדרכם של מקבלי טובות... ואני צריך להתעצבן ולענות ולהסביר שזה וזה... לא משנה מה... חיובי או שלילי... מה שבטוח נוצר מצב שדחפתי לעצמי לתוך הפה כל מיני נושאי שיחה מוגזמים שכולם סביב דברי תורה או חסד או מצוות... ואז נהייתי מעורר בישיבה... אז בכלל... נהיה עוד נושא שיחה חדש... תעיר אותי לק"ש מג"א... תעיר אותי בשש חצי עם עיתון... למה שפכת עלי מים?? ולמה צבעת לי את האוזן? (תקופה מסוימת היה לי מנהג להסתובב עם משיחת נעליים וכל מי שלק על שטחיה הייתי צובע לו את האוזן בסקריא... אגב: אלא תעשה את זה... פשוט נגמרו לי המשיחה)... בקיצור: כל הנושאים האלו מילאו לי את המקום בכרטיס... כבר לא נשאר לי מקום בגינה בשביל לדבר טטויות... זהו!!! כאן לראשונה זיהיתי את הפתרון האמיתי!!! אם הקב"ה ברא אותך עם תכונה סוערת שאתה מדבר ומדבר וקולך נשמע ברמה... לא יעזור לך שתגזר על עצמך שתיק... זה לא יחזיק מעמד... וזה גם לא רצון ה'... כי זה דיכוי של תכונה שה' נתן לך... רק מה כן?? אדרבה... תיצור נושאים שימלאו לך את הפה... תדחוס לעצמך המון המון תחומי שיחה שימלאו פיך תהילתו ויתברך כל היום תפארתו... וכך כותב רבינו יונה בפירושו, לאחר שהוא כותב בחריפות איך גופרית על כת שכרים, וכת חנפים וכת מספרי לשון הרע שאינם מקבלים פני שכינה ואי להם חלק לעולם הבא... שכידוע: מי שקורא את זה... זה משה מפחית... רבינו יונה כידוע מאוד מחמיר בזה... אבל בסוף הוא ממתיק את הגלגלה ובמשנה קמב הוא נותן לנו את העצה הטובה מה לעשות... איך להתנתק מכל הכיתות האלו...

וזהו שנאמר 'מות וחיים ביד לשון ואובהיה יאכל פריה'. ופירושו - ואובהיה יאכל פריה ואובה לשון והוא האיש החפץ לדבר תמיד. העצה הנכונה אליו שיאכל פריה שלא ידבר בדברי בטלה. אך בדברי תורה וחכמה ומוסר והבאת שלום בין אדם לחבירו. להצדיק הרבים ולשבח הטוב ולגנות את הרע ולקנא אל האמת. כי זכויות אין קץ ויכול לקנות לנפשו בלשונו. וכאשר הקדים כי חיים בלשון: שמת לב מה כתוב כאן?? מגלה לנו רבינו יונה: שהתופעה של אנשים שאוהבים לדבר ולא גומרים לדבר... זו לא תופעה חדשה... שלמה המלך כבר מדבר על זה... "מוות וחיים ביד הלשון ואילו 'אוהביה' - מי שאוהב לדבר... מה הפתרון שלו?? יאכל פריה!! מה פירוש יאכל פריה?? יארגן לעצמו... יסדר לעצמו שלל נושאים חיוביים ותורניים וגמילות חסד שיקיפו אותו והלשון שלו תתגלגל סביבם... הנה... הנה... הראה איזה רשימה ארוכה מביא לנו השערי תשובה... הנה האיש החפץ לדבר תמיד... העצה הנכונה היא... כעת קח דף ועט ותתחיל לרשום: א. דברי תורה. ב. דברי חכמה. ג. מוסר. ד. הבאת שלום בין אדם לחבירו. ה. להצדיק הרבים. ו. לשבח הטוב. ז. לגנות את הרע. ח. לקנא אל האמת...

ועל זה מסכם רבינו יונה ואומר משפט מבהיל: **כי זכויות אין קץ!!!!** יוכל לקנות לנפשו בלשונו!! למה **זכויות אין קץ???** פשוט מאוד:

בן אדם שמדבר **בלי סוף!!!!** תאר לעצמך שהוא מצליח באלגנטיות לגרום שכל הדיבור שלו יתקוץ רק לדברי תורה ומוסר וזכויות הרבים... נו... מה התוצאה?? מדבר **בלי סוף!!!!** זכויות **בלי סוף!!!!** מה יש פה להבין... ---

בבחינה מסוימת המאמר הזה הוא סוג של מגילת יסוד של העלון אז נדבר... הרי מה הרעיון של העלון אז נדברו?? סוג של **נדברו** כזה... סוג של פטפטת כזו... לא מדובר פה באיזה שטיקל תורה עמוק... ולא מהלכים עמוקים בפנימיות... סוג של "נדברו" מדברים... ותכל"ס... בשורה תחתונה הנושאים פה הם סביב דברי תורה ומוסר... לשבח הטוב ולגנות הרע... כמו ההגדרה של הרמב"ם בסוף הלכות טומאת צרעת: שיחת כשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה וחכמה שנא' אז נדברו יראי ה'...

לא מדובר פה בשיחת תלמידי חכמים אלא בסה"כ שיחת אנשים כשרים!!! יש פה פטפטת... שיחת כשרים... אבל סה"כ בדברי תורה ומוסר...

מישהו פעם היטיב להגיד לי את העלון שלי... הייתי באיזושהי אסיפה קטנה של כמה מחברי עלונים... ושוחחנו יחד... ומישהו שם העלה נושא: מה קורה כשאין לך מה לכתוב בשבוע?? אז מישהו שם חצק ואמר: לאדון אז נדברו אין את הבעיה הזו... למה?? כן זה כמו שתיגיד שאתה תחזית מזג האוויר אין מה להגיד... מה פירוש... תחזית מזג האוויר זה משהו שאף פעם לא נגמרי... תמיד יש תחזית... אז נדברו זה פטפטת... לפטפט זה משהו שאף פעם לא נגמרי... ראית פעם מישהו שמדאג של-נשים יום אחד כבר לא יהיה מה לפטפט...? אין חשש... נהייתי מההגדרה שלו: עלון אז נדברו זה פטפטת!!!! פטפוטים אף פעם לא נגמרים... רק מה?? הוא שכח דבר אחד: מה אעשה שהפטפוטים שלי מוגבלים!!! אני מוכרח שהפטפטת שלי תהיה בדברי תורה ומוסר ולאהוב הטוב ולשנא הרע... כאן!!! כאן כבר צריך הרבה סיעתא דשמיא ואני

מתפלל לה': אנה ה'... היות ואני מוכרח לפטפט!!! יש לי פה פטפטת שבועית... אז אנה... תן לי גם השבוע תוכן תורני עריכי ונחוץ של דברי תורה וחכמה ומוסר ולאהוב הטוב ולשנא הרע ולהצדיק הרבים... וכאן הקב"ה שולח סיעתא דשמיא מידי שבוע לתת לי את הפטפטת השבועית... ה' לא ישאיר אותי עם פה פתוח...

זו הנקודה!!! אם יש לך פה גדול... יום אחד תקבל החלטה נחושה: רבש"ע: אני מהיום מתחיל לפטפט... אבל רק בדברי תורה וחכמה ולהצדיק הרבים ולהאזין הטוב ולשנא הרע... קדימה... מתחילים... אתה פותח איזה תכנית לימוד קצרה"ח לביל שיש... חוץ מזה אתה מחליט לדרוש בשלומם של כל הבחורים הצעירים של הישיבה ולעזור להם בכל מה שהם צריכים... ואם אתה אברך... אתה מקבל על עצמך מהיום שכל יוזמה חיובית שיש בקהילה אתה מגיע עם רוח גבית ומפרגן ודוחף ומתעניין... אוה... איזה יופי... מחמיא לכל צעיר שחזר מהישיבה... הלאה... מה עוד...?? לא יודע... אני כבר סומך עליך... (זה מאוד תלוי בנתונים ובסוג הבן אדם) אבל רגע... בסיידר... עשיתי כדבריך... עשיתי משהו... עוררתי פה איזה נושא... זה היה בהחלט טוב בשביל היומאים הראשונים... בא נגיד שזה יספיק גם בשביל היומאים הבאים... אבל זהו... עוד יומיים נגמר לי כל הפטפטת הרוחנית?? אוהו... כאן כבר יש סיעתא דשמיא... מי שה' שם לו פטיפון בתוך הפה... והוא צריך תקציב של פטפטת רוחנית איך למלאות לו את הפה בדברי חכמה ומוסר... אל תדאג... אתה תתחיל וה' יגמור בעדיך... אבל!!!! תהיה שלם עם ההחלטה הזו!! מהיום אני מחליט לדבר בדברי תורה וחכמה...

בשתי שורות האחרונות אמרת משפט מזרז: תהיה שלם עם ההחלטה הזו!!! מה יש פה להיות שלם עם ההחלטה? איזה החלטה מדובר??

אז כעת... בשביל להשלים את התמונה... **יש פה נקודה נוספת: ובכן:**

בדרך כלל אלו שיש להם תכונה לדבר הרבה וקולם נשמע ברמה... בדרך כלל זה סוג אנשים שחיוביים להיות מובילים!! זה סוג בן אדם שלא יכול להיות מובל... אם הוא לא היה ראש **הקואליציה**, אוטומטית הוא יהיה ראש **האופוזיציה**... אין אצלו משהו באמצע... אצלי נהיה זה התבטא במגבית של ה'תומכי תורה' של הישיבה... אם שיתפו אותי במשחק ויהייתו בעניינים... אז כולי הייתי אש להבה לעודד ולדרבן לאסוף כסף לת"ת... ותוך יומיים אם היה בטעות איזה אי הבנה ומישהו דחק את רגלי והוציא אותי מחוץ לעניינים... בבת אחת נהייתו אנשי... התחלתי לדבר נגד... ובטיול תיירה ואין עניין וסתם מבזבזים כסף... (אתה מביין לך שיש חיים אני יודע להצביע ולקרא לחולה בשמו... אבל בשעתו היו לי ק"נ טעמים להסביר למה לפני יומיים הייתי תומך מספר אחד... ואין לפתע השתנו הדברים ואני לא אוהב מה...)

עכשיו!!! האופי מהסוג כזה... ברור שהוא צריך ללמוד מוסר ולעבוד על נקיות הדעת ולשרש את התכונות הרעות... אבל זו כבר עבודת חיים!!! אבל תכל"ס: מה עושים כאן ועכשיו?? **התשובה היא:** אין ברירה!!! תדחוף את עצמך... תדאג לעצמך להיות כן בעניינים... כי אתה כזה טיפוס שאסור לך להיות מחוץ לעניינים... גם אם לא בוער לך... די... אתה כבר עסוק למעלה מהראש... ואתה לא פנוי לפרוייקטים חדשים... אבל אין ברירה!! סוג האופי שלי חייב להיות בפנים!! כי אני לא יודע לעמוד מבחון... ברגע שאני מחוץ לעניינים אוטומטית אני נהיה אופוזיציה... (כמובן שהגיל עושה את שלו ויום אחד זה יכול להשתנות... אבל אל זמן שלבי יודע מרת נפשו... אז אל תחכה לרגע שהחוסר פרגון שלך מתחיל לצאת מהפה בלי שליטה) **אני יכול להגיד לך מניסיון אישי ומוזתי אישית:** אותם אנשים שמדברים כל היום על הרקבון של המערכת ועל הפירוק של הממסד ועל הפשיטת רגל של היהדות החרדית... אחד מהנאומים מהסוג הזה זה היה אני בעצמי... (אתה מוזמן לקרוא את העלונים הראשונים שלי...)

עכשיו ככה: לשמוע את נבואות הזעם האלו... זה עושה מאוד רע!!! כי אם הנתונים האלו הם באמת כאלו עגומים... אז הציבור שלנו נמצא באמת במצב מאוד מאוד קשה... אז זהו שאני אומר לך עם יד על הלב: תהיה רגוע!!! לציבור החרדי יש בעיה אחת ויחידה!!! מה הבעיה?? שיש יהודי אחד שקוראים לו שמואל פולק... שלפי התכונות שה' נתן לו יש לו פה גדול והוא צריך לדבר מתוך המערכת... (וכדאי למערכת שהוא יהיה בפנים כי הוא כן... כי ברגע שהוא מתחבר למשהו הוא מנוע חזק... כי הוא יכול לעשות דברים טובים...) דא עקא: שכל זמן שהוא מרגיש מחוץ לעניינים... אז היהדות החרדית בפשיטת רגל... והכל מתרסק... ופירוק פנימי... ואי לך: מה יעשה הציבור החרדי כדי למנוע ברגע האחרון את הפשיטת רגל הסטאלית שלו?? אז זהו שאני היהדות החרדית שומעת בכוף היתר לוקחים את שמואל פולק ומכניסים אותו לעניינים ואז היינו מונעים את הפשיטת רגל... אבל מה קורה אם היהדות החרדית לא שומעת בקולי?? (כי מי אמר בכלל שיש כזה גוף) אז מה יעשה שמואל פולק??

וכעת אני חוזר שוב לאיפה שהתחלתי!! אותו שמואל פולק היה צריך לקבל החלטה: היות ויש לי אפשרות להיות אופוזיציה ולהתעסק כל היום עם הלוקיות והעוולות והחסרונות והבעיות... אני מחליט על דעת עצמי... לדחוף את עצמי לקואליציה ולדבר חיובי... להשתדל להועיל כמה שאפשר ולא לדוש בבוץ של השיני... הנה לך עניין של החלטה... אתה אתה שמדבר הרבה!!! יש לך אפשרות לדבר כל היום נגד הקהילה והממסד... ואתה יכול באותה מידה להכניס את עצמך לעניינים ולעשות רק טוב... זה עניין של החלטה!! ואני אומר לך: תדחוף את עצמך פנימה!! כי מבפנים עושים טוב... ומבחוץ בעיקר שופכים בוץ וזה לא עוזר כלום... רוצה עוד דוגמא?? יש שתי לקויות בציבור החרדי!! יש את אלו שלא שומעים בקול הרבנים... ויש את הפוליטיקות שבבתים של הרבנים... נו... כעת שתי נושאים לפנך... איך בחורים באיזה פטפטת להתמקד?? תלוי... אם אתה מחפש אמת!! האמת היא שאנחנו צריכים להתחזק בלשמוע בקול גדולי ישראל... אבל אם אתה רוצה להיות עסיסי... הכי כיף לדבר על זה שהמשבקים צריכים להתחזק... זה הרבה יותר גישמאק... פה זה עניין של החלטה!!! האם אני רוצה לטהר את הפטפטת שלי או להשאיר אותה אי שם... בבוץ ובלכלוך...? זו כמעט שאלה של מוות וחיים... זו שאלה של זכויות אין קץ... מול... מול...

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת יתרו

ירושלים: 4:46 מוקדם: 4:36

בני ברק: 5:00 מוקדם: 4:50

מודיעין עילית: 4:54 מוקדם: 4:44

חיפה: 4:52 מוקדם: 4:42

טבריה: 4:48 מוקדם: 4:38

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

חיזוק בתוספת שבת לרפואת והתחזקות מרן רה"י הגה"ג רבי משה הלל בן מינדל (הירש) לרפו"ש בתוחש"י

מעשה מדהים מהגאון הגדול רבי שמעון בעדני זצוק"ל על הקפדתו לא לצאת מן העיר בזמן הסמוך לשבת

2 שהאברכים באו, התקשר האברך האלמן, וביקש מהרב יזדי, כיוון שלא אספיק להגיע עד שתיים וחצי, אם תוכלו להתעכב מעט כי אוכל להגיע ברבע לשלוש, והרב יזדי הסכים והורה לנהג לצאת רק כשהוא יאמר לו, ובשעה שתיים וחצי רבנו עלה לאוטובוס עם תיק, התיישב ובדיוק בשתיים וחצי אמר לנהג, נו, צריך לנסוע, והנהג לא התחיל לנסוע, אחרי 2 דקות שוב קרא לנהג שיסע, והנהג שוב לא התחיל לנסוע, כי הרב יזדי לא אמר לו לנסוע, ואז לפתע קם רבנו לקח את התיק ורצה לרדת מהאוטובוס, ורבינו אמר שאם לא נוסעים עכשו אני חוזר לביתי,

מספר הרב יזדי, רצתי וסיפרתי לרבינו שהאברך האלמן ביקש שנמתין לו עד רבע לשלוש, ביודעי כמה רבנו מחבבו ומוקירו, ואז הרצינו פניו של רבינו, ואמר בהחלטיות, שבת דוחה את האברך הצדיק, שבת דוחה, או שנוסעים עכשו או שאני חוזר לביתי, וברור שתכף יצאנו לדרכנו ואותו אברך לא הצטרף, למרות שהגענו מוקדם למירון רבנו שמח מאד ולא חזר בו מהוראתו.

מאד היה זהיר בכבוד שבת קדש, והיה מתריע לאותם שנוסעים לשבת מחוץ לעיר, שיקחו זמן כפול מזמן הנסיעה, שאם הנסיעה לוקחת שעה. לצאת לפחות שעות קדם, ואם זמן הנסיעה שעה וחצי, לצאת 3 שעות קדם,

פעם אחת הוא אמר לאברכים, שבת מסוימת נעשה כולנו במירון, וכל ההוצאות הרב מממן, קבעו זמן, ואז שאל את רבי אריה יזדי שליט"א שניהל את ארגון הנסיעה, כמה זמן לוקחת הנסיעה? השיב הרב יזדי שהנסיעה אורכת שעותיים וחצי, אמר לו הרב בעדני, אם כן, כיוון ששבת נכנסת בשבע וחצי אז כפול שעותים וחצי זה חמש שעות, תאמר לאברכים שיבואו בשעה 2, כדי שבשתיים וחצי נצא לדרכנו, וכך נמסר לכולם.

בכולל היה אז אברך תלמיד חכם חשוב, שהיה בעל יסורים, עד שנשא אשה, ותכף ילדה לו, ומיד חלתה ל"א והלכה לעולמה, והיה האברך שבור, וכל החברים כואבים את צערו, ורבנו היה מחבבו ועוזר לו בגשמיות וברוחניות, ובאותו יום ששי בשעה

דברים נפלאים מהזוהר הקד' על האור הגדול שבקריאת התורה (ולאו דווקא בשעת קריאת עשרת הדיברות) מהגה"צ ר' צבי מאיר זילברברג שליט"א

אלא כולו באימתא, וכולא צייתין ושתקין בגין דישמעון מילין מפומיה כאילו קבילו לה ההיא שעתא מטורא דסיני'. [ויקשיבו ויכוונו אוזניהם, ואין רשות לדבר אפילו בדברי תורה, וכל שכן בדיבורים אחרים - אלא כולם יעמדו באימה, וכולם מקשיבים ושותקים, כדי שישמעו מפי ה'בעל קורא' כאילו מקבלים את התורה באותה השעה בהר סיני].

וממשיך הזוהר הקדוש לומר שכאשר העבודה של קריאת התורה [והעבודות של 'שנים מקרא ואחד תרגום' ו'חומש רש"י' שייכים להעבודה של קריאת התורה כדלעיל] היא באופן הראוי, עולה הפרשה למעלה ואומרת 'אנא פרשתא פלניא דאשלימו לי צבורא פלניא הכי והכי', ואם היתה העבודה באופן הראוי מקבל אבינו שבשמים כביכול את הפרשה בתענוג ושעשוע וממשיך זאת כל הברכות בלי גבול ושיעור, ומסיים הזוהר הקדוש 'זכאה חולקיה מאן דאשלים פרשתא דכל שבתא ושבתא כדקא יאות'. [-אשרי חלקו של המשלים את הפרשה של כל שבת ושבת כמו שצריך]...

רצון אבינו שבשמים שבשעת קריאת התורה נחיה יותר ויותר, עם דברי ה'זוהר הקדוש' המגלה לנו גילויים עצומים על מה שנעשה בשעה נשגבה זו, והעבודה הראויה בהזמן הקדוש של קריאת התורה, וזה חלק מלשון קודשו של הזוהר הקדוש פרשת ויקהל 'כד מפקין ספר תורה בציבורא למקרי ביה, מתפתחן תרעי שמיא דרחמין ומעוררין אהבה דלעילא, [-כשמוציאים את הספר תורה על מנת לקרוא בו בציבור, נפתחים שערי הרחמים, ומתעוררת אהבה למעלה].

כד סליק ספר תורה בעאן כל עמא לסדרא גרמייהו לתתא באימתא בדחילו ברתת ובזיע, ולכוונא ליבהו כמה דהשתא קיימין על טורא דסיני לקבלא אורייתא, [-כשיוצא הספר תורה, צריכים כל העם לסדר את גופם ואבריהם באימה ביראה בדחילו ברתת ובזיע, ולכוון ליבם כאילו נמצאים עכשו על הר סיני לקבל את התורה], ויהון צייתין וירכון אודנייהו, ולית רשו לעמא למפתח פומייהו אפילו במילי דאורייתא וכל שכן במילה אחרא

הגה"ג רבי בן ציון פלמן זצוק"ל בדברים נפלאים על קדושת השבת, "ושמרו בני ישראל את השבת" - שמירה וזהירות בקדושת האדם בשבת" (פרק ל"ב פסוק ט"ז י"ז)

המדור לשכינה), וכלים נאים באיברים דיליה (שלא יהיו פגומים ע"י עוונות), ואשה נאה דאיהי נשמתיה (שתהיה טהורה לשרות השכינה עליה), דבגינה שריא שכינתא עלאה דאיהי נשמת כל חי עליה וכו', עכ"ד (עם פירוש מתוק מדבש). מבואר שמצוות שמירת השבת ומצוות כבוד השבת נאמרו גם

הנה בתיקוני זוהר (תיקון ו' דף כ"ב ב') כותב על הפסוק הזה, "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם (מילת לדרתם כתיב חסר לכן דרשינן שהיא לשון דירה שע"י שמירת השבת יורדת השכינה לדור בין ישראל), זכאה איהו מאן דמתקן לה דירה נאה בלביה (ע"י תשובה בערב שבת כי הלב הוא

בבגדו של ירבעם, וענין ושתי שהיתה מפשטת את בנות ישראל ערומות, ולהפך באסתר ותלבוש אסתר מלכות וכו". ומעתה כיון שהנפש הבהמי הוא הלבוש לנפש השכלי שהוא עיקר האדם, א"כ צריך שלבושי הנפש הזו תהא לבוש של כבוד ותפארת ונקיה, ולא מלוכלכת בחלאת העוונות.

ואפשר לפרש שזה נכלל גם בכלל הא דאיתא בשבת (דף י"ב א) "תניא חנניא אומר חייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם השכה, אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבתא". ויש לפרש חייב אדם למשמש בבגדי נפשו ולנקות אותם מזוהמת העוונות, שיכנס בנפש קדושה וטהורה לשבת, ודבר זה הוא באמת הלכתא רבתי לשבתא.

וכמובן שגם בשבת צריך לשמור על הנפש בקדושה ובטהרה, להזהר בטהרת המחשבה, בטהרת הדיבור ובטהרת המעשה, שלא תתלכלך נפשו ויפגום בכבוד השבת, שכשם שצריך בשבת לשמור על נקיון הבגדים הגשמיים, כך צריך לשמור על נקיון הבגדים הרוחניים שלא יתלכלכו. והנה יש מדקדקים לחזור הרבה פעמים במשך השבת על הפסוקים "ישמרו בני ישראל את השבת וגו", ביני ובין בני ישראל את העולם וגו", לעורר בנפשם את קדושת השבת ושמירתה.

יש נוהגים לומר בפה לפני כל אכילה בסעודת שבת "לכבוד שבת קודש". ואפשר להביא סמך למנהג הזה מהמדרש במגילת אסתר על הפסוק במגילה (פרק ג' פסוק ח) "ויאמר המן למלך אחשוורוש ישנו עם אחד", וכתב "דבר אחר ישנו עם אחד, אמר ליה שניהון רברבן (שיניים שלהם הם גדולים, כלומר שאוכלים הרבה וכמו דמפרש. עץ יוסף) שאוכלין ושותין ואומרים עונג שבת עונג יום טוב וכו'". רואים בדברי המן שהמנהג בכלל ישראל היה לומר בשבת ויו"ט על כל דבר שאוכלים שהאכילה היא לכבוד ולעונג שבת ויו"ט.

הגר"ש דבלצקי זצוק"ל: יש לנהוג ביציאה מבית הכנסת בכבוד כלפי המלאכים המלווים אותנו בליל שבת

שהדרך הזאת הביתה אינה תואמת בדיוק את ההליכה עם המלווים היקרים האלה. אנחנו עפ"י רוב שוכחים מהם ומתעכבים כדרך ולפעמים עומדים זמן רב לספר איזה סיפורים שאין בהם תורה ויראה, והלוואי שלא יהיה בהם לשון הרע ורכילות ושאר איסורי הדיבור, וגם עצם הסיפורים כשאין בהם לה"ר ורכילות הלא אסור להרבות בשיחת חולין בשבת, ובפרט במעמד האורחים היקרים האלה שצריכים ג"כ להתעכב איתנו ולעמוד ולשמוע כל המעשיות האלה, וזה מאוד מכאיב להם כי הם לא יורדים מהשמים מגבהי מרומים בכדי לשמוע כאן דברי הבלים וכדומה,

וא"כ כבר בליל שבת זה בל"ג כשנצא מביהכנ"ס נזהר לא להסיח דעתנו כל הדרך מהמלאכים המלווים אותנו ונלך בכבוד ראש וביראה, ונדבר בדרך רק מעניני שבת או פרשת השבוע או שאר דברי תורה ויראה, ועי"ז נקיים ג"כ מצות עשה של "ובלכתך בדרך", עי"ז לא ינתק הקשר האמיץ והקדוש המתחיל מקבלת שבת עד אחר כל הסעודה, ותהיה הנהגתנו תואמת את המצב שבו אנחנו נמצאים, אז נהיה בבחינת בר לבב". עכ"ל ק.

בעניני רוחניות, שהאדם צריך לכבד את השבת ולתקן את גופו ונפשו מהעוונות ומהחטאים לפני השבת, והשכינה שיורדת בשבת תוכל לבוא ולשרות על גוף ונשמה קדושים וטהורים שאין בהם לכלוך חטא. ובאמת המשנה ברורה בסימן ר"נ סק"ג כתב להלכה את הענין הזה, וכתב "כתבו הספרים יהרהר בתשובה ויפשפש במעשיו בכל ערב שבת, כי שבת מקרי כלה מלכתא וכאלו מקבל פני המלך ית"ש, ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבלויי הסחבות של חלאת העוונות".

ונראה לומר שכל זה נלמד מההלכה שדרשו חז"ל על הפסוק "וכבדו מעשות דרכיך" שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, וכבדהו כסות נקיה. וי"ל שכשם שיש חיוב לכבד את השבת בכסות נקיה, כך יש חיוב לכבדו בנפש נקיה, שיצא נקי בנפשו לקרא המלך ית"ש. ונראה לפרש בזה יותר דהנה מצינו שהמצוות והעבירות הם לבושים לנשמה, וכאשר האדם זוכה ומקיים מצוות ומעשים טובים הוא מלביש בזה את נפשו בלבושי כבוד ותפארת, ואם ח"ו עשה עבירות הליביש את נפשו בלבושים מלוכלכים ומזוהמים.

ובספר אבן שלמה מהגר"א (פרק א' סעיף י"ב) כותב, "המידות הם בנפש הדבקה לגוף, והם לבושים לנפש השכלית. וכמו שהאדם מתכבד ע"י הלבוש ומעלה עליו חן, כן אין התורה מעלה חן על לומדיה ואין זוכין לכבוד, רק אם יש בם מידות טובות. וזה שאמרו רבי יוחנן קרי למאנה מכבודתא". ובהערה י' כתב מהגר"א, "וכל עיקר ביאת האדם לעולם הזה הוא רק לתקן את נפש הבהמי שהוא לבוש לנפש השכלי שהוא עיקר האדם. ונפש הבהמי היא נמשכת אחר היצר הרע ובה כל התאוות והתענוגים וכל החטאים, וכן כל המצוות ושכר ועונש הכל תלוי בה, והיא הלבוש של הצדיקים בגן עדן וכו'. וזה ענין ומעיל קטן תעשה לו אמו, וכן קריעת המעיל של שאול ושל ירבעם ושהקב"ה תפס

השבוע "שבת קבלת התורה" נעסוק באחד הנושאים המרכזיים שביהדות, "שבת קודש" - "וקדשתו מכל הזמנים!!" הדברים נוקבים והנם בדרגה גבוהה, כותב הגה"צ רבי שריה דבליצקי זצ"ל (לנפש תדרשנו' עמ' ל"ה): "לפעמים רק מחמת אי התבוננות נמצאים אנחנו במצב שהנהגתנו לא מתאימה את המצב שאנחנו נמצאים בו, או את הדיבורים והבקשות שלנו, והיות וצריך להיות כל אדם בר לבב תוכו כבדו, לכן צריך פשוט רק לשים מעט תשומת לב שמעשינו יתאימו לכל מצב שהננו נמצאים בו אז. ולמשל: חז"ל אמרו במסכת שבת שבלייל שבת כשאדם יוצא מבית כנסת שני מלאכי השרת מלווים אותו לביתו, וכשמוצאים שבבית הכל מתוקן לכבוד שבת אז הם אומרים יה"ר שיהיה כן לשבת הבאה, ומטעם זה אנו אומרים 'שלום עליכם מלאכי השרת', כשבאים הביתה בליל שבת.

ולפי זה היה צריך להיות שמיד שיוצאים מביהכנ"ס והולכים הביתה, היינו צריכים ללכת בהדרת קודש ביראה ובכבוד, כיאות ליודעים ומאמינים שיש לנו מלווים יקרים כאלה שמלווים אותנו הביתה כדי לברך אותנו בבית. ולמעשה אנחנו רואים

זבל מאמינים

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

פרשת יתרו תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 470

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

בניי אמונים

בניי תפלה בפרשה

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

עניית אמן נתנה בסיני

בברכת 'תקנת שבת' הנאמרת בתפלת מוסף של שבת, אנו אומרים ביחס למצות השבת: "אז מסיני נצטוו, רבי יהודה ב"ר יקה, רבו של הרמב"ם, מצוו שראשי התבות "אז מסיני נצטוו" הם אמן (פרוש התפלות והברכות' חלק א' עמ' קיב). על פי דברי נתן לדרש שבקשו מסדרי התפלה לרמז לנו בכך כי על עניית האמן הצטוונו כבר בסיני.

ואכן, שרש החייב לענות אמן מקורו קדום ביותר; חכמים למדוהו מדברי משה לישראל בפתח שירת האזינו (דברים לב א): "כי שם ה' אקרא - הבו גלגל לאלקינו", וכן פרשו: "בשעה שאני מזכיר שמו של הקדוש ברוך הוא בברכה - אתם הבו גלגל בעניית אמן" (רש"י ברכות כא א, ע"פ יומא לו א).

"אז מסיני נצטוו" - מסדרי התפלה מורים לנו כי עניית אמן, מלבד שהיא מצוה שזכות גדולה היא עבורנו לקימה, היא גם צווי מחלט, וכפי שנופסק ב'שולחן ערוך' (או"ח רטו ב): "כל השומע אחד מ'שולחן ערוך' אחרת מכל הברכות מחייב לענות אחריו אמן".

חשבתיו להוסיף עוד, שגם המלים הקודמות בברכה: "וגם האוהבים דבריך גדלה בחרו" מרמזות על עניית אמן; האוהבים את דבור האמן בחרו בג'גלה', וכפי שלמדנו חכמים (ברכות נג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך".

כאשר שהייתי לאחרונה במיאמי לרגל שמחה משפחתית שמעתי מיהודי רמז נוסף בענין זה. הפסיק אומר (קהלת יב יא): "דברי חכמים בדרבנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אחד"; "נתנו מרעה אחד" - ראשי תבות אמן, ללמדנו שאף עניית אמן נתנה לנו ממש הרועה הנאמן בסיני.

בשבתות אלו אני קוראים על הכרזתם של אבותינו ברהי סיני: "נעשה ונשמע". מה ראוי שאף אנו נכריז: "נעשה ונשמע" - נקפיד על שמיעת הברכות ועניית אמן בראוי, ובקב נתחבר לאמונתם של אבותינו, שאף אנו עמדינו עמיהם למרגלות הר סיני.

בקריאת 'נעשה ונשמע'

שבת שלום

298 213 מכתובתו

בעבור ישמע העם בדברי עמך" (יט ט)
בירושלמי (ברכות א ה) מובאת דעתו של לוי שהסבה שנוצטוונו לקרא מדי יום את שלוש פרשיות קריאת שמע היא לפי שעשרת הדברות כלולות בהן. בירושלמי שם הוסיפו ופרטו היכן רמזים עשרת הדברות בפרשיות קריאת שמע, והובאו הדברים ב'משנה ברוך' (סא ב) שהוסיף וכתב: "על פן צריה האדם להתבונן בעשרת הדברות בעת אמירת קריאת שמע, כדי שלא יבוא לעבר על אחת מהן".

האדמו"ר רבי מאיר מדז'יקוב הביא לכך רמז מהפסוק שלפנינו: עשרת הדברות הכלולים בדבר הראשון הפותח ב"אנכי" - "בא אליך" - נרמזו לה "בעב הענו" - ב"ע"ב" [72] תבות פרשת 'ויאמר', ובענין [170] תבות פרשיות 'שמע' ו'והיה אם שמע' (אמרי נעם).

עניית אמן אחר הדברות

"וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמור" (א)

רש"י פרש (ע"פ מכללתא מס' דבחדש ד) שאחר כל אחת ממצוות העשה הכלולות בעשרת הדברות ענו ישראל 'הו', ואלו אחר כל אחת ממצוות הלא תעשה הכלולות בהם ענו 'לאו'. והנה במדרש (ילק"ש ירמיה רסו) נאמר ש"אנכי ולא יהיה לה בדבור אחד נאמרו", ולפרוש רש"י יש לשאל כיצד אם פן ענו ישראל אחר דבור זה, שכלל מצוות עשה ולא תעשה כאחד, 'הו' או 'לאו'?

פרש ה'בית אברהם':

אין פגנת רש"י לפרש שבני ישראל ענו במפרש על הדברות 'הו' או 'לאו', אלא שענו אמן אחר כל דבר ודבר, ובכך נחשב להם כאלו ענו 'הו' אחר מצוות עשה, ו'לאו' אחר מצוות לא תעשה. שכן תכלית כל המצוות היא לזכור את האדם ולגלות את האמונה החבויה בלבו (ראה רמב"ן שמות יג טו), ובעניית אמן שמשקעו את אמונה, יש הצהרה על קבלת מצוות התורה והתקלית הנובעת משקיעו.

בכך מתשוב לשונו של רבי יהודה הלוי בפיוטו 'ינה מצאה': "ובאו בלם בברית יחד, נעשה ונשמע אמרו כאחד, ופתחו וענו ה' אחד"; שלכאורה, היכן מציינו שענו ישראל ה' אחד במעמד הר סיני? ולפי האמור ויבן: כיון שענו אמן והבינו בכך את תקף אמונתם בה, נחשב להם כאלו ענו "ה' אחד" ('בית אברהם' מכתבי קדש יב).

יתרו הוציא את ישראל ידי חובת ברכת 'הגומל'

"ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם ממצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים" (יח י)

במסכת סנהדרין (צד א) אמרו חכמים שגנאי הוא למשה ולישראל שלא הודו על יציאתם ממצרים בלשון 'ברוך', עד שבא יתרו והודה בלשון 'ברוך'. ולכאורה תמוה: ומה בכך שלא אמרו 'ברוך', וכי לא די היה בשירה הגדולה שאמרו משה וישראל על שפת הים?

באר רבי אברהם חיים שור בעל ה'תורת חיים':

באומרם את השירה קימו בני ישראל את חובתם כצבור לומר שירה על גס שנעשה לרבים (ראה פסחים קז א), ואולם לא נפטרנו בכך מחובתם להודות ב'ברוך' - כלומר בברכת 'הגומל', שבה מחייב כל יחיד מהצבור בפני עצמו. לפיכך, כשבא יתרו והודה ב'ברוך', יצאו בני ישראל ידי חובתם זו בכך שענו אמן אחר ברכתו, אולם נחשב היה הדבר כגנאי עבורם, משום שלא השלימו חובתם זו עד בואו.

באור זה אף מדיק מלשון הגמרא: "שלא אמרו 'ברוך', עד שבא יתרו... משמע שבבוא יתרו אמרו 'ברוך', והיכן מציינו זאת? אלא בודאי ענו אחריו אמן, ובכך נחשב להם כאלו אמרו בעצמם 'ברוך', וכפי שפסק הרמב"ם (ברכות א יא): "וכל העונה אמן אחר המברך הרי זה כמברך" (תורת חיים' סנהדרין צד א).

סוד פחה של תפלת הצדיק

"ויאמר משה לחתנו כי יבא אלי העם לדרש אלקים; כי יהיה להם דבר בא אלי ונשפתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלקים ואת תורתיו" (יח טו-טז)

מדוע פתח הפסוק בלשון רבים: "כי יהיה להם דבר" וסיים בלשון יחיד "בא אלי"?

פרש רבי שמואל עהרנפולד, רבה של מטרסדורף: את דברי משה לחתנו "כי יבא אלי העם לדרש אלקים" פרש הרמב"ם: "להתפלל על חוליהם". על פי זאת יש לבאר שכך הסביר משה לחתנו: הסבה שהמון העם בא לבקש דוקא את תפלתו, היא משום ש"כי יהיה להם דבר" - כאשר פוקדת אותם צרה, צערם "בא אלי" ונוגע ללבי בצערי האישי. שכן סוד פחה של תפלת הצדיק טמון בכך שהוא מצטער בצערו של הבא להשיח לפניו את צרתו, כאלו היתה זו צרתו האישית (חתן סופר).

עשרת הדברות בקריאת שמע

"ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענו

לעלו נשמת אמי מורתי מרת דבורה בת הרה"ח ר' דב מרמור שטיין ע"ה

התפלה המשחררת

המום על עמדו, כשהוא חושב לעצמו: אם תפלתו של מסלמי יוכלה להתקבל, על אחת כמה וכמה תפלתי שלי!

המסקנה היתה מתבקשת. כמה שעות מאחר יותר, כאשר ירד הערב, נעמד ר' יהודה להתפלל ערבית. דמעות זלגו מעיניו בעת שבקש והתחנן לפני הבורא יתברך: "אם גוי מעיד שתפלותיו אליך נענו, זעק במר לבו, על אחת כמה ותפלותיו של יהודי צריכות להענות! אגא קבל תפלתי ועשה עמי אות לטובה. עשה למען שמוך, עשה למען אוהביך - עמד וצאנך."

ר' יהודה סים את תפלתו הנרגשת ופנה לישון. בלילה ההוא נדהה שנת השופט שטפל בתיקו של ר' יהודה. השופט התקשה לקבל את החלטתם של חבר המשפטים. לדידו לא היה סביר להטיל עניש פה כבד על העברה שבצע ר' יהודה. באותו הלילה הוא התחבט בדבר, ובבוקר הוא החליט להתקשר מיזמתו לעורך הדין שיצג אותו, ואמר לו שברצונו לשבת ולעזוב בפקס הדין.

מדבר בזכות מיחדת שמערכת המשפט האנגלית מקנה לשופטים, לענין בשנית בפקס דין שהכרע בידי חבר המשפטים, ומשבע הדברים הם משתמשים בה לעתים נדירות ביותר, אם בכלל. הפעם הזו היתה אחת מאותן פעמים נדירות...

עורך הדין מהר להעביר את הידיעה לעסקנים המסורים, והללו נסעו במיחד לבית הפלא כדי לספר לר' יהודה על המהפך הנדיר שחל בענינו בשעות האחרונות; "מחר ביום ששי בשעות הבקר המקדמות יערוך הדיון החוזר. ואף שאי אפשר לדעת בודאות שיתחולל מהפך, יש לך סימנים חיוביים מאד, ואנו יכולים להעריך באופטימיות זרה שיעוד לפני שבת כבר תשתחרר מהפלא."

בבוקרו של יום ששי, ערב שבת פרשת ויצא, צעד ר' יהודה לעבר טנדר ה'פוסטה' שבאמצעותו יסע יחד עם כמה אסירים נוספים לעבר בית המשפט. בדרכו פגש את באסל העושה את ההכנות האחרונות לקראת שחרורו. כשראהו באסל תמה: "לאן פניך מועדות?", ור' יהודה השיב בפשיטות: "התפלתי לאלקים, והוא שמע את תפלותי; אני יוצא מהפלא עוד לפני שבת!"

לשמע הדברים יצא באסל מפליו מרב התפעלות. הוא החל זועק בקול גדול לכל מי שרק הסכים לשמע: "הנה, אתם רואים, יש אלקים. יש בורא אחד לעולם והוא שומע לתפלות של אלו שמתפללים אליו!"

כמה שעות לאחר מכן התייצב מידענו בפני השופט המדבר.

"עינתי שוב בתיק", אמר השופט, "והגעתי להחלטה כי עקב העמס בבתי הפלא, ובהתחשב בעברה שבצעת, יש לשחרר אותך באפן מדי."

כמה שעות לפני התקדש השבת יצא ר' יהודה לחפשי. את השבת הוא חגג בביתו, בצותא חדא עם בני משפחתו לאחר תקופת מאסר קצרה ביותר, ובלא שום הסבר טבעי, מלבד כח התפלה והאמונה.

הספור עוסק בר' יהודה, יהודי יקר ואיש חסד מתושבי לונדון, אשר מסבה כלשהי הסתבך עם רשיות החק האנגליות, ולאחר מאבק משפטי שנמשך כמה שנים, כמנהג המשפט האנגלי, הכרע דינו בידי חבר משפטים להשלח לכלא לתקופת מאסר ממשכת.

עסקנים מסורים שנכנסו בעבי הקורה נסו בתחלה להלחם לבטול גזר הדין, אולם במהירות רבה הבינו שהמאבק נדון לכשלוון. מערכת החק האנגלית מגנה על הכרעות חבר המשפטים ומונעת ככל האפשר את בטולם. ר' יהודה הפנים בכאב שאת השנים הבאות הוא עתיד להעביר מאחורי סורג ובריח, ובמקום לפל לחדלון החליט להתחנן באמונה ובטחון. את הזמן שנותר עד לכניסתו לכלא נצל לגבוש סדר יום מדקדק למי שהותו בכלא, כדי שאת השעות הממשכת בו יצל להתקדמות בתורה ובעבודת ה'.

ביום שני לפרשת ויצא, ד' בכסלו, החל ר' יהודה לרצות את ענישו. הוא שכן בתא עם אסיר מסלמי בשם באסל אשר ספר לו בפנים קורנות כי הוא עומד בימים הקרובים להשתחרר לאחר רצוי תקופת מאסר בת ארבעה חודשים. בימים הבאים נראה היה כי הגוי מאשר למדי לקראת שחרורו, אלא שביום רביעי בבקר הבחין ר' יהודה שספר פניו של באסל השתנה באחת. הוא נראה היה עצוב ומדכא לחלוטין.

ר' יהודה התענין בעדינות לפשר הדבר, ובאסל ספר לו בפנים נפולות, כי אף שהוא נשפט למאסר בגין שתי עברות נפרדות שענישה של כל אחת מהן הוא ארבעה חודשי מאסר, בתחלה הוא הבין כי יוכל לרצות את שני הענישים במקביל, באפן המכנה ענישה חופפת. אולם, אתמול כאשר נגש ללשכתו של מנהל הפלא כדי להסדיר את הליך שחרורו הפתע לשמע כי טעה והענישה היא מצטברת, כלומר - הוא יצטרף לשבת בכלא עוד ארבעה חודשים נוספים.

"אתמול בלילה הייתי עצוב ומדכא", אמר באסל לר' יהודה, "מתוך פנע ורגז החלטתי שלא להתפלל את תפלת הערב המסלמית כמנהגי, אולם אל תדאג... הבקר כבר שוב התחזקתי והתפללתי את תפלת השחר שזלנו... העזתי אפלו להוסיף בתפלה בקשה מיחדת לאלקים שישינה את גזר הדין לטובה..."

כמה שעות לאחר מכן יצא באסל לעבר משרדי הפלא כדי להסדיר את כניסתו המחודשת לכלא ולברר מהו המועד המחודש לשחרורו הסופי.

כשעתים לאחר שיצא הוא שב אל החדר בצעדי רסוד כשכלו נרעש ונרגש; "אתה שומע", אמר לר' יהודה בהתלהבות, "התפלה שלי התקבלה! הודיעו לי עכשו שבחשוב חוזר שיערכו בעניני התברר להם שצדקתי, ואכן נגזר עלי ענישה חופפת. לכו, כבר מחר בבקר אני אשתחרר מהפלא."

"אתה רואה", צעק המסלמי בהתפעלות, "רק היום בבקר התפללתי על כך, וכבר שמע אלקים את תפלותי ודאג לך שאצא כבר מחר."

באסל פנה לרגו את חפציו, ור' יהודה נותר

נסים. מי אינו מצפה להם?! כמה פעמים בחיים מצאנו עצמנו בנקדת 'אין מוצא', כאשר לבנו מיחל לגס של ממש שיחלצנו מצרתנו?!

מהספור הבא מוכח בודאות כי גם בימינו יש נסים! ואמנם, אמת היא כי אין פה 'אלקינו בכל קראנו אליו. אמר מעתה, לא נס הוא זה, כי אם פעלת כחה של מתנת התפלה שהעניק לנו הבורא יתברך ברב רחמיו וחסדיו, לטוב לנו כל הימים.

בלילה ההוא נדהה שנת השופט שטפל בתיקו של ר' יהודה. השופט התקשה לקבל את החלטתם של חבר המשפטים, לדידו לא היה עניש פה כבד על העברה שבצע ר' יהודה. באותו הלילה הוא התחבט בדבר, ובבוקר הוא החליט להתקשר מיזמתו לעורך הדין שיצג אותו, ואמר לו שברצונו לשבת ולעזוב בפקס הדין.

השער הראשי של בית הפלא דרטמור באנגליה

ועם כל זה, כאשר מתרחשים נסים, כלנו יוצאים מפלנו מהתפעלות, ולבנו הוקמה מהודאה לה. יש בו, בנס, כדי להמחיש לנו את פעלת ה' בעולם ולחדד בלבנו את ההפכה שהכל תלוי בו יתברך.

ספור הגס המפלא המובא פאן לפניכם ספר מפי בעל המעשה מפי הרב הגאון רבי שמעון שפיצר שליט"א באחד משיעוריו. בספור זה טמון אף ממד מיחד של קדוש ה', בבחינת "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך."

בעולם הבא לומדים להעריך כל אמן

שאז הבחין בזוית עיניו באדם הנושא שק מלא כפרות לחם על כתפו.

איש זה רמאי היה. השק שברשותו היה מלא בלחם מעפש, ורק מלמעלה הגיח כפרות טריים כדי להטעות את העין, אלא שמידענו לא ידע על כך, וברב רעבוננו הוא התחנן בפני ההלך שיעניק לו מכפרותיו, והתנצל כי אין לו כיצד לשלם על כך, מלבד קמץ 'אבנים פשוטות' שברשותו...

הרמאי הביט באבנים ונשימתו נעתקה, אף הוא כלא את התרגשותו ומתוך רחמים מעשים 'נאות' לעסקה והרכוש החליף ידים: זה קבל לרשותו שק מלא בלחם נקודים, והשני הפך בן רגע לעשיר מפלג.

האכילה נסקה בו כח. סוף סוף תמו תלאותיו של מידענו ורגליו עמדו בפפתח עירו.

בני ביתו וחבריו הנרגשים מהרו לצאת לקראתו ולקדם את פניו בשמחה גדולה, הן שנים כה רבות שלא התראו עמו. כאשר נכנס לביתו מהרו ילדיו לחטט בצרורותיו מתוך תקווה שבנדאי מלאים הם מפל טוב הארץ אשר בא ממנה, אף מה רבה היתה אכזבתם כשגלו שהשקים מלאים בלחם מעפש. בראותם זאת, זעקו ילדיו במר נפשם: "אבא, האם לכה עזבתנו שנים רבות, כדי להביא לנו לחם שאיננו ראוי אפילו לאכילת בעלי חיים?".

לאחר שנרגעו מעט מצערם, שבו וחפשו באמתחתו, עד שלבסוף מצאו אבן אחת שנשמטה מידו כאשר הוריק את שקו לידי מוכר הלחם הרמאי. כמו כן הבחינו בכפתורי בגדו שהיו מעטרים אף הם באבנים אלו, ומיד נטלו אותם ומהרו לרוץ לסוחר המרגליות שגר ברחוב הסמוך כדי שיעריך את שוים. לשמחתם הוא העריכם בהון תועפות שהפך אותם מיד לעשירים.

אלא שאביהם לא היה שתף לשמחתם, אדרבה, השמועה על כך גרמה לו למרט את שערות ראשו ולזעק בקול גדול: "אוי לי, הן יכלתי לקחת משם עגלות טעונות בזהב ואבנים טובות ולהפך עתה לעשיר שבעשירי תבל, ואלו אני במו ידי אבדתי את הכל כשהחלפתי את המעט שהיה בידי בעד שק מלא כפרות מעפשים!" דמעות זלגו על לחייו כשאמר זאת ואיש לא הצליח לנחמו.

והנמשל ברור, כאמור: אם יקפיד האדם לענות אמן על כל הברכות הרבות המזדמנות לפניו מדי יום בבית הכנסת, בבית ובכל פנה, אזי יזכה ובעת פקדתו "בא יבא ברנה", אף אם חלילה יתרשל בכך, אזי בבואו לפני בית דין של מעלה, כאשר יוכח בערך שכה ובשונה האמתי של כל אמן שייכול היה לענות בנקל ובלא טרח, אזי "הלוך ילך ובכה" על אשר לא שת לבו והשליך מנגד אבני פיז והילומים שפאלו, ובמקום לאוגרם בבית גגזיו החליפם בעד כפרות לחם מעפשים... (ספר הפנים' [לגרז'ו לייכטר] אות לא).

הרבי מאפטא בעל האוהב ישראל' היה דורש את הפסוק (תהלים קכו ו): "הלוך ילך ובכה נשא משק הזרע בא יבא ברנה נשא אלמתי" על מצות עניית אמן, וכך אמר:

בעולם הזה אין אדם יודע להעריך את גדל מעלתה של עניית אמן. שומע הוא ברכות לרב ולעתים אינו שות לבו לענות אמן אחריה. בבואו לעולם העליון, עת יוכח לראות עד כמה חשובה כל עניית אמן לפני ה', בודאי יתחרט עד מאד על הזלזול שהפגין, אלא שאז יהיה זה כבר מאחר מדי.

לכך רומז הכתוב דלעיל: מי שזלזל בעניית אמן בעולם הזה, כאשר "הלוך ילך" - לבית עולמו, אזי "ובכה" - יבכה ויתחרט על שלא השפיל לאסוף עוד ועוד אמינים. אולם "נשא משק הזרע" - מי שהקפיד על עניית אמן, שזדמית בעולם הזה כגרעין תבואה קטן הנזרע באדמה, אזי "בא יבא ברנה" - יכנס לעולם העליון בגיל וברנה, כשהוא "נשא אלמתי" - כשיתחוו בפניו שערי גן עדן בזכות עניית אמן, ואז יבין שהאמן שנגאית בעולם הזה פזרע קטן היא מצוה גדולה ונכבדה המשולה לאלומה גדולה.

הוסיף האוהב ישראל' ונשא על כך את משלו:

משל לעשיר שירד מנכסיו והפך לאביון. כיון שהתביש במצבו ולא היה מסגל לבקש עזרה מאנשי עירו, החליט לעזב את מקום מגוריו, לנדד למקום שאין מכירים אותו, ושם לנסות ולשקם את מעמדו. במשך כמה שנים נדד האיש ממקום למקום, עד שנחו רגליו בארץ רחוקה, במקום שבו הרים וגבעות גדושים במחצבי זהב ואבנים יקרות.

במדינה ההיא היו מתגוללים אבנים יקרות כדמן על פני האדמה, עד שלרב שכיהותן איש לא שת לבו לשונו. משתרגל הסוחר למקום, נטה גם הוא לחשב שאין לאבנים אלו כל ערך, ואף בעיניו היו הן כאבנים רגילות.

שנים חלפו עליו במסחר כושל, עד שלבסוף התיאש והחליט לשוב למשפחתו שנותרה במרחקים חרדה לשלומה. כיון שלא רצה לחזר בידיים ריקות הפך בדעתו והתבונן במחשבתו, מה יוכל להביא לביתו. לבסוף עלה בו רעיון לטל קמץ מהאבנים המתגוללות

באותו מקום, שאף כי אין שוות הרבה הרי מראן שונה במקצת מאבני המקום שבו התגורר... אמר ועשה. נטל קמץ אבנים וצררן באמתחתו, לבש את בגדו שכמהג המקום היה רכוס בכפתורים המשבצים באבנים אלו, ויצא לדרך.

הדרך חזרה היתה קשה ורצופת מכשולים וסכנות, ובמהלכה תעה הסוחר בדרך ולא הצליח למצא מוצא. מזונו אזל, והוא סובב על פני השממה בדאגה מפני המות שעשוי לפוקדו בקרוב... אלא

מצבת קדשו של בעל האוהב ישראל' במוז'בוז'

בית מדרשו של בעל האוהב ישראל' מאפטא

אמן מחישה רפואה

דרש האדמו"ר רבי אהרן ראטה בעל 'שומר אמונים':

בשעה שישראל עונים אמן, מיד מזדמנת השכינה הקדושה ושוה באותו המוקום שעונים. ומכח השראת השכינה באה לאדם העונה רפואה שלמה - רפואת הגוף ורפואת הגוף. ענין זה נרמז בפסוק (שמות טו כו): "כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליה כי אני ה' רפאך"; על ידי "כי אני" - בגימטריה אמן, "ה' רפאך" - שכינת ה' תשרה עליך ותזכה לרפואה וישועה (אמרי אהרן בשלח).

מלאכי אמן מלמדים זכות

פעם הבחין הרבי מאז'רוב בעל האש דת' באדם המברך ברכותיו בלחש, מבלי לזכות את הסוכבים בעגית אמן אחר ברכותיו. פנה אליו הרבי ואמר לו: "הלא לפני זמן קט בקשתני שאתפלל ואעורר רחמים עליך. והלא לוי ברכתך בקול הית זוכה שהמלאכים שהיו נבראים מעגית אמן על ברכותיה היו יכולים לשמש מליצי ישר בעבורך!" (בלבת אש' ח"ב עמ' קעא)

אמן מגרשת מחלות

המשפיע רבי אליהו ראטה אמר לתלמידיו שומעי לקחו:

"דעו לכם, כי על ידי עגית אמן פהגן, משפיעים אנו על עצמנו השפעות טובות בגשמיות וברוחניות ומגרשים המחלות מן הבית. כל אדם צריך לחשב השבנו של עולם, מה הוא מעדיף - האם ללכת לדרש ברופאים או לענות אמן בקול" (איש חסיד היה' עמ' רלא).

וכבר היה מעשה שבאו להזכיר לפניו את אחד מתלמידיו, בחור צעיר שחלה אנושות. מיד אסף רבי אליהו את באי ביתו, הניח לפניהם על השלחן מגון סוגי מאכלים, המחיבים בברכות שונות, ובקש שכל אחד יברך בקול ויכונה ברכה ראשונה וברכה אחרונה על כל אחד מסוגי המאכלים, והכל יענו אחריו אמן בכונה לזכותו של הבחור החולה. על הנהגה זו אמר רבי אליהו כי היא "תקון גדול והמתקנת הדינים נפלאה עבור החולה" (שם עמ' רסח).

למערכת 'וכל מאמינים'

החיים והברכה,

בימי החורף, עת מתפללים אנו לזכות לגשמי ברכה, רציתי לעורר בהקשר לך כי בספר 'שמנה לחמו' (פרשת נח) מובא כי הגשמים באים בזכות עגית אמן, ולכך כגון חכמינו זכרונם לברכה באומרים (תענית ח א): "אין גשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמה". בספר זה אף הובא רמז לך מן הפסוק (בראשית ח ב): "ויסכרו מעינת תהום וארבת השמים ויכלא הגשם מן השמים". "ויכלא הגשם מן" - סופי תבות אמן. רמז לך שהגשמים יורדים בזכות עגית אמן, ואם אין עונים אמן פהלכה עלולים הם חלילה להעצר.

חשבת להביא רמז נוסף לך מהפסוק שאנו אומרים פעמים בכל יום בקריאת שמע (דברים יא ד): "ונתתי מטר ארצכם בעתו" - "נתתי מטר ארצכם" ראשי תבות אמן.

אפשר להוסיף ולומר כי לך מכנים הגשמים בשם: "גשמי ברכה", לפי שהם יורדים בזכות אמירת הברכות ועגית האמן.

בברכה ובהוקרה,

ש.י.

ריושלים.

נתן לשלח מכתבים לפקס
שמופדו 08-9746102
או לכתבת המייל:
9139191@gmail.com

צדיק באמונתו

ברכות ואמן במשנת בעל ההלולא

הגר"ש בראף רבה של קאשוי

רבי שאול בראף אב"ד קאשוי
כ"ו בשבט ת"ש

רבי שאול בראף נולד לאביו רבי אלעזר בשנת תרפ"ה. לאחר הגיעו למצוות נסע לישיבתו של המהר"ם שיק בחוסט והספיק ללמוד אצלו תשעה חדשים, עד להסתלקותו. לאחר מכן למד בישיבתו של רבי שמואל עהרנפלד, רבה של מטרסדורף בעל החתן סופר. במהלך השנים אף הרבה להסתופף בצלם של אדמו"ר בעלז' וסיג'ט.

משנת תרנ"ב כהן ברבנות מאגדנורף ולאחר מכן בקראלי, עד שהתמנה לרבה של קאשוי, בה שמש ברבנות עד סוף ימיו והנהיג את קהלתו ברמה. היה מחשובי הרבנים והפוסקים בדורו, ולחם מלחמת ה' במי שבקשו לפגע בקדשי ישראל. כמו כן הקים בקאשוי ישיבה גדולה שעמד בראשותה והעמיד תלמידים הרבה.

הגר"ש חבר ספרים רבים שחלקם לא הדפסו, ביניהם: 'בהית הבקר' על חג השבועות; 'גבעת שאול' על חדש אלול; 'אבות על בני' ו'חלק לעולם הבא' על פרקי אבות; 'טוב דברך' על שיר השירים; 'לבא בעי' על סוגיות הש"ס; 'שאל שאל' על שו"ע י"ד. וסתלק לבית עולמו בכ"ו בשבט בקאשוי, ויש מקום מנוחתו כבוד.

להקפיד לענות אמן בזמן המדיק

רבי שאול בראף היה מרבה להזהיר את תלמידיו ובני קהלתו שינקיפו לענות אמן פראוי. והיה מבאר שאת האמן יש לענות בדיוק בזמן, שכן המקדים או מאחר בעגיתו, לא רק שלא קיים מצוה, אלא עוון גדול בידו; כשמוקדים לענות אמן קודם שסיים המברך את ברכתו, הרי זו 'אמן חטופה' (מאידי ברכות מז א; שו"ע קכד ח). ואלו פאשר עונה לאחר זמן ולא מיד עם סיום הברכה, הרי זו 'אמן יתומה' (מאידי שם. וראה רפ"א שם).

והביא הגר"ש רמז נפלא לחובת ההקפדה על כך מן הפתוב (שה"ש א ד): "משכני אחרך נרוצה", שראשי תבותיו הם אמן. "משכני" - יש למשה את האמן עד שסיים המברך את ברכתו, ואולם "אחרך נרוצה" - מיד שסיים המברך יזדרז לענות אמן (טוב דברך' שה"ש א ד; 'שאל בחיר ה' עמ' קפט).

אבני הן

ביאורים והערות בפרשת השבוע

פרשת יתרו

ראיתי בספר טעמא דקרא להגרר"ק צוק"ל וכתבתי בסגנון הנראה לי)

עוד יש להוסיף עפ"י דרכו של הרמב"ן שלאחר שנתגייר שינו את שמו לחובב, ויתבאר עפ"י שמעת שנתגייר והיינו בזמן שהביא קרבנות לה' שוב לא נקרא עוד בשם יתרו כלל ולכך מכונה מכאן ואילך בתואר "חתן משה" בלבד (ובפרשת בהעלותך נקרא בשם חובב בן רעואל המדיני).

פי"ח י"א: עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם. וברש"י במים דמו לאבדם והם נאבדו במים. ובאונקלוס תרגם - "ארי רב ה' ולית אלה בר מינה" והיינו שע"י נודע לו שאין עוד כח זולתו כלל. וצ"ב היכא ראה את גדולת ה' ושאיין כח אחר זולתו דווקא בענין זה של מידה כנגד מידה.

ויש לבאר לפי פשוטו שהנה יתרו בעת שהיה כהן מדין עבד כל ע"ז שבעולם והיה סבור שיש עוד כוחות בעולם זולתו ח"ו, ואף אחר ששמע על הנסים שעשה ה' במצרים עדיין היה סבור שהגם שה' בעל יכולת שמא ח"ו יש עוד כוחות אחרים זולתו, וכפי שכתב הרמב"ם שהגויים הקדמונים האמינו שיש הרבה כוחות ואלוהות בעולם ולכל אחד יש כח משלו ח"ו. אמנם כאשר שמע היאך שילם הקב"ה למצרים מידה כנגד מידה בדקדוק גדול באותו דבר ממש אשר זדו לאבדם אזי הבין מעתה שאין הקב"ה מוגבל לכוחות מסויימים אלא הוא בעל היכולת ובעל הכוחות כולם לפי שנקם בהם לפי מעשיהם שלהם וזה מוכיח שאינו מוגבל לכח מסויים כלל, ומזה הבין שאין עוד כח זולתו כלל.

ומעין זה מצינו גם אצל בני ישראל גופם, שהגם שראו מכבר את כל מכות מצרים עדיין היה תוספת גילוי כבוד ה' בקריעת ים סוף וכן כתוב לאחריו - ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ומבארים בזה שעשרת המכות היו מכות כלליות לכל אומת מצרים אבל בים סוף היתה מידת הדין מדוקדקת כנגד כל אחד מן המצרים מידה כנגד מידה בדקדוק גדול ועצום, וכפי שראו כל ישראל על שפת הים, ואז הגיעו להכרה מוחלטת בהקב"ה שהוא שולט ומשגיח על כל המעשים כולם והכל מסור תחת ממשלתו, ולפיכך - ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו.

פי"ח ה': ויבא יתרו וגו' אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר הא-להים. ברמב"ן מביא מחלוקת תנאים במכילתא אם פרשה זו כסידרה היא שיתרו בא בהיותם ברפידים קודם מתן תורה, או שמא אחר מתן תורה בא ואין הפרשיות כסדרן. ואף רש"י מזכירן להלן בפסוק י"ג.

פי"ח א': וישמע יתרו כהן מדין חתן משה. הנה הוזכר יתרו בתואר "כהן מדין" בפעם הראשונה בלבד, ויתכן הטעם שאחר שהוזכר בפעם הראשונה שוב אין צורך להזכירו עוד, אמנם יתכן עוד לומר לפי שאחר ששמע עזב הכל והלך אל המדבר להתגייר ולפיכך דוקא בעת ששמע היה עדיין כהן מדין אבל מכאן ואילך שפנה לילך אל המדבר שוב אינו כהן מדין, ולפיכך נכתב מכאן ואילך - "ויקח יתרו חתן משה וגו'" ללא התואר הנ"ל לפי שכעת עזב את כהונתו ולפיכך אינו נקרא בשם זה עוד. (ומה שכתב רש"י לעיל פ"ב פט"ז שקודם לכן פרש מעבודת כוכבים ונידוהו, אכן עדיין נשאר כהן מדין שהוא תפקיד של נשיאות וגדולה, ואף שהכיר שכל האלילים תוהו טרם הכיר בגדולת ה' וכפי שמוכח בדבריו כאן "עתה ידעתי כי גדול ה' וגו'").

והנה בכל הפרשה כולה עתים מכונה בשמו ובתוארו - "יתרו חתן משה", עתים יכונה בשמו "יתרו", ועתים בתוארו "חתן משה" ויש לבאר. וביאור הענין הוא שיתרו הגיע אל המדבר מצד שתי סיבות נפרדות - האחת מצד ששמע על הנסים הגדולים שעשה ה' לעמו ורצה לראות ולשמוע ולהכיר את ה', והשניה מצד ששמע על גדולת משה חתנו ורצה לבוא ולראותו בגדולתו, ויתבאר בזה שפעמים היו פעולותיו או התייחסותו מצד ב' הענינים כאחד ופעמים היו מצד הענין הראשון בלבד ופעמים מצד הענין השני בלבד.

ובזה יתבאר חילוקי כינויו כמין חומר, שמה ששמע ובא היה מחמת ב' הסיבות ולפיכך מכונה בעת בואו בשמו ובתוארו שמצד מה שבא להכיר את ה' נקרא בשמו יתרו לפי שבא מחמת עצמו ומצד מה שבא בגלל משה חתנו קרוי חותן משה (-וישמע יתרו כהן מדין חתן משה, ויקח יתרו חתן משה את צפורה, ויבא יתרו חתן משה). וכאשר שמע על כל הנסים שעשה ה' לישראל והכיר בגדולתו ובא להתגייר ולקבל עול מלכותו, בזה נקרא בשמו בלבד לפי שהיתה פעולה פרטית לעצמו (-ויחד יתרו על כל הטובה וגו' ויאמר יתרו ברוך ה' וגו' עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים וגו'), ומה שהביא אח"כ קרבנות לה' הנה היה בזה מצד שני הטעמים הן כהודאה על כל הנסים שעשה ה' והן שמחה על גדולת משה חתנו ולכך כתוב "ויקח יתרו חתן משה עולה וזבחים לאלקים".

אמנם מה שבאו אהרן וכל זקני ישראל לאכול עמו לחם היה מצד שהיה חותן משה ולכן כתיב "לאכול לחם עם חתן משה". וכן לאחמ"כ כאשר יעץ למשה שלא ישב לבדו לדון את העם היה זה מצד היותו חתנו בלבד ולכך מכונה בזה בתואר "חתן משה" בלבד. (ביאור קרוב לזה

השנה, וכוונת ברייתא זו שבודאי היה בזמן מאוחר מיום הכיפורים לפי שלא היה להם יום פנוי למשפט מיום בואם להר סיני עד אחר יוה"כ של שנה ראשונה (לפי שמשנה היה בהר בכל הימים שבינתיים), וא"כ יתכן שכוונתו להנ"ל.

וברש"י להלן בפסוק י"ג נראה שלא שב יתרו בינתיים לארצו כלל (שכ' ע"ז רש"י שא"כ היכן מצינו שחזר), וביאר בזה שמה שנכתב שמשנה שילחו לארצו אינו כסדרו אלא מכוון לשילוחו בעת מסע הדגלים בבהעלותך שאמר לו משה אל נא תעזוב אותנו, ואף לדעת רש"י נתרצה יתרו לבקשת משה שלא לעזובם ומה ששילחו לארצו היה ע"מ לגייר את משפחתו כמ"ש רש"י להלן פסוק כ"ז ושוב חזר אליהם אך לא נתפרש בקראי מה שאירע לאחר שילוחו. ולפיכך רש"י מבאר לשיטתו שעצת יתרו נאמרה למחרת יוה"כ לפי שיתרו היה עימם כל אותו הזמן, אך תימה לדברי רש"י הא דמבואר בפרשת דברים שעצת יתרו היתה בעת מסעם מחורב, ועל כרחינו נצטרך לומר שלא יעץ באותו זמן אלא מקודם ומה שנכתב שם "ואמר עליכם בעת ההוא לאמר" הכוונה על זמן אחר מעת מסעם, ויל"ע מפני מה הוזכר דוקא בעת תחילת מסעם.

ונמצאנו בזה ג' שיטות - להאב"ע בא יתרו בשנה שניה סמוך לנסיעתם מחורב ואז יעץ למשה עצתו ואח"כ הלך לביתו ולא שב, ולהרמב"ן הגיע ברפידים וחזר לביתו מיד ע"מ לגייר את בני ביתו ושוב חזר אל המדבר סמוך לנסיעתם מסיני ואח"כ נתרצה להישאר עמהם, ואז בביאתו השניה יעץ עצתו למשה, ולרש"י הגיע ברפידים ונשאר עד עת נסיעתם מסיני ואז הלך לביתו לגייר את משפחתו ואח"כ שב ונצטרף אל בני ישראל, ועצתו היתה למחרת יום הכיפורים.

פי"ט י"א: כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני. בגמ' מגילה כ"ט ב' אמרי' דההרים רצו לעשות דין עם הר סיני שעליהם תינתן תורה ויצתה בת קול ואמרה כולכם בעלי מומים אצל סיני, ומסיים בגמ' ש"מ האי מאן דיהיר בעל מום הוא, ע"כ.

שמעתי להקשות מאי שנא ההרים מהאבנים של יעקב שג"כ נתקוטטו ואמרו עלי יניח צדיק את ראשו וזכו ונעשו לאבן אחת מתחת לראשו, וא"כ מדוע לא נעשו כמו כן כל ההרים להר אחד שעליו תינתן תורה. ונראה ליישב בזה שהאבנים פעלו לש"ש שרצונם היה לשמש את הצדיק ולכך זכו שנתמלאה שאיפתם ע"י שנעשו לאבן אחת, ומשא"כ ההרים שכוונתם היתה להתגדל ולהתחשב בכך שעליהם תינתן תורה וכל אחד רצה שעליו דוקא תינתן התורה, וכדאמר בגמ' דהיו יהירים. וסברא זו מוכרחת שלא היה שייך שיתאחדו להיעשות להר אחד, שהרי דבר זה לא היה ברצונם כלל אלא כל אחד רצה שדוקא עליו תינתן התורה, ואצל האבנים סופם הוכיח על תחילתם שרצו לש"ש ולא היה אכפת להם להתאחד ולבטל את ייחודם ע"מ שיזכו בזה, ואף ההרים אם היו מוכנים לכך אף הם היו מתחברים.

והאבן עזרא הוכיח שודאי לאחר מתן תורה בא ואין הפרשה במקומה שהרי כתוב כאן "הר הא-להים" והם היו עדיין ברפידים וטרם באו לסיני, ועוד כתיב שמשנה אמר לו "והודעתי את חקי הא-לקים ואת תורתיו" וזה הרי היה אחר מתן תורה, ועוד מדכתיב בסוף הענין ששילחו אל ארצו ומעשה שילוחו נכתב עוד בפרשת בהעלותך כשעמדו לצאת למסעיהם לארץ ישראל והיה הרבה לאחר מתן תורה. ועוד הוכיח שבפרשת דברים מפורש שעצת יתרו היתה בזמן מסעם מחורב (שלאחר שמשנה הזכיר את דברי ה' שאמר "רב לכם שבת בהר הזה" אמר עוד "ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם וגו' הבו לכם אנשים חכמים וגו'").

ובטעם הדבר שנכתבה פרשת יתרו דוקא כאן הגם שאינה מקומה, ביאר האב"ע בזה משום שבני יתרו נמצאו יחד עם עמלק כמפורש בשמואל (בהפטרות זכור) ולכך כאן מיד אחר שהזהיר להכרית את עמלק הזכיר את חסד יתרו אביהם שלא יפגעו בזרעו עם עמלק.

והרמב"ן הקשה על דבריו שאם יתרו בא לאחר מתן תורה מדוע לא נכתב שמשנה סיפר לו נס מתן תורה שהוא מהנפלאות הגדולות שנעשו לעם ישראל. ומשום כך נקט הרמב"ן שהיה מעשה ביאתו כסידרן שקודם מתן תורה בא אליו, ומה שקרוי "הר הא-להים" לפי שרפידים קרוב לשם דרך יום אחד. והוסיף שמה ששילחו כאן לארצו היה בשנה הראשונה ולאח"כ שוב חזר אל משה (לפי שהלך לגייר את בני משפחתו וכ"כ רש"י), ובנסוע המחנה בשנה השנייה אל ארץ ישראל רצה לשוב לארצו ומשה התחנן לפניו שלא ישוב וישאר עמם ולא השיבו דבר וא"כ נראה שקבל דבריו ולא עזבם עוד.

ועדיין לא נתיישב לדעת הרמב"ן מדוע מפורש בחומש דברים שעצת יתרו היתה בעת מסעם מחורב ואם בא יתרו לפני מתן תורה מדוע לא יעץ זאת מיד לאחר מתן תורה, ועוד שלכאורה נראה שהמסופר בבהעלותך שרצה יתרו לשוב לביתו בעת מסעם מחורב הוא מתאים עם המסופר בדברים שמשנה עשה כעצת יתרו בעת מסעם מחורב ונמצא שהיו שניהם בזמן אחד שאז יעץ למשה, וא"כ לכאורה מתיישב יותר כדברי האב"ע שיתרו בא לאחר מתן תורה בסוף זמן ישיבתם בחורב ואז יעץ את עצתו ואח"כ ביקש לשוב לארצו.

ויש ליישב בשיטת הרמב"ן שאמנם יתרו חזר לביתו מיד כדי לגייר את בני משפחתו אך לא חזר אל המדבר אלא לקראת סוף ישיבתם בחורב ואז יעץ למשה את עצתו, ואז משראה שנוסעים לארץ ישראל פנה לשוב לארצו ומשה ביקשו שיישאר ונתרצה לבקשתו. ואם כנים הדברים ימצא דהא דכתיב "ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם" אינו כלל לאחר מתן תורה אלא באותו זמן ששב יתרו מביתו, וברש"י מביא ברייתא שהיה במוצאי יום הכיפורים ואינו מתאים כלל לדברי הרמב"ן. ואמנם כתב הרמב"ן להלן שאינו למחרת יום הכיפורים ממש כדברי רש"י אלא בהמשך

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת יתרו

ויקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלקים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים: (יה, יב).

ויש לדון ולפלפל בזה, מי הי' אמור לבסוף להתכבד בברכת הזימון.

ויש לפלפל טובא בזה מכמה צדדים, וכדלהלן.

- ג -

א. הנה יעו"י ברש"י (ברכות סג: בד"ה עשית חסד) שביאר, שאהרן וזקני ישראל היו האורחים של יתרו בסעודה ההיא, - אמנם במהרש"א (שם) כתב, שיתרו הוא הי' האורח של משה בסעודה ההיא עיי"ש, וכן פירשו עוד אחרונים, ואכמ"ל בזה.

והנה קיי"ל בשו"ע (אור"ח סי' רא, א) 'גדול מברך... והני מילי כשאין שם אורח, אבל אם יש שם אורח הוא מברך אפי' אם בעל הבית גדול ממנו, כדי שיברך לבעל הבית, ומה ברכה מברכו, יהי רצון שלא יבוש ולא יכלם בעל הבית הזה...'. עכ"ל, - ובמשנ"ב (שם ס"ק ד) כתב 'ואם יש שם כמה אורחים, תלוי לפי דעתו של בעל הבית, ואפי' ליתן לקטן שבהם', עכ"ל.

- ד -

ומעתה י"ל שלדברי רש"י הנ"ל, שיתרו הי' בעל הסעודה, א"כ י"ל שיתרו כיבד את אחד מהאורחים, בברכת הזימון וברהמ"ז, - ולכאוי יתרו לא הי' צריך לכבד בדווקא את משה, וכמש"כ במשנ"ב הנ"ל, 'ואם יש שם כמה אורחים, תלוי לפי דעתו של בעל הבית, ואפי' ליתן לקטן שבהם'.

אך לדברי המהרש"א הנ"ל, שמשה הי' בעל הסעודה, ויתרו ואהרן וכל הזקנים היו האורחים, א"כ י"ל שמשה רבינו כיבד את אחד מהאורחים, בברכת הזימון וברהמ"ז, (ובזה אכתי יש לדון, האם משה הי' צריך לכבד בדווקא את יתרו, - דיתכן דדברי המשנ"ב הנ"ל לא נאמרו, בכה"ג שאביו או חמיו הינם אחד מהאורחים, משום דכבוד אביו וחמיו זהו סוג כיבוד אחר, ממה שצריך לכבד אדם גדול בתורה, וע"ע בזה ואכמ"ל).

- ה -

ואמנם באמת יש להוסיף לפלפל עוד, דגם אי נימא כדברי רש"י הנ"ל, דיתרו הי' בעל הסעודה, אך מ"מ אכתי יש מקום לדון ולומר, דיתרו לא הי' יכול לקבוע מדין בעל הסעודה, מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז, וכדלהלן.

דהנה יעו"י במשך חכמה שכתב וז"ל, 'לדעתי יתכן לומר, זבחים שהקריב יתרו היו זבחי תודה, ולכך אכלו לחמי תודה לפני האלקים', עכ"ל.

- ו -

ומעתה לפי דברי המשך חכמה הנ"ל יש לדון, לדעת האי מ"ד דס"ל דגם קדשים קלים הוו ממון גבוה, דא"כ נמצא שיתרו כיבד את האורחים בלחמי תודה שהוו ממון גבוה, וא"כ יש לדון האם בכה"ג האורחים היו מחוייבים לברכו

הנה רבינו מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל כתב בספרו 'טעמא דקרא', שיתרו הזמין אותם לאכול יחד עימו לחם, בכדי שע"ז יוכל אח"כ לברך ברהמ"ז עם ברכת הזימון, - ונראה מדבריו שם, שאח"כ כשסיימו לאכול ובאו לברך, אזי יתרו הי' זה שצריך את ברכת הזימון וברהמ"ז, עיי"ש.

אמנם לכאוי יש מקום לדון ולפלפל טובא, מי באמת הי' אמור להתכבד שם לברך את ברכת הזימון וברהמ"ז, - דלהלן יתבאר, שלכאוי י"ל שאהרן הי' צריך לכבד את משה, ומשה הי' מכבד את יתרו, ויתרו הי' צריך לכבד את אהרן, ואהרן הי' צריך לכבד את משה, וחוזר חלילה... - ויש בזה גלגל החוזר, וכפי שיתבאר להלן.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יעו"י ב'משך חכמה' (שם) שכתב, שלמ"ד שיתרו בא לאחר מתן תורה, אזי י"ל שמשה רבינו אכל יחד עימם בסעודה ההיא (ולא שימש לפניהם), עיי"ש.

ומעתה לצד זה יש לדון, דכאשר עמדו אח"כ לברך את ברהמ"ז, אם נניח שמשה רבינו מצידו, מדין כבוד חמיו הוא ביקש לכבד את יתרו לברך את ברכת הזימון וברהמ"ז, (וכפי שמצינו שמשה יצא לקראתו והשתחוה ונשק לו משום כבוד חמיו, אך יתרו לא השתחוה ולא נשק למשה, - וע"ע בילקו"ש (יה, ז), ובביאור הגר"א יו"ד סי' רמ, לב), **הרי יעלה שאע"פ ש"ל שיתרו מצידו לא הי' צריך לכבד בחזרה את משה רבינו בברכת הזימון** (כיון שמשה עצמו כיבדו מדין כבוד חמיו).

אך מ"מ י"ל, דיתרו מצידו הי' צריך לכבד את אהרן הכהן בברכת הזימון, כיון שאהרן הי' גדול ממנו בתורה, וקיי"ל (שו"ע אור"ח סי' רא, א) **שהגדול מברך, - (וגם יש לדון עוד, שהי' צריך לכבדו גם מצד שאהרן הוא כהן, - אך בנקודה זו יש לפלפל עוד, ואכמ"ל בזה).**

- ב -

ומאיידך, אהרן הכהן מצידו הי' צריך לכבד את משה רבינו בברכת הזימון וברהמ"ז, כיון שמשה הי' מלך (שמו"ר פ"ב, ו), ומחמת כבודו של מלך הי' צריך לכבדו בזה, - משום דאף אי נימא שלאהרן הכהן כבר הייתה אז את המעלה של כהן גדול, אך מ"מ הרי קיי"ל בגמ' (הוריות יג.) **שמלך קודם לכהן גדול** עיי"ש, (ועוד, דהא יש דס"ל, דמשה רבינו גם הי' כה"ג, ע"י בזבחים קב.).

ונמצא, שאהרן הי' צריך לכבד את משה, ומשה הי' מכבד את יתרו, ויתרו הי' צריך לכבד את אהרן, ואהרן הי' צריך לכבד את משה, וחוזר חלילה... - וא"כ יש כאן גלגל החוזר,

בברכת האורח, - או"ד זכיון זהו כיבד אותם בלחמים של ממון גבוה, לכן הם לא היו חייבים לברכו בברכת האורח, כיון שהוא לא כיבד אותם בפת מממונו אלא בפת של ממון גבוה, - וצל"ע בזה.

ואי נימא כהצד הב' הנ"ל, זהם לא היו חייבים לברכו בברכת האורח, א"כ לפי"ז י"ל דיתרו גם לא הי' יכול לקבוע מדין בעל הסעודה, מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז, כיון שלהנ"ל לא הייתה ליתרו כלל את מעלת ודין 'בעל הסעודה', שיוכל לקבוע מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז וכנ"ל.

[ואמנם אי נימא שליתרו הי' שם את דין בעל הסעודה וכנ"ל, אזי אכתי יליע בזה, האם הא דקיי"ל דהחתן מברך, הוא גם בכה"ג שהחתן הוא בעל הסעודה, ואם יברך בעצמו תתבטל מחמת זה ברכת האורח, וצל"ע בזה].

באמת יש לדון בזה בנידון חדש, שהוא מהמעשים שבכל יום, שמצוי שכאשר משפחה מתארחת אצל משפחה אחרת לסעודה, אזי האורחים רוצים לשאת קצת בעול ההכנות לסעודה, ולכן יש אורחים שנוהגים לאפות חלות עבור כל בני הסעודה, ולהביא עימם את החלות לבית המארחים עבור הסעודה.

- י -

- ז -

ג. ולעצם הספק של הגלגל החוזר הנ"ל, יש מקום לפשוט את הספק, גם בציור שמשה אהרן ויתרו היו כולם בעלי הסעודה, וכדלהלן.

[ואמנם אכתי יש מקום להוסיף ולפלפל בזה, דבפשוט י"ל דיתרו כיבד אותם גם בבשר ודגים וכל מטעמים, ולא רק בסעודת פת גרידא, - וא"כ יש לדון, האם הם היו מחוייבים לברך את יתרו בברכת האורח, על הבשר ודגים וכל מטעמים, - או"ד דברכת האורח נקבעת רק לפי הפת.

דהנה יעוי' בספר 'שיעורי שלמי תודה' (ענייני ברכות וירידת גשמים, עמ' כד), שהגרבי"צ פלמן זצ"ל יסד שם (ע"פ הגמ' בזבחים צ:) כיצד ניתן להכריע בספיקות של גלגל החוזר, עיי"ש בהרחבה.

ובאמת יש לדון בזה בנידון חדש, שהוא מהמעשים שבכל יום, שמצוי שכאשר משפחה מתארחת אצל משפחה אחרת לסעודה, אזי האורחים רוצים לשאת קצת בעול ההכנות לסעודה, ולכן יש אורחים שנוהגים לאפות חלות עבור כל בני הסעודה, ולהביא עימם את החלות לבית המארחים עבור הסעודה.

ולפי דבריו שם י"ל נמי בנידו"ד, שכיון שישנן ב' סוגי מעלות של קדימה בספק שלפנינו, - והיינו שהמעלה של משה והמעלה של אהרן, שתיהן שייכות לאותו סוג של מעלה אחת (כלפי המעלה של יתרו), - כיון שהמעלה של משה בכך שהוא מלך, הינה מעלה בעצם חשיבותו של משה, שיש לו חשיבות בכך שהוא מלך, - וכן המעלה של אהרן בכך שהוא גדול בתורה (וכן בכך שהוא כהן וכנ"ל), הינה מעלה בעצם חשיבותו של אהרן, שיש לו חשיבות בכך שהוא גדול בתורה.

ומעתה יש מקום לדון בזה, האם האורחים הנ"ל מחוייבים לברך את ברכת האורח משום הבשר ודגים וכל מטעמים, - או"ד זכיון זאת הפת הם הביאו, א"כ נמצא שבברהמ"ז הם התחייבו רק מחמת הפת שלהם, וא"כ אולי נימא שאין כה"ג מדינא דגמ', את החיוב של ברכת האורח.

- ח -

ומאי"ד, המעלה של יתרו שהי' למשה לכבדו משום שהוא חמיו, אינה מעלה בעצם חשיבותו של יתרו, שמשה הי' צריך לכבדו משום שהוא אדם חשוב, שהרי אין ליתרו מעלה וחשיבות בעצמו יותר ממשה, - אלא זהו רק דין מהלכות כבוד חמיו, שחייב אדם לכבד חמיו (שו"ע יו"ד סי' רמ, כד), אך ליתרו באמת אין חשיבות בעצם יותר ממשה.

ושלחתי לשאול את הנ"ל לפני מורי הוראה מובהקים שליט"א, - והיו שהשיבו שבכה"ג באמת אין חיוב של ברכת האורח, כיון שאכילת הפת המחייבת בברהמ"ז, הרי הייתה רק מהפת שלהם, ולא מהפת של המארחים.

- יא -

וא"כ כה"ג יסד שם הגרבי"צ פלמן זצ"ל, שדנים בתחילה רק את ב' הדברים שיש להם את אותו סוג של מעלה (כלפי הדבר הג', שמעלתו שונה לגמרי), - והיינו דבנידו"ד יש לדון בתחילה רק את משה ואהרן, שבשניהם הסיבה להקדימם היא מחמת שיש להם חשיבות בעצמם, ודנים ביניהם מי קודם למי, - וכאשר נדון אותם בתחילה בפני עצמם, הרי משה קודם לאהרן, כיון שמלך קודם לכהן גדול וכנ"ל.

ומאי"ד היו שצי"דו, שכיון שגם על הבשר ודגים וכל מטעמים יש חיוב ברכה אחרונה, ובאמצע הסעודה הרי כל האוכל מתחייב בברכת המזון, א"כ נמצא שהברהמ"ז שייכת גם לבשר ודגים וכל מטעמים.

ולאחר שהכרענו בתחילה שמשה קודם לאהרן, אזי אהרן יוצא ומסתלק מהספק, כיון שהוא ודאי אינו קודם למשה, - ואז בשלב ב' דנים את ב' הספיקות שנשארו (דהיינו הספיקות שיש להם ב' סוגי מעלות שונות), ובנידו"ד היינו את משה ויתרו.

ולכן י"ל דגם כה"ג שהפת הייתה משל עצמם, אך מ"מ הם חייבים לברך את ברכת האורח, כיון שברהמ"ז הרי פוטר גם את הבשר ודגים וכל מטעמים, שהם קיבלו מהמארחים שלהם, - ויל"פ עוד בזה אך אכמ"ל.

ומעתה יש נפ"מ בחקירה הנ"ל, גם לגבי מה שהסתפקנו לעיל, האם ליתרו הייתה את מעלת בעל הסעודה, שיוכל לקבוע מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז וכנ"ל].

- ט -

וא"כ לפי"ז כד נימא שמשה הי' מכבד את יתרו בברכת הזימון משום כבוד חמיו, א"כ יעלה שיתרו לא הי' צריך לכבד את אהרן מדין גדול בתורה, כיון שהרי אהרן כבר הסתלק ויצא לגמרי מהספק בתחילה, ודו"ק ונפלא.

ב. ויש להוסיף לפלפל בזה עוד, דמצד אחר יש לדון ולומר, דהיו צריכים כולם לכבד את יתרו בברכת הזימון וברהמ"ז, וכדלהלן.

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

להקלטת תגובות: 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

דהנה כתב המשנ"ב (סי' קסז, סח) בשם המג"א, שהחתן ביום חתונתו בוצע את הפת, אע"פ שיש בהמסובין גדול ממנו עיי"ש, - ויעוי' בב"י שהקודמים לבצוע, הם קודמים גם לברך ברכת הזימון וברהמ"ז (חוץ מכאשר בעה"ב בוצע, שבברהמ"ז דינו לכבד את האורח וכנ"ל).

ויש שביארו, שהטעם שהחתן ביום חתונתו בוצע, וגם מברך ברכת הזימון וברהמ"ז, הוא משום שכל הסעודה הינה לכבוד חתונתו, וא"כ בדין הוא, שהוא יהי' זה שיתכבד לבצוע ולברך את ברכת הזימון וברהמ"ז.

ומעתה יעוי' במש"כ במדרשים, שסעודת יתרו הייתה סעודת ברית מילה או סעודת גירות, - ולפי"ז להנ"ל י"ל,

הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

**פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת יתרו התשפ"ג גליון 248**

האדם המתחלף

שאלה: האם שייך שהאדם יעבוד על עצמו במקום אחד, ובמקום אחר יראה כאדם אחר לגמרי?

א. שמות יח, א: "וישבע יתרו". פירש רש"י (ומקורו במכילתא) "יתרו – שבע שמות נקראו לו: רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל (וכן פירש רש"י לעיל ד, יח). יתר, על שם שיתר פרשה אחת בתורה... יתרו, לכשתגיייר וקיים המצוות הוסיפו לו אות אחת על שמו. חובב, שחיבב את התורה...". מבואר שיתרו נקרא בשבע שמות על פי שבע מידות שנהג בהם, והיינו משום שהשם הוא מהות האדם כמבואר בספרים. אבל צריך לדעת שפעמים רבות גם לשאר בני אדם יש כביכול כמה שמות, וביאור הדבר: למשל אם נקח אדם בבית המדרש בשעה שלומד איזה דבר מוסר וכדומה, הלא באותו רגע בטוח הוא בעצמו שלא ישל בדבר שדיברו עליו, וגם אם חלילה נכשל פעם בזה, מתחרט הוא על כך מאוד, ובטוח שאם כעת יבא לפניו אותו ניסיון בודאי יתגבר, אלא שהניסיון מגיע רק בשעה שיוצא מבית המדרש או ממקום לימודו, ותיכף נכשל בו, ואחר כך מתחרט ומצטער: כיצד יתכן שלא עמדתי בניסיון. דוגמת מידת הכעס, יכול להיות שבשעה שילמד את חומר הענין, יאמר לעצמו: יותר אינני כועס, ומה לי ולשטות זו, מתי אבא לידי ניסיון זה ואקיימו, להתגבר שלא לכעוס! אבל בשעה שקם מלימודו ופתאום הרגיווהו בני ביתו, הוא לא עוצר בעצמו וכועס אף שמיד הוא מתחרט למה הוא לא התגבר.

האדם כביכול לובש מלבושים שונים כפי המצבים שנמצא בהם, יכול להיות אדם שנמצא עם הוריו והוא רגוע ביותר ואין לו יצר לחטוא, ואילו כשנמצא עם חבריו מתעורר בו היצר לחטוא¹. ולפעמים, כשנמצא עם חבריו הוא רגוע, ואין לו את יצר הכעס, אך תיכף כשמגיע לביתו, מתעורר בו כעס על כל דבר נוכחו שכתבנו לעיל (בראשית יד, יד 'קירוב בני משפחה', ושם יט, ח בנדרס מחש' הפקרת הבית למצוה) שהאדם נמדד בעיקר כפי התנהגותו בבית². וזוהי מעלת לימוד המוסר בעקביות ובקול רם, בשפתים דולקות וכדומה להפנים הדברים ללבו (וכעין מה שנתבאר במקום אחר בשם הסבא מקלם ש'אין בין צדיק לרשע אלא כח הציור בלבד, וכגודל המחשת המוסרים וחיותם אצלו, כך יקל לו להיות צדיק), שאדם לא יהיה נתון למצבים משתנים של זמני עליה וירידה וכדומה, אלא שיהיה שולט על מעשיו ומתנהג תמיד בצורה ניוחה ורגועה, וגם אם חלילה מתפרצים אצלו יצרים – יודע הוא להתגבר עליהם, להכניעם ולהביסם על המקום. אכן כבר כתב במכתב מאליהו (ח"ד עמ' 253) 'עצה נפלאה לאדם שרוצה לעמוד בנסיונות, שיכוין בדמיונו הרבה פעמים לפני בוא הניסיון את ציור הניסיון ועמידתו בו. ומעלה בלבו כל הטעמים והטענות שהוא משתמש בהן כדי לכבוש את יצרו, ואיך הוא שמח בכבישתו, ואז בבוא הניסיון באמת יקל לו לעמוד בו. וזו עצה בדוקה ומנוסה'.

תשובה: פעמים רבות האדם משתנות ומתחלף, כמו כמה בני אדם לפי המצבים שנמצא בהם ובני אדם הסובבים אותו, אבל ראוי לו ללמוד מוסר בעקביות שישלוט תמיד על רוחו ויכניע את יצרו ונסיונותיו.

יצירת הייחוס

שאלה: אדם שאין לו משפחה מיוחסת, האם יצטער על כך?

ב. שמות יח, א: "וישבע יתרו... וזותן ביש"ה". פירש רש"י (ומקורו במכילתא) "חותן משה – כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר 'וישב אל יתר חותנו' (לעיל ד, יח)". דהיינו שבתחילה כתוב שמשה חזר אל יתר

¹ וכן האריכו בעלי המוסר כלפי הקבלות שאדם מקבל על עצמו בעשרת ימי תשובה, שאז נמצא במצב רוחני גבוה, וכאשר מגיעים ימי החול אינו יכול לעמוד בהם, לכן יעצו להוריד הרבה את רמת הקבלות שקיבל אז, כדי שיוכל להחזיק בהם גם במצב הפחות שעומד בו בשאר ימות השנה.

² בשלום רב (מט, נד) רמזנו הדבר בדברי הגמרא (יזמא פו.) על הפסוק (דברים ו, ה) 'ואהבת את ה' אלהיך', שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו: "אשרי אביו שלמדו תורה" וכו', ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו. עליו הכתוב אומר (ישעיה מט, ג) 'ויאמר לי עבדי אתה, ישראל אשר בך אתפאר', עיין שם. כי זהו שאמרו "צאו וראו מה הבריות אומרות עליו", "בריות" ראשי תיבות, ב'יתו, ר'עיו, י'דידיו ות'למידי. כי בתחילה יש לשמוע מה אומרים עליו אנשי ביתו ואיך מתנהג שם, ואחר כך יש לשאול את רעיו ידידיו ושאר תלמידי. (וראה עוד שם מט, כח בחובת סבר פנים יפות לאשתו. ושם מז, ז בחובת הארת פנים לבני ביתו).

חותנו, ותלה כבודו ביתרו³, מה שאין כן כעת שעלה ונתעלה עד שקיבל את השליחות להושיע את ישראל והנהיגם, כאן יתרו חמיו תלה בכבודו⁴. **אם** נקח לדוגמה בזמננו, כשהאדם נושא אשה, שואלים אותו בשנים הראשונות: מאיזה משפחה אתה? הוא עונה: אני חתנו של רב פלוני שליט"א – אחד הרבנים החשובים בעיר. אבל לאחר שנים של התמדה ועלייה בתורה וביראת שמים, עולה לגדולה ויכול להיווצר מצב הפוך, כאשר שואלים את חמיו: מאיזה משפחה אתה, הוא משיב: אני אביו או חמיו של גאון פלוני שליט"א⁵.

וכבר היה כזאת לעולמים שהאבות התגאו והשתייכו בבניהם, וכמסופר (רא"ש קידושין א, נז) על המהר"ם מרוטנבורג, שמיום שעלה לגדולה, לא הקביל את פני אביו ולא רצה שאביו יבוא אליו, מחמת הספק בגמרא (שם לג:): **בבן שהוא רבו של אביו אם צריך האב לקום לבנו. ומעין זה מצינו גם אצל יוסף הצדיק שנמנע מלהיפגש עם יעקב אביו כדי שיעקב לא יצטרך לחלוק לו כבוד** (עיי' פסיקתא רבתי, ג וריש ד ומשכן שילה בראשית מו, כט). וגם האמורא הנקרא 'אגרא' שחידש בש"ס הלכה חשובה בהלכות בשר וחלב (חולין קד): **נקרא על שם חתנו רבי אבא בשם 'אגרא, חמוה דרבי אבא'** (וגם במנחות סוף כט. כט: הובא שהיו לו שתי שאלות בהלכות סת"ם ורבי אבא פשט לו אותם, וקראוהו כנ"ל 'אגרא, חמוה דרבי אבא'). **וכן** הובא כמה פעמים בש"ס מימרות בשם 'אבוה דשמואל' (עירובין צו. נדרים מ: ובהים קיא:), 'אבוה דרבי אבין' (גיטין נג. סנהדרין עו. ונדה לו.), 'אבוה דרבי אפטוריקי' (בבא מציעא ה.), 'אבוה דרבי ירמיה בר אבא' (מנחות מז.). ובפשטות הוא משום שבניהם היו אמוראים חשובים, ולכן הם נתייחסו אחריהם⁶. **וכן יש אבות ההולכים לשיעורי תורה של בניהם, ואין הדבר גורם קנאה חלילה לאבות, אלא אדרבה מתגאים בכך, שהרי אמרו (סנהדרין קה:): 'בכל אדם מתקנא, חוץ מבנו ותלמידו'** (ועיי' מה שכתבנו בבראשית א, כו 'עצה למניעת קנאה', ושם כא, כג 'חמיו האב').

וכמו אותו תלמיד שבא אל רבו בטרונאי: אין לי שום יחוס, השיבו הרב: אני מברך אותך, שלא תצטרך לחפש אחר יחוס של אחרים, אלא אתה בעצמך תיצור יחוס לעצמך, כלומר שבניך וצאצאיך יתגאו במה שהם מיוחסים אליך... **ולכן** אין לאדם להצטער שאין לו יחוס או שאינו מוכר דיו, כי אם ישקיע כל כוחו ומרצו בתורה, יתמיד בה ויקיימה, בעזרת ה' יבא יום שכולם יתייחסו אליו, ו'סוף הכבוד לבא' (נדרים צב.). ואמרו (אבות ד, ט. ואבות דרבי נתן ל, א) **'כל המקיים את התורה (באבות דרבי נתן: דברי תורה) מעוני – סופו לקיימה מעושר'**.

ואפילו שאין לכתחילה ללמוד לשם כבוד⁷, אבל אמרו (פסחים נ: סנהדרין קה: נזיר כג: סוטה כב: מז. הרויות י: ערכין טו): **'לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה'**, וכתבו התוספות שזה מדבר על הלומד לשם כבוד, ורק ללמוד על מנת לקנטר וכדומה אסור לגמרי⁸. וגם אם זוכה ללמוד לשמה, עיקר הענין כאן שלא ירגיש חלילה נחות דרגה במצבו, שיושב ולומד באיזה פינה ואף אחד לא מכירו ויודעו, אלא ישמח שמקיים את תפקידו בעולם ומחזיק בכך את העולם בתורתו⁹, עושה הוא את רצון בוראו, ומנצל את כוחותיו לעבודת ה', ויחזק עצמו שיבא יום שיזכה להיות 'בעל מדרגה' (אף בלי קשר לכבוד על כך). ובגמרא (נדרים סב.) אמרו **"שלא יאמר אדם אקרא (אלמד ואשנה בתורה, כדי) שיקראוני חכם, אשנה שיקראוני רבי, אשנן שאהיה זקן ואשב בישיבה, אלא למד (תורה) מאהבה (פירש הר"ן "לא תכוין להנאתך אלא כדי שיהיו שגורין בפיך") וסוף הכבוד לבא"**.

בעצם מעלת היחוס, מסופר (מנחות נג.) שפעם אחת אמרו התלמידים לרב פרידא: רבי עזרא נכדו של רבי אבטולס, ודור עשירי לעזרא הסופר עומד בשער ומבקש ללמוד תורה, השיבם רבי פרידא בפליאה: מדוע אתם משבחים כל כך את יחוסו, הלא ממה נפשך, אם הוא בן תורה (בר אוריין), אם כן גם אם אינו יחסן הרי זה טוב, ואם הוא גם בן תורה וגם יחסן (בר אבהו) גם זה טוב (ורוב האחרונים גורסים' גם זה

³ אף שבתחילה היה זה קודם שנתגייר יתרו, ולא מסתבר שמששה יתייחס אחר יתרו סתם מחמת שהוא אדם חשוב משלושת יועצי פרעה, וכומר לעבודה זרה, מכל מקום צריך לומר שמששה לא נתייחס אחריו משום תליית חשיבות מיוחדת, אלא שכך הוא הדרך בסתם שצעיר תולה הגדולה והכבוד בחמיו, וכדרך שלמדו ממששה שחייב אדם בכבוד חמיו, ולכן יצא לקראתו (אף שכאן היה זה לאחר שנתגייר כבר), אלא שלבסוף נעשה משה כה חשוב שכבר היה הגדול (שהוא חמיו) נתלה בקטן (שהוא משה).

⁴ **וכן** להלן (פסוקים יב, יז) שאמר "חותן משה", ושם אף לא הוזכר כלל "יתרו" בשמו אלא רק בשם "חותן משה". ויש לעיין במה שבפסוק יב רש"י לא פירש כלום, ורק בפסוק יז כתב "ויאמר חותן משה – דרך כבוד קוראו הכותב, חותנו של מלך". בפרט שבפסוק יז כתוב "ויאמר חותן משה אליו" כלומר אל משה בעצמו, ואם כן יותר מובן מה שכתב "חותן משה", ואם כן למד דוקא שם ראה רש"י לנכון לפרש דבר זה.

⁵ **הגרא"ל** שטיינמן זצ"ל אמר שיש ללמוד מזה שכל המצבים שהאדם נמצא בהם יכולים להתהפך מקצה לקצה, כמו שרואים אצל משה שמתחילה לא הכירוהו, עד שכשנצרך לאיזה דבר הוצרך לומר: אני חתנו של יתרו, ולא עבר זמן קצר עד שנעשה להיפך, שכשהוצרך יתרו איזה דבר היה אומר: אני חותנו של משה. וכך הוא בכל התלאות של האדם העוברות עליו בחייו, היום פלוני שולט עליו ולמחר מתהפך לאידך גיסא, היום יש צרה וצער ולמחרת הכל מתהפך. ואין לאדם להתפעל ממצבו שנמצא כעת בצער, כי הדברים משתנים ומתהפכים. אם בני אדם ישימו על לבם זאת, כמה משברים נפשיים ימנעו מעצמם ולא יחושו למצבים קשים שקורה להם, ואל יפלו ברוחם ח"ו, בידוע שכל צרה יש לה זמן קצוב, ולאחר תקופה קצרה מתהפך הכל לטובה (אעלה בתמר, מתורת החזון איש).

⁶ **אבל** לגבי 'אבוה דשמואל' ביארו טעם אחר בירושלמי (ראש השנה א, ד) משום שהיה נוהג לצום יומיים ביום הכיפורים ולמחרתו, והכניס את עצמו לסכנה, לכן לא קראוהו בשמו אלא על שם בנו. ויש שפירשו משום שהיה בריחוק מקום, וכשנודע לו שבאותו הלילה יזכה לבן צדיק אמר שם קדוש ובא לאשתו וכמובא בתוספות בקידושין עג. ד"ה מא, בשם הירושלמי, ומה נולד שמואל. לכן נקרא על שמו שידעו ששמואל אינו ממזר חלילה, אלא נולד מאביו שבא על ידי שם קדוש. ונרמז זאת גם בשמו 'שמואל' דהיינו 'שמו-אל' שאביו אמר שם קדוש.

⁷ **שנינו** (אבות א, ג) 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס', כלומר שלא יקיים האדם את המצוות על מנת לקבל על כך שכר בעולם הבא, וכל שכן שלא יקיימם כדי לקבל עליהם שכר וכבוד בעולם הזה. וראה עוד ב'פלא יועץ' (ערך לשמה).

⁸ **לפי** זה מה שאמרו 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס' (כמובא בהערה 7), ומוכת שאין ללמוד שלא לשמה אלא לשם פרס ושכר, תירצו תוספות (פסחים ה: ד"ה שיחה, ראש השנה ד. ד"ה בשביל, סוטה כב: ד"ה לעולם) שזה נאמר דוקא באופן שעושה את כל המצוה כדי להשלים רצון יוצרו שציוהו על כך, אלא להנאתו בלבד, ואם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה לה, תוהה ומתחרט על מצות הצדקה שעשה, כמו הגויים שנותנים את הצדקה רק להתגדל בו (כאמרו בבבא בתרא י:). אבל מי שאינו תוהה ומתחרט ואומר שנותן את הצדקה כדי שאוכל לעולם הבא, הרי זה צדיק גמור, וכמו שמשמע בגמרא (פסחים, ראש השנה, ובבא בתרא שם). וראה גם בתוספות יום טוב (אבות שם ד"ה אל) מה שכתב בזה.

⁹ **כדברי** חז"ל בכמה מקומות (והבאנו חלקם לעיל בבראשית יח, כו 'הגנת הצדיקים', ושם כו, מ' 'הירות מידי עשו', ולהלן בדברים א, ג 'הגנת החכם על העיר').

טוב וטוב, והיינו כי בודאי מעלת התלמיד חכם כשהוא גם יחסן הוא טוב יותר כדלהלן), אבל אם אתם משבחים אותו רק על יחוסו הגם שאינו בן תורה, אדרבה יחוסו הוא רק חסרון עבורו וראוי שתאכלנו האש (משום שאינו בן תורה כאבותיו, מהרש"א וקרן אורה)¹⁰.

ישנם שאומרים: הלא אבי אינו בעל תורה, וסבי כלל לא היה שומר תורה ומצוות וכדומה, וכיצד אצליה בתורה. אך המציאות מוכיחה להיפך, לפעמים אדרבה מי שזקניו בעלי תורה וממשפחות מיוחסות, מרגיש סיפוק שיש לו שם ואינו טורח בתורה וביראה. אבל כל זה לא יועיל לו, תורה הוא לא ידע ללמוד.

לפעמים דוקא בנים של בעלי בתים פשוטים ביותר יצאו גדולי עולם, כי אדרבה מי שמתחזק בתורה, ובא ממשפחה שאינה בעלת תורה ויראה, רוצה ברצינות להיות בן תורה אמיתי, משקיע הוא את כל הכוחות בלא ויתורים ומקבל סיעתא-דשמיא מופלאה, ועל ידי כך זוכה לגדול ולעלות מעלה מעלה. **וכבר** אמרו (נדרים פא.) 'הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה', ודבר זה הולך גם על עניות בדעת שכן 'אין עניות אלא בדעת' (נדרים מא. ועיין בכתובות סח.), כי לפעמים דוקא ילדים אלו יודעים להעריך את התורה, ומנסים לקנותה בכל כוחם בהתמדה רבה, וכך הם מצליחים, עד שיתקיים בהם (אבות ד, ט. אבות דרבי נתן ל, א וסוטה מט.) 'כל המקיים דברי תורה מעוני – סופו לקיימה מעושר', ויזכו לגדול הרבה בתורה וביראת שמים (ובדברים ח"א ה, יט 'תורה בירושה' הוספנו בזה).

תשובה: אין לאדם להצטער שאין לו יחוס או שאינו מוכר, כי בעזרת ה' אם ישקיע את כוחו ומרצו בתורה, יבא יום שכולם יתייחסו אליו, וגם אם לא בעולם הזה – בעולם הבא יעריכוהו יותר מהרבה 'חשובים' אחרים.

חשיבות בני אדם

שאלה: האם שייך לדמות מעלת בני אדם זה לזה?

ג. **שמות יח, א:** "את כל אשר עשה אלקים למושה ולישראל". פירש רש"י "למושה ולישראל – שקול משה כנגד כל ישראל", והיינו שכיון שאף משה בכלל ישראל, אם כן למה הוצרך כלל להזכירו, אלא ללמד שהוא שקול כנגד כל ישראל. וכעין זה אמרו במדרש (שהש"ר א, ג) 'ילדה אשה אחת במצרים ששים רבוא בכרס אחת, ומיהו? זו יוכבד שילדה את משה ששקול כנגד ששים רבוא של ישראל, ע"כ. למדנו מזה שאין לו לאדם להסתכל על הגופים, כי אף שכולם נראים אותו דבר כלפי חוץ, אמנם הפנימיות של האדם יכולה להיות אחרת ממה שנראה כלפי חוץ, ככתוב (שמואל א' טז, ז) "האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב", וכמאמר רב יוסף בנו של רבי יהושע בן לוי לאחר שעלה לשמים (בבא בתרא י: ופסחים ג.): "עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה", כי לפעמים דוקא אנשים שנראים פה פשוטים, למעלה הם חשובים ביותר, וכן להיפך. ולכן שייך שיהיה אדם אחד שקול גם כנגד כל ישראל. **וכן** כתוב (במדבר לא, ו) "וישלח אותם משה אלף למטה, אותם ואת פינחס", ודרשו חז"ל (ספרי מטות ה. ובילקוט שמעוני במדבר כז, תשעו. דברים יא, תתעה. יהושע א, ח) "פינחס היה בכלל (אותם)", ולמה יצא? מלמד שהיה פינחס שקול כנגד כולן" (ועיין בילקוט דברים שם שהביא עוד כמה דוגמאות לכך). **וכן** אמרו בגמרא (בבא בתרא קכא: וסנהדרין מד.) 'שיאיר בן מנשה שקול כנגד רובה של סנהדרין. גם בספר קב הישר (באות ססב) הביא מעשה מהזוהר על רבי יוסי שנפטר, ולאחר שבנו בכה וביקש רחמים חזרה נשמתו, ובמקום נשמתו של רבי יוסי נתנו למלאך המות שנים עשר אנשים תחתיו. וכן בשעה שנפטר חתנו של ה'חפץ חיים' זצ"ל בדמי ימיו, ואשתו – בתו של ה'חפץ חיים', באה לבכות לפניו: למה מידת הדין פגעה דוקא בבעלה הצדיק רבי צבי לוינסון זצ"ל, אמר לה ה'חפץ חיים: מה את רוצה, שחצי העולם היה הולך, או שרק הצדיק הזה? ופטרה לשלום.

וזהו מה שכתוב (יהושע ב, א. וקוראים זאת בהפטרות פרשת במדבר) "והיה מספר בני ישראל כחול הים", והמשיך הפסוק "אשר לא ימד ולא יספר", וקשה, האם יש להם מספר או לא. אלא תירצו חז"ל (יומא כב:) 'כאן בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, וכאן בזמן שאינם עושים רצונו של מקום'. וקשה, כיצד על ידי שיחזורו בתשובה יגדל בין רגע מספרם עד כדי ש"לא ימד ולא יספר". **אלא** הפשט (עץ יוסף ד"ה ל"ק) שכיון שיש אנשים שמבחינת הכמות הם יחיד, אבל מבחינת האיכות הם שקולים כרבים, לכן אמרו חז"ל שבזמן שישראל עושים רצונו של מקום, נעשה כל אחד מהם כה גדול וחשוב שאין יודעים חשיבות כל אחד, עד שמספרם מבחינת האיכות מתרבה כל כך מבלי יכולת לספורם, ו"לא ימד ולא יספר". **לכן** כשאדם נפגש עם אדם, אל לו לקבוע את אישיותו ואופיו לפי מראהו החיצוני בלבד, וכמוכן שלא לזלזל בו לפי אומדן דעתו, אלא יתייחס אליו בכבוד, כי מלבד מה שהוא ב'צלם אלקים' וזכה להיות יהודי – בן המלך, עוד מי יודע גם כמה גדול הוא ברוחניות.

תשובה: לא שייך לדמות מעלת בני אדם זה לזה, ויכול להיות אדם אחד שגדולה מעלתו כנגד אנשים רבים, ולפעמים אף כנגד כל ישראל.

¹⁰ **בצאן** קדשים (שם) מבואר שתאכלנו האש משום האמור בגמרא (חגיגה כז.) שרק תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהם, מה שאין כן מי שאינו בן תורה שאש הגיהנום שולטת בו, ואם כן הוא לא דין דוקא ביחסן שאינו בן תורה אלא בכל מי שאינו בן תורה. **אולם** בעץ יוסף וכעין זה בטהרת הקודש מבואר שהחסרון הגדול עד כדי שתאכלנו האש הוא דוקא במי שהוא יחסן ואינו בן תורה, כי הטבע הטוב הנטוע אצל היחסן בוער בו כאש להאיר בלבבו את המידות הטובות ולהיות בר אוריין, ואם היחסן אינו הולך בדרך אבותיו או נהפך בו האש שבערת בו לעשות מעשים רעים, ונעשה גרוע יותר.

שאלה: מהי מעלתם של העוזבים משרות מכובדות כדי לעסוק בתורה זבירת שמים?

ד. שמות יח, ה: "ויבא יתרו... אל משה אל המדבר". פירש רש"י "אל המדבר – אף אנו יודעים שבמדבר היה (ולמה פירש זאת), אלא בשבחו של יתרו דיבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם, ונדבו לבו לצאת אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה". מכאן נלמד במעלת המתקבלים ליהדות שעזבו את הכל למען התורה, אף שקודם לכן ישבו בכבודו של עולם, בעלי קריירות גדולים ותפקידים בכירים. ואף שבודאי "אין כבוד אלא תורה, שנאמר 'כבוד חכמים ינחלו' (משלי ג, לה)¹¹, אולם כיון שהעולם מחשיבים את הבלי העולם יותר משאר דברים, לכן יש לכבדו יותר, במה שמצדו הקריב יותר משאר אדם בזה שמתקרב לתורה, וקיים בעצמו מסירות נפש למען התורה, ולכן ראוי לשבחו על כך יותר מאחרים¹². גם רבינו יונה (שערי תשובה ג, מט) כתב "ובכמה מקומות הזהירה התורה על אונאת הגר (להלן כב, כ. ומעין דרשת הגמרא בבבא מציעא נח: על פי הפסוק בויקרא כה, יז), מפני אשר שכח עמו ובית אביו, ובא לחסות תחת כנפי השכינה, כענין שנאמר (רות ב, יא) 'ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת', ונאמר (שם בפסוק יב) 'ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו'. משל לצבי שבא לעדר ושם ירביץ עם הצאן ירעה, וחמל עליו בעל העדר, כי עזב כר נרחב ויעמוד במקום צר"¹³.

ואותם שעוזבים את אותו כבוד מדומה, אין להם להצטער על כך, אלא ידעו שהולכים הם לקראת הדבר החשוב ביותר בעולם, ושבעבורו נברא כל העולם (כדלעיל בראשית א, א ועוד), ואין להם לדאוג על עתידם, כי אדרבה מכח מסירות הנפש שמשקיעים בעבור התורה, רואים אחר כך סייעתא-דשמיא גדולה בדברים רבים, וגם בגידול הבנים לתורה וליראת שמים, היוצאים פעמים רבות גדולי תורה וענקי רוח, ו'סוף הכבוד לבא' (נדרים סב.), ואמרו (אבות ד, ט. ואבות דרבי נתן ל, א) 'כל המקיים את (דברי) התורה מעוני – סופו לקיימה מעושר' וכדומה¹⁴. ומעין מה שראינו אצל יתרו בעצמו, שאף שבתחילה עזב את כל הכבוד שהיה שרוי בו להיות כומר גדול ומכובד ונתגייר להיות עם האומה הנראית שפילה בין האומות, אך לבסוף זכה לכבוד גדול כזה שכמעט לא היה דומה לו, כמאמר רב יודן בשם רב איבו (תנחומא ויג, ז) "שני בני אדם ראו כבוד גדול מה שלא ראה בריה בעולם, ואלו הן יתרו ויעקב, יתרו כשבא אצל משה, כתוב בו (יה, ז) 'ויצא משה לקראת חותנו', מי היה רואה את משה וציצא וציצא אלפי שרי מאות יוצאין ולא היה יוצא, שבעים זקנים יוצאין ולא היה יוצא, אהרן כהן גדול יוצא ולא היה יוצא! התחילו כל ישראל יוצאין לקראת יתרו". וגם אם בעולם הזה לא יזכה לכבוד, אבל בעולם הבא בודאי יקבל כבוד גדול על מסירות נפשו לתורה, ולפום צערא – אגרא' (אבות ה, כב) וכגודל צערך והשקעתך בעולם הזה לצורך התורה והמצוות – כך יגדל שכרו בעולם הבא.

תשובה: גדול מעלתם של העוזבים משרות מכובדות כדי לעסוק בתורה זבירת שמים, וכגודל השקעתם ומסירותם לתורה, כן גדול מעלתם ובעזרת ה' מכח זה זוכים לסייעתא-דשמיא מיוחדת.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל – עלוני הפרשה המחכימה: על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (במעלת אותו היום ושחלף הולך אחר הקתילה), עלון 'הכנה נפלאה לכת מצוה' (כנ"ל), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה להתיים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשניות ב:40 דקות על ש"ס משניות, ולשימועם בקול הלשון' בשם 'הרב שילה בן דוד שליט"א – הפרק היומי במשניות', ובקו ישר: 0733,211,612 ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ו'יבכהט"א' (לפי סדר א"ם): אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), אמרי שילה – משניות מבוארות (ביאורים ובידורים בשפה ברורה על מסכתות כלים, אהלות, נעים פרה וטהרות), בואת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שתשובותיהן במסכתות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בחלב ותערוכות יו"ד פז-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בחורים ומאורים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המשנה המחכימה (על פיקי אבות), הפרשה המחכימה (שבעה הלוקים שהם בראשית שמות ויקרא במדבר דברים א' ב' ג', חכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפסוקי התורה בצירוף עובדות והנהגות ומעשים מסינות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים ובידורים, ופולפולים בעניני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובעניני המועדים בחודש אלול ותשרי - ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הקיפורים והשעשע רבה, סוכות ושמיני עצרת. כ: 380 עמודים), זמנים ומועדים חלק ב' (כנ"ל בתחודשי כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על חנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספרות העומר, שבועות ובין המצרים), שלום עליכם / shalom aleichem (תרומם הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), שלום רב (שאלות שלום והארת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעובדות ומעשים רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) [אול לעת עתה], שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מעובד ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), תולדות אדם (בקניני גילאים ושנות האדם מקום לידתו עד אחר ספירתו), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס) לפרטים, הארות והערות בטלפון: 02-5864229. בדואר אלקטרוני: BH5864229@GMAIL.COM, או בכתובת: רחוב סולם יעקב 3/47 רמות א' ירושלים. נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבת אחים – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקמטוריה 'עלון הפרשה המחכימה'.

¹¹ פירשו הרמב"ם והרע"ב "אין כבוד בא לו לאדם אלא על עסקי התורה, שנאמר (משלי ג, לה) 'כבוד חכמים ינחלו' – כלומר הם נוחלים כבוד בשביל שהם לומדים את התורה ויורשים אותה כנחלה".

¹² כעין מה שכתבו על אמונו ר' זצ"ל (בהסכמת היביע אומר' ללוח 'ביכורי יוסף'): "שעזב מחמדי עולם ותפקידים בכירים בתכנון והנדסה, ושקע ראשו ורובו בתורה הקדושה, ומנצל ידיעותו בעניני התכונה והתשבורת לחישובי זמני הנץ התמה". וכדברי אחי (בהקדמה לספרו 'שיחת חולין') "לא אוכל לחשות מלהזכיר את עוז רוחו ואומץ לבו של אבי מורי שיחיה, אשר השליך מאחריו עולם ומלואו בעוזבו תפקיד רם ונשא במערכת התעשייה המדעית בשיא התקדמותו ופרסומו, והלך וישב באהלה של תורה לשקוד על דלתותיה, עד אשר עלה ונתעלה, ותהלות לה' יתברך, וזכה להקים מקום תורה ותפילה בתוככי ירושלים עיר הק"מ".

¹³ אף שבאמת אין לך מקום רחב יותר ממקום בני ישראל לומדי התורה, שנאמר עליה (איוב ט, ט) "ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים", ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה' ואבות ה, ב. אבות דרבי נתן פרק ב. מסכת כלה פרק ה), אבל כיון שבעולם הזה נראה לבני האדם כי הרוחב הוא במיילי התאות כרצונו, ולבני ישראל יש מקום צר שיש להם תרי"ג מצוות ומתוכם שס"ה לא תעשה המגבילים את האדם מלעשות כרצונו, לעומת בני נח שיש להם שבע מצוות בלבד, לכן יש לאותו הגר מעלה במה שעזב חמדת תבל והלך ורבה באלקי ישראל. וזהו שדימה את הגוי הזה שהיה כצבי שיכול לרוץ ממקום למקום במרחבים, בדוגמת הגויים שיכולים לעשות כרצונם מלבד משבע מצוות בני נח, והלך ועמד במקום צר לרעות עם הצאן שישאר נמשלו להם (ככתוב "שה פזורה ישראל") שאינם הולכים למרחבים רק משועבדים כל הזמן למרעה של התרי"ג מצוות שמגבילים מללכת סתם אחר תאותם לעשות ככל העולה על רוחם, ומחוייב ללכת כל הזמן אחר הרועה שהם גדולי ישראל על פי הרועה הגדול שזה הקדוש ברוך הוא. ואף שבודאי אלו החיים המאושרים יותר בעולם הזה ובעולם הבא, אבל כיון שכפלי חוץ בעולם המתירני שרודף אחר תאות הגוף נראה זה כצמצום היכולות של המעשים, לכן יש להעריכו על כך שעזב כל זאת כדי לחסות בצל השכינה והסכים במהינתו לוותר הרבה לצורך כך, ובודאי שאין לצער ולחזקו את מצבו הקודם.

¹⁴ כמז הפסוק (תהלים קנח, ה) 'הזורעים בדמעה, ברינה יקצרו', וכן (ישעיה ט, א) 'העם ההולכים בחושך, ראו אור גדול'.

קיצור הלכות נשיאת כפיים

חלק ג'

עו. ויזהרו לא לגעת בנעלים כשלובשים אותם, ואם נוגעים יטלו ידיהם לתפילה שיתפללו אחר כך^{צא}.

מתי עובר בעשה

עז. כל כהן שאין בו אחד מהדברים המעכבים אותו מלעלות לדוכן, אם אינו עולה אע"פ שביטל מצות עשה אחת הרי זה כעובר בג' עשה [כה תברכו, אמור להם, ושמו את שמי וגו'] אם היה בבית הכנסת כשקראו כהנים, או אם אמרו לו לעלות או לבוא ליטול ידין^{צב}.

עח. ודוקא כשעקר רגליו לעלות ברצה ואח"כ לא עלה כשקראו כהנים, או כשאחד מהמתפללים אמר לו לעלות, הרי הוא עובר בעשה^{צג}.

עט. וכן אם אמר לו אחד המתפללים לפני שגמר הש"ץ ברכת רצה שיעקור רגליו או שיבוא ליטול את ידיו ולא עקר, והיה בבית הכנסת עד שהתחילו הכהנים לישא כפיהם ממש ולא עלה עמהם, הרי זה עובר בעשה, ואפילו שכעת כשקוראים כהנים אסור לו לעלות לישא כפיו כיון שלא עקר רגליו. ובביאור הלכה נוטה דגם אם יצא מבהכ"נ מיד כשאמרו לו, ולא נשאר שם עד שהתחילו הכהנים לישא כפיהם, כיון שקראו לו לעלות בומן החיוב ה"ז עובר^{צד}.

פ. ואם לא עקר רגליו ברצה שאסור לו לעלות אינו עובר כשקוראים כהנים, ואפילו אמרו לו בפירוש לעלות אינו עובר בעשה^{צה}. וכיון שיש בפוסקים מי שהסתפק אולי באופן זה הוא מחוייב לעלות, עדיף שלא יהי' בבהכ"נ בשעה שקוראים כהנים. ובלאו הכי טוב שלא יהי' בבהכ"נ בשעת ברכת כהנים כדי שלא יאמרו שהוא פגום, דמי ידע שלא עקר רגליו קצת ברצה^{צו}.

פא. אם היה מחוץ לבית הכנסת כשקראו לו לעלות אינו עובר^{צז}.

אחר הברכה

סז. אחר הברכה מתחיל הש"ץ שים שלום, ואז הכהנים מחזירים פניהם להיכל דרך ימין שלהם שהוא בצפון^{צח}, ואומרים: 'רבון העולמים עשינו מה שגזרת עלינו עשה אתה מה שהבטחתנו'^{צט} השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל^{צכ}.

סח. ויאריכו בתפילה זו עד שיסיים הש"ץ שים שלום, כדי שכשיענו הציבור אמן יענו על שניהם. ואם אינם יכולים להאריך כל כך, יאמרו אדיר במרום וכו' ויכוונו לסיים כאחד עם הש"ץ. וגם הכהנים צריכים לענות אמן - על ברכת הש"ץ המברך את עמו וכו'^{צמ}.

סט. ובראש השנה ויום כיפור שמאריכים בניגוני 'היום תאמצנו' וכו' לא יתחילו לומר רבון העולמים עד לבסוף כדי שיסיימו עם הקהל כאחד^{צנ}.

ע. אין הכהנים רשאים להחזיר פניהם עד שיתחיל הש"ץ שים שלום. ואינם רשאים לכוף אצבעותיהם [פירוש, שידיהם יהיו פרושות] עד שיחזירו פניהם^{צס}.

עא. ונשארים לעמוד בדוכן, ואינם רשאים לעקור משם עד שיסיים הש"ץ שים שלום. ויש מי שאומר שצריכים להתנתן עד שיסיימו רוב הציבור לענות אמן אחר ברכת שים שלום, וכן המנהג^{צס}.

עב. ויזהרו שלא ידברו עד שירדו מהדוכן, אף שכבר הורידו כפיהם^{צט}.

עג. ובמקומות שהמנהג לומר לכהנים בירידתם מהדוכן 'יישר', מהנכון שלא ירדו הכהנים מהדוכן עד לאחר שיסיים הש"ץ קדיש, כדי שלא יתבטלו הכהנים והעם מעניית אמן יהא שמיה רבא ושאר אמנים עיי"ז^{צפ}.

עד. כשיורדים מהדוכן לא יחזירו אחוריהם להיכל אלא יצדדו ויחזירו פניהם קצת להיכל כתלמיד הנפטר מרבו שמחזיר פניו אליו בצאתו מלפניו^{צק}.

עה. אסור ללבוש הנעלים בשעת הקדיש^{צק}

פ סע' יז.

פא היינו שתסכים על ברכתנו וכדכתיב ואני אברכם.

פב סע' טו ובמשנ"ב.

פג שם

פד ס"ק נד

פה סע' טז

פו שם

פז ס"ק נח

פח ס"ק ס

פט ס"ק סא

צ המשנ"ב בס"י נו ס"ק א האריך בחומר המפסיק באמצע קדיש, וכתב שם: ואפי' להרהר בדברי תורה אסור בשעה שהחזן אומר קדיש מפני שצריך לכוון הרבה בעניית הקדיש. ובס"י כה ס"ק נה וז"ל: "ואנשים שנוהגין לקפל הטלית ותפילין ולהניחן בתיקן בעת אמירת קדיש לא יפה הן עושין, דמאוד יש לכוון בעניית אמן יהא שמיה רבא וכו' ואמן יהא שמיה רבא הוא הוא עוד במדרגה גבוה יותר מקדושה וכו' ובדאי לא גרע משאר ברכות דרבנן דאסור לעשות אפילו תשמיש

קל בשעה שהוא מברך.

צא סע' יז

צב סע' ב

צג ס"ק ט

צד ביה"ל ד"ה או וכו'.

צה ס"ק ט בשם המג"א. ויל"ע דלכא"ו בשו"ע ס"ד מוכח דלא כמג"א, דאם כמג"א למה כתב דצריך לשהות מחוץ לבהכ"נ בשעה שקראו החזן כהנים, הא אפשר לו שלא יעקור ברצה ואז שוב אינו צריך לצאת בכהנים.

צז שם

צז ביה"ל ד"ה אם.

פב. גם באופן שלא עובר, כל שלא עלה באותו יום ויכול לעלות ואינו עולה לא נכון לפטור עצמו מלעלות, שמבטל מצות עשה בחינם. והרי זה דומה לשאר מצות עשה התלוי במעשה כמו ציצית דלאו חובת גברא הוא אלא חובת הבגד, ואפילו הכי צריך לעשות בגד של ד' כנפות ולתלות בה ציצית, ונענשים על זה בעידנא דריתחא. ובגמ' בקידושין (ג) אמרו שאפילו אם הוא פוטר את עצמו ממצות עשה קודם שהגיע זמן החיוב, גם על זה נאמר ויראת מאלוקיך, עיי"ש^{פב}.

פג. אם עלה פעם אחת ביום זה, כיון שכבר קיים מצוה זו ביום זה לא חיבתו התורה יותר, ושוב אינו עובר אפילו אמרו לו עלה.^{פג} וגם אם עלה רק בשחרית אינו עובר במוסף^{פג}.

פד. אם נשא כפיו פעם אחת באותו היום ונזדמן לו ציבור אחר, יכול לישא כפיו שוב, אך אין עליו חיוב. ואם עולה שוב לישא כפיו, צריך לברך שוב ברכת אשר קדשנו במצוותיו וכו', ואפילו באותו בית כנסת שכבר נשא כפיו.^{פד}

פה. כהנים שאינם יכולים לעלות לדוכן מפני חולשה וכדומה, צריכים לצאת מבהכ"נ קודם שמתחיל הש"ץ רצה כדי שלא יאמרו שהם פגומים כשלא יעקרו ברצה, וגם כדי שלא יבואו לומר להם לעלות או לבוא ליטול ידיהם. ונהגו שלא לשוב לבהכ"נ עד שיגמרו ברכת כהנים, כדי שלא יאמרו שהם פגומים [בני גרושה ובני חלוצה].^{פה}

פו. כהנים הפסולים לעלות לדוכן, אפילו פסולים מדרבנן, אינם צריכים לצאת מבהכ"נ בשעת ברכת כהנים ולא כשקוראים כהנים.^{פו}

פז. ואם אין בבהכ"נ רק אותם כהנים הפסולים מדרבנן יצאו קודם רצה.^{פז}

כשעומד באמצע שמו"ע

פח. כהן שעומד באמצע שמו"ע שלא במקום ברכת כהנים, אינו מפסיק לעלות לדוכן, אפילו אין שם עוד כהנים חוץ ממנו, ואפילו אם אמרו לו עלה^{פח}.

צח ביה"ל ד"ה אינם

צט שו"ע ס"ב וס"ג ובמשנ"ב וביה"ל שם.

ק שעה"צ ס"ק פא.

קא סע' כח. ובמשנ"ב שם. ובס"ק יא.

ויש לציין שהלבוש הסתפק אם יכול לברך שוב, והחת"ס (הובא בחי' על השו"ע ובשו"ת או"ח סי' כב) העלה לדינא דאם כבר נשא כפיו באותה תפילה ונזדמן לו ציבור אחר, אם אין שם כהן אחר ישא כפיו ויברך, אבל אם יש שם כהן אחר זולתו לא ישא כפיו כדי שלא יכניס עצמו בספק ברכה.

קב ס"ד ובמשנ"ב.

קג ס"ק יב

קד שם

קה דיש לחוש לדעת הא"ר והיעב"ץ שהובאו במשנ"ב ס"ק קו.

פט. ואם הגיע בתפילתו למקום ברכת כהנים, ומובטח לו שיצליח לחזור אח"כ לתפילתו, אם אין שם כהנים אחרים מותר לו לעקור רגליו ולעלות לדוכן^ק, ואחר שיגמור הנשיאת כפים ירד מהדוכן ויגמור תפילתו במקומו.

צ. וכיון שאינו רשאי לעלות לדוכן רק אם עקר רגליו ברצה, לכן אם משער בתוך התפילה שיגיע אז לאותו מקום בשוה עם הש"ץ, צריך להיזהר לעקור רגליו קצת לצד הדוכן כשמתחיל הש"ץ רצה.

צא. אך אם יש שם כהנים אחרים, אפילו הגיע למקום ברכת כהנים, יש לדון אם לא אמרו לו עלה אם עולה^ק. ואם אמרו לו עלה ודאי עולה^ק, אם עקר רגליו ברצה^ק.

לפני המתפלל

צב. כהן שצריך לעבור לפני המתפלל כדי להגיע לדוכן, יעבור ויעלה^ק.

צג. אך כדי ליטול ידיו, אם יכול לסמוך על נטילתו בבוקר [כגון שלא הסיח דעתו וכו'] יל"ד דאפשר שלא יעבור^ק, ואם לא יכול לסמוך על נטילתו בבוקר יעבור ליטול ולעלות.

קו דיש לחוש בזה לב' השיטות שהובאו במשנ"ב שם. ובכה"ג לכו"ע מותר לו לעלות.

קז דלכא"ל לשיטת המג"א כל שיש כהנים אחרים גם אם עומד במקום ברכת כהנים אינו מפסיק. כמו שמדוייק ברדב"ז [שהוא מקור המג"א] שכתב (ח"ד תשו' אלף שס"ד בסופה) עוד איכא טעמא אחרינא וכו' ואינו רשאי לעקור את רגליו ולפסוק את תפילתו וכו'. ע"כ. והיינו דיש ב' טעמים למה באמצע שמו"ע אין מפסיקים כשיש שם כהן אחר, א. שאינו רשאי לעקור את רגליו. ב. שאינו רשאי לפסוק את תפילתו. א"כ גם אם נאמר שלכו"ע במקום ברכת כהנים לא מיקרי שמפסיק את תפילתו, אולם עדין הא דעוקר את רגליו ודאי הפסק הוא גם במקום ברכת כהנים. וא"כ יש לחשוב לשיטה זו. ואולי אם עומד שמו"ע בכותל המזרח ונושא את כפיו שם, כיון שאינו מפריד רגליו שפיר דמי גם לשיטה זו. אולם עיין בכף החיים ס"ק נו שכתב מפורש בדעת המג"א שאם יש כהנים אחרים גם אם הגיע למקום ברכת כהנים לא ישא כפיו. [ועל אף דפליג על המשנ"ב בדבר אחד, אפשר דבהא גם המשנ"ב מודה]

קח דבכה"ג לכו"ע עולה.

קט כל זה מהמשנ"ב ס"ק קו.

קי מרן הגר"ח קנייבסקי במכתב להגר"ר יעקב הכהן קופשיץ שכך הורה החזו"א. ויש שאמרו שהחזו"א הורה שרק בצידי המתפלל מותר לעבור אך לא כנגדו ממש.

קיב במכתב שם ענה מרן הגר"ח ק"ק שלא שמע מהחזו"א להתיר בזה. ועיין בספר נחלת אליהו (להגר"א דושניצר סי' לב) מש"כ בזה. [והגר"ש הכהן שבדרון ועוד כהנים ת"ח נהגו שלא לעבור לנט"י, ולכא"ו ה"ט כיון דבדיעבד אפשר לסמוך על הרמב"ם]. אך פשוט שכשא"א לו לסמוך על הרמב"ם כגון יוה"כ וט' באב הרי הוא כמי שעובר לישא כפיו שמותר. ויש שהורו שמותר לעבור גם לנט"י.

מתוך הקונטרס 'קיצור הלכות נשיאת כפיים'. לתגובות ומוקדי מכירה ניתן לפנות למייל 54321654K@gmail.com

פני יהושע

פרקים לדמותו וחיבוריו
של המאור הגדול אשר כל הלומדים
נשענים על תורתו, ממנו יתד וממנו פינה, רב רבנו,
הגאון רבינו יהושע יעקב פולק זצלה"ה

אב"ד פרנקפורט
בעל הפני יהושע
גלב"ע י"ד שבט התקט"ז

הרה"ג ישי לטר

ה"פני יהושע", הוא אחד מספרי היסוד בלימוד הגפ"ת בעיון כפי שידוע לכל מי שדרכה רגלו על מפתן בית מדרש. הספר מאחד בתוכו עיון מסודר בחלק הפשט והחשבון של הסוגיא הדק היטב ברש"י ותוס', יחד עם הערות נמרצות בסברא ישרה. כולם ימצאו בו את סיפוקם. החיבור שייך לסוגת המפרשים שעוסקים בעיקר ב'מיניה וביה' של הסוגיא, ואינם מרבים לנטות לקושיות ופולפולים ממקומות אחרים. התמיהות של הפנ"י, מזדהה עמהן הלומד, וחש כי הן קושיות ברזל היצוקות ביותר מסילה. המהלך שיוצר המחבר מכוח אותן קושיות, נראה כמוכרח. הוא עצמו כותב בהקדמתו: "שבכמה מקומות זכיתי לעשות העקוב למישור בכמה סוגיות עמוקות, ומחמורי חמורות נעשה קלי קלות בעזה"י". דומה והוא לא מניח נקודה בסוגיא שאינו עומד עליה. לעומת ספר המהרש"א שנכתב בסוד הצמצום, הפני יהושע נכתב בסוד המרחב והפירוט. לצד הערות וביאורים קצרים לאורך כל הסוגיא, במקום הצורך, אינו נרתע מלהרחיב את הדיבור, והכל בהסברה נעימה, עד שאין האריכות לטורח. בודאי שהבהירות הגדולה קשורה גם לעובדה כי הדברים נכתבו לאחר שנאמרו לתלמידים, ועברו תחת כור ההיתוך של "ומתלמידי יותר מכולם".

במאמר זה נסקור את הידוע על תולדות חייו וענינים הקשורים לחיבוריו. חלק גדול נלקח מהחיבור עטרת יהושע לתולדותיו.

איש קראקא

רבינו יעקב יהושע פלק זצ"ל, נולד בשנת תמ"א בעיר קראקא. אמו היתה נכדה של בעל המגיני שלמה, ועל שמו הוא נקרא. את השם 'יעקב' הוסיפו לו בשנים מאוחרות, בערך בשנת תפ"א, בעת שחלה (כנראה ע"ש מאמר חז"ל 'יעקב אבינו לא מת'). היה חותם עצמו בשם "יושע", וכפי שנהג זקנו, וזאת כדי שלא לכתוב את רובו של שם ה'. בחתימתו היה מייחס עצמו כל ימיו לעיר מכורתו קראקא.

בילדותו היתה תורת ה' חפצו, והיא לא ביישה את זקנותו. הרבה פעמים כותב בספרו פני יהושע בזה"ל "והייתי רגיל לתרץ בילדותי",

"ונהירנא כד הוינא טליא אמרת", וכיו"ב.

בהגיעו לפרקו נשא את מרת לאה בת הנגיד

מימין מצבת הפנ"י
ומשמאל מצבת ההפלאה.
צילום יעקב מאור

ר' שלמה סג"ל לנדא מלבוב, ועבר להתגורר שמה כשהוא משמש כמפקח על המלמדים בתלמודי התורה.

במשך השנים כיהן כרב במספר קהילות, כשהידועות והגדולות הן לבוב, ברלין, מיץ ופרנקפורט.

כל שנותיו הרביץ תורה לבחורי חמד שנקבצו ובאו אליו. הרבה פעמים כותב בספרו "ובישיבה הארכתי".

ברבנות ברלין

בשנת ת"ץ נקרא לכהן ברבנות קהילת ברלין, בידינו העתק מכתב הרבנות שנשלח

אליו, "כי נתנו חכמים עיניהם לההוא דיתבי בניצבין, זרע קדש מצבתו אדם גדול בענקים, ארך האבר בכל פנה ועבר, ה"ה כבוד הגאון הגדול המפורסם, תורתו כמים לים מכסים, המאור הגדול לממשלת, מזה בן מזה, הנמצא כזה, חד בדרא, שר התורה, בנגלה ובנסתרה, סיני ועוקר הרים, מאיר לארץ ולדרים... ה"ה מורינו ורבינו הקדוש..."

לאחר מכן מפורטים התנאים שהקהילה מעניקה לו, ונביא כמה מהדברים שיש בהם ענין. הקהילה מתחייבת מלבד המשכורת, להחזיק לו ישיבה ותלמידים בחורי חמד. הרב מצינו מתחייב: לדרוש בשבת שובה ושבת הגדול, לשפוט ולדון בכל דין והלכה, לברך את העם בברכת ה' בתפילת טל וגם תפילת נעילה, הקהילה מכבדת אותו בעליית שלישי בכל שבתות השנה ומועדים וימים נוראים, יקבע לרב מקום חשוב בבית הכנסת לפי כבודו בכותל מזרח, ראשון בקודש לצד האה"ק, וכן לרבנית מקום חשוב בעזרת נשים. ועוד.

לא תגורו מפני איש

אלא שקפץ עליו שם רוגזו של אחד הגבירים, וכך מסופר בקורות תולדותיו:

לבו היה כלב האריה לא חת מפני תקיף ולא זע מפני עריץ, פני קצין לא נשא ולנדיב לא החניף, דן דין תורה לאמיתו ובמשפט לא הכיר פנים. תכונת נפשו הזאת היתה הסיבה להמשיך עליו שנאת עשיר אחד שהיה התקיף שבתקיפים אז, כי הרשיעו בעמדו לפניו במשפט עם אחד ממריביו, ותחת אשר רבים וגדולים כרעו לפניו ברך, הוכיח הרב את הנגיד על החמס אשר בכפו. וכראות הרב כי לב אותו עשיר לא נכון עמו, ולא יוכל עוד לישב במנוחה נכונה תחת כנפי השלום והאחדות בברלין, הסכים לעזוב את העיר ולנטות אהלו בעיר ואם בישראל ק"ק מיץ אשר שם קבלוהו לאב"ד ור"מ עליהם בשנת תצ"ד. שם מילא את מקומו של הגאון רבי יעקב רישר בעל חק יעקב ושבות יעקב. שם סידר רבינו את ספרו פני יהושע על כתובות גיטין וקידושין והדפיסו עם קונטרס בדין חדש בשנת תצ"ט.

כאשר הרשיע אותו רבינו בדין תורה, והלה עורר עליו מחלוקת. נוסף על כך פטירת בתו הנערה, עד שעזב את העיר בשנת תצ"ד. אז נתקבל לקהילת מיץ במקום בעל שבות יעקב שנפטר אז. בעיר זו סיים לכתוב את ספרו פני יהושע והדפיסו באמסטרדם (שהיתה אז המקום המרכזי להדפסת ספרים) הספר הנכבד הזה פרסם שמו הטוב עוד יותר, ובשנת ת"ק כאשר נפטר בעיר פרנקפורט דמיין הגאון רבי יעקב כ"ץ פפירש בעל ה'שב יעקב', נתאספו ראשי הקהל וגמרו אומר כי רק רבינו ראוי לאצטלא זו, ושלחו לו כתב רבנות. כאשר בא לעיר פפד"מ נתקבל ברוב כבוד ופאר, ושם נתקבצו אליו תלמידים הגונים לשמוע ממנו דבר ה', ומשם נתפשטה תורה בכל ארץ אשכנז.

שריפה ועיי מפולת

הרקע להתמסרותו לכתובת החיבור הגדול 'פני יהושע', ולגיבוש שיטת לימודו, היה אסון שארע לו יחד עם הצלה ניסית. בשנת תס"ג ארע פיצוץ גדול בעיר לבוב כשמחסנים שהכילו אבק שריפה התפוצצו וגרמו להרג של יהודים רבים, ביניהם זוגתו של הפנ"י, ובתו הקטנה של רבי יעקב יהושע, הוא עצמו ניצל בנס כפי שמספר על כך בהקדמה לספרו:

"ביום חרוץ אפה'יום ג'כסליו שנת תס"ג לפ"ק בק"ק לבוב, שליו הייתי בביתי ורענן בהיכלי עם חבירים ותלמידים המקשיבים לקולי, ופתע פתאום היתה מעיר לגל, הפוכה כמו רגע לא חלו בה ידים וקול זעווה לא שמענו (כלומר לא היה רעש של רעידת אדמה) כי אם קול הבערה יצאה לחלק, ומראה אש הגדולה והמתלקחת אשר עלה בארמנותינו ובחלונינו ע"י כמה חביות גדולות ונוראות מלאים פולוויר שהיה לשריפת אש, עד שנהרסו הבתים ממגורותם. כמה בתים גדולים ובצורות חומה עד לשמים הושפלו עד לעפר ערו עד היסוד בהן, ונהרגו כששה ושלשים נפשות קדושות מישראל. ובתוך החללים ג"כ מגרי ביתי זו אשתי הראשונה נ"ע ואמה ואבי אמה, עד שהגיע ג"כ לצרת הבת בתי הקטנה אחת היתה לאמה וחביבה עלי ביתר שאת. וגם אנכי הייתי מן הנפילים מאיגרא

רמא לבירא עמיקתא ובאתי בעמקי מצולה בארץ התחתית ממש כבתוך המכבש מחמת כובד משא הגלי גלים שנפלו עלי וקורות בתינו יותר מקורות בית הבד, ולא נתנוני השב רוחי, ידי ואיברי אינם ברשותי, אמרתי נגזרתי בדמי ימי אלכה פקדתי יתר שנותי לא אביט אדם עוד עם יושבי חלד.

שלא יעשו בתיים קבריהם

רבינו עצמו לא נפגע מן המפולת, אך נלכד תחת ההריסות תוך כדי פעולות ההצלה שנעשו, כפי שמתאר בלשונו: "אמנם בחמלת ה' עלי לא נתנני אלקים להרע עמדי, וכמו ערך שלישי או רביע שעה אחר ששקט וסר מזעף קול המפלה, רק עדיין קול שפעת המולת המון לאלפים ולרבבות הולך וסוער הרומסין על הגג ותבקע הארץ לקולם. ורבים אשר המיתו ברמיסתם יותר מאשר בראשונה, אף דלא הוי סגי בלאו הכי שכוונתם להציל ולפקוח הגל (א"ה, יש שדייקו מדברי רבינו שלא כתב שעשו איסור, שטוב עשו המצילים, מכיון דלא הוי סגי בלאו הכי, דאם לא נעשה פעולות הצלה ימותו כולם. ושייכא לנידון החזו"א במטה חץ לצדדים ואכה"מ). סוף דבר כבר יצאתי מכלל ודאי סכנת נפשות לידי ספק".

נודרין בשעת צרה

"אז אמרתי עודני בתוך הגל, אם יהיה אלקים עמדי והוציאני מן המקום הזה לשלום ויבנה לי בית נאמן להרבות גבולי בתלמידים, לא אמנע עצמי מכותלי בית המדרש ולשקוד על דלתי העיון בסוגיית הש"ס ופוסקים וללון בעומקה של הלכה, אף לינות הרבה בענין אחד.

ובזה חשקה נפשי לילך בעקבות אבותי ה"ה אבי אמי רבתא הגאון המנוח המפורסם הרב המאה"ג מוהר"ר יושע זצ"ל אשר שמו בקרבי האב"ד ור"מ דק"ק קראקא שחיבר ספר מגיני שלמה ליישב קושיות התוס' על רש"י ז"ל וליישב מה שמניחין התוספות בתימה. ולעת ההיא עדיין לא זכינו לאורו של הספר הנ"ל, רק מאשר אבותינו ספרו לנו ולמשמע אוזן תאבה נפשי ללכת גם אני בדרכיו.

אני טרם אכלה לדבר הדברים אל לבי, שמע

ה' בקול עניי ונתן לי מהלכים בין העמודים כמין שביל ממש נעשה לי ויצאתי בשלום בלי פגע, וחבל לא הוה בי. אז ידעתי נאמנה כי מה' היה הדבר ממש במקום שאין מצילין, ומאז והלאה השמתי הדברים אל לבי שיהא עיקר לימודי בדבר הלכה בסוגיית הש"ס ופוסקים ושלא להעלות בכתב שום דבר בענייני הדרוש או שאר לימודים שהם רחוקים ממרכז לימוד האמת אם לא לעתים רחוקים. רק כל זמן שנתחדש לי שום דבר בסוגיית הגמרא או בפירש"י ותוספות והיה הדבר נוטה בעיני שהוא על צד דרך לימוד האמיתית לפי דרך קדמונינו ורבותינו, אותה אבחר ואקרב לכתוב בספר הזכרונות."

ח"י שעות

בספר אלף כתב (אות תתמוג-ד) מובא שה' דברי חיים' סיפר שלאחר שנעשה הנס לבעל הפנ"י בעת נפילת הבתים, קיבל עליו לישב שתי שנים ללמוד בבית הכנסת מדי יום ח"י שעות רצופות, ובחורף מן הקור הגדול נקרו שערות זקנו מן הגליד, והביאו לו מים חמין לרחצו, ואז סידר החידושים להביאם לדפוס.

מחיבור הרשב"א לא קם כחיבור

אין מן הצורך להכביר אודות חשיבות חיבור זה, וכשהלבנה במילואה אין צריכים עדים לספר הופעתה. ומ"מ נביא מה שספרו בשבחו.

הגאון בעל אבני נזר (פתיחה לאגלי טל אות כד): "ראש לראשונים רמב"ן, אחרון לאחרונים פני יהושע".

הנוב": "הגאון פני יהושע היה כוחו רב ונשען על משענת קנה החכמה שהיתה עמו, ואמרינו וכבר הורה זקן".

תשובה מאהבה: "הרב פני יהושע ראש המדברים בכל מקום".

בשו"ת אבני צדק (אהע"ז ס' עז) מוכיח קשות את הרב השואל שהתבטא כנגד הפנ"י שהוא מעררב דברים, ועל כך כתב לו: "חס ושלום לומר כן על מאור הגולה, אף אם אמת השגת מעלתו... ובאזני שמעתי מפה קדוש אדמו"ר הגאון חתם סופר צוק"ל, שמחיבור הרשב"א לא קם עוד כחיבורו".

בספר רמתיים צופים בשם הרבי מקוצק, שקודם שהתחיל הפנ"י לחבר ספרו, למד ש"ס ל"ו פעמים.

על רבי ברוך לייבוין בעל הברכת שמואל, סיפר תלמידו רבי אליהו חזן: כאשר למדתי עם ר' ברוך בער חברותא במשך שנתיים, למדנו פני יהושע כסדר, ולא חסרנו אפילו פני יהושע אחד על הסוגיא" (ספר 'גאון התורה' עמ' 132)

בפנקס הקהילה של וורמייזא הונצח שמו (הוא שהה שם תקופה מסוימת בסוף ימיו): 'זכור אלקים את נשמת אדמו"ר, ראש גליותנו עטרת תפארתנו... וכן ראינו בחיבוריו וספריו

'פני יהושע' שבחיו יצאו לאורה, והמה על רוב סדרי הש"ס, ונתקבלו בעיני חכמי הדור כאילו יצאו מפי הגבורה. ופני אדם לא נשא ולא עלה על ראשו מורא. ויתר מדותיו מדת חסידות ומעלותיו ושבחיו עצמו מלספרה".

הפוסק שנודע כמפרש

פוסק גדול היה הפנ"י בדורו, תשובות רבות הריץ לכל המקומות, עד שהיה מכונה רשכבה"ג. תשובותיו הרבות, נדפסו רק מעט מזעיר (החיבור הידוע בשם "שו"ת פני יהושע", הוא של זקנו המגיני שלמה). וקובצו בדורנו בחלק ד' של הפני יהושע מהדורת 'בני תורה'.

מרגלא בפומיה דהגאון מטשעבין: שני גדולי הדור היו בתקופה אחת. הגאון רבי יהונתן איבשיץ, והגאון רבי יעקב יהושע בעל פני יהושע. רבי יהונתן נתפרסם בישיבתו הגדולה ובתלמידיו הרבים שומעי לקחו, והיו תלמידיו מתגרים באלו של הפנ"י, שהיה מפורסם כרב מורה הוראה ומשיב גדול. ולהיפך, תלמידי הפנ"י היו מתגרים בתלמידי רבי יהונתן שאינו כרבים. וראה זה פלא, לאחר פטירתם נשארה בידינו תורתו של רבי יהונתן בהלכה כספר אורים ותומים כרתי ופלתי או בדרוש המשתייך לתפקיד הרבנות. ומתורתו של רבי יעקב יושע יש בידינו את הפני יהושע שהוא ספר שלא מש מאהלי הישיבות ותלמידיהם. ללמדך, שהפרדה בין שני חלקי התורה הללו, היא מלאכותית.

דבש וחלב תחת לשונך

גדול היה רבינו גם בחכמת הנסתר. וכפי שניכר בקטעים אחדים בחיבורו שהביא דברים על דרך הקבלה, עי' פנ"י ברכות (ו, א ד"ה הני ברכי, ד"ה אמר רבי אבין. י, א ועוד).

אמנם יעוין בהסכמת חתנו רבי שלמה דב מלאביטש לספר עמוד העבודה שכתב: "הגם שכבר צווחו בה קמאי להרחיק א"ע מלימוד הקבלה... וביותר כבוד מו"ח הגאון המפורסם מוהר"ר יעקב יושע זצ"ל בעהמ"ח ס' פני יהושע שהרחיב והעמיק בחכמת הקבלה ביתרון הכשר חכמה חיילים הגביר, ולסוף ימיו חזר בו והזהיר את בניו אחריו למנוע א"ע מחכמה הנעלמה מעיני כל ח"י. ויש משערים שאזהרה זו קשורה למחלוקת עם רבי יהונתן איבשיץ בפרשת הקמעות.

אחוד ואחוז בחיד"א

הרב החיד"א פגש את רבינו במסגרת מסעותיו באירופה, ואישיותו עשתה עליו רושם גדול.

בשם הגדולים (מערכת י אות רכה) כתב עליו ביקר והדר: "מהר"ר יעקב יהושע מקראקא, הוא הגאון אב"ד וריש מתיבתא דק"ק פרנקפורט דמיין שנת תק"א, ויצא שמו בכל העולם באמצעות חיבורי טהרה פני יהושע ד' חלקים על הש"ס, ואני הצעיר זכיתי לקבל פני השכינה איזה ימים ומראהו כמלאך

אלקים, ונתן לי במתנה ספר פני יהושע על סדר מועד שנדפס בו בפרק, ונח נפשיה דרב שנת תקי"ו.

ובמערכת ספרים כתב: פני יהושע להגאון מופת הדור בן בתו של הגאון מ' יהושע מקראקא... ומליץ בעד רש"י ליישב קושיות שהקשו עליו התוספות על דרך שעשה מר זקנו בספרו מגיני שלמה... ואני בעניי שמעתי מפיו כמה ענינים נחמדים...".

בספר מסעותיו (מעגל טוב) מתאר החיד"א את ביקורו אצל הפנ"י בוורמייזא בשנת תקי"ד: "כשבאתי לוורמייזא, התאכסנתי בבית הרב, וכבוד גדול עשה לי, מאשר שמנה לחמו נהמא בנהמא דעבד לחם רב כיד המלך ומזונות דאורייתא, דברי"ם הבאים בתוך הסעודה, שמעתתא ואגדה, פה מפיק מרגליות, אודם פטדה מלאים זיו זיוה והודה".

על אנקדוטה נאה בין הפנ"י לזוגתו (המדובר באשתו השלישית של הפנ"י שנישאה לו בשנת תקי"ב), מספר החיד"א שם: "ועל ענין אחד דאמר רב, פיה פתחה בחכמה הרבנית, וחנ"ה היא מדברת - דבר זה שאמרת טוב הדבר והוא אמיתי. נענה הרב ואמר, תיתי לי שדבר אחד ערב לך". (א"ה, אפשר שהדברים נאמרו ברוחא בדיחא).

מלחמתו בשבתאות

בשנת ת"ע החלה התנועה השבתאית להתעורר מחדש, ושליחים שונים סבבו בקהילות לעשות נפשות לצבי השבור. רבני הדור החרימום בכל מקום בואם. גם בעיר לבוב הוחרמו ע"י רבינו ועוד ששה רבנים בבחכ"נ, כאשר מספר היעב"ץ בספרו תורת הקנאות:

"כמו שכתב הגאון הישיש מוהר"ר יושע נ"י ז"ל, שהוחרמו ונתנדו בשנה היא ע"י שבעה רבנים ושבעה שופרות וכיבוי נרות בחרם הגדול הכתוב בספר כלבו, ועל כל פרק ופרק, חודש וחודש, מזל ומזל, תקיעה שברים תרועה, וכל העם בקיבוץ גדול ותינוקות של בית רבן ענו אחריהם אמן, ויזעקו אל אלקים בקול גדול ובכיה גדולה עד למרום, וכמה וכמה פושעים וחטאים מכת

הארורה הזאת עמדו איתנו על הבימה וגם המה התוודו על עוונם בבכי ובזעקה גדולה עד למאד, ואמרו כזאת וכזאת עשינו כפי נוסח הסיידור שסדרנו. ולאחר יציאה מבית הכנסת י"ז בתמוז דההיא שתא הוכרחו לנהוג בעצמן דין אבלות ונדוי שבעה ושלושים, ככל דין מנודה ואבל, זולת שאר עונשים ונזיפות אשר יצא מאתנו שבעה רבנים ואנא ברישא, שהייתי אבד"ק לבוב והגליל בעת ההיא. וכמו כן נעשה בכמה קהילות קדושות שבפולין, עכ"ל (הפנ"י) באגרתו ששלח בידי, עכ"ל היעב"ץ.

ביקש לישוב בשלווה

ביקש רבינו יהושע יעקב לישוב בשלווה, אך גם בפרנקפורט לא ארכו ימיו. הוא נאלץ לעזוב את הקהילה בשל מריבות פנימיות בין שתי משפחות, וכן בשל תמיכתו של רבינו ברבי יעקב עמד"ן במאבק נגד רבי יהונתן איבשיץ בפרשת הקמיעות. הוא עבר להתגורר באופנבך ובמנהיים. תקופה ארוכה התגורר בוורמייזא, היו גם תקופות קצרות ששב לפפד"מ, עד שעזבה שוב, ובסוף ימיו שב לגור באופנבך, בה נפטר בעש"ק י"ד שבט תקט"ז, ולמחרת השבת הובא למנוחת עולמים בפרנקפורט וכבוד גדול עשו לו.

רבינו נטמן בבית העלמין בפרנקפורט. במלחה"ע השניה הופצצה העיר ע"י האמריקאים, ופצצות אחדות נפלו בשטח בית החיים, כתוצאה מכך מצבות רבות נעקרו ממקומן, ביניהן מצבת רבינו. כמה עשרות שנים לאחר המלחמה החלו אנשי הקהילה היהודית לסדר את בית העלמין והעמידו בחזרה את המצבות. מצבת רבינו הועמדה שוב, אך לא בהכרח במקום הקבר המקורי. לידו הועמדה מצבת בעל ההפלאה.

אין שומעין לו

בשו"ת תשובה מאהבה (ח"א סי' קעד) כתב: "שמעתי מידידי וכו' ששמע ממוריני הרב הגאון נ"ע (בעל הנוב"י) כשהספיד על הגאון רשכבה"ג בעל פני יהושע אב"ד ור"מ בק"ק פפד"מ אמר בזה הלשון: אף שרבינו הגדול בעל פני יהושע צוה שלא להספיד אין

שומעין בזה למי שהוא רבן של כל בני גולה". והובא בפתחי תשובה יו"ד סי' שדמ.

והוראת הנוב"י ביאר הגרי"ש אלישיב (בהספד, הובא ע"י רבי יוסף אפרתי בהליכות שדה 128) דאף שת"ח יכול למחול על כבודו משום דתורה דיליה, היינו רק על התורה שלמד עד כה, אך איננו יכול למחול על התורה שעדיין לא למד, ולכן היה בכוחו של הנוב"י להספיד את הפנ"י, שהרי אילו זכינו והיה הפנ"י חי היה ממשיך להרבות תורה, ועל זה אין שייך שהפנ"י ימחול.

תהלה לדוד בכל יום

לסיום, נביא סנסן אחד מחידושי אגדות שבספרו (ברכות ד, ב): כל האומר תהלה לדוד בכל יום ג"פ מובטח לו שהוא בן עוה"ב. ונראה שהכוונה בזה שע"י שיאמר זה המזמור ג"פ בכונת הלב בתלת זמני הוי חזקה, ותתחזק האמונה האמיתית בלבו שכל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה למי שעוסק בתורה שניתנה ע"י כ"ב אותיות הא"ב שיש בזה המזמור... ויכוון ג"כ בפסוק פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון שהקב"ה זן ומפרנס עולמו מקרני ראמים עד ביצי כינים וכולם מתפרנסים שלא ביגיעה... א"כ בודאי החי יתן אל לבו ויאמר למה זה הבל וריק איגע כל היום לעשות מלאכת קבע לעסוק בצרכי פרנסה, שמכיון שכל הנבראים שאינן אלא לצוותא בעלמא מזמן להם הקב"ה פרנסתן שלא ביגיעה, כ"ש שראוי ונכון שיעשה כן לשומרי בריתו ולזוכרי פקודיו שהם עיקר ויסוד העולם... והשתא אתי נמי שפיר שתקנו חכמים לומר כל הג"פ ביום ולא בלילה סמוך לתפילת ערבית, משום שעיקר יגיעת ועמל האדם במלאכתו הוא באותו זמן שאחר תפילת שחרית וכדכתיב יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב עד אחר תפילת המנחה.

סיפר הילד ששמע לעצה. כתב: הציצית על השידה, החולצה על הכסא, המכנסיים על הספה, נעל אחת פה והשניה שם, וסיים: ואני במיטה. שמח וטוב לב, קרא "המפיל" ונרדם. בבוקר נטל ידיו וליקט הבגדים אחד לאחד. הגיע לסוף הרשימה, "ואני במיטה", ולא מצא. מאז מחפש הוא את הפריט האחרון החסר...

הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל על האנשים הרבים ש'מחפשים את עצמם', ומעטים המוצאים

"את הדרך? לכו בה" (שמות י"ח, כ')

בליטא היה הזהב זול יותר מאשר בפולין הסמוכה. היו שהתפרנסו מכך, הבריחו זהב מליטא לפולין בלא לשלם עליו את המכס, שהשווה את ההפרש. מובן שהשלטונות עשו כל שביכולתם למגר את התופעה. ערכו מצוד אחר המבריחים, והחרימו את הזהב. לא נזקקו למעצר. ההפסד היה צורב דיו, הון עתק.

יום אחד יצא מבריה מהעיר לידא, מרחק שבעה קילומטרים מהגבול עם פולין, ובידו מזוודת זהב כבדה, כמעט כרע תחת עומס המשא, אבל הרווח הצפוי יפצה על הסבל. מובן שלא פסע בדרך המלך, נכנס ליער ופסע במשעוליו. ולפתע נחרד: צל האפיל עליו: שוטר רכוב על סוסו. "לאן אתה הולך" התעניין השוטר.

"... יש בני דודים בעיירה שעל הגבול", ענה.

"ומה בידך?", שאל השוטר.

"ב... בגדים עבורם", השיב בלב הולם.

"ניחא", הפטיר השוטר, והאט את קצב רכיבתו, התאימו לצעדי

האיש. "ומדוע אינך הולך בדרך הראשית?"

"אני אוהב ללכת ביער. יש צל, ואויר, וציוץ הציפורים..."

"אמת", אישר השוטר, ורכב לצידו בדומיה. נהנה אף הוא מהצל ומהשלווה.

יצאו מן היער, בתי עיירת הגבול נראו. המבריח המסוייט היה על סף קריסה. המזוודה כבדה כל כך, ועליו להעמיד פנים שאינה מכילה אלא בגדים. אבל מילא, התקרית מאחורינו, הנה הוא מגיע. בפאתי העיירה עצר השוטר: "פתח את המזוודה!", הורה.

לכו צנח, אשר יגור בא. וכי היתה לו ברירה? פתח, והזהב סנוור.

השוטר ירד מסוסו, נעל את המזוודה, החרימ את האוצר.

"נבל!", התייפח המבריח בחרון אין אונים.

השוטר תמה: "אתה העבריין, ואני הנבל?!"

"אם חשדת בי, למה לא אמרת זאת מיד, למה לא החרמת בתחילת הדרך? אתה רכבת בניחותא על הסוס ואני סחבתי את המטילים הכבדים - מה אני סבל שלך?!"

אך, יש כה הרבה, שאינם אלא 'סבלים'!

והלא זה סיפור הגמרא (בבא בתרא יא ע"א) -

תנו רבנן, מעשה במונבו המלך שבזבו אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשנות בצורת. נאספו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו: "אבותיך גזזו והוסיפו על של אבותיהם, ואתה מבזבזם?"

אמר להם: "אבותי גזזו לאחרים, ואני גזזתי לעצמי!"

הם לא היו אלא "שומרים", "סבלים". אצלי, בא הממון לתכליתו! ואנחנו, מה?

שומרים, או מנצלים לטובה?!

אני זוכר, בסיביר, ישבנו פעם כמה אסירים. אנו, אשרינו שנתפסנו על דברי תורה. אבל הרוסים החרימו את רכוש הגבירים וגירשום לסיביר. ממש: "לוקה ומשלם". היו שם שני אחים, הגבירים הנודעים

לכית פונסקי, מעשירי קובנה לשעבר. אמר לי האחד מהם: "לעולם לא אמחל לרב מקובנה - ה'דבר אברהם' זצ"ל - ולרב מפוניבז!"

אמרת לי: "מה לך להאשים את הרבנים?"

אמר לי: "איני מוחל להם! מדוע כשבאו להתרימוני לתורה ולחסד, לא באו באיומי רובים! הקומוניסטים, באו עם רובים..."

אילו היה נותן אז, לפחות היתה לו קרן קיימת...

"ואתה יודע מה חורה לי?", אמר, "שהקומוניסטים החריבו עמל של

שלוש מאות שנה! דורות ששקדו על העושר, ובמחי יד אבדו!"

שלוש מאות שנה סחבו מזוודות עבור הקומוניסטים... הסבא של

הסבא שלהם, עבד בשביל סטאלין...
לא חבל?!

מעשה בילד

בנובהרדוק סיפרו: מעשה בילד, שאחר תמיד ללימודים. נענש, יום אחרי יום. פעם שוחח עמו המלמד לפשר האיחורים. התנצל: מפוזר ושכחן הוא, מוריד בגדיו בתפוזרת, ובקומו משנתו טורח הוא לחפש אחריהם וללקטם מפה ומפה, ומאחר.

אמר לו המלמד: "אתן לך עצה. כשאתה פושט בגדיך, תכתוב על פתק היכן כל בגד, ובבוקר תלך לפי הרשימה!"

איזה רעיון נפלא.

למחרת היום, לא הגיע כלל.

הלך המלמד, ומצאו בביתו, נבוכ.

"מה קרה?", תמה.

סיפר הילד, ששמע לעצה. כתב: הציצית על השידה, החולצה על הכסא, המכנסיים על הספה, נעל אחת פה והשניה שם, וסיים: ואני במיטה. שמח וטוב לב, קרא "המפיל" ונרדם.

בבוקר נטל ידיו וליקט הבגדים אחד לאחד. הגיע לסוף הרשימה, "ואני במיטה", ולא מצא. מאז מחפש הוא את הפריט האחרון החסר...

בדיחה היא, כה עצובה. אנשים כה רבים 'מחפשים את עצמם', ומעטים המוצאים. הן השאלה הראשונה שנשאל האדם לאחר החטא היתה "איכה": היכן אתה? היכן מקמת והצבת עצמך? מה נעשה ממך, לאן נגזזת?

"והייתם לי סגולה מכל העמים" (שמות י"ט, ה')

סח לי מרן הרב שך זצ"ל: בברכות השחר מודים אנו לבוראנו, "שלא עשני גוי". מדוע אפוא, בהודאת "עלינו לשבח" איננו מסתפקים בכך, אלא מודים לו "שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה, שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם?"

אלא שיש כאן הודאה נוספת. הגויים, הם "גויי הארצות". הארץ, המולדת מאחדת אותם. הם "משפחות האדמה", מוסרים נפשם על האדמה, על המכורה -

לנו יש תורה, "אין אומתנו אומה אלא בתורתה" כתב רב סעדיה גאון! היא המאחדת אותנו!

"יתפוצצו הררי עד, שחו גבעות עולם, אומר הנביא, הם רבים על חלקי ארץ, ואנו: "הליכות עולם לנו" (חבקוק ג, ו), אל תקרי "הליכות" אלא הלכות (סוף הש"ס)! אין לנו שיעור אלא התורה הזאת!

(קטעים מלוקטים מתוך 'והגדת' הגדה של פסח)

"היפני בעל העיניים המלוכסנות ביקש הבהרות נוספות. שְׁחִזְרָתִי במוחי את כל הגירסא דינקותא, והחילותי להסביר לו את עברו של העם היהודי. במשך מאות שנים היינו עבדים במצרים, עד שהאלוקים הוציא אותנו משם ונתן לנו את התורה, ובתורה ההיא כתוב שאסור לעבוד בשבת". האיש היפני נראה המום. "ואתה רוצה לומר לי שאתה שייך לעם הזה?!" - שאל בהתפעמות

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, על הצעיר שהחליט לחזור בתשובה ולשמור שבת ביפן

ומחצה.

הוא כבר הגיע ליפן, אלא שאז התעוררה לו בעיה קשה; בכיסו

מאת: הרב משה מיכאל צורן
"יום השביעי שֶׁבַת" (שמות כ', ט')

איך שהקב"ה מכוון את רגליו של האדם! עד כמה הוא מעונין שלא יידח ממנו נידח! לפעמים אנחנו עומדים ושומעים סיפור, ומשתאים לנוכח הפרטים, שכולם, ללא יוצא מן הכלל, כווננו על ידי הבורא-עולם, כדי להיטיב עם האדם ולהחזירו בתשובה שלימה.

את הסיפור דלהלן סיפר לנו ת"ח, שאחיו הגדול ממנו חזר בתשובה שלימה, בהיותו ב...יפן. עד לשם הוא היה צריך להתגלגל כדי להתקרב לאלוקיו! היום יושב האח ולומד תורה בכולל בבית שמש, ומדהים היה לשמוע שעד לחזרתו בתשובה היה חילוני גמור. האיש זכה להתקרב בזכותה של השבת, ומעשה שהיה כך היה. כמו רבים מן הצעירים בני גילו, יצא הבחור לטייל ברחבי העולם. המסע החל באוסטרליה והיה אמור להסתיים ביפן, לאורך תקופה של כשנתיים

לא נשאר כסף, לבד מ-200 דולרים, שבהם אי-אפשר היה לעשות מאומה. בוודאי לא לטייל ברחבי המדינה.

לממן את האכסניה

עלותו של חדר קטן להשכרה ביפו, מגיעה לכדי 500 דולרים, וכיון שהוא התכונן להישאר ביפו לפחות חצי שנה, היה מוכרח לעבוד במקום כלשהו, כדי לממן את האכסניה ולהשתכר למחיתו. האיש לא הצליח למצוא עבודה, ונאלץ ללון ברחובות, מתוך בוששה בגברה מיום ליום.

משעבר עוד יום ועוד שבוע, ומקום העבודה עדיין לא נראה באופק, החל לחשוב על מר-גורלו, ומה הביאו עד הלום. מה שהציק לו יותר מכל היתה העובדה שכל הצעירים הגויים שהגיעו יחד עימו ליפו, ובאותו פרק-זמן, מצאו עבודה באופן מידי, והשתכרו באופן מוכבד, ורק הוא נשאר ללא עבודה, וכל הכסף שבכיסו התדלדל לחלוטין. יתירה מכך; גם הוא הלך לראיון בכמה מפעלים ובתי עסק, והגם שהיה נראה שהנה החווה עומד להיחתם, ברגע האחרון הוא בוטל, מסיבות לא-מובנות.

'מהלכים שמימיים'

כיהודי שלא שמר מצוות רח"ל, לא עמדה לו השבת כמחסום, וכאשר הודיעו לו בעלי העסקים שהעבודה במפעלם היא 6 ימים בשבוע, מלבד יום ראשון, יום החופש הגוי, הוא הביע נכונות מצדו לעבוד בצורה כזו. ולמרות הכל - לא מצא עבודה.

ברוב יאוש, החל הבחור לחשוב על 'מהלכים שמימיים' המכונים את דרכו, ודווקא בכך הוא מצא נוחם, וכשהתכרבל לאחר מכן על אחד הספסלים בגן הציבורי של טוקיו, כבר לא היה לו כל-כך קר... בבוקר אחד, לאחר שעוד חווה התבטל, ומאידך - באותו בוקר עצמו השיגו כמה מחבריו הגויים עבודות מצוינות, הוא מחליט לעשות חשבון-נפש נוקב עם עצמו, וכך התגלגלה במוחו המחשבה, שהעבירה הראשונה שעשה בבית הוריו ששמרו מצוות, היתה חילול שבת, ומזה נפתח הפתח להתדרדרות הכללית שלו, עד לפריקת העול המוחלטת שבה הוא נמצא ברגע זה.

לפתע נושבת בו רוח-טהרה ממרום, והוא מחליט לשמור שבת, יהיה מה שיהיה! הוא לא יחלל יותר את השבת!

הוא ידע שהניסיון הראשון שיעמוד בפניו יהיה כאשר יציעו לו עבודה, ויום השבת יהיה כלול בימי העבודה. אבל ההחלטה היתה כל-כך חזקה, עד שהוא מקבל על עצמו שבגין שמירת השבת הוא יוותר גם על מקום העבודה, אפילו שיציעו לו משכורת מכובדת.

'אני אדאג לך'

האח מספר שדבר פלאי קרה לבעל-התשובה הלזה מיד לאחר ההחלטה. לאחר כמחצית השעה ניגש אליו אדם ברחוב ואומר לו: "אינך מכיר אותי?!" הוא מתבונן בו, ומשיב "בוודאי שאני מכיר אותך! הלא נפגשנו פעם בחנות ספרים בתל אביב, ושוחחנו זמן רב..."

מהון-להון, מספר הצעיר לאיש-שיחו על כל מה שעבר עליו, ובעיקר על כך שאין לו כסף ומקום לינה. היהודי מארץ ישראל הרגיעו ואמר לו "אני אדאג לך". כבר באותו מעמד שכר לו חדר לשבועיים באחד המלונות של טוקיו, ואמר לו שלא ילחץ מהחזרת הכסף, אלא שיעשה זאת רק כשיוכל, דהיינו לאחר שתהיה לו עבודה.

עצם העובדה שיהודי זה היה הראשון שניגש אליו ברחוב, והציע את עזרתו, מה שלא עשה אף גוי מבין מאות האלפים העוברים ברחוב זה מדי יום, הפעם בליבו את הקשר לעם היהודי, ובשלב זה הוא כבר ידע שהקשר הזה מגיע רק דרך שמירת מצוות, ואי-אפשר להפריד בין הדברים.

המנהל היה בטוח שהצעיר יקפוץ משמחה

במשך השבועיים הבאים, המשיך מיודענו לחפש עבודה, כשהוא זוכר כל הזמן את ההחלטה בדבר שמירת השבת, אך עדיין לא נקלעה לידיו הצעה טובה.

והנה, ביום האחרון שבו היה צריך לעזוב את החדר בבית המלון, ניגש אליו מנהל המלון ואמר לו: "שמע, עקבתי אחר תהלכותיך והנהגותיך, ואני רוצה לומר לך שמצאת חן בעיניי, ואם הינך מחפש עבודה טובה, אני יכול לתווך בינך ובין קרוב-משפחתי, שפתח זה עתה מפעל, והוא מחפש אנשים צעירים שיעבדו אצלו".

כמובן שהיהודי הביע הסכמתו לבדוק את הענין. הוא הגיע למנהל המפעל ההוא, שציין בפניו כבר בתחילת הפגישה את שעות העבודה, וימי העבודה הם 6 ימים, חוץ מיום ראשון. והשכר - לא פחות מ-4,000 דולרים, סכום גבוה מאוד גם ביחס ליפן.

המנהל היה בטוח שהצעיר היושב לפניו יקפוץ משמחה לשמע גובה המשכורת שהוא עתיד לקבל. מה רבה היתה הפתעתו שהלה סימן בידו לאות שלילה. היפני הרגיש שהסירוב לא בא על רקע מהות העבודה, אלא בשל דבר אחר. כיון שהצעיר מצא חן בעיניו, לא רצה לוותר עליו כל-כך מהר.

"האם יש לך משהו לשאול?" - התעניין.

והיהודי נשם עמוק-עמוק, ואמר שתי מילים: "אני יהודי!"

מנהל המפעל היפני זקף זוג עיניים תמהות: "נו, אז מה זה אומר?", שאל. "אני לא יכול לעבוד בשבת, שהיא יום המנוחה של העם היהודי", השיב הבחור.

'מצאת חן בעיניי'

היפני בעל העיניים המלוכסנות נשען על כורסתו, וביקש הבהרות נוספות. "שְׂחֻזְרָתִי במוחיי", סיפר היהודי, "את כל הגירסא דינקותא שלי, והחילותי להסביר לו במילים פשוטות את עברו של העם היהודי".

"במשך מאות שנים היינו עבדים במצרים, עד שהאלוקים הוציא אותנו משם ונתן לנו את התורה שלו על הר סיני, והתורה הזו היא ספר חוקים ומשפטים, המורים לאדם מה לעשות ומה לא לעשות. ובתורה ההיא כתוב שאסור לעבוד בשבת" - - -

האיש היפני נראה המום. "ואתה רוצה לומר לי שאתה שייך לעם

הזה?!" - שאל בהתפעמות.
"כן", עניתי בגאווה ביישנית.

ב-3 הדקות הבאות ישבנו בשקט אחד מול השני. הבנתי שעכשיו הוא צריך להודיע האם למרות סירובי לעבוד בשבת, הוא מוכן לקבלני לעבודה.

"תראה", אמר מנהל המפעל בתום ההפוגה, "אמנם המפעל הזה הוא חדש, אבל אני מנהל מפעלים מזה עשרות שנים, ואף פעם לא עשיתי דבר כזה, לקבל אדם שלא יעבוד ביום השבת של היהודים, אבל משום-מה אתה מצאת חן בעיניי, ואני מוכן שתעבוד מיום ראשון עד יום ששי"..."

היפני שולף חבילת שטרות מכיסו

גל של אושר הציף את ליבי והודיתי לו בחום על בואו לקראתי. ראיתי בכך נס משמים בגין החלטתי לשמור את השבת. אבל היפני עוד לא גמר. "יש לך עוד משהו שאתה זקוק לו?", הוסיף לשאול. "לא העזתי לבקש זאת, אבל אם שאלת, אענה לך שחבר שלי מארץ ישראל שילם לי מכספו על שבועיים בבית מלון, ומאוד לא נעים לי ממנו, ואני רוצה להחזיר לו את הכסף כמה שיותר מהר. "אם אפשר, אבקש שבשבועות הראשונים תשלם לי את המשכורת בסוף כל שבוע - ולא בסוף כל חודש כמקובל בשוק - כדי שאוכל להחזיר לו את כספו".

היפני שקע בהרהורים, ולבסוף אמר: "לא שמעתי על אף מנהל שעושה דבר כזה, אבל אתה יודע מה - כיון שמצאת חן בעיניי, ואינני

חושש שתברח לי, קיבלת גם את זה..."
"עוד משהו?!", שאל היפני.

"לא, לא, תודה רבה על הכל!", השבתי, ופניתי לצאת.
"רגע", אומר המנהל, "ספר לי מהיכן באת לכאן?".
"מרחוב פלוני", השבתי.

"ואיך הגעת?"
ברגל.

למשמע התשובה שלף המנהל ממגירתו את מפת עיר הבירה היפנית, טוקיו, והתבונן היכן נמצא הרחוב שבשמו נקבתי. לפתע קם ממקומו, וצעק: "ומשם באת ברגל?! כלום אין לך כסף לרכבת?!" הרכנתי ראשי והגבתי בשלילה. "אכן, אין לי בכלל כסף, ולכן הגעת ברגל".

ברגע זה שלף היפני חבילת שטרות כסף מכיסו, ומסר לי. "עובד במפעל שלנו צריך להיות מסודר גם בלינה טובה. קח לך את זה על חשבון המשכורת הראשונה. גם את זה אני לא עושה לאף אחד, רק לך, כי מצאת חן בעיניי", אמר.

1,000 דולר היו שם. במזומן. הייתי המום!

המנהל עמד בדיבורו ושיחרר אותי בשבת מן העבודה. בינתיים יצרתי קשר עם יהודים חרדיים באזור, שלימדו אותי תורה, צברתי סך מכובד של כסף, וחזרתי ארצה, והיום אני לומד בכלל בבית שמש...

והכל-הכל בזכותה של שבת-קודש.

(מתוך הספר 'שבת בשמחה')

"מי אתה?", שאלה הסבתא, והרב הוטנר השיב לה "אני יצחק וורשאור". "אתה יצחק וורשוואר?", שאלה הרבנית בקול גדול, והסתכלה עליו מכף רגל ועד ראש במבט חצי מאשים. "זה אתה? בעלי לא אוכל ולא ישן בגללך, הוא כל הלילה בוכה וצועק"

הגאון רבי אברהם גולדשמידט שליט"א, נין הסבא מסלבודקא זצ"ל,
עם סיפור מדהים ששמע מהגאון רבי יצחק הוטנר בעל ה'פחד יצחק' זצ"ל

"ואתה תחזה מִפְּלֵי הָעַם אֲנִשֵּׁי חֵיל יִרְאֵי אֱלֹקִים" (שמות י"ה, כ"א)

בשבוע שעבר הבאנו כאן בעלון 'לקראת שבת', מדברותיו של הגאון רבי אברהם גולדשמידט שליט"א, בנו של הגאון רבי אליעזר גולדשמידט זצ"ל ונין הסבא מסלבודקא זצ"ל. בתוך השיחה שמענו מפיו של הרב גולדשמידט שליט"א, הרבה עובדות מרתקות וסיפורים מפעמים על גדולי הדורות, ורק מפאת קוצר היריעה לא יכולנו לפרסם את כולם. על כן אנו מביאים הפעם בס"ד צרור נוסף של סיפורים ועובדות, שהרב גולדשמידט עצמו היה עד להם, או

שמע אותם מפי בעלי המעשה עצמם:

כשאבי מורי, הגאון רבי אליעזר גולדשמידט זצ"ל, למד בישיבת סלבודקא בעיר סלבודקא שבליטא, הוא למד בחברותא עם הגאון רבי יצחק הוטנר, ה'פחד יצחק' זצ"ל. הם למדו בין היתר מסכת נזיר, ובאותה התקופה גם כתב הגר"י הוטנר את ספרו 'תורת הנזיר'. הרב הוטנר עוד לא היה נשוי באותם ימים.

לימים, כשעלה הגר"י הוטנר לארץ והתיישב בה, הוא החל לתכנן את הקמת הישיבה שלו, ישיבת 'פחד יצחק', ואני, כבנו של אחד מידידיו הטובים, הייתי נכנס מדי פעם לבקר אותו. הרב הוטנר היה מקבל אותי תמיד בשמחה גדולה, ולא פעם שמעתי ממנו סיפורים מאוד מעניינים אודותיו, וגם אודות גדולים אחרים.

פעם אחת נכנסתי לרבי יצחק והוא אמר לי: "תשמע משהו מעניין שקרה לי מקודם. בא אלי יהודי אמריקאי ובפיו טענה: הוא לא יודע איך להתמודד עם המצב החדש שנהיה פה. יש לו מספר בנות בלי עין הרע, את הגדולות הוא חיתן בלי שם בעיה, אבל עכשיו באו הבנות היותר צעירות, ויש להן דרישות גבוהות. הן צריכות לדעת באיזו ישיבה הבחור לומד, האם הוא מתמיד, האם הוא יודע ללמוד, מה אומר עליו ראש הישיבה שלו, אם הוא לומד רק עשר שעות ביום הוא לא מספיק מתמיד, צריך אחד שלומד 14. מה יהיה? איך אפשר למצוא ככה חתן לבנות, למה אי אפשר לעשות שידוכים נורמליים כמו שעשינו עם הבנות הגדולות יותר?"

אמר לי רבי יצחק: "אה!!! גיוואלדיג! אהבת התורה הולכת וגדלה, כבוד התורה הולך ומתגבר. מוראדיג! זה דבר נפלא".

ואז, הוסיף רבי יצחק וסיפר לי סיפור, כדי להמחיש לי מה זה אהבת תורה, שיהיה לי מושגים מה זה נקרא כבוד התורה, שלא נטעה לחשוב שזה באמת דבר חדש שלא היה לעולמים חלילה וחס. הסיפור אירע כשלמד בישיבת סלבודקא. באותה התקפה בה למד שם גם אבי מורי זצ"ל כאמור, אבל לפני שאספר את הסיפור ששמעתי מפי רבי יצחק, אני רוצה לספר קודם מה ששמעתי מהחברים שלו, אבי מורי ואחרים, שסיפרו לי איך רבי יצחק הגיע בכלל לישיבת סלבודקא.

קרון עם עילויים

באותם ימים היה בעיר סלבודקא כולל אברכים שהתנהל במקביל לישיבה. בראש הכולל עמד בחור מבוגר, גאון עצום בתורה, הגאון רבי זלמן פרמוט, היו מכנים אותו 'ר' זלמן קוברינר' כי הוא בא מהעיר קוברין, ושם בסלבודקא היו מכנים הרבה מאוד בחורים עם השם של העיר ממנה באו. הוא התחתן רק בגיל 41, עם בתו של הרב מקיידן.

בכולל סלבודקא למדו גאוני עולם כמו ראש הישיבה הגאון רבי יעקב קמינצקי, הגאון בעל ה'דברי יחזקאל', הגאון בעל ה'מדרש דוד' ועוד.

ביום מן הימים החליט 'ר' זלמן לנסוע לוורשה, ככל הנראה כדי לגייס כספים להחזקת הכולל בסלבודקא. הסבא מסלבודקא שמע על כך, ואמר לו: "אם אתה נוסע לוורשה, עשה בבקשה טובה, תיכנס שם

לבתי המדרש ותמצא לי כמה עילויים, בחורים גאוני. תביא אותם ללמוד אצלנו בישיבה..."

נסע 'ר' זלמן קוברינר לוורשה, נכנס לבתי המדרש וחיפש אחר בחורים מוכשרים במיוחד. בפולין לא היה מקובל כל כך ללמוד בישיבות, הבחורים היו לומדים בבתי המדרש, ולא בכל מקום היה להם אדם גדול שידריך אותם איך ללמוד סוגיא.

אחרי ששהה שם כמה ששהה, חזר רבי זלמן לסלבודקא, ואתו עוד שמונה בחורים עילויים גאוני, חריפים, בחורים שעתידם לפנייהם. אחד מאותם בחורים היה רבי יצחק הוטנר, שבישיבה כינו אותו 'יצחק ורשאווור', על שם העיר ורשה ממנה הגיע.

'ר' זלמן קוברינר נכנס לסבא מסלבודקא, ואומר לו: רבי, הבאתי לך קרון מלא בעשרה עילויים כמו שביקשת... כל הבחורים נכנסו לקבל שלום מהסבא שהחל למנות אותם וראה שיש רק שמונה בחורים. הוא פנה לר' זלמן קוברינר ואמר לו, נו? אמרת עשרה עילויים וכאן אני רואה רק שמונה, איפה השנים הנוספים? 'ר' זלמן עשה את עצמו כנעלב ואמר לסבא מסלבודקא, ומה איתי? אני לא עילוי? הרבי אינו מונה אותי בתוך כל השאר? הרי גם אני באתי עכשיו מוורשה...

חיך הסבא והוסיף לשאול: "אם היית אומר תשעה עילויים, נחא, אבל אמרת עשרה וגם אם נכלול אותך עמיהם יש כאן רק תשעה?" השיב לו 'ר' זלמן תשובה ניצחת ואמר: "אבל הרי אני כבן ארבעים שנה, אני שווה בגיל לשני בחורים צעירים ואף יותר, ואם כן שמונת אלה יחד איתי הרי כאן עשרה עילויים צעירים..."

עם התרמיל ביד

רבי יצחק הוטנר החל להתאקלם בישיבה, הוא מצא את מקומו ולמד והתעלה, אבל אחרי תקופה אירע איזה עניין שגרם לו לשנות את דעתו. הוא מאוד התלבט עד שלבסוף החליט שהוא עוזב את המקום וחוזר לוורשה מכורתו.

ארז את חפציו, ארגן את מעט הדברים שהיו לו בתרמיל, העמיס אותו על גבו ויצא לדרך, כשלפני שהוא פונה לתחנת הרכבת, הוא ביקש להיפרד קודם מהסבא מסלבודקא.

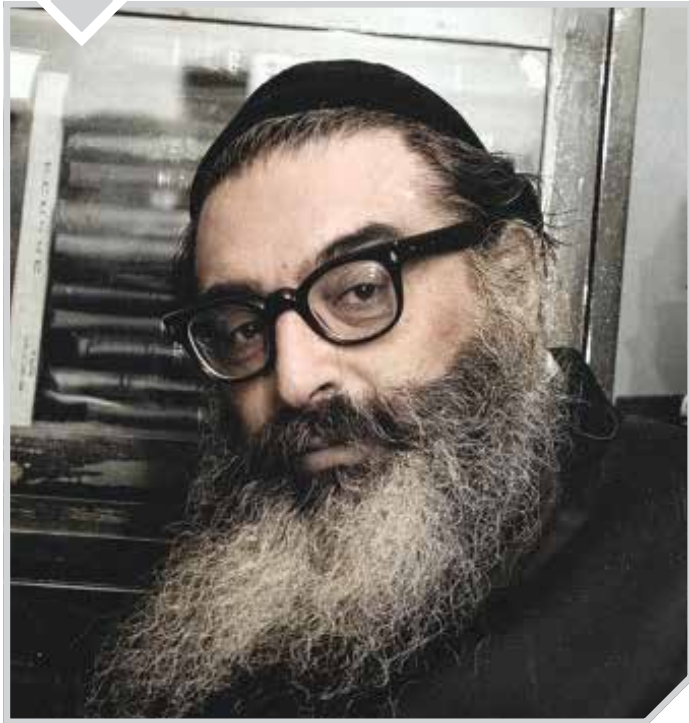
נקש רבי יצחק הצעיר על דלת הבית, ואת הדלת פתחה הסבתא רבא שלי, 'הסבתא מסלבודקא'... היא היתה אשה חזקה ופעילה. הסבא כיבד אותה כבוד מלכים, אבל זה כבר נושא למאמר בפני עצמו.

היא רואה שבדלת עומד בחור כשחפציו ארוזים. שואלת הסבתא לרצונו, והוא משיב לה שהוא רוצה להיכנס כדי להיפרד מהסבא, לפני שהוא נוסע הביתה.

"מי אתה?", שאלה הסבתא, והרב הוטנר השיב לה "אני יצחק ורשאווור".

"אתה יצחק ורשוואר?", שאלה הרבנית בקול גדול והסתכלה עליו מכף רגל ועד ראש, במבט חצי מאשים. "זה אתה? בעלי לא אוכל ולא ישן בגללך, הוא כל הלילה בוכה וצועק מה יהיה עם יצחק ורשאווור, מה יהיה עם יצחק ורשאווור?"

רבי יצחק שמע את הדברים הללו, והבין שהסבא כנראה מודע לכך

הגאון רבי יצחק הוטנר בעל ה'פחד יצחק' זצ"ל

קדושים וטהורים שנתעלו באש קודש על קידוש ה' בפורט התשיעי של קובנה.

למעשה ה'דברי יחזקאל' כבר היה אז נשוי, הוא לא היה מבחורי הישיבה, אבל מאחר ונפשו חשקה בתורה והוא היה מתמיד עצום, הסדר היה שהוא היה נשאר לישון בישיבה יחד עם הבחורים, ורק לשבתות היה חוזר לביתו.

בסלבודקא, מי שקבע את סדרי הישיבה, היה לא אחר מאשר הסבא מסלבודקא עצמו. הוא סידר את החברותות, הוא גם החליט מי ישן איפה, וכל ענייני הישיבה התנהלו על ידו, ברמה שאי אפשר בכלל להבין לאילו רזולוציות הוא ירד, והכל היה מתוך שיקול דעת בהיר, ומתוך כוונה לסדר את הכל, כך שלכל בחור יינתנו התנאים הטובים ביותר לצמוח לגדול בתורה.

בכל אופן, מספר רבי יצחק הוטנר שהוא ישן באותו חדר עם רבי חצק'ל טרסטינער: "אני ישנתי כשמיטתי צמודה לקיר אחד", הוא סיפר לי, "ורבי חצק'ל ישן כשמיטתו צמודה לקיר הנגדי, בצד השני של החדר.

"אני אהבתי ללכת לישון בעודי מעיין בספר 'עונג יום טוב'. רבי חצק'ל לעומת זאת, היה יושב וכותב חידושי תורה לאור הנר שהיה על שולחנו, עד ששמורות עיניו נעצמו וכשגברה עליו העייפות הוא היה נכנס למיטה ושוכב לישון.

"פעם אחת עיינתי ב'עונג יום טוב' עד שייעצמו שמורות עיני, והנה עלתה לי קושיא חזקה על איזה נושא שהוא כתב שם. "העמקתי מעט, ניסיתי לחשוב על הסבר, ולאחר שראיתי שאני לא מוצא הסבר, צעקתי לרבי חצק'ל שהיה שקוע בכתיבה, ושאלתי אותו את השאלה שלי...

"הוא חשב שתי דקות, ולאחר מכן ענה לי תשובה מאוד יפה. עברו שתי דקות ואני שאלתי אותו שאלה על התשובה השיב לי... עברו

שהוא רוצה לעזוב את הישיבה, ולא זו בלבד אלא שהוא גם מאוד מאוד מודאג בגינו, ודואג מאוד לעתידו. הדברים הללו חלחלו עמוק ללבו, וגרמו לו לשנות את דעתו. כך הוא זכה לצמוח לגדול בתורה וגאון עולם.

ואם אנחנו מדברים מהאופן בו בנה הסבא מסלבודקא את תלמידיו, אני אספר כאן במאמר המוסגר סיפור נפלא ששמעתי מפי עד ראייה.

הגאון רבי יעקב יצחק רודרמן, ראש ישיבת בולטימור, היה גם הוא תלמידו של הסבא מסלבודקא. היו לו שני תלמידים אחרים, שם משפחתם היה ליף, הם למדו אצלו בבולטימור ולאחר מכן באו ללמוד בארץ והקימו כאן בארץ בתים בישראל. כשהרב רודרמן היה מגיע לארץ, הם היו מקבלים את פניו ומלווים אותו.

סיפר לי אחד מהאחים ליף, שהוא היה משמש כנהג של ראש הישיבה הרב רודרמן. פעם אחת הם נסעו בירושלים בשעת אחר הצהרים מאוחרת, והרב רודרמן פתאום מבקש בקשה מעניינת: "אתה יכול בבקשה לקחת אותי להר הזיתים? אני רוצה לפקוד את קברו של הסבא מסלבודקא הטמון שם!".

נענעה התלמיד ואמר בבקשה, אם ראש הישיבה רוצה בוודאי שאני יכול, ומיד החל לנסוע לכיוון, הגיע להר הזיתים ועצר בכניסה לחלקה שבה טמון הסבא מסלבודקא.

הם יצאו מהמכונית, התחילו להתקרב, וכשהרב רודרמן כבר זיהה את המקום הוא ביקש מתלמידו שיעמוד מרחוק: "עשה לי טובה", הוא ביקש, "הישאר כאן. אני רוצה לגשת לבדי לקברו של הסבא". סיפר לי התלמיד שיצר הסקרנות בער בו מאוד. 'מה זאת אומרת? ראש הישיבה רוצה ללכת לקבר לבדו? מה יש לו לעשות שם שאסור שעוד מישהו יראה? אני חייב לראות!...'.

השעה כבר היתה שעת דמדומי חמה, המקום התחיל להחשיך, והתלמיד ניצל את זה כדי לעשות עיקוף קטן מהצד והתקרב אל מקום מנוחתו של הסבא, במטרה לבדוק מה הרב רודרמן עושה שם. לנגד עיניו התגלה מחזה מרטיט: הגר"י רודרמן הגיע אל הקבר, נשכב עליו בהשתטחות גמורה והתחיל לצעוק בקולי קולות "רבי רבי, אתה יודע שבלעדך לא היה יוצא ממני כלום! אתה יודע שאתה בנית את האישיות שלי, אתה עשית אותי למה שאני", כך משך שעה ארוכה צעק הרב רודרמן ובכה על קברו של הסבא מסלבודקא.

אפשר לספר עוד ימים ושבועות על האופן שבו בנה הרב את תלמידיו, וכולנו הרי רואים שכל עולם התורה של ימינו מבוסס במידה רבה עליו ועל תלמידיו הקדושים.

רבי חצק'ל טרסטינער

עד כאן מה ששמעתי מחבריו של רבי יצחק הוטנר, ועכשיו אספר מה ששמעתי מרבי יצחק עצמו: בחלק מהתקופה בה הוא למד בישיבה, הוא היה ישן בחדר אחד עם רבי חצק'ל טרסטינער - הגאון רבי יחזקאל ברשטיין בעל ה'דברי יחזקאל' הי"ד, שהיה במקור מהעיר טרסטינה ולכן כינו אותו כך, על שם עירו. הוא היה אחד מרבותיו של מרן הרב שך זצ"ל, ולימים הוא היה אחד מאותם

שלו... "סיפר לי הגר"י הוטנר.
ההרגשה שלי היתה, שהוא מספר את זה כדי להראות לי שכבוד התורה ועמל התורה זה לא דבר חדש, הוא רצה לתת לי דוגמה מיהודי שהיה בדור שלנו, שזכה להגיע לכאלו מעלות רמות, שהוא לא היה מסוגל להירדם בלילה בגלל שאלה שחבר שלו שאל ב'עונג יום טוב'.

עוד שתי דקות והוא ענה לי תשובה, כך נמשך המו"מ הזה, עד שלבסוף נרדמתי עם הספר ביד. עברו כמה שעות ולפתע, באמצע הלילה אני מרגיש שמישהו דוחק בצלעות שלי, 'יצחק יצחק, גיך גיך וואש נעגל וואסער, איך האב אן'עצה מיט'ן עונג יום טוב!!!'. בתרגום ללשה"ק: "יצחק יצחק, מהר מהר תיטול 'נעגל וואסער' (נטילת ידיים של שחרית), יש לי דרך לתרץ את ה'עונג יום טוב'...". הוא לא עזב אותי עד שנטלתי ידיים והקשבתי לתירוץ החדש

או אז הגיע תורו של האבא להתערב בסיפור. הוא קרא לשמחה'לה, כדי לספר לו 'סוד כמוס'. כמובן שבן החמש התפתה כמו כל ילד בגיל הזה לבוא ולשמוע את הסוד. האבא לחש לו כמה מילים באוזנו, והילד פשוט התחיל לרוץ... עכשיו כבר באמת הייתי סקרן. מה אפשר לומר לילד שיגרום לו לשנות את דעתו בצורה קיצונית כל כך?

יצאתי מביתו של החבר כשאני נפעם מהרעיון, ואז נזכרתי שכבר שמעתי את זה פעם ממורי ורבי כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב שליט"א, בשיחה שדיבר לאברכי החסידות, ושהוקדשה לנושא של חינוך הילדים

הרב יחיאל יהושע גולדברג

בתקופה האחרונה ביקרתי בביתו של חבר, לצורך שיחה חשובה שהייתי צריך לנהל אתו. היה זה בשעה של השכבת הילדים, וכמו בכל הבתים הבריאים בישראל, הבית היה קצת מבולגן. החבר התנצל מעט, ואני הרגתי אותו שגם בבית שלי יש ילדים ב"ה, כולנו יודעים איך זה נראה.

בשלב זה נקרא אחד הילדים הצעירים בבית אל חדר הרחצה. "שמחה'לה בוא לאמבטיה", קראה אימו של הילד, והוא משך בכתפו בסירוב. "אתמול הייתי ראשון", אמר בן החמש, "עכשיו התור של בערל'ה".

האמא קראה לבערל'ה שהתעקש שעכשיו דווקא התור של שמחה'לה, וכמובן שבעקבות כך בבית שמחה וגם ששון....

או אז הגיע תורו של האבא להתערב בסיפור. הוא קרא לשמחה'לה, כדי לספר לו 'סוד כמוס'. כמובן שבן החמש התפתה כמו כל ילד בגיל הזה לבוא ולשמוע את הסוד. האבא לחש לו כמה מילים באוזנו, והילד פשוט התחיל לרוץ אל תוך האמבטיה...
הסתקרנתי... "איזה פרס הבטחת לו?", שאלתי את החבר, והוא השיב לי בחיוך: "לא הבטחתי לו שום פרס".

"אז מה? אימת עליו שאם הוא לא ירוץ לאמבטיה הוא יענש בחומרה?", שאלתי, וידידי משיב לי בשלילה גם הפעם. "לא היו לא איזמים ולא הבטחות... זה היה משהו אחר לגמרי".

עכשיו כבר באמת הייתי סקרן. מה אפשר לומר לילד שיגרום לו

לשנות את דעתו בצורה קיצונית כל כך?
ואז השיב לי האבא תשובה פשוטה: "רבי חנינא בן דוסא - זה מה שאמרתי לו. אני לחשתי לו לאוזן את שמו של התנא הקדוש, והוא רץ לאמבטיה כמו שראית".
"מה?!", שאלתי בחוסר הבנה, "איך קשור רבי חנינא בן דוסא לעניין הזה של ריצה לחדר הרחצה? זה סוג של לחש שאומרים והוא מחולל פלאות?"
"זכור לי שיש בגמרא סיפור על הלל הזקן שחפף ראשו", ניסיתי להיזכר, "אבל זה היה בערב שבת. ובכלל איך התנא הקדוש רבי

סיפור מרתק

"בכל שבוע, אני מספר לילדים שלי סיפור בשולחן השבת", השיב לי האבא. "כל השבוע אני עם האצבע על הדופק, אני בודק מה צריך לחזק, אם זה הנושא של שמירת הדיבור, או כיבוד אב ואם, אולי הנושא של תפילה וכדו', ואני מספר סיפורים בהתאם בשולחן השבת.

"בתוך הסיפורים, אני משחיל את המסרים החינוכיים שנראים לי חשובים ודחופים.

"השבוע סיפרתי כמה מהסיפורים המובאים בגמרא על רבי חנינא בן דוסא, סיפרתי על החומץ שדלק כמו שמן, על הערוד שנשך את רבי חנינא בן דוסא, ומת אחרי שנברא מעין חדש מתחת לרגליו של רבי חנינא, וכן עוד סיפורים מרבי חנינא בן דוסא.

"אבל אני לא מספר את זה בצורה יבשה, אלא הסיפור הוא ממש סיפור מתח. הנחש הזה שמפחיד את כל אנשי העיר, ולא עלינו גרם לאבד כמה נפשות מישראל וכו' וכו', חיפשו את הצדיק הכי גדול ומצאו את רבי חנינא בן דוסא, איך הם הגיעו אליו וסיפרו לו בקול רועד, על הנחש המסוכן הזה, ואיך רבי חנינא שקע במחשבות ולבסוף אמר שהוא יבוא לטפל בנחש, ואז הוא עשה את הדרך הארוכה על גבי כרכרה רתומה לשני סוסים ועוד ועוד.

"חלק גדול מהתיאור שאני מוסיף לסיפור, זה חלק הצדקות של רבי חנינא בן דוסא. כמובן שכשאני מדבר עם ילדים שחלקם בני חמש ואף פחות מכך, אני לא מדבר על הכוונות הנשגבות שכיוון רבי חנינא בתפילה. אני מזכיר את קדושתו ופרישותו, ולילדים הגדולים אני מוסיף הערה שאנחנו רחוקים מאוד מלהבין מה זה בכלל תנא, ושאינו לנו שמץ של השגה בקדושתו העצומה של רבי חנינא בן דוסא.

"אבל חלק מהתיאורים מתייחס גם לניסיונות שאיתם צריך להתמודד ילד בן חמש. ואני גם מסביר לילדים שלי, שגם הם יכולים להיאחז במדרגות הקדושה של רבי חנינא בן דוסא. כל יהודי יכול! כדי להגיע לזה צריכים לוותר לחברים, צריכים לשמור על פה נקי, צריכים להתפלל יפה מתוך הסידור, לברך יפה ברכת המזון, וכן... צריכים גם לשמוע בקול ההורים, ואם אמא אומרת להיכנס לאמבטיה, צריכים לרוץ בשמחה כדי לקיים מצוות כיבוד אם! מי שלא מכבד את ההורים שלו, איך הוא יכול להיות צדיק כמו רבי חנינא בן דוסא? זה בכלל לא הגיוני!

"וכך, בצורה עקיפה הילד מקבל את המסר. הוא מקבל את השאיפה ואת הרצון להיות כמו רבי חנינא בן דוסא, או כמו רבי שמעון בן יוחאי, או כמו החפץ חיים, או הרבי ר' אלימלך מליזענסק וכו'.

"לכן עכשיו, כל מה שהייתי צריך לעשות זה ללחוש על אוזנו של הילד בן החמש את המילים 'רבי חנינא בן דוסא', והוא כבר נזכר בשאיפות שלו, הוא נזכר שהוא גם רוצה להיות צדיק ושהדרך להיות צדיק זה לכבד הורים, לכן הוא רץ בכזאת שמחה וזריזות אל חדר הרחצה".

עצם הרעיון שהילד יודע שהוא צריך להכין את ה'קדושת לוי' של השבוע ולבחור את הקטע שהוא מקריא בשולחן, זה כבר מכניס אותו לאווירה אחרת

מסר עקיף

יצאתי מביתו של החבר כשאני נפעם מהרעיון, ואז נזכרתי שכבר שמעתי את זה פעם ממורי ורבי כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב שליט"א, שהסביר בשיחה שדיבר לאברכי החסידות ושהוקדשה לנושא של חינוך הילדים.

הרבי אמר אז שלכל אדם יש מנגנון טבעי של התנגדות לקבלת הוראות. גם לילדים קטנים. אם מצווים עליהם ופוקדים עליהם, לפעמים הם באופן טבעי מפתחים התנגדות. מצד שני, אין ילד בעולם שלא אוהב לשמוע סיפור יפה, ולכן מי שרוצה באמת להשפיע ולחנך את הילדים שלו, חייב לספר להם סיפורים חינוכיים. לשם כך צריכים להתארגן לפני שבת, הרבי המליץ אז לכל הורה להיכנס לחנות הספרים ולקנות ספר כמה ספרים עם סיפורים מתאימים שיוקדשו לנושא הזה. האבא צריך לבוא לשולחן השבת כשהוא כבר מוכן עם סיפור, עם הפרטים הקטנים, שיהיה מעניין, שיהיה מותח ומרתק, שיגרום לילדים להתחנן אליו שיספר להם עוד סיפור, ובתוך הסיפור הזה, אפשר להשחיל כל כך הרבה מסרים חינוכיים.

אבל חשוב מאוד שהמסרים יבואו בצורה עקיפה, לא בפניה ישירה לילד ולומר לו: "נו... אתה שומע שמחה'לה, אם רבי חנינא בן דוסא היה מתחצף לאמא שלו כמו שאתה מתחצף, אתה חושב שהוא היה הורג את הנחש או שאולי חלילה להיפך?", מי שיעשה דבר כזה, כמובן מאבד את כל התועלת שיש בסיפור, כי כל החכמה והתועלת שיש בסיפור הוא שהמסר מגיע בצורה עקיפה, וכשהמסר הוא עקיף, הוא מרמה ומרדים את מנגנון ההתנגדות הטבעי, כך הילד פתוח לשמוע את דברי המוסר והתוכחה, כשהוא לא מבין שהם מכוונים ישירות אליו.

צרות ביום חול...

כשזאת האווירה בשולחן השבת, כמובן שכבר לא מדברים לשון הרע, צריכים כמובן להקפיד על כך, לשים לב לזה שברגע שעולה נושא שעלול להיות כרוך בלשון הרע חלילה, להוריד אותו מיד מהשולחן. אבל באמת, ההרגשה אחרי סעודת שבת היא שהילדים התרוממו עוד קצת, וגם ההורים שלהם. אם הגענו לסעודה במצב רוחני מסוים ויצאנו במצב רוחני זהה, מה הרווחנו? סתם אכלנו ולמילאנו את כריסנו? לסעודות השבת יש מטרה, להתרומם, להתעלות, חבל להפסיד את ההזדמנות הזאת.

שבת מתקרבת

שמעתי מאבי מורי שליט"א ומחסידי לעלוב נוספים שזכו להסתופף במשך שנים אצל הרבי בעל ה'ברכת משה' מלעלוב זיע"א, שלא פעם בתקופות שהיו קשות עבורו, הוא היה נאנח במוצאי שבת, 'ווי אבדה נפש', היתה שבת כל כך מרוממת ומיוחדת, היתה כזאת הרגשה נהדרת ונפלאה של קרבת אלוקים, של מנוחת הדעת והנפש, ועכשיו נכנסים לשישה ימים של חול! שישה ימים תמימים שבהם אין שבת קודש, איך אפשר? איך אפשר להחזיק מעמד? אבל אז הרבי היה מתנער ופניו היו זורחות באור עילאי: "הרי בעוד שבעה ימים יהיה שבת! שבת קודש! נו... שישה ימים זה לא הרבה זמן אם הם עוברים בציפייה וכיסופין ליום השבת. מהרגע שיצאה השבת, הוא היה מחזיק את עצמו בשמחה בזכות זה שעוד מעט תבוא שבת נוספת.

זה עוד פשט, בפועל ממש, למה שאומר הזוהר הקדוש, בקטע של הזוהר שנוהגים רבים לומר לפני קידוש של ליל שבת: "כל שיתא יומין מיניה מתברכין". כל ששת ימי המעשה מתברכים ושואבים את הכח שלהם מיום השבת שלפניהם.

אם השבת היא מרוממת, אם סעודות השבת מתנהלות באווירה של תורה ויראת שמים, אם השעות שבין הסעודות, התפילות, אפילו המנוחה בשבת, הן כדת וכראוי וכנכון, אז כל השבוע נראה אחרת. ולכן צריכים להשקיע בזה מחשבה, להשקיע בזה מאמץ וכן, גם להתפלל תפילות חמות מעומק הלב, לשפוך את הלב לקב"ה בתחינה שנזכה לקבל שבתות מתוך רוב שמחה, עושר וכבוד, מתוך יראת שמים ואהבת תורה, מתוך שמחה בקיום המצוות וטהרת המחשבה, מתוך שמירה של הפה מדיבור לא טהור, ושל האוזניים משמיעת דיבורים שאינם טהורים. זה התפקיד של ההורים, להתפלל על זה, וללמד את הילדים להתפלל על זה, וכך על ידי התפילות והמאמצים הפיזיים נזכה בעזרת ה' שהשבתות שלנו יראו אחרת, וכמובן שבעקבותיהן גם ששת ימי המעשה יראו בהתאם.

אבל אני רוצה להוסיף לזה עוד נקודה חשובה. לא מזמן יצא לי לקרוא פירוש על המילים של 'רצה והחליצנו'. יסלחו לי הקוראים שאני לא זוכר איפה ראיתי את הפירוש הזה ואיני יכול לומר אותו בשם אומרו, אבל בעצם יש שם שאלה קשה מאוד. שכשאנחנו אומרים "שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו", אנחנו מתפללים רק על יום השבת עצמו שיעבור בשלום בלי בעיות?

ומה עם יום שלישי? האם ביום שלישי אנחנו כן רוצים חלילה וחס שתהא צרה ויגון ואנחה? כמובן שלא! ה' ישמור ויציל. אז למה אנחנו מגבילים את הבקשה רק ליום מנוחתנו?

אלא התשובה היא שיום השבת הוא השורש לכל ימות השבוע. אם חלילה אירעה צרה במהלך השבוע, היא מגיעה מאיזו צרה שאירעה בשבת, אולי זה היה לא מורגש, אבל השורש של כל ששת ימי המעשה טמון בשבת קודש.

וזה בעצם מוסיף נדבך נוסף על האמור. לספר סיפור חינוכי בסעודות השבת, זה לא רק לבוא ולתת לילדים שיעור מוסר בצורה חכמה. זה בהחלט נכון, אבל יש כאן יותר מזה, זה לתת את השיעור הזה בשבת, ואם הילדים זוכים לקבל בשבת מטען רוחני כזה עצום של חינוך למידות טובות, לאהבת תורה, ליראת שמים, לכבד תלמידי חכמים, לירא מפני תלמידי חכמים שזאת מצווה בפני עצמה, כשהילדים עסוקים בזה בשבת, כל השבוע שלהם נראה אחרת, כי השורש שלו היה חיובי יותר.

צריכים לשים לב שנושאי השיחה בשולחן השבת יהיו חיוביים. שידברו על דברים טובים, על פרשת השבוע, על צדיקי הדורות, על מידות טובות, על אירועים של השגחה פרטית שבני המשפחה חוו במהלך השבוע.

אצלי בבית למשל, כל אחד מהילדים אומר ווארט בשולחן השבת, מתוך ספר חסידי כלשהו. כל אחד יש לו את הספר הקבוע שלו, והוא מקריא מתוכו קטע או לומד אותו מראש ואומר בעל פה. אפילו קטע קטן, ואפילו אם הקטע הזה הוא לא ו'ווארט' שלם. עצם הרעיון שהילד יודע שהוא צריך להכין את ה'קדושת לוי' של השבוע ולבחור את הקטע שהוא מקריא בשולחן, זה כבר מכניס אותו לאווירה אחרת.

אני עצמי משתדל מאוד לקרוא כל שבוע קטע מהנועם אלימלך בסעודת השבת. כך נהג הרבי הקדוש בעל ה'חלקת יהושע' מביאלא שזכיתי להיקרא על שמו, ולכן אני מחזיק במנהג הזה, מה גם שצדיקים אמרו שיש בזה סגולה ליראת שמים וגם סגולה לעשירות, כך שיש בזה את כל המעלות הטובות.

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

היום!

לדעת את אשר יעשון

סדרת שיעורי הלכתא חוזרת להיכל התורה!

והשבוע בנושא:

הרכבת אילנות

השיעור יימסר מפי

הרה"ג רבי אלחנן בקרמן שליט"א
מחבר הספר משנת השדה

ביום חמישי פר יתרו - י"ח שבט, בבית הכנסת פינסק קרלין
רח חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים
2:00-3:00 אחה"צ

בליווי
מצגת
מרתקת

במהלך השיעור נקבל ידע הלכתי מדויק ומקיף

מהי הרכבה ומה הם שלבי ההרכבה, החל מרגע ביצוע ההרכבה ועד לאחר כמה שנים,
והאסור והמותר על פי הלכה והמציאות בשטח בזמננו.

במהלך השיעור יוצגו עצים הנותנים שני מיני פירות.

שמעו ותחי נפשכם!

במקום תתקיים מכירה מוזלת במיוחד של ספר משנת השדה

השיעור מוקדש לזכר קדושי נווה יעקב הי"ד

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

לדעת את אשר יעשון

סדרת שיעורי הלכתא חוזרת להיכל התורה!

והשבוע בנושא:

הרכבת אילנות

השיעור יימסר מפי

הרה"ג רבי אלחנן בקרמן שליט"א
מחבר הספר משנת השדה

ביום חמישי פר יתרו - י"ח שבט, בבית הכנסת פינסק קרלין
רח חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים
2:00-3:00 אחה"צ

בליווי
מצגת
מרתקת

במהלך השיעור נקבל ידע הלכתי מדויק ומקיף

מהי הרכבה ומה הם שלבי ההרכבה, החל מרגע ביצוע ההרכבה ועד לאחר כמה שנים,
והאסור והמותר על פי הלכה והמציאות בשטח בזמננו.

במהלך השיעור יוצגו עצים הנותנים שני מיני פירות.

שמעו ותחי נפשכם!

במקום תתקיים מכירה מוזלת במיוחד של ספר משנת השדה

השיעור מוקדש לזכר קדושי נווה יעקב הי"ד

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

הופיע ויצא לאור עולם

לעת מצוא

הדרכה מעשית לשידוכים
מאורסים והנהגת הבית

מאת הגאון
רבי יעקב גולדברג שליט"א
מח"ס דביר קדשו

” ובודאי שראוי לכל בן תורה
לעיין בחיבור זה ולהיות לו יסוד
להליכות חיים לתקופה גדולה זו ”

מתוך הסכמת מרן שר התורה
רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי שליט"א
בהקדמה לספר

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה !?

בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

נתן פלדמן • 054-8401840 • 02-6504055 • zuf@zuf.co.il • www.tzufbooks.co.il

החדשים של צוף | ספרים חדשים מבית 'צוף' הוצאה לאור

חדש על המדף

לויית חיה

מסכת חלה

כל עניני חלה עפ"י סדר המשניות
הגאון רבי מיכאל פלס שליט"א

קונטרס ספדי תורה

דברי מספד נהי וקניה
אחר מיטתו של מרן
רבי מענדל אטיק זצוקלה"ה

לבות החכמים

הדרכה לבן ישיבה
מאת הגאון הצדיק
רבי צבי פלונצ'ק שליט"א

חכמת אברהם

שיעורים על הספר הקדוש
ליקוטי מוה"ר"ן
מאת הגה"צ רבי אברהם דוגר שליט"א